
71
3 G
14

PHOTII PATRIARchæ Constantinopolitani Nomocanonus, siue ex legibus & canonibus compositum Opus, quod meritò ius Pontificium Græcorum uoces:

VNA' CVM ANNOTATIONIBVS THEOdori Balsamonis, Patriarchæ postmodum Antiocheni:

Nunc primùm ex clariss. uiri BONIFACII AMERBACHII librario, HENRICI AGYLAEI auspicijs in Latium deductus, siue Latinitate donatus.

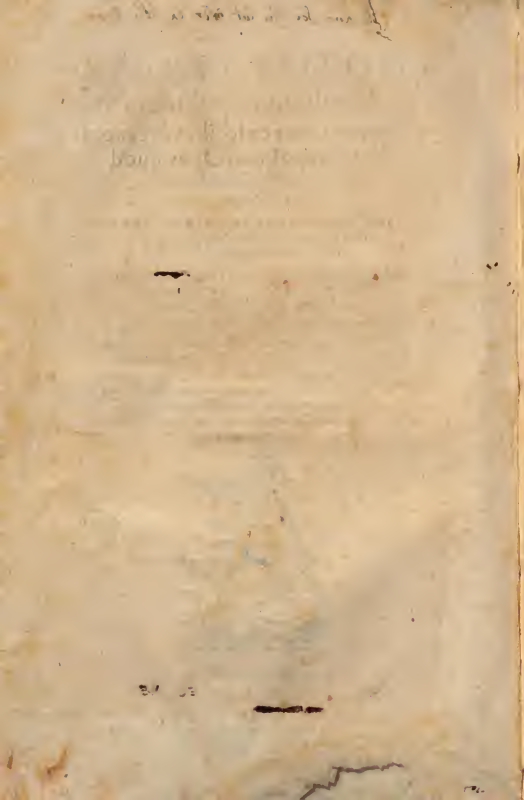
Quo in Opere discere erit, quanto sacrati ordinis, qui dicitur, ius & ritus in Oriente, quàm in Occidente, sinceriores fuerint. Tum, quæ de causa multo magis euulgatur, ex eo cùm alia Iuris ciuilis loca permulta, tum quod in Codice de aleæ lusu est, restitui potest. Quod quia illic primùm Græcè scriptum fuit, hîc eius compendium etiam Græcè positum est. Habetur item Græcè & Latinè Constantini Donatio, quod haudubiè ueritatis indagatoribus futurum gratum est.

Cum gratia & priuilegio ad annos sex.

BASILEAE, PER EQ [redacted] Ioannem Oporinum

[redacted] 1561.

lem autem Principum animos demereri, quo benigna ipſorum uoluntate in illa mihi eſſe liceret, qua ratione id fieri poſſet, multùm diuque diſpexi. Tandem uerò æterni Numinis fauore incidit, ut ad utriuſq; gubernationis, & terrenæ & cœleſtis ſumma capita, conuenientiſsima haberem donaria. Quid enim Reginæ quamuis potenti, quamuis prudenti, ſuſpendatur rectius, quàm ab auguſti nominis Principe profectum munus, unde ad humanum genus permagna emanat utilitas? Quid item cuiuſcunque dignitatis ſacrorum Antiſtiti, quàm Antiſtitis opus, ſua ætate multis præclaris naturæ dotibus celeberrimi? Quod tamen per ſe quocunque demum loco habiturus es, eo ſaltem quo offertur animo, candido & beneuolo, ſuſcipere digneris rogo.

Vale ueritatis Antiſtes: eamque, ut cœpiſti, tueri ac promouere porrò perge. Baſileæ, prid. Id. Mart.
Anno ab inſtaurata ſalute 1561.

EXPOSITIO SACRORVM DIVINORVMQVE CANONVM SANCTORVM [a] CELEBRAtißimorumq́; Ap[o]stolorũ, & sacrorũ œcumenicorũ atq; etiam [b] prouincialium siue particula[rium] Conciliorum, reliquorumq́; sanctorum patrum: insuper & declaratio efficacium atq; inefficacium legum in quatuordecim ante canones positis Titulis collocatarum: elaborata iussu Imperatorio atq; patriarchali, à Theodoro Balsamone, humili sanctißimæ Dei magnæ Ecclesiæ diacono, nomophylace & chartophylace, præfecto Blachernarum, qui etiam post aliquot annos Theopolis [*siue*] magnæ Antiochiæ totiusq; Orientis Patriarcha factus est.

a πανευφήμων.
b τοπικῶν.

BEDITE ijs qui uobis præsunt, atq; morem gerite: illi enim excubias agunt pro animab. uestris: ait magnus ille apostolus Paulus, Ecclesiæ doctor. Sacratiss. autem Principibus sanctisq; Patriarchis iubentibus, uti seruilem in modum obtemperetur atque pareatur, multo magis requiritur: utpote quòd debeatur. Quapropter sanè nos quoque, ubi à diuinitus coronato sancto nostro Imperatore Dn. Manuele Comneno, & sanctiss. domino nostro atq; œcumenico patriarcha Dn. Michaele Anchialio, qui philosophorum [c] princeps fuit, decretũ esset, ut sacros canones diligenter perspiceremus, & quæ in illis obscuriora essent, modóq; aliquo legibus aduersari uiderentur, declararemus atque interpretaremur: similiter etiam quæ à sanctiss. illo patriarcha Dn. Photio conscripta, & in quatuordecim titulis [d] tractata, [e] canonibusq; compendiosè præposita sunt, summa adhibita cura excuteremus, ex posito in illis iure quod efficax sit ostẽdentes, quod uerò uacet, nec secundum ultimam legum repurgationem à celeberrimo Imperatore D. Cõstantino Porphyrogenneta factam receptum sit [f] diuerso modo docentes: quò uidelicet lectores nõ impingant, nec ius inefficax tanquã efficax suscipiãt, indéq; ceu errones à recta atq; regia uia recedãt (quod ipsũ, parũ abfuit quin etiã dicto sanctiss. domino nostro, [*eidemq́;*] omnium qui nostra hac ætate sunt sapientum sapiẽtißimo, in caussa illius Amaseni metropolitani Dn. Leonis acciderit) audacter hunc laborem suscepimus, eorum qui illum nobis iniunxissent, subsidio atque precib. confisi. Ac primùm quidem, quod ius in quatuordecim titulis ab eo patriarcha qui Nomocanonum composuit cõscriptum est, [g] ad legum Repurgationem (quomodo dictum est) excutientes, bifariam id diuisimus: & quod ex eo uim obtineat ideo quòd in Imperatorio sexaginta legalium librorum [*uelut*] solo collocatum sit, quódq; omnino quia in Repurgatione receptum non sit uigore destitutum uacet, planum atque manifestum fecimus. Deinde [*uerò*] quæ in quinquaginta libris Digestorum, & duodecim libris Codicum antehac posita, in quibus nunc libris & titulis Basilicorum constrata inueniantur indicauimus. Similiter etiam quę inter

c ὕπατος.
d διωρισμένα.
e πρὸ τῶν κανόνων συγκεφαλαιωθέντα.
f αὖθις ἀνακαδάξαι.
g Lego πρὸς τὴν ἀνακάθαρσιν, pro πρὸ τῆς ἀνακαθάρσεως.

ter hæc in speciem esse contraria uiderentur, secundum ueteres interpretationes, ac pro tenui qua præditi sumus scientia dissoluimus. Quem [*sanè*] ad modum & quæ ex Iustinianeis Nouellis in Repurgationem non admissa, à patriarcha autem tanquam efficacia descripta sunt, uelut offensionis lapidem sustulimus. [*Postremò*] uerò nõnullas quoque alias utiles efficaces'que ex Imperatorijs iussionibus, [a] Commentarijs, Nouellis'que constitutionibus, atque etiam ex Synodalibus actis post Repurgationem editas sanctiones huic labori inseruimus: quò [*uidelicet*] undique lectores inconcussam habeant certitudinem. Cæterum si quid fortè aut in his, aut in Canonũ interpretationibus, præter decorum scriptum sit, uenia dignum habetor. Neque enim hæcce lucubrationum moles audaciæ nostræ, sed necessariæ obedientiæ partus est.

a [illegible]

VERSVS

UERSUS HEROICI SANCTISS. PATRIARCHAE THEOPOLIS, [SIVE] MAGNAE ANTIOchia, totiusq; Orientis, Dn. Theodori Balsamonis, de sua Nomocanoni expositione, quæ in præsenti Libro claret.

Ἀστέρες ὡς πολύφωτοι ἀφεγγέος ὄμματα νυκτὸς,
κανόνες ἐγγεγάασιν ἐρικυδέων κηρύκων,
θεσπεσίων πατέρων τε περικλυτὰ θεσπίσματα,
ἀλλ' οὔτω τελέθοντες ἀπλανέες οὐρανοβάται,
παύροις ἐν πεδίοισιν ἰλαδὸν ἔτελλον φάεα.
τοὶ γὰρ ἀντλίνθεν ἑωσφόροι ἀμφανέντες,
κεῖσε πανημέριοι λάμπον, καὶ κατὰ νύκτα·
ἄλλοι δ' ἑσπερίοισιν ἐν μερόπεσσι φύντες,
τάων κατεσάωσαν ἁμαρτίαν ἐρεβεννήν.
μῆνις γὰρ κρυόεσσα διοτρεφέων βασιλήων,
καὶ τοὺς γ' εὐδρομέοντας ἐπὶ τόπον ἴσχανε τυτθὸν,
ὠκεανὸς δ' οὓς γείνατο παγχθονίης συνοδικῆς.
τούτους ἐν μεμβράναις, ὥς γ' ἐν σήμασι θνητοί,
κατὰ μωσὴν ἰσόθεον φαραωκτόνον ἐσθλὸν
μήτηρ κατέθετο κυδρὴ, ὀψιγόνοις μέγ' ὄνειαρ,
ἀτὰρ οὐδὲ μαχεσσάμενοι ἴσχον ἑτέρων ἰσχύν·
ἴσχανε γὰρ σύμπνοιαν ἀφιλτόρα διάστασις.
ἄναξ εὐρυμέδων δὲ κραταιὸς πάνσοφος λέων,
καὶ φώτιός τ' εὐγακλυτὸς πατριάρχης,
τὴν δ' οὐρανίαν τετραγωνίσαντες σφαῖραν
τέτταρα κατὰ κλίματα, ἠδὲ μέτρα πάσης γῆς,
κανόσιν, ὡς ἀστράσιν ἀπλανέσιν ἠδὲ πλανήταις,
πρὸς δὲ νόμοις, ἠπείροιο λευκαίνουσι κελεύθους,
θεῖα καθηστέρισαν σοφίῃ τε φραδμοσύνῃ τε.
ἑπτάπολον σφαῖραν γὰρ ἠΰθ', ὁρίζοντ' ἄγλαον,
ἑπτάδα τ' ἀθέσφατον ἀστροφέων πλανήτων,
ἑπτὰ παγχθονίων συνόδων κανόνας ὁλολαμπεῖς
ἐνθάδε προΐαψαν ἀειφανῶς ἀνατέλλειν.
ὡς δύο καὶ δέκα δὲ ψυχοτρεφέας αὖ ἀστέρας,
ζώδια τοὺς καλέουσιν ἀμύμονες οὐρανοφάνται,
δώδεκα κηρύκων ζαθέων κανόνας, ἰδ' ἐφετμὰς,
λάμπειν ἐν μερόπεσσι πλανήταις τετεύχατον.
ἴδῃς, ἣν ἐθέλῃς, καὶ πληϊάδδων ἑπτάδα
αὐγὰς ὡς προχέουσαν ἀειλαμπεῖς ἐνὶ κόσμῳ,
θεῖα θεοπρόπια ἑπτὰ συνόδων ἁγίων,
ἃς τριττὰς φάσκουσιν ἀληθεῖς ἱεροφάνται·
ἄθρει καὶ πόλον αὖτε νότιον νειλοτροφῆα,

κύδιμον

κύδιμον ἀθανάσιον, ἠδ' ἱερόν τε κύριλλον,
ἀστέρας ἀλεξανδρείης, ὄμματα λιβύης.
καὶ πόλον ἴδε βόρειον, καππαδοκίων πατέρα,
βασίλειον πάμμεγαν, ἄτρεπτον ἀσεβοφόντην.
ναὶ μὴν καὶ θρασυκάρδιον ὠρίωνα, κρατερὸν
ἰωάννην χρυσόστομον, ἀντιοχήων κρηπῖδα,
ἄρτι μιν ὡς σφάττοντα βαλιὴν ἀδοξίαν,
οὕνεκα χήρας οἰνοτόκον λωβήσατο γαῖαν.
ἔστι καὶ λύρα τετραχόρδος τοῖς δ' ἐνὶ μολπαῖς
θείαις συνδυμαῖος αὔρῃ πληττομένη πλησμίως,
ἥτις ἰασομένοισι μετ' ἀνθρώποισιν ἴσαι
ἀοιδὰς ἰσχυούσας ἀληθοῦς σωτηρίης.
ἔστων δ' οὗτοι κυδάλιμοι γρηγόρειοι δύο,
νυσσαέων ὁ πρόεδρος, καὶ ὃς ἀνὰ πᾶσαν γλῶ
λαμψε θεηγορίῃ, διδάγμασί τε θεοῖο.
ἄραρε τῆσδε λύρας τετραχόρδοιο φθόγγῳ.
καὶ πέτρος ἀλεξανδροιο, ὃς λάχε πολίεθρον.
πρὸς δ' αὖ διονύσιος ἀχαιῶν ὄρχαμος ἱερός.
τὴν οὐρανίην κατηστορίσαν πυκτίδα,
ἄναξ, ἠδὲ πατριάρχης, ῥώμης συνοχῆες.
ὅσοι γοῦν ὁρῶσι τε ἀπλανῶς διὰ ταύτης
κανονικὰ θεσπίσματα, πιστῶν διύτορα φῶτα,
καὶ νόμιμ' ἰσοφαρμαθέντα τῆς συστοιχίας,
λιτάζεσθε θεοῖο τρισυπόστατον φύσιν,
ἣ πόλον ἐστερέωσεν, ἰδ' ἄστρων ἄπλετα φῦλα,
εὐσεβέσι μὲν κείνοις ἀρχιερεῦσι βασιλεῦσί τε,
οἳ ταῖσδ' ἐν μεμβράναισι πόλον ἐξετάνυσσαν,
ἣν δίειν κατὰ δάδ', ἀσματογραφῆα,
ἀΐδιον προσωπεῖαι οὐρανῶν βασιλείην.
τὸν δ' αὖ ἀντιοχείης ταπεινὸν πατριάρχην,
βαλσαμῶν θεοδώρῳ, ὃς τῶνδ' οὐρανίων
σωμάτων τελύπευσεν ἀπειρεσίους δυνάμεις,
πλανήτων τε νόμων ὑποχθονίην κατάδυσιν,
πρὶν λάχε θρόνον ἀντιοχείης πάτρος κυδρῆς,
σωτηρίην ψυχῆς. ταύτης γὰρ πέρι θρηνεῖ.

ΤΕΛΟΣ.

PHOTII PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI NOMOCANONVS,

siue ex legibus & canonibus compositum Opus: unà cum Annotationibus Theodori Balsamonis Patriarchæ postmodum Antiocheni:

HENRICO AGYLAEO
interprete.

TITULUS PRIMUS.

De Theologia, orthodoxa fide, canonibus, & ordinationibus.

DE THEOLOGIA, ET ORTHODOXA fide. Caput I.

POSTOLORVM canon 49. & 50. Concilij Constantinopolitani canon 1. 5. Concilij Ephesini canon 7. Concilij Carthaginensis canon 2. Concilij sexti canon 1. 73. 81. liber 1. Codicis titulò 1. cõstitutione 1. 5. 6. 7. 8 9. SCHOLIVM. Prima constitutio tit. 1. lib. 1. Codicis est 1. caput 1. lib. Basilicorũ, quod sic ait: Christianus est, qui credit Patris, Filij, & Spiritus sancti sub pari maiestate unam esse deitatem. Qui uerò contra [iam] dicta docet, hæreticus est. 5. 6. 7. 8. & 9. constitutiones non sunt positæ in Basil.

QVOT CANONES VALERE OPORteat. Caput II.

COncilij Chalcedonẽsis canon 1. Concilij Carthaginensis canon 1. Concilij sexti canon 2. Concilij Nicæni secũdi canon 2. TEXTVS. Constitutio 3. tit. 2. Nouellarũ septem cõciliorũ canones, eorumq́ placita, tanq́ sacras scripturas uult ualere. Verùm in 1. lib. Codicis tit. 3. constit. 44. & in 1. & 4. cõstitutione tit. 1. Nouellarũ, partim canones ut leges ualere, partim leges sequi canones [traditur.] Et lib. 1. tit. 2. const. 12. Pragmaticas formas, quæ canonibus aduersant̃, irritas esse [habet.] SCHOLIVM. Const. 3. tit. 2. Nouellarũ, est Nouella Iustiniani 131. [quæ] posita [est] in lib. 5. Basil. tit. 3. cap. 1. themate 1. quod sic habet: Sancimus igitur, ut sancti ecclesiastici canones, qui à sanctis septem Concilijs promulgati aut confirmati sunt, uicem legum obtineant. Nempe à Nicæno trecentorum duodeuiginti patrum Concilio, in quo Arius, [a] cui à furore cògnomen inditum est, anathemate est percussus: Constãtinopolitano patrum centum quinquaginta, à quib. [b] Spiritus sancti oppugnator Macedonius [c] infamia notatus est: Ephesino primo, in quo Nestorius condemnatus est: Chalcedonensi, in quo Eutyches cum Nestorio anathemate percussus est: ad hæc, Constantinopolitano secundo, à quo Origenes unà cum operibus suis, & alij quidam impij, [d] ignominia affectus est: præterea Constantinopolitano tertio, quod de multis hæresibus triumphans, uetustiorum sanctorum Conciliorum placita confirmauit: ad extremum uerò, Nicæno secundo, in quo illi qui aduersus sacras imagines insaniebant, pariter cum [e] anterioribus hæreticis catholica Dei ecclesia [f] abdicati sunt. Prædictorum etenim sanctorum Conciliorum decreta perinde ut sacras scripturas suscipimus, & cano-

a ἀπὸ τῆς μανίας ἐπώνυμος.
b πνευματομάχος.
c ἐστηλιτεύθη.
d παραδειγματίσθησαν.
e προλαβοῦσιν.
f ἀπεκηρύχθησαν.

nes ut leges custodimus. Const.44.tit.3.lib.1.Codicis non est posita in Basil. neque uero 1. aut 4.const.tit.1. Nouellarum, quarum hæc quidem est 6. Iustiniani Nouella, illa uerò 86, eiusdem. Neque [item] const.12. tit.2.lib.1.Cod. Neque uerò tu illis animum applices. Primùm, quia nō aduersantur 131. Iustiniani Nouellæ. Deinde, quia in Basilicis non sunt receptæ. Nota uerò præsentem Nouellam, quæ non modò à septem sanctis Concilijs promulgatos canones, uerum etiam qui ab illis confirmati sunt (* prouincialium Conciliorum canones nempe) ut leges ualere dicit. Lege etiam secundum canonem sexti Concilij, qui non solùm prouincialia Concilia, sed etiā aliorum sanctorū scripta confirmat. ALIVD SCHOLIVM. De iure quidē, quod in præsenti 2. cap. declaratū est, scripta sunt decentia. Scias tamen, quod aliter nonnulli dixerint, idque in præsentia sancti nostri Imperatoris: [Nempe] canones nō debere ualere, quando aduersantur legibus: propterea quòd ante [legum] repurgationē illi conscripti sunt: atque ita qui [canones] cum [legibus] non conueniunt, ociosos esse. Alij uerò prolatis, qui legibus aduersantur, canonibus & præsenti 131. Nouella, quæ in 5.lib. Basil. tit. 3.cap.1. posita est, [in medium] producta, aduersarijs os obturarunt: [quum illa] Canones tanquam leges atque sacras scripturas custodiendos esse, dicat. Quod uerò illi dicerent, nō suscipiendam esse illam Nouellam, ut quæ, quum à Iustiniano edita dicatur, Conciliorum post Iustinianum [habitorum] mentionem faciat, atque ita absurditatem quandam constituerent: se inde etiam magis [illam] amplecti aiebant, quòd quæ Nouella tradit, is Imperator qui leges repurgauit atque recognouit, sibi uendicauit. Nam si id [ita] non esset, non etiam posteriorum Conciliorū canones, ut leges atque sacras scripturas, ualere [debere] adiecisset. Atque hanc etiam, [inquiebant] ut alias Iustiniani Nouellas, uelut ociosam reddidit, quòd ipsam Basilicis non aspersit. Quod sanè sanctus Imperator etiam probabat. Nota igitur præsentem interpretationem, eamque in memoria habens dic: Canones maioris authoritatis esse, quàm leges. Illi enim, canones nempe, quum ab Imperatoribus atque sanctis patribus promulgati confirmati'ue sint, ut sacræ scripturæ suscipiuntur: leges uerò à solis Imperatoribus susceptæ sunt, atque idcirco sacris scripturis siue canonibus non præualebunt.

Margin: τινῶν.

VT CONSVETVDO ECCLESIASTICA NON *scripta seruetur, ut lex. &, Quòd necesse non sit seruare leges Mosaicas.* Caput III.

Concilij sexti canon 81. Basilius ex epistola ad Diodorum, & ex cap. 27. & 29. epistolarum ad Amphilochium, De Spiritu sancto. TEXTVS. Et in iure ciuili consuetudo quando in iudicio confirmata est, nec scriptæ legi repugnat, ut lex non scripta ualet. Ac uerò sicubi [propositæ] quæstionis consuetudo non inuenitur, tunc consuetudinem [urbis] Romæ sequi oportet: quemadmodum lib. 1. Digest. tit. 3. digesto. 4.32.33.34.35.36.37.38. & lib.8. Cod. tit.52. const.1.2.3. [proditum est.] Dictum est etiam lib.50.tit.17. digesto 102. quòd ægrè, æquitate tamen postulante, consuetudinem transgredimur. SCHOLIVM. Digestum * 4. tit. 3. lib. 1. Digest. est lib. Basil. 2. tit. 1. cap. 41. quod sic ait: De quibus causis nulla scripta lex est, custodiri oportet mores & consuetudinem. Quòd si hæc defecerint, proxima propositæ quæstioni similia sunt sequenda. Sine hæc quidem inueniantur, tunc ius quo urbs Roma utitur, seruari oportet. Et them.2. Inueterata cōsuetudo pro lege custoditur. ALIVD SCHOLIVM. Quum multæ leges de longa consuetudine præscribant, & sibi inuicem aduersentur, quòd aliæ dicant, Longam consuetudinem [tametsi] in iudicijs confirmatam, esse irritam, si scriptæ legi repugnet: aliæ uerò illam, etiamsi scriptæ legi repugnet, ualere iubeant: præsens 6.thema cap.42.tit.1.lib.2. Basil soluit

Margin: Non hoc, sed dig. 32. hec tradit.

soluit quæ his inesse uidetur cõtrarietatem: Latio legis (inquiens) aut in scripta refertur, aut non refertur: [*sic*] similiter [*eius*] abrogatio. Et legislatio quidem, si grauis subditis sit, humanitatis contemplatione per desuetudinẽ à non scripta consuetudine abrogatur: abrogatio uerò, per consuetudinem seu legem non scriptam ociosa [*& irrita*] non fit, propterea quòd benignæ legi aduersetur. [*Atq;*] sic [*quidem*] apparentem [*in his*] contrarietatem solue, sequens explicatum caput, interpretationem 6. them. & legem quæ, benignius leges interpretandas esse præcipit. De illa autem consuetudine hæc intellige, quæ in iudicijs confirmata est. ALIVD SCHOLIVM. Quære 6. them. cap. 41. tit. 1. lib. 2. quod ait: Quemadmodum latio legis [*aut*] in scripta refertur, aut non refertur: ita eius etiam abrogatio aut per legem scriptam fit, aut non scriptam, id est, per desuetudinem. Et cap. 42. De quibus causis lex scripta non est, inueterata consuetudo pro lege ualet. Et cap. 43. Tunc alicuius urbis aut regionis consuetudine utimur, quando in disceptationem uocata, in iudicio firmata est. Et cap. 44. Quæ longa consuetudine comprobata sunt, ac per multos annos obseruata, non minus quàm [*ea, quæ*] scripta [*sunt iura,*] seruantur. Et cap. 45. Vt quæ in tantum probata sint, ut non fuerit necesse scripto comprehendere. Et cap. 46. In legum interpretatione ciuitatis cõsuetudo animaduertenda est. Et cap. 47. [*Inspiciendum etiam,*] quomodo in similibus perpetuò iudicatum sit. Docet porrò Stephanus cap. 42. quiddam optimum, & quæ circa consuetudinem non scriptam diuersitas apparet, soluit: Diuturna consuetudo (inquiens) tunc ut lex ualet, quando legi scriptæ non repugnat. Neque uerò hoc fini præmisisi digesti aduersari existimes. Illic enim de desuetudine loquẽs, quòd illa legem possit abrogare, dicit. Hic uerò de consuetudine loquitur dicens, quòd consuetudo ius nouum non introducit, si ueteri cuipiam legi repugnet. Fieri enim potest, ut per desuetudinem iure aliquo non utamur: non autem, ut contrario modo utamur. Nota igitur hanc doctrinam, ut quæ & speciosa sit, & in iudicijs frequentetur. Const. 1, 2, 3. tit. 52. lib. 8. Cod. in Basil. positæ non sunt. Digestum uerò 102. tit. 17. lib. 50. Dig. est caput 183. tit. 3. lib. 2. Basil. quod sic habet: Aegrè quidem, at [*certè*] tamen æquitate exigente mutamus consuetudinem. Verùm tu hanc legem, secundum postmodum præsenti huic 3. cap. [*insertas*] leges interpretare, atq; dic, tum propter utilitatem aliquam consuetudinem mutari, quando in iudicio confirmata non est: [*alioqui uerò*] tanquam legem scriptam ualituram. Propterea enim hic adiectum est: Aegrè quidem, attamen æquitate exigente consuetudinem immutamus. Non est lex scripta, quæ statuat, ut si qua tonderi atq; diuortium facere cum marito uelit, ne confestim tondeatur: sed in monasterium abducatur, & trimestri spacio exploretur, num fortè in [*ipso uelut*] pugnæ initio tonsuram deprecetur. Sed ex inscripta consuetudine, sępenumerò in iudicio probata & confirmata receptum est, ne aliter mulieri tonsura permittatur, quàm si post tres menses interrogata sit, an in hoc bono proposito permanere [*uelit*]. Ac [*sanè*] hac de re coram Imperatorio tribunali [*abundè*] satis certatum est. Quum enim multi dicerent, debere [*cuidam*] mulieri [a] flauos istos crines confestim detonderi, quòd firmi [*pleniq;*] iudicij esset, ut quæ etiã quadraginta annos haberet: ac uerò nulla lex scripta de trimestri [*isto*] ageret: à Deo coronatus optimus & sanctus noster Imperator longam consuetudinem (ut dictum est) confirmatam pro scripta lege suscepit, atq; tunc æquitate postulãte, siue iustis causis propositis, non scriptam consuetudinem transgredi [*licere,*] quando iudiciali sententia non est corroborata, [b] scripto confirmauit. Noui autem nõ scriptam [*quandam*] consuetudinem, quæ quia ita corroborata non esset, reprobata [*& reiecta*] est. Quum enim moris fuisset, ut qui ex laicis sacerdotibus monachi facti essent, quoniam priùs ministerio sacerdotum asscripti fuissent, post [*susceptam*] uitam

a πυῤῥόγευρα γὶς ἐκείνας.

b σημειώμασι.

a 2 mona-

monachicam in corpore [*& collegio*] ministeriorū recenserentur, & cum sacerdotibus laicis cōuersarentur: sacrosanctiss. noster dominus Dn. Michael hanc longam consuetudinem pro nihilo reputauit, ac [*uerò*] decreuit, ut ex laicis sacerdotibus solùm ministeria constituerētur, monachi autem in recessibus suis assidui essent. Quum [*item*] moris esset, ut Iudæi coram solo * angiportus præfecto litigarent: optimus atque sanctus noster Imperator statuit, ut coram quocunque tribunali secundum leges causas agerent. Ac consuetudo [*quidem*] pro nihilo habita est, ut quæ legitimè non fuisset confirmata.

ςενωπάρχου. [margin, beside "angiportus præfecto"; partly illegible]

QVOD NON AB VNO EPISCOPO, SED A * *communi episcoporum cœtu canones promulgentur.* *Caput* IIII.

κοινότητος. [margin]

BAsilij canon 47. circa finem: Gregorij Nysseni canon 6. circa medium.

DE PATRIARCHIS, METROPOLITANIS, ET *priuatis Africæ, ut uocantur.* *Caput* V.

APostolorum canon 34. Concilij Nicæni canon 4. 6. 7. Concilij Antiocheni canon 59. Concilij Constantinopolitani canon 2. 3. Concilij Ephesini canon 8. Concilij Chalcedonensis canon 9. 17. 28. Concilij Sardicensis canon 3. 4. 5. Concilij Carthaginensis canon 17. 39. Concilij sexti canon 36. 39. TEXTVS. De ordine patriarcharum, & quæ ab illis reliquisque episcopis pro ordinatione dentur: denique quòd omnium ecclesiarum caput sit Constantinopolis, lege lib. 1. Cod. tit. 1. const. 7. & tit. 2. const. 6. 23. 24. & tit. 1. Nouellarū const. 2. & tit. 2. const. 3. Const. uerò * 16. tit. 2. lib. 1. dicit, quòd Constantinopolitanus [*supra*] alios habeat * præeminentiam. Et const. 3. tit. 1. Nouellarum, & 3. tit. 2. faciunt primæ Iustinianæ archiepiscopū, ac [*habent*], quòd maior sit metropolitano, & quòd à sua synodo creetur: denique, quas prouincias [*sub se*] habeat. SCHOLIVM. Const. 7. tit. 1. li. 1. Cod. nō est posita in Basil. Const. uerò 6. tit. 2. eiusdem lib. est cap. 6. tit. 1. lib. 5. Basil. dicitque in hunc modum: Oportet illos qui in Illyrico de [*re*] quapiam canonica quæstionem mouent, de ea ad archiepiscopum Constantinopolitanū referre, & ab ipso ad sacerdotalem conuentum, qui sancto iudicio & diuina lege [*illam*] dijudicet. Const. 20. etiam & 24. eiusdem tit. & lib. posita non est in Basil. Verùm const. tit. 2. tit. 1. Nouellarum est Iustiniani Nouella 123. [*ac*] posita [*est*] in lib. 3. Basil. tit. 1. cap. 9. qui sic habet: Præ omnibus autem illud custodiri sancimus, ut nemo per largitionē auri, aut aliarum rerum ordinetur episcopus. Si quid tale delinquatur, tam qui dant, quàm qui accipiunt, & mediatores eorum, ipsi seipsos condemnationi secundum diuinas scripturas & diuinos canones subijciunt. Ac propterea tam is qui dat, quàm qui accipit, & mediator existens à sacerdotio aut clericali honore remouetor. Quod uerò per hanc causam datum fuerit, illi ecclesiæ uindicator, cuius sacerdotium uoluit redimere. Si mundanus sit, qui per hanc causam accipit, aut mediator in negocio factus est, datas res in duplum ab eo exigi iubemus uindicandas [*scilicet*] ecclesiæ. Non solùm autem quæ hoc modo data sunt, uindicari præcipimus: sed etiam omnem cautionem pro hoc quocunque modo expositam, aut pignorum ac fideiussoris obligationem, omnem denique aliam quamcunque actionem uacare sancimus. atque insuper qui promissionem acceptauit, non solùm confessionem reddito: sed etiam alterum tantum, quantum confessione continetur, exigitor, quod ipsum dari debet ecclesiæ. Si quis tamen ex episcopis, siue ante ordinationem suam, siue post ordinationem, uoluerit proprias res suas, aut ex ijs partem ecclesiæ, cuius sacerdotiū suscepit, offerre: non solùm id non prohibemus, & omni eum condemnatione ac

Nihil tale in hac const. habemus, sed simile quiddam in 6. [margin]

ἁ πρωτεῖαν. [margin]

ne ac pœna liberum esse per hanc legem sancimus: sed etiam omni laude dignum iudicamus. quandoquidem id non emptio, sed oblatio est. Constit. 16. tit. 2. lib. 1. non est posita in Basil. neque [*etiam*] constit. 8. tit. 1. Nouellarum, quæ est 11. Iustiniani Nouella. Constit. uerò 3. tit. 2. Nouellarum, est Iustiniani Nouella 131. quæ in lib. 5. tit. 3. cap. 1. themate 2. hunc in modum posita est: Ac propterea sancimus, ut secundum eorum definitiones sanctiss. ueteris Romæ Papa, primus omnium sacerdotum sit: beatissimus uerò archiepiscopus Constantinopolis nouæ Romæ, secundum locum post sanctam Apostolicam ueteris Romæ sedem obtineat, cæterisq; omnibus præferatur. Beatissimus autem pro tempore archiepiscopus Iustinianeæ primæ patriæ nostrę, semper sub iurisdictione sua habeat episcopos prouinciarum Daciæ mediterraneæ, & Daciæ ripensis, item Præualiæ, ac Dardaniæ, & Mysiæ superioris: & ab ipso hi ordinentur, & in prouincijs ipsi subiectis locum teneat Apostolicæ sedis Romanæ, secundum ea quæ sanctus papa Vigilius constituit. Consimili modo & archiepiscopale munus, quod episcopo Iustinianeæ Carthaginis Aphricanæ diœceseos dedimus, ex quo Deus nobis hanc restituit, conseruari iubemus. Nota uerò ex præsenti Iustinianea Nouella, priuilegia archiepiscopi Bulgariæ. Hic namque est archiepiscopus primæ Iustinianeæ, patriæ Imperatoris Iustiniani. Atque Bulgaria quidem propterea Iustinianea dicitur. Cæterùm Iustinianea Carthago Aphricanæ diœceseos, nuncupata Iustinianea est, quòd Imperator Iustinianus regionem illam restituerit Romanorum imperio. Ac idcirco etiam præsens caput in inscriptione meminit priuatorum Aphricanæ Carthaginis, quod est, priuilegiorum eius. Secundum Latinos enim priuatum dicitur τὸ ἰδικόν. Lege uerò etiam finem Scholij pręsentis capitis, qui pars est 131. Iustinianeæ Nouellæ, & statuit, ut ecclesia Carthaginensis Apostolicæ sedis priuilegia habeat.

QVI, ET VBI ORDINENTVR EPISCOPI, AVT clerici. &c, Si ordinatus per libellum episcopatum recuset. Caput VI.

APostolorum canon 1.2.35. Concilij Nicęni canon 4. Concilij Antiocheni canon 13. 19. 22. Concilij Laodicęni canon 5. 12. Concilij Ephesini canon 8. & epistola ad Pamphiliense concilium [*missa*]. Concilij Sardicensis canon 6. Concilij Chalcedonensis canon 28. Concilij Carthaginensis canon 13. 18. 49. 56. 98. Concilij sexti canon 33. 37. Concilij Nicęni secundi canō 2. Concilij primi & secundi Constantinopoli in ęde sanctorū Apostolorū coacti canō 16. Basilij epistola ad [a] ditionis suæ episcopos: Cyrilli ex epistola ad Domnum canō 1. 3. Cyrilli ex epistola ad episcopos Libyæ & Pentapolis canon 1. 3. Theophili ex [b] Commonitorio canon 3. TEXTVS. Lib. Cod. 1. tit. 3. constit. 12. 30. 42. 47. 52 & tit. 1. Nouellarum constit. 1. 2. & 17. SCHOLIVM. Constit. 12. 30. 42. 47. 52. tit. 1. lib. 1. Cod. in Basil. non sunt positæ. Primus uerò tit. Nouellarum, eiusdemq; 1. 2. & 17. constit. sunt in Nouellis Iustiniani 6. 123. & 137. Interim 6. non est in Basil. posita. 123. uerò est cap. 9. tit. 1. lib. 3. quod à nobis positum est in cap. 5. præsentis tit. quod quæras. Nouella autem 137. est cap. 8. tit. 1. lib. 3. quod aspersum est scholio 8. cap. præsentis tit. circa finem, quod etiam quæras.

a χωρεπισκόπους.
b ὑπομνηστικοῦ.

ELECTIONEM SACERDOTVM [c] PROMISscuæ plebi permittendam non esse. Caput VII.

c τοῖς ὄχλοις

COncilij Laodicensis canon 13, concilij Niceni secundi canon 3,

DE CONTRADICTIONE, QVAE IN EPI-
scopi ordinatione fit. Caput VIII.

Concilij Antiocheni canon 19. Concilij Carthaginensis canon 49. 53. TEXTVS. Tit. 1. Nouellarum const. 1. 2. & 17. in quibus etiam de obiectione aduersus ordinationem clericorũ & præsulum [*tractatur.*] Prima namque const. tit. 1. Nouellarum, iubet episcoporũ ordinationes coram omni populo ecclesiæ fieri, insuper & quemcunque contradicendi facultatem habere. Et si quidem ante ordinationem cõtradictio fiat, ne prius ordinatio procedat, quàm examinatione habita omnino illum innocentem esse cõstet. Si uerò ante examinationem ordinatus [*quispiam*] sit, ut is unà cum eo qui ordinauit, sacerdotio excidat. At si qui ante ordinationẽ contradixit, calumniandi animo eum id fecisse appareat, aut [*reum*] non damnet ac cõuincat, ab eo qui ordinationi præest, in perpetuum à sancta cõmunione segregetur, atque ordinatio peragatur. Secunda [*autem*] const. eiusdem tit. ait: Si contradictio fiat ob [*talem*] causam, quæ secundum leges aut canones ordinationem impedire possit. &, Quòd utraque parte præsente, aut ubi accusator ad tres menses accusationem adimplere distulerit, examinatio fieri [*debeat.*] &, Quòd si accusator aut non probet, aut aufugiat, eijciatur extra prouinciam, in qua habitat. At si ordinatio ante examinationem fiat, ordinatus [*sacerdotio*] expellatur, ordinator autem in annum à sacro ministerio arceatur, uniuersaque ipsius substantia eius ecclesiæ applicetur. Atque eadem [*hæc*] constit. etiam in ordinatione clericorum eadem uult obtinere. Constit. autem 17. eiusdem tit. dicit: Si quis quacunque de causa ordinandum accuset, primùm accusator, si criminationem persequatur, examinator: sin desistat, aut differat, ordinaturus intra tres menses [*in ordinandũ*] inquirito: & si innocens [*aut*] præsente aut absente accusatore appareat, [*ipsum*] ordinato. Accusator aũt si clericus sit, gradu eijcitor: si laicus, castigator. Si ordinatio ante examinationem fiat, sacerdotio & ordinator & ordinatus eijciuntor. Atque dicit eadem obtinere in ordinatione clericorum, episcoporum, & præsulum [*monasteriorum*]. Nota autem præsentem Nouellam, quòd eum qui episcopi ordinationem calumniandi animo impedierit, perpetuæ excommunicationi subijciat. Quod sanè nouum est, & propterea etiam abrogatum. Neque enim Nouella Iustiniani 6. neque 123. Nouellæ [*illud*] caput, quod accusatorem extra prouinciam in qua habitat, eijci præcipit, in Basil. recepta sunt. Sed benignius eiusdem Nouellæ caput, quod talem calumniatorem, si laicus sit, esse castigandum: sin clericus, deponendum statuit, [*receptum est.*] SCHOLIVM. Constit. 1. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 6. quæ in Basil. non est posita. Constit. 2. eiusdem 1. tit. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. Illud uerò eius caput etiam non est positum in Basil. Constit. 17. est Nouella Iustiniani 123. posita [*q; est*] in lib. 3. Basil. tit. 1. cap. 8. quod hunc in modũ habet: Cæterùm si quis contra eum qui episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut alius clericus, aut etiam præsul monasterij ordinandus est, accusationem aliquam instituat quacunque de causa, quæ possit secundum leges aut canones eius impedire ordinationem: differtor huiusmodi ordinatio, & interponitor prius examinatio accusationis: præsente etiam accusatore, & ea quæ ab ipso in crimen delata sunt, ad terminum usque persequente. Imò quamuis accusator se absentet, aut moras nectat: nihilominus sic quoque is qui ordinationem facturus est, intra menses tres exactissimam ea de re quæstionem habeto. Et si quidem eum qui accusatione in crimen uocatus fuit, siue secundum sacros canones, siue secundum nostras leges obnoxium inuenerit: prohibetor ordinatio. Si uerò innoxius apparuerit: celebrator ordinatio, siue præsente siue absente accusatore.

Accusator aũt, si præsens non probauerit, siue [institutam accusationem] deseruerit: si quidem clericus sit, proprio gradu depellitor. Si laicus, cõperentem coercitionem sustineto. At si quis accusatũ ante examinationẽ ordinauerit: tam qui ordinauit, quàm qui ordinatus est, uterque sacerdotio depellitor. ALIVD SCHOLIVM. Quòd intra tres menses introductam aduersus ordinandum accusationẽ, siue præsente siue absente accusatore, decidi [oporteat]: speciale est, [atq;] propter utilitatem ordinationis [cõstitutum]. Existimo itaq; posteriores leges, quæ * triginta edictis scripto comprehensis accusatores euocandos esse statuunt, ac [insuper] reliqua quæ de accusatoribus legibus prodita sunt, in præsenti specie non habere locum. Nam si hoc concedatur, superfluum erit, quod intra trimestre spacium examinatio fieri debeat. Verumenimuerò, quum accusator paucorum dierum scripto comprehensis edictis euocari debeat, ineuitabiliter [& necessariò] illa dari oportebit. * τριακονθαμέρων.

INTRA QVOD TEMPVS EPISCOPI ORdinandi sint. Caput IX.

Concilij Chalcedonensis canon 25. Concilij 6. canon 14 Const. 2 tit. 1. Nouellarum ait: Si ciuitatis [clerici & primores] ultra sex menses episcopum decernere differant, is qui ordinandi ius habet, periculo animæ suæ [episcopum] ordinato: [atq;] alia omnia seruantor. SCHOLIVM. Constit. 2. tit 1. Nouellarũ, est Nouella Iustiniani 123. Hoc autem ius cap. in Basil. positum non est. Verùm scias sanctiss. Dominum nostrum & [a] uniuersalem patriarcham, Dn. Michaelem hoc iure usum, quum tribus uicibus metropolitanum illum Amasenum, Dn. Leonem, [b] edicto impeteret, quòd Aminsi episcoparum ultra annum [um] uacãtem nemini decerneret. Dicebat enim quia [tam] diutino tempore Aminsus à metropolitano [nemini] decreta esset, ac insuper tribus edictis ut episcopatum [cuiquam] decerneret præcipientibus ad ipsum emissis, ipse tamen hoc non fecisset: se rectè ex præscripto istius legis episcopum decreturũ, ac [iam] decretum ordinaturum. Quum autem [tum] nonnulli dicerent, Nouellum illud [c] præscriptum non esse in Basil. receptum, ideoq; [d] nullarũ uirium esse: [nihilominus] permansit [in sententia,] atq; indignum esse dixit, si [uel unus] apex eorum quæ in Nomocanono, [id est, in libro ex legibus & canonibus consarcinato], scripta sunt, quum [ille] tanquam à Deo scriptæ tabulæ in ecclesia æstimetur, reprobaretur. Verùm quum postmodum idem, quod antè ex Imperatoris ore, & præcipuis senatoribus audisset: se confestim ad præsentis operis compositionem contulit, quemadmodum [etiam] in procœmio significauimus. Atque ita sanè inefficaci isti Nouellæ Chalcedonensis concilij canon 25. præualet. SCHOLIVM. De ordinatione episcoporum in præsenti cap. tempus comprehensum, duplicem habet interpretationem. Siquidem 25. canon Chalcedonensis concilij statuit, ut intra tres menses in uacantes ecclesias episcopi [e] præconio declarati [introducantur:] Concilij uerò 6. canon 14. de ætatis episcoporum tempore docet. Ac transgresio quidem illius, ecclesiasticæ pœnæ [reum] subijcit: huius uerò, [à sacerdotio] remotioni.

[a] οἰκουμενικόν. [b] ἐπιφωνήσει. [c] διάταξιν. [d] ἄπρακτον. [e] ἐπικηρυττόμενοι.

NE QVISQVAM AVT EPISCOPVS, AVT PRESBYter, aut diaconus ordinetur, priusquam omnes domesticos suos effecerit Christianos orthodoxos. Caput X.

Concilij Carthaginẽsis canon 36. TEXTVS. Etiam const. 18 tit. 5. lib. 1. & const. 10. tit. 11. puniunt Samaritanos & * paganos baptizatos, si uxores suas & liberos quos domi habent, ad sacrosanctum baptisma non adducant. SCHOLIVM. Const. 18. tit. 5. lib. 1. Cod. in Basil. non est posita, neq; const. 10. tit. 11. eiusdem lib. Quæret fortasse aliquis, Quum 36. canon concilij Car-

* ἕλληνας.

Carthaginensis statuat, ne quisquam in clericorum numerum recipiatur, nisi si omnes domesticos suos Christianos faciat: quomodo præsentes constitutiones, quum dicant eos qui ex paganis Christiani facti sunt, puniri, nisi uxores suas & liberos, omnesq; domesticos suos ad sacrosanctum baptisma adducant, positæ non sunt in Basil. quum [*tamen*] in his cum canone conueniant? Constit. in Basil. assumptæ non sunt, propter sancti Pauli apostoli præceptum statuentis, ne infidelium matrimonium soluatur, si alter illorum fidelis fiat. Qui namq; scis (inquit) an fidelis infidelem coniugem suam ad fidem sit deducturus: & è contrario? Canon autem non uult, eum qui nunquam infidelis, sed [*semper*] orthodoxæ fidei fuit, cohabitare infideli: [*&*] multo quidem minùs, postquam in clerum [*allectus sit*]: ac idcirco in clerum assumi non permittit. Quin alij quoq; canones fidelem [*in matrimonium*] coniungi infideli non sinunt. Est ergo differentia inter eum qui, quum infidelis fuisset, ad fidem conuersus est: & eum qui à natiuitate fidelis fuit. Ille enim uenia dignus habetur, si cognatos [*& necessarios*] infideles non eijciat, quòd se illos etiam ad orthodoxam fidem conuersurum speret: hic uerò punitur, tanquam cum infidelibus commercium habeat, & ut in clerum assumatur non permittitur.

DE HIS QVI EX LAICORVM STATV *episcopi fiunt.* Cap. XI.

CONcilij Sardicensis canon 10. Concilij primi & secundi in sanctorum Apostolorum æde coacti, canon 17. TEXTVS. Const. 2. tit. 1. Nouellarum, non permittit ex laicorum [*statu*] confestim [*aliquem*] episcopum creari: sed [*requirit*] ut prius clericus fiat, & ad tres menses scripturas & canones discat. Const. autem 1. eiusdem lib. & tit. uult, ut non minus sex mensibus clericus prius aut monachus fuerit. SCHOLIVM. Const. 2. eiusdem 1. tit. Nouellarũ est (ut superius dictum est) Iustiniani Nouella 123. Hoc uerò eius caput non est positum in Basil. Et const. 1. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 6. Et neq; hæc, quum [*tamen*] de his qui ex laicis episcopi fiunt, tractet, inserta est Basil. quemadmodum neq; quæcunque Iustiniani Nouella alia, quæ hac de re disserit. Huius igitur [*rei*] causa uni 17. canoni 1. & 2. concilij in sanctorum Apostolorũ æde coacti, animum adhibe. Illic enim omnino dicetur, quomodo canon interpretandus sit, & quid ex Iustiniani Imperatoris Nouellis obtineat.

Ἑλλην. QVOMODO *GENTILIS, AVT AEGROTVS, AVT RECENS *baptizatus, aut [quisquam] ex mala conuersatione [prodiens] ordinetur [aut] episcopus, aut clericus.* Cap. XII.

APostolorũ canon 80. Concilij Nicæni canon 2. Concilij Neocæsariensis canon 12. Concilij Laodicensis canon 3.

QVOMODO EPISCOPVS EPISCOPATVM NON *habens, ad uacantem episcopatum perueniat.* Cap. XIII.

COncilij Antiocheni canon 16.

QVANDO EVNVCHVS, AVT QVI ALIOQVI *malè affecto corpore est, episcopus, aut clericus creetur.* Caput XIIII.

APostolorum canon 21. 22. 77. 78. concilij Niceni canon 1. TEXTVS. Ciuilis lex eos qui seipsos aut alios castrant, diuersimodè punit: aliàs capite, aliàs [*bonorum*] publicatione & exilio, aliàs *talione. Omnino enim in nostra republica neminem eunuchum fieri permittit: sed apud barbaros solùm barbaros. Si quis tamen apud nos castratus sit, liber fit, si seruus fuerit, etiamsi

ταυτοπαθείᾳ.

propter

propter morbum castratus fit:ut lib.4.Cod.tit.42.const.1.2.& lib.48.tit.8. digestum 4.5.6.11.& in nouella sanctione 142. De his qui eunuchos faciunt. SCHOLIVM. Const.1.& 2.tit.42.lib.4. Cod.positæ sunt in lib. Basil.19.tit.1.cap.17. quod ad hunc modum habet: Constitutio iubet, ne quis Romanus eunuchus fiat, ne extra Romanum quidem solum: &, ne [quis] Romanum eunuchum factum emat: sed ut qui eunuchum fecit, ac ipse emptor, [tum] & tabellio qui de ea [re] instrumentum conscripsit, & publicanus [deniq;] qui uectigalis aliquid pro eo suscepit, puniantur. Barbara uerò mancipia, extra Romanum solum castrata, quibuscunq; negociatoribus emere liceat, & uendere. Tit. porrò 8. lib.48.Dig.est in lib.60.Basil.tit.38. Hæc uerò capita omissa sunt, & non posita. Nouella autem Iustiniani 142. posita est in lib. Basil.17.tit.51. cap. 4. quod sic habet: Sancimus, ut qui in quocunq; reipublicæ nostræ loco quamcunq; personam castrare præsumunt, aut etiam præsumpserunt: si quidem uiri sunt qui hoc facere præsumpserint, aut etiam præsumunt: idem hoc quod alijs fecerunt, & ipsi patiantur. & si incolumes euaserunt, tam bona eorum addicatur fisco, per eum qui pro tempore magistratum obit gloriæ tuæ: quàm ipsi mittantur in gypsum, ubi locorum per omne uitæ suæ tempus esse debebunt. Si uerò mulieres sunt quæ id egerunt, afficiantur & ipsę supplicio, & bona earum per eum qui pro tempore gerit magistratum tuum, addicantur fisco, mittanturq; in exilium: ut ex quo putarint aut cogitarint impium se lucrum assecuturas, ex eo supplicia simul & bonorum suorum amissionem sustineant. Porrò & eos qui ad hoc mandatum dederint, obtulerint'ue personas, aut etiam domos uel locum aliquem ad hoc præbuerint, aut præbent, siue uiri sint siue mulieres, eadem subire supplicia iubemus: utpote qui iniustæ huius actionis testes facti sunt. Verùm ipsos castratos tametsi à uetustioribus temporibus liberos esse oportebat: iubemus tamen, ut qui iam inde à decima indictione ineuntis circuli per quemcunq; in locis nostræ reipublicæ castrati fuerunt, liberi sint: neq; ullo modo, aut quouis genere contractus in seruitutem retrahantur: neq; item instrumentum de ipsis uel publicum, uel priuata manu conscriptum, quocunq; tandem modo, aut per fraudem factum, aut fiendum, ualeat. sed neq; inquirendi illorum status caussa cognitiones, quę ἀνακρίσεις dicuntur, de istiusmodi personis interponantur, aut interpositę ualeant. Sed & omnes eos qui tali contractui in posterum ministerium præbent, superius traditas subire pœnas iubemus. Præterea si usuueniat, ut seruus propter morbum castretur: iubemus, ut & ille libertatem nanciscatur. Qui enim ab initio liberi sunt, si fortè in hoc genus morbi incidunt, sui potestatem habent, ut quod uelint, sibi remedium adhibeant. Iubemus igitur, ut in nostra republica castrati iam inde à memorato tempore, apud quamcunq; personam sint, perquirantur, & liberi sint, neq; unquam in seruitutem retrahantur. Cæterùm si qui eorum post pręsentem nostrā legem aliquos detinere apud se castratos præsumpserint: damus etiam ipsis castratis licentiam, nimirum qui semel ex præsente nostra lege libertatem promeruerint, ut hîc quidem Maiestatem Imperatoriam, & sanctiss. pro tempore patriarcham adeant, neq; non apud glorïosiss. Imperij nostri proceres relationem ea de re instituāt: in prouincijs uerò, apud religiosiss. locorum episcopos, & harū præsides: quò omnino prouidentia nostrorū magistratuū, & periculo obtemperantiū ipsis cohortiū (siue Constantinopoli, siue alibicunq; locorum nostræ reipub.) his secundū libertatē dentur uindiciæ, libertasq; ex pręsente nostra lege ipsis largita cōseruetur. Nam tot cædes cōniuentib. oculis accipere per causam eorū qui talia præsumūt, in nostra republica, neutiquam sustinuerimus. Si enim barbari, simulatq; nostra de hoc audierunt mādata, hæc custodierunt: quomodo tandem permittemus, ut post tot retro Principum sanctiones tale quid denuò delinquatur, aut etiam inultū relinquatur in nostra republica?

VT QVI DAEMONEM HABET, CLERIcus non fiat. Cap. XV.

APostolorum canon 79.

DE EO QVI SVO EPISCOPO NON OBEDIT, uolenti ipsum ordinare in altiorem gradum. Cap. XVI.

COncilij Carthaginensis canon 34. Basilij canon 1.

DE EPISCOPO, AVT CLERICO ORDINATO, QVI ab * incolis non suscipitur, aut non suscipit, aut abire non potest. Cap. XVII.

* παροικίας.

APostolorum canon 36. Concilij Ancyrani canon 18. Concilij Antiocheni canon 17. 18. Concilij sexti canon 17.

NE EPISCOPVS MORIENS POSSIT ALIVM pro se ordinare. Cap. XVIII.

A Postolorum canon 76. Concilij Antiocheni canon 23.

NE TEMERE' IN PARVA CIVITATE AVT pago episcopus fiat. Caput XIX.

C Oncilij Laodicensis canon 57. Concilij Sardicensis canon 6.

NE IN VNA PROVINCIA DVO METROPOLITAni sint, aut in una ciuitate duo episcopi, aut in duabus ciuitatibus unus clericus. Cap. XX.

COncilij Nicæni canon 7. Concilij Chalcedonensis canon 10. 12. Concilij Nicæni secundi canon 15. TEXTVS. Helenopontus duos metropolitanos habet, ut 28. Nouella [tradit]: Paphlagonia multos, ut 29. Nouella: [sic] etiam Phrygia Capatiana, & Cappadocia secunda. Neq; in duabus ciuitatibus potest quis esse episcopus. Excipitur episcopus Tomensis. ille enim reliquarum ecclesiarum Scythiæ curam gerit. [Tum] & Leontopolis Isauriæ sub episcopo Isauropolis est, ut lib. 1. Cod. tit. 3. const. 35. [habet.] Neq; præsul [quisquam] duorum monasteriorum fit, ut const. 39. eiusdem tit. SCHOLIVM. Nouella 28. posita est in lib. 6. Basil. tit. 12. cap. 1. quæ hîc à nobis [ideo] non est posita, quòd quarum regionum mentionem facit, illarum multùm ab impijs barbaris immutatus sit status, eaq; ratione irritæ factæ sint Nouellæ. Nouella uerò 29. scripta est in lib. Basil. 6. tit. 13. cap. 1. hîc autem propter eandem causam non est posita. Porrò 35. const. tit. 3. lib. 1. Cod. est cap. 3. tit. 1. lib. 3. Basil. quod sic ait: Eum, qui quamcunq; ueterem aut recens conditam ciuitatem proprij episcopatus iure, alio'ue priuilegio priuat, tametsi Principis permissu [id faciat:] infamia notat multatq; bonis constitutio, ac simul incœptum facit irritum. Excipit autem Scythiæ prouincias, & Leontopolim in Isauria. Const. 39. eiusdem tit. & lib. non est posita in Basil. Constit. 39. tit. 3. lib. 1. Cod. quæ statuit, ne quis præsul duorum monasteriorum fiat, [quanquam] nullius efficaciæ esse debeat, quòd in Basil. posita non sit: efficaciam [tamen] habet [b] ex interpretatione 15. canonis Concilij septimi, constituentis, ne quis in duabus ecclesijs unius urbis clericus fiat. Si nanq; non permittitur cuiquam in duabus ecclesijs clericum fieri, multo magis præsul duo monasteria non moderabitur: quemadmodum neq; unũ caput duo corpora. Quòd autem Pantocratorenus præsul multis monasterijs præest, non aduersatur canoni. Nam multa illa monasteria, ut unum reputantur, quòd [c] auctarij instar ad illum deuenerunt. [Deinceps] uerò huic loco insertæ legi (cap. uidelicet 3. tit. 1. lib. 3.) animum ne aduertas. Siquidem à canone 7. Chalce-

b ἀκολούθως.

c κατ' ἐπίδοσιν.

Chalcedonensis Concilij, & canone 31. in Trullo [*habiti*] Concilij, est abrogata. Legas autem 38. illum canonem, eiusque expositionem. Inserta sunt enim illi scripti Imperatorij uerba, quæ, quomodo Imperatoribus iura priuilegiaque ecclesiastica transmutare concedatur, explicant.

DE HIS QVI ORDINANT IN CIVITATIBVS, *aut prouincijs, quæ sub ipsis non sunt.* Cap. XXI.

Apostolorum canon 35. Concilij Antiocheni canon 13. 22. Concilij Epheſini canon 8.

DE HIS QVI PATROCINIO MAGISTRAtuum *ecclesias occupant.* Cap. XXII.

Apostolorum canon 30. Concilij Nicæni secundi canon 3. SCHOLIVM. Lege cap. 1. tit. 8 præsentis operis, & quæ in illo annotantur.

DE HIS QVI PROPTER MATRIMONIVM *aut concubinatum non ordinantur episcopi aut clerici.* Cap. XXIII.

Apostolorum canon 17. 18. 19. Concilij sexti canon 3 12. Basilij canon 12. TEXTVS. Lege tit. 1. Nouellarum const. 1. 2. 17. in quibus dicitur, eum qui episcopus, presbyter, diaconus, aut hypodiaconus creandus est, debere esse uirginē, aut ex uirginitate unam [*duntaxat*] uxorē uirginem duxisse. SCHOLIVM. Const. 1. 2. & 17. tit. 1. Nouellarū, sunt positę in Nouellis Iustiniani 6. 123. & 137. Veruntamen quę ad Nouellā 6. [*pertinent*], posita non sunt in Basil. Quæ autē ad Nouellam 123. [*pertinent*]. posita sunt in lib. Basil. 3. tit. 1. cap. 27. quod sic inquit: Clericos autem non aliter ordinari concedimus, nisi literas sciant, & recta fide ac honesta uita sint, & neque concubinam, neque naturales habuerint aut habeant liberos: sed qui uel castè uiuunt, uel uxorem habuerunt aut habent legitimam, & eam unam & primam, neque uiduam, neque [*diuortio*] separatam à uiro, neque alioqui legibus aut sacris interdictam canonibus. Quæ uerò 137. const. sunt, posita sunt in cap. 7. eiusdem lib. & tit. quod sic habet: Sancimus, ut quoties opus fuerit ordinare episcopum, coeant in unum clerici & primares ciuitatis, cui episcopus ordinandus est, & propositis sacrosanctis Euangelijs de tribus personis decreta faciant, & quisque eorum iuret per sacra eloquia, idque ipsis decretis inferant, quòd neque per largitionē, neque promissionem, neque amicitiā, aut gratiam, aut quamcunque aliam affectionem, sed quòd sciant ipsos rectæ & catholicæ fidei ac honestæ uitæ esse, & supra trigesimum ætatis annum hos elegerunt: & quòd neque uxorem aut concubinam, aut naturales liberos nouerunt ipsos habuisse, aut habere: sed & si quis ipsorum priùs uxorem habuerit, tamen eam solam, & neque uiduam, neque seiunctam à uiro, neque legibus sacris' ue canonibus interdictam habuerit. Sed neque curiæ muneribus addictum, neque cohortalem aliquem ex his nouerint, qui decretis electus est: præterquam si curiæ muneribus addictus, aut cohortalis, non minus annis quindecim monachicam in monasterio uitam extra omnem calumniam transegerit: uidelicet obseruatione, quæ prius à nobis dicta est, per facienda de ipsis decreta, & in his personis custodienda: ut ex tribus illis personis, quæ decretis hoc modo eliguntur, melior ordinetur, electione & iudicio eius qui ordinandi ius habet. ¶ Quæret [*fortasse*] quispiam, quū præsens Iustiniani Nouella in Basil. recepta sit, ac statuat, ne aliter quisquam episcopus ordinetur, quàm si à clericis & primoribus ciuitatis de tribus personis decretum fiat, & quisque illorum iusiurando per sacra Euangelia concepto de ijs ea afferat, quæ in Nouella comprehenduntur: quomodo nihil horum hodie [*in usu*] obtineat? Per canonem 4. Concilij Niceni, canonem 19. Concilij Antiocheni, & 12. Laodiceni, statuentes, episcopum ab episcopis ipsorum iudicio decerni atque ordinari debere: irritū redditur,

ditur, quòd propositis sacrosanctis Euãgelijs à clericis & ciuibus de episcopis decreta fieri [debeant]. Idcirco enim (ut uidetur) etiam illa in 7. lib. posita lex, quæ statuit, ut iudices propositis sacrosanctis Euangelijs iudicent, nullam uim & authoritatem habet. Quòd uerò de tribus personis ab episcopis [etiam] hodie decreta fiunt: ad id (ni fallor) præsens Nouella [ipsos] adigit.

DE HIS QVI DATIS PECVNIIS ORDINANTVR, *aut suscipiunt officia.* *Caput* XXIIII.

Concilij Chalcedonẽsis canõ 2. Apostolorũ canon 29. Concilij sexti canõ 22. 23. Tarasij archiepiscopi ad Adrianũ papã Rom. epistola, Concilij Niceni secundi canõ 4. 5. 19. Basilij ex epist. ad [a] suos episcopos, Gennadij & [coactis] cũ ipso Cõcilij, ex Ecyclij ad sanctiss. metropolitanos epistola. TEXTVS. Lege lib. 1. tit. 3. const. 30. 41. & tit. 1. Nouellarum const. 1. 2. 11. in quibus etiam dicitur de [b] insinuatiuis, quæ ab episcopis & clericis dantur. &, quòd Byzantij [solùm] magnæ ecclesiæ, non uerò etiam aliarum [ecclesiarum] clerici hæc [c] collegis suis dant. Qui uerò illa dant, non dare amplius, quàm unius anni diaria. [Quòd etiam] neque curam qualemcunque, neque administrationem ecclesiasticam per [quarumpiam rerum] dationem sumere, uel pauperum domibus, xenodochijs, domui'ue [cuipiam] sacræ præfici quisquam potest. Quæ uerò propter hæc dantur aut promittuntur, ea omnia ecclesiam sacram'ue domum uindicare. Episcopos autem facultatem habere, ut aut ante aut post ordinationem ecclesijs [quidlibet] offerant. SCHOLIVM. Const. 30. & 41. tit 3. lib. 1. Cod. positæ non sunt in Basil. atq; ideo irritæ factæ sunt. Const. autem 1. 2. 11. tit. 1. Nouellarum, sunt Nouellæ Iustiniani 6. 123. & 56. Atq; 6. quidem const. præsens caput non est positum in Basil. neque item Nouella 56. quæ de insinuatiuis quæ Byzantij à clericis illic ordinandis dantur, docet. Nouella uerò 123. (ut sæpe dictũ est) posita est in 3. lib. Basil. tit. 1. cap. 9. & deinceps. Quod [quidem] 9. cap. præsentis tit. capiti 5. extrinsecus [in Scholio nempe] insertum est: quod legas, [utpote] quod de ijs qui datis pecunijs ordinantur, doceat. Porrò de diarijs quæ dantur, quære eiusdem lib. & tit. cap. 35. & 36. quæ sic habent: Cæterùm neque clericum cuiuscunque gradus dare quippiam illi à quo ordinatur, uel cuicunque alij personæ permittimus. Tantummodo eius qui ordinat, ministris, & qui ex more accipere [solent], consuetudines dabit, quæ tamen unius anni diaria non exuperent. In sanctiss. ecclesia in quam allegitur, sacrum munus explebit, & nihil omnino [d] collegis suis pro sua [e] insinuatione dabit, neque per hanc causam, aut [f] solida sua mercede, aut alijs quæ particulatim obueniunt, frustrabitur. Sed neque xenodocho, aut ptochotropho, aut nosocomo, aut alius cuiuscunque sacræ domus dispensatori, aut [denique] ei qui qualemcunque ecclesiasticam curam suscipit, pro concredita ipsi administratione quicquam illi à quo præficitur, alij'ue qualicunque personæ, dare [concedimus]. Qui uerò præter hæc quæ constituimus, aut dederit, aut ceperit, aut mediator factus fuerit, sacerdotio siue clericatu, aut concredita ipsi qualicunque administratione nudabitur: quæ autem data erunt, uindicabuntur sacro loco, cuius talis persona aut ordinationem, aut curam, aut administrationem suscepit. Sed si [g] mundanus sit, qui capit, aut mediator [negocio] interuenerit: quod datum est, eius duplum exigetur, sacroq; loco in quo illa persona uel administrationem, uel ordinationem, uel curam suscepit, præbebitur. Si quis tamen clericus cuiuscunque gradus, aut dispensator cuiuscunque sacræ domus, aut ante ordinationem, aut ante concreditam ipsi qualemcunq; administrationẽ uel curam, [aut etiam] postmodum uoluerit aliquid rerum suarum offerre ecclesiæ in quam ordinatur, uel loco cuius administrationem curam'ue suscipit: non solùm id fieri non prohibemus, uerumetiam ut id pro salute animæ suæ faciant, etiam atq; etiam ipsos hortamur. Illa enim dari prohibemus, quæ priuatis quibuspiam hominib. præbentur,

a χειροτονηθέντες. b ἐμφανιστικῶν. c συναδελφοῖς. d συγκληρικοῖς. e ἐμφανείας. f παραμυθιῶν ἢ τῶν ἄλλων μεριστικῶν. g κοσμικὸς.

bentur,non etiam quæ sanctiss. ecclesijs alijsq́ sacris locis offerũtur. Lege etiã finem cap.9.tit.1.lib.3.in cap.5. præsentis tit. quòd illis præsens lex inserta sit. ALIVD SCHOLIVM. Præsens Nouella remotioni subijcit canonicos,qui datis pecunijs ordinantur, aliam'ue quampiam ecclesiasticam suscipiunt curam: atq; laicos qui in his [*rebus*] mediatores facti sunt,eius quod ipsis datum est,in duplum exactioni facit obnoxios.Canon aũt 2. Concilij Chalcedonẽsis,laicos qui in his mediatores interueniunt,anathemati subijcit. Verùm quòd laici qui datis pecunijs sacrorũ locorum administrationes suscipiunt,puniantur,ex præsenti Nouella constat. [*At*] quis'nam [*tandem*] laicus [a] citra dationem aut procurationẽ sacri loci,ministerium'ue ecclesiasticũ suscipiat, aut clericus fiat, aut in [b] cellam monasticam admittatur: [*equidem*] ignoro.Ac propterea flexis genibus Deum oro,ut nos ab istiusmodi minis liberare uelit, [*clamans*] : Si iniquitates obseruaueris Domine,quis sustinebit?

a ἀδωτί.
b ἢ κελλιωτῇ μονῇ κατατεταγμένος.

NE ORDINATIONES ITERENTVR.
Caput XXV.

APostolorum canon 68.Concilij Carthaginensis canon 53.

NE EPISCOPVS AVT CLERICVS EX VNA CIuitate in aliam transeat. *Caput* XXVI.

COncilij Nicæni canon 15.16.Concilij Antiocheni canon 21.Concilij Chalcedonensis canon 5.12.20.Concilij Sardicensis canon 1.2.15. Concilij Carthaginensis canon 54.90.Concilij sexti canon 17.18.20. TEXTVS. Const.9.& 10. tit. 1. Nouellarum aiunt, quòd in magnam ecclesiam Constantinopolitanã aliarum eius ecclesiarum clerici transferantur. SCHOLIVM. Const.9.tit.1.Nouellarum,est Nouella Iustiniani 3.positaq́ est in lib.Basil.3.tit. 2. cap.1.quæ ubi enumerauit,quot clerici in magna ecclesia alijsq́ sacris ędibus esse debeant,& transitionem clericorum ex una ecclesia in aliam prohibuit:in hæc uerba loquitur:Nam si in sacris monasterijs prohibemus,ne quis de uno ad aliud transeat: multo minus id reuerendiss.clericis permittemus,rati huiusmodi cupiditatem speciẽ præ se ferre quæstus & nundinationis. Cæterùm si quando & hoc transitionis genus uel beatitudini tuę,uel pro tempore Maiestati Imperatoriæ probabitur:ne aliter id fiat,nisi prius [*res ipsa*] ad numerum,quem prædiximus, redigatur,ut ea transitio in deficientis locum fiat,neque supernumerarius omnino aliquis irrepat. Nulla enim id machinatione, neque ullo modo fieri permittimus.Porrò 10.const.1. tit. Nouellarum, est Iustiniani Nouella 16. positaq́ est in lib.Basil.3. tit. 3. ca. 1. quod lege:quia eadẽ fermè,& ut [*quo loco*] clerici desunt,ex superfluis ministerijs [*defectus*] suppleatur docet. Nota uerò,quòd à præsenti Nouella [*archiepiscopo*] Constantinopolitano ex alijs ecclesijs clericos suscipere,suoq́ clero accensere,aut etiam episcopos efficere cõceditur. Quod etiam à canone conceditur episcopo Carthaginensi.

DE EO, QVI DVM OBNOXIVS PECCATO ESSET, *ordinatus est.* *Cap.* XXVII.

COncilij Nicæni canon 9.10. Concilij Neocæsariensis canon 9. Basilij canon 27.Theophili ex [c] Commonitorio canon 4.5.8.

c ὑπομνηστικοῦ.

DE AETATE ORDINANDORVM, SIVE MAres siue fœminæ sint. *Cap.* XXVIII.

COncilij Carthaginensis canon 16.Concilij sexti canon 14.15.Concilij Neocæsariensis canon 11.Concilij Chalcedonẽsis canõ 15. TEXTVS. Const. 9.tit.1.lib.1.Cod.non concedit diaconissam fieri,quę sexagesimum annum non superauit. Constit. uerò 1. tit. 1. Nouellarum dicit, [*Satis esse,si*] quinquaginta annorum sit. Et si propter necessariam aliquam causam hac ætate [*aliqua*] mi-

nor ordinata fuerit, [*illam*] in monasteriū detrudi uult, in quo uiri cōmerciū nō habent, nec libera uiuēdi ratio est. Verùm const. 2. eiusdē tit. ecclesiæ diaconissam fieri nō uult, quę quadraginta annis minor sit. Eadē porrò const. ait: Ordinandum presbyterum non debere esse minorem annis triginta, diaconum 25. lectorem octodecim, episcopum [*deniq.*] trigintaquinq;. Sed const. 17. eiusdem tit. uult, ut episcopus trigesimum annum excesserit. SCHOLIVM. Const. 9. tit. 1. lib. 1. Cod. posita non est in Basil. neque uerò const. 1. tit. 1. Nouellarum, quæ Nouella sexta Iustiniani est, ut explicatum est. Const. autem 2. tit. 1. Nouellarum est Nouella Iustiniani 123. habeturq; lib. Basil. 3. tit. 1. cap. 29. quod sic habet: Diaconissa autem in sancta ecclesia non ordinator, quæ minor quadraginta annis sit, aut ad secundas peruenit nuptias. Similiter eiusdē tit. cap. 28. quod eiusdem Nouellæ pars est, hæc dicit: Presbyterum uerò minorem annis triginta fieri non concedimus. Sed neque diaconum aut subdiaconum minorem uigintiquinque: neque item lectorem, minorem annis decem & octo. Veruntamen scias, quòd Iustiniani Nouella, [a] ut ad longum inuenitur, lectorem fieri dicit, qui est annorum octo: & episcopum, qui est trigintaquinq;: quemadmodū hoc etiam præsens liber dicit. Enimuero in [*legum*] Repurgatione episcopi tēpus perfectè est exceptum [*ac descriptum*]: lectoris autem tempus, superabundanter. Pro octo namque annis, octodecim [*habet, ac tot*] annorum lectorem [*debere*] esse dicit. Debes itaque magis audire quæ in Basil. scripta sunt, quàm quæ comprehenduntur in libris qui ante Repurgationem authoritatem obtinuerunt, [*nunc*] autem irriti sunt. ALIVD SCHOLIVM. Alia quidem [*certè*] legum hîc de episcoporum, sacerdotum, diaconorum, atque subdiaconorū ætatis annis aspersarum [*capita*], quòd eadem & canonibus placuerunt, [*in republica*] obtinent atque rata sunt: illud autem de ætate lectorum qua de causa non obtineat, non uideo. Tametsi enim lex dicat, octodecim annorum lectorem esse debere: insigniuntur tamen hodie lectorum clericorum [*titulo*], qui sex annorum, & interdum etiam trium [*tantummodo*] sunt. Lege igitur 14. & 15. canones Concilij sexti, qui remotioni subijciunt eos, qui diaconos aut subdiaconos ordinant ante completum uigesimumquintum [*ætatis*] ipsorum annū: aut sacerdotes ante trigesimum annum. Qui uerò dicunt non peccari, si lectores ante completum duodeuigesimum ætatis suę annum insigniantur, quòd ipsorum canones mentionem non faciant: malè dicunt. Vbi enim canones nihil determinãt, sequi debemus leges, & similia ex similibus decidere. ALIVD SCHOLIVM. Const. 17. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 137. quæ posita est in lib. Basil. 3. tit. 1. cap. 8. quod [*ipsum*] caput aspersum est 23. cap. præsentis tit. ad hunc modum incipiens: Sancimus, ut quoties opus fuerit ordinare episcopum. De eo autem, qui episcopus ordinādus est, illud caput ex parte hæc disertè dicit: Sed quòd sciant ipsos rectę & catholicę fidei, ac honestę uitæ esse, & supra trigesimum ætatis annum, hos elegerint. Abrogat igitur hæc Nouella, quantum ad ętatem episcopi [*attinet*], Nouellam 123. ALIVD SCHOLIVM. Ex præsenti 28. cap. ac in eo scriptis, didicisti ætates ordinandorum. De ijs autem qui in imperfecta ętate officia aut dignitates suscipiunt, repositū est in publicis secretis edictū Dn. Alexij Comneni semper celebrādi Imperatoris. [*Tu uerò*] illud etiā cognosce. Habet [*autem*] ita ad uerbū: Multi ubi ob denunciatam reipublicę aliquam utilitatem, aut per [b] ambitionem, qualemcunq; dignitatem uel officium aut capere, aut permutare, aut uendere petierunt: ea in paruos pueros transferūt. Ne igitur hoc fiat, neq; tales imponere [*nobis*] aut decipere conspiciantur: statuit Imperatoria mea Maiestas, ut quicunq; dignitatem uel officium siue propter denunciationem, siue propter beneuolentiā aliquam, siue per cōmutationem, siue in munus & per largitionem, [c] aut dum animum nostrum oblectamus, ab Imperatoria mea Maiestate acceperit: ne [*is*] quem-

a εἰς πλάτος ἀνευρισκομένη.

b φιλοτιμίαν.

c ψυχαγωγῶμεν.

quempiā qui honoretur, uiginti annis minorem [*in locum suum*] admittat. Quin omnes quicunque per easdem causas aut dignitatē aut officium accipiunt, maiores uiginti annis sunto. Quando uerò Imperatoria mea Maiestas non propter talem causam, sed [a] nulla causa interueniente honorauerit quempiam, aut officio donauerit, tametsi honoratus uiginti annis minor fuerit, citra dubitationē tamē illi [*insignia*] insternātor. Reponatur igitur presens hęc tabella inter chartas secretorum nostrorum, ad ostendendam [b] imperandi gubernandique Imperatoriæ meæ Maiestatis rationem, [*&*] ut hoc modo deinceps in omne futurū tēpus efficaciam habeat. Debet autem in eius qui [c] citra [*causam*] mediam honoratur, tabula adijci: Insternitor. [*Atque ita*] non impedietur per edictum de ijs qui minores uiginti annis honorantur, ab Imperatoria mea Maiestate factum. Ac uerò esto hoc signum eorum, qui (ut dictum est) citram causam mediam honorantur: tanquam Imperatoria mea Maiestas hoc sciuerit. Mense Ianuario indictione quinta, per Imperatorem.

a ἀμέσως.
b Pro περτάσιως, lego περιστάσιως.
c ἀμέσως.

DE CREATIONE [a] EPISCOPORVM, QVI EPISCOPIS *subsunt. &, quando & quomodo offerant, aut* [b] *communicent. &, quos ordinent, aut non.* Cap. XXIX.

a χωρεπισκόπων, qui uicarij episcoporū nominari possint.
b μεταδιδῶσι.

COncilij Ancyrani canon 13. Concilij Neocæsariensis canon 13.14. Concilij Antiocheni canon 10. Basilius ex epistola [c] ad episcopos ipsi subiectos.

c χωρεπισκόπους.

VT SEPTEM DVNTAXAT DIACONI SINT, *etiamsi ciuitas magna sit.* Cap. XXX.

COncilij Neocæsariensis canon 15. Concilij sexti canon 12.16. TEXTVS. Const. 1. tit. 1. Nouellarum dicit, quòd eorum numerum, qui in unaquaque ecclesia ministrāt, redituū quantitas & inueterata consuetudo definiat. Const. uerò 9. eiusdem tit. iubet, ut in magna ecclesia Constantinopolitana sint presbyteri sexaginta, diaconi centum, diaconissæ uiginti, subdiaconi nonaginta, lectores centum & decem, cantores uigintiquinque, ostiarij centum. Eiusdem aūt tit. const. 10. uult, ut in alijs ecclesijs seruetur ab initio definitum statutum. Cæterùm per formam Dn. Heraclij constituti sunt in eadē magna ecclesia presbyteri octoginta, diaconi quinquaginta, diaconissæ quadraginta, subdiaconi septuaginta, lectores centum sexaginta, cantores uigintiquinque, ostiarij septuagintaquinque. SCHOLIVM. Const. 1. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 6. Hoc autem eius caput non est positum in Basil. Eiusdem uerò tit. const. 9. est Nouella Iustiniani 3 posita [*quæ est*] in lib. Basil. 3. tit. 2. cap. 1. themate penultimo, quod sic habet: Quapropter sancimus, ne quando in magna ecclesia ultra sexaginta presbyteros, diaconos uerò mares cētum, fœminas quadraginta, & subdiaconos nonaginta, lectores autem ultra centum & decem, cantores ultra uigintiquinque existant: ut uniuersus reuerendiss. clericorum maioris ecclesię numerus in quadringentis uigintiquinque personis, & centum præterea ostiarijs (ut uocant) consistat. Et const. 10. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 16. posita [*quæ est*] in lib. Basil. 3. tit. 3. cap. 1. quod etiam legas, si uisum sit. Quia enim omnino in usu esse desijt, hic non inseritur. Neque uerò hæc lex sola in usu esse desijt, uerumetiam Heraclij Nouella, cuius in præsenti capite mentio fit. Propter rerum namque inæqualitatem ecclesia ex consuetudine numerum clericorum alium suscepit. Nemo enim non nouit, quòd nisi misericordia optimi atque sancti Imperatoris nostri, eiusque patris [*similiter*] sancti nostri Imperatoris, magnæ ecclesiæ succurrisset, clericorum numerus propter rerum angustias in exiguam omnino quantitatem, ut ubique [*locorum*], redactus fuisset. Quamobrem pro illis [*Deus*] precandus est, ueteribusque de clericorum numero legislationibus non auscultandum. Sufficit enim, si longam consuetudinem sequamur, ac secundam illam faciamus.

QVI'NAM CLERICI, ECCLESIASTICI'VE *ordinis sint.* *Caput* XXXI.

COncilij Laodiceni canon 24. TEXTVS. Const. 2. tit.1. Nouellarum, presbyteros, diaconos, lectores, cantores, clericos [*esse*] dicit. Quin exorcistarum etiã & ostiariorũ const.6.tit.3. lib.1.Cod.meminit. SCHOLIVM. Const.2.tit.1.Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123.posita [*q; est*] in lib. Basil. 3.tit 1.cap.42.quod tale quiddam, quale cap.31. [a] in textu dicit, non complectit. tradit autem hæc, in hęc uerba: Presbyteri autem & diaconi, neq; non subdiaconi, & lectores, ac cantores, quos omnes clericos appellamus, ut res quocunque modo ad ipsorum dominium deuolutas sub potestate sua habeant ad instar castrensium peculiorum, præcipimus: ut & donare eas possint, & de his testari, tametsi sub potestate parentum sint. Ita tamen, ut horum filij, aut his non subsistentibus, parentes eorum legitimam portionem ferant. Ex præsente hac, eaq; sola lege constat, non liberari quẽquam à patria potestate, eo quòd in clerum asciscitur. Quod uerò [*dicitur*], clericum patriæ potestati obnoxium, pleno dominij atque usus fructus iure ad instar castrensium peculiorũ habere res quocunque modo ipsi acquisitas: [*id*] ne intelligas de ijs, quæ ipsi ex legatis, hæreditatibus, uel donationibus obuenere, quæ peculia [b] profecticia uel aduenticia appellantur: sed de ijs modò, quæ ipsi occasione clericatus accessere. Ita enim illud, Quocunq; modo, intelligẽdum est. Nam à præsente lege leges de peculijs non euertuntur. Quære uerò etiam 35. canonem Concilij Carthaginensis, qui de rebus quæ clericatus occasione ad clericos deuoluuntur, & quæ ab ipsis in testamentis relinqui debent, diuersum quiddam ab hac præsente docet. Existimo enim canonis [*præscriptum*] prælatum iri, quãquam id non faciat mala consuetudo. Atque hæc quidem de bonis clericorum, atque [c] patria potestate in ipsos. Porrò patriarchæ Constantinopolitani, [*eius*] q; solius [d] magistratuum insignia, patria potestate clericos liberant. Qua de re lege, quæ in cap.36. præsentis tit. à nobis scripta sunt. Episcopatus uerò dignitas in ipsa confestim ordinatione à patria potestate liberat, quemadmodum hoc etiam in eodem capite latiùs demonstrauimus. Const.6.tit 3.lib.1.Cod.posita est in lib.Basil. 3. ca. 5. Verùm exorcistæ omissi sunt in Repurgatione. Habet enim illud caput hũc in modum: Omnis clericus usq; ad ostiarios à personalibus excusator muneribus. Atque hęc quidem hoc modo. Interim etiã scias, quòd hodie ecclesia alios agnoscat ostiarios. Quapropter non ijs quæ de his scripta sunt, sed inueteratę consuetudini est obtemperandum. Clerici autem etiamnum hodie illi uocantur, quos 42.cap.tit.1.lib.3.enumerauit, quod & superius partim insertum est. ALIVD SCHOLIVM. Patriarcha, qui Nomocanonum composuit, docturus qui'nam sint clerici, [*lectorem*] mox remisit ad canonem 24. Concilij Laodiceni, qui clericis etiam monachos connumerat. Ego uerò non recedo ab ijs quæ in canonem 14. Concilij septimi scripsi, quę lege. Quin scriptis adijcio, quòd si concedatur per solam tonsionem monachos fieri lectores, citra distinctionem quicunq; monachi tonsi, quę lectorum [*propria*] sunt, facient: tametsi à monachis sacerdotibus, qui [*monasteriorum*] præsules non sunt, neque ab episcopo [*tondendi*] facultatem acceperunt, tonsi sint: quod absurdum est. Imò uerò mulieribus monachis hoc ius propter tonsionem etiam indulgeri debebit: quod longè absurdissimum est. Ne igitur auscultes malę consuetudini, sed correctionem quæras.

a οὕτως.
b ἀπογονικά.
c ὑπεξουσιότητος.
d ἀρχοντικά.

NE ORDINETVR, CVIVS VXOR ADVLTERIVM *commisit. &, Si clerici uxor adulterum commiserit.*
Caput XXXII.

COncilij Neocęsariensis canon 8. TEXTVS. Etiam ciuilis lex, quicunq; uxores suas adulteras non repudiant, punit. Const.autẽ 2.tit.9.lib.9.Cod.

lenonem

lenonem esse dicit eum, qui uxorem suam in adulterio deprehensam, in matrimonio detinuerit: non autem, etiam qui adulteram solummodo suspectam habuerit. Hodie uerò etiam post condemnationem potest maritus uxorem suam adulteram è monasterio recipere: [*idq;*] secundum obseruationem Nouellæ 134. De repudijs. SCHOLIVM. Tit. 9. lib. 9. Cod. positus est in lib. Basil. 60. tit. 37. cap. 42. Hoc uerò caput omissum est. Nouella [*autem*] Iustiniani 134. posita est in lib. Basil. 28. tit. 7. cap. 1. themate 7. quod pro parte ita habet: Mulier uerò quæ adulterium commisit, competentibus subdita pœnis, in monasterium conijciatur. atque si maritus intra biennium eam recipere uoluerit, damus ei huius agendi licentiam, ut & in matrimonio eam habeat, neque ullum ex hoc reuereatur periculum: matrimonio quoque per ea quæ medio tempore facta sunt, non lædendo. Atque hæc quidem ciuilis lex. Intellige uerò hanc Nouellam de laicis. Ecclesiastica namque lex, siue canon 8. Concilij Neocæsariensis, neque maritum mulieris adulteræ ad sacerdotale ministerium deuenire, neque sacerdotem maritum mulieris quę post [*ipsius*] ordinationem adulterium commisit, deinceps sacerdotem esse sinit: sed hunc uxorem adulteram, si modò sacerdotio fungi uelit, repudiare cogit.

NE CLERICVS IN [a] LIBERVM MINISTERIVM, SED *omnino in [certam] ecclesiam aut monasterium ordinetur.* Cap. XXXIII.

a ἀπολελυμένως, liberè, absolutè.

Concilij Chalcedonensis canon 6.

DE [b] CIRCVITORIBVS, ET VICORVM *ecclesijs.* Cap. XXXIIII.

b περιοδευτῶν. Sunt qui uisitatores vocēt.

Concilij Laodiceni canon 57. TEXTVS. Const. 11. tit. 3. lib. 1. dicit, ex [*ipsis*] possessionibus & uicis, non autem aliunde, in ecclesias ipsorum ordinari [*debere*], ut propriam capitationem ac uectigal contribuant. Constit. uerò 16. eiusdem tit. & 2. tit. 1. Nouellarum aiunt, censibus annotatos, etiam inuitis [*agri*] dominis, in ijs uicis in quibus mansitant, ordinari: [*ita tamen,*] ut capitationem contribuere, & per substitutos ruralia obsequia exequi, per dominos compellantur. SCHOLIVM. Constit. 11. tit. 3. lib. 1. Cod. posita est in lib. Basil. 3. tit. 3. cap. 6. quod sic habet: Ex eodem uico, in quo est ecclesia, secundum proportionem loci, iudicio episcopi clerici ordinantor: ac propriam capitationem agnoscunto. Constit. 16. eiusdem tit. & lib. in Basil. non est posita. Constit. autem 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. positaq; est in lib. Basil. 3. tit. 1. cap. 38. quod sic habet: Adscripticios uerò in his solis possessionib. quarum adscriptitij sunt, clericos citra uoluntatem dominorum fieri concedimus: ea tamen conditione, ut clerici facti nihilominus impositam sibi agricolationem adimpleant. Scias autem, quòd hæc Nouella, quæ de adscriptitijs [*tractat*], aliter habuit, priusquam componeretur [c] corpus Nouellarum, & aliter [d] in corpore scripta, & in Basil. transposita est. Antea enim & capitationis (quod etiam capita Latinis dicitur) mentio facta, & adscripticios per substitutos ruralia officia exequi [*debere*] statutum fuerat. [e] In corpore uerò [*Nouellarum*] alterum ipsorum (de capitatione nempe) non est positum. Quapropter etiam quantum ad capitationem siue [f] canonarium [*tributum*] attinet, ad legem superiùs insertam, atque in lib. 3. tit. 3. cap. 6. positam: quantum uerò ad adscripticios, ad canonem 57. Laodiceni Concilij, & Nouellam Iustiniani 123. siue caput 38. tit. 1. lib. 3. Basil. quod itidem superiùs insertum est, te referre debes. De canonario autem [*tributo*], & consuetudinibus quæ pro ordinatione dantur, hucusque [*in republica*] uim habet [g] aurea bulla celebris istius Imperatoris Dn.

c τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν.
d εἰς τὸ πλάτος.
e εἰς δὲ τὸ πλάτος.
f τοῦ κανονικοῦ.
g χρυσόβουλλον.

Isaacij Comneni, quæ partim ita habet: Statuit uerò Imperatoria mea Maiestas, ut etiam in ordinatione sacerdotū & canonarijs [*tributis*] uetus forma authoritatem obtineat: & nihil in ordinatione episcopus qui ordinat, amplius accipiat, quàm præęstimatę [a] monetę Imperatoriæ meę Maiestatis septē aureos numos duntaxat: unum uidelicet, quando ordinandum facit [b] simplicem papā siue lectorem: tres, quando ordinat diaconum: alteros tres, quando sacerdotē siue presbyterum perficit. sic similiter pro canonario [*tributo*] à uico triginta infumibula habente, similem aureum unum, argenteos duos, arietem unum, ordei modios sex: uini mensuras sex, farinæ modios sex, gallinas triginta: à uico uerò qui uiginti infumibula habet, aurei bessem, pro duobus argenteis argenteum [*unum*], agnum dimidiatum, ordei modios quatuor, uini mensuras quatuor, farinæ modios quatuor, & gallinas uiginti: à uico denique qui decem infumibula habet, argenteos quinque, agnellum unum, ordei modios duos, uini mensuras duas, farinæ modios duos, & gallinas decem: quemadmodum [*hæc*] in ueterum [c] actuariorum [d] sigilla etiam perscripta sunt. Atque [*hæc quidem dandarum*] [e] specierum conueniens ordinatio Imperatoriæ meæ Maiestati placuit. Cum hac uerò aurea formali bulla confectus est etiam 15. mensis Ianuarij indictionis 10. à sanctiss. illo patriarcha Dn. Nicolao synodalis commentarius, qui iubet, ut secundum hanc auream bullam canonaria [*tributa*], ac pro ordinatione [*dari solita,*] dentur.

a χαραγῆς. b λιτόν. c πρωτοτυπῶν. d σιγιλλίοις. e καθάρσεις τῶν ὅλων θεμάτων.

VT PTOCHIORVM, MONASTERIORVM, ET *martyriorum clerici sub episcopo ciuitatis sint.*

Caput XXXV.

COncilij Chalcedonensis cap. 8.

DE SERVIS, QVI CLERICI FIVNT.

Cap. XXXVI.

APostolorum canon 82. TEXTVS. Const. 36. tit. 3. lib. 1. Cod. ait, seruum ne uolente quidem domino clericum fieri, nisi priùs manumittatur. Const. 2. tit. 1. Nouellarum ait, si sciente neque contradicente domino clericus factus fuerit, [*eum*] liberum esse, ac fieri ingenuum. Si uerò [*dominus,*] quum ignorasset, intra annum [*illi suam*] fortunam ostendat, [*eum illum posse*] recipere. [*Denique*] liberum factum, si mundanus fiat, domino suo in seruitutem tradi. Eadem const. dicit, episcopatum à seruili atque ascripticiorum conditione, & à patria potestate liberare. Quod ipsum sanè etiam Nouella 81. quæ tradit, per quas dignitates curiæ [*nexu*] patriaq; potestate quis liberetur. SCHOLIVM. Tit. 3. lib. 1. Cod. positus est in lib. 3. Basil. cap. 2. ueruntamen hoc cap. in Repurgatione omissum, & non positum est. Const. 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. positaq; est in lib. Basil. 3 tit. 1. cap. 37. quod sic habet, uti in compendio propositum est. Quòd uerò ascripticij liberentur, pars est eiusdem Nouellæ 123 positumq; est in lib. Basil. 3. tit. 1. cap. 11. quod sic habet: Post ordinationem uerò seruili ascripticiorum fortuna episcopos liberos esse iubemus: nisi cohortalis præter prædictam obseruationem ordinatus sit. Eiusmodi enim remotos ab episcopatu cohorti suæ restitui iubemus, ne qua ex tali fortuna sacerdotio oboriatur cõtumelia. Cęterùm Iustiniani 81. Nouella posita est in lib 31. Basil. tit. 5. ca. 1. quod sic in initio habet: Sancimus, ut ordinarij consules. Ac deinceps iubet eadē Nouella, ut quicunq; magistratus dignitates & officia habet, sui iuris sit, tametsi à patre emãcipatus nõ fuerit. Atqui 9. 10. 11. Imperatoris Dn. Leonis philosophi Nouel. iubēt ut qui seruus ignorāte domino aut clericus, aut monachus, aut episcopus factus fuerit, is pristino domino restituat. Tu igitur ubi ex 11. cap tit. 1. lib 3 Basil. didicisti, seruili ascripticiorū fortunę obnoxios, posteaq; episcopali dignitate fuerint honorati, liberos esse: ne aduerseris 37. cap. eiusdē

tit, &

tit. & lib. quod non aliter ſeruum, tametſi clericus factus ſit, liberum fieri dicit, quàm ſi domini cognitio [*ad eam rem*] acceſſerit: ſed ſecũdum hoc, illud etiam caput intelligas. Siquidem qui ſeruum, licet præter uoluntatem domini epiſcopum factum, & liberum eſſe dicunt: non rectè dicunt. Hoc namque caput ex posteriore capite interpretationem accipit. Etenim [*quanquam*] ambo eiuſdẽ Nouellæ ſint: omnino [*tamen*] à poſteriore, nempe 37. capite, prius, nempe 11. caput interpretationem accipiet. Nouellæ porrò Imperatoris Dn. Leonis Sapientis, quas [*tu*] diligenter lege, ſeruum clericum, monachum, aut epiſcopum factum, ſi ignorante domino, aliquo horum dignus habitus eſt, in priſtinã ſeruilem reſtituunt conditionem. Verùm enimuero poſtquam Nouellam 10. eiuſdem Imperatoris Dn. Leonis Sapientis inueni (quæ olim dominum ad tres uſque annos fugitiuum ſeruum monachum factum reuocare potuiſſe: hoc autem tempore exacto, excluſum fuiſſe dicit: atque, ut ſeruus tali conſilio monachus factus, quocunque tandem tempore inueniatur, in priſtini domini poteſtatem ſubigatur: neque quòd ſeruus lateat, ex triennij decurſu dominus lædatur, ſtatuit) ſumma diligentia legem de triennio docentem quæſiui, ſed [a] non inueni: extra quam id ſolùm, quod ſuperius inſertum, dominum intra annum ſeruum ſuum citra uoluntatem ſuam clericum factum inueſtigare poſſe, dicit. Quocirca etiam ſequi cogor, quæ à Sapiente ſunt conſtituta. Exiſtimo uerò, quòd ſi quis Nouellam illam extenuare uelit, [b] [*non*] magnam omnino ambiguitatem inuenturus ſit. Etenim ſi, ut hæc dicit, dominus fugitiuum ſeruũ monachum factum, donec [*is*] compareat, inueſtigat: omnino ex contraria oppoſitione ſeruum monachum non in fuga exiſtentem, ſed manifeſtum, intra triennium tantummodo dominus reuocabit: atque ſi ita non fecerit, ab hoc excludetur: id quod dicta Iuſtiniani Nouella intra annum fieri [*debere*] ſtatuit. Si hęc ita dixeris atque interpreteris, conciliabuntur Imperatorum Nouellæ, prętérquam in ſolo tempore, quod conſolandi domini cauſa in triennium protenditur. Ex Iuſtiniani Nouella 123. [*quæ*] (ut dictum eſt) poſita [*eſt*] in lib. 3. Baſil. tit. 1. ãc ſtatuit, ut poſt ordinationem à ſeruili aſſcripticiorum fortuna epiſcopi liberi ſint: itemq́ꝫ ex Nouella 81. [*quæ*] poſita [*eſt*] in lib. Baſil. 31. tit. 5. cap. 1. quæq́ꝫ iubet, ut quicunque ab Imperatoribus, dignitatibus officijs'ue [c] præfectorijs honorati fuerint, patria poteſtate etiam citra patris uoluntatem liberentur: [*hinc inquam,*] dixerunt nonnulli, eccleſiaſticos etiam magiſtratus, ſimulatque [*dignitate*] inſigniti fuerint, [d] illuſtres & eſſe & uocari, ac ſui iuris fieri: utentes etiam nouello oraculo percelebris Imperatoris & Apoſtolorũ ſimilis, Sancti Conſtantini, ad ſanctum Syluestrum, qui tunc Romanus papa erat, miſſo, quod à nobis [e] in Scholio cap. 1. tit. 8. præſentis operis inſerta eſt, quæ ſtatuit, ut Papa Romanus facultatem habeat honorandi dignitatibus clericos qui ſub ipſo ſunt, qualibus Imperator ſub ſe conſtitutos honorat: &, ut ſancta ſynodus eſſet, qualis Imperatorius ſenatus: itidemq́ꝫ legibus ſimiliter à nobis inſertis, quæ ſtatuunt, ut eccleſia Conſtantinopolitana ueteris Romæ priuilegia habeat. Alij uerò [*contrà*], fine Nouellæ 81. uſi, quæ poſita eſt in 5. tit. 31. lib. atque hęc ad uerbum dicit: Palàm uerò eſt, neminem exiſtere qui ignoret, prę omnibus utique religioſiſs. etiam epiſcopis unà cum ordinatione ſuæ poteſtatis ius accedere. Nam qui omnium ſpiritales patres ſunt, quomodo aliorum adhuc poteſtati ſubditi ſint? aſſerere conati ſunt, ex ſola epiſcopali dignitate epiſcopos à patria poteſtate liberos eſſe: non uerò etiam eccleſiaſticos magiſtratus ex patriarchico ſigillo ſui iuris fieri. Nam profectò, inquiunt, hoc etiam Nouellæ additum eſſet. Verùm mihi uidetur hos non rectè dicere. Non enim nouellum ſancti Conſtantini oraculum, quod perinde atque Imperatoriam Maieſtatem, Romanam eccleſiam in dignitatibus glorioſam eſſe ſtatuit, à Iuſtiniani Nouella abrogatũ eſt. Quum uerò epiſcopalis dignitas non modò à patriar-

[a] *Eſt tamen in Nouel. Iuſtinian. 5. Si quis uerò.*

[b] *Negatiuam particulam omiſſam eſſe, nemini dubium eſſe poterit.*

[c] *ἀρχοντικοῖς.*

[d] *ἀξιωματίσωσιν.*

[e] *ἰσοψήφ.*

chis, uerumetiam à metropolitanis conferatur: atque hinc [*ium*] nonnulli ambigerent, num omnes episcopi sui iuris fierent: Iustiniani Nouella omnes episcopos, etiamsi à patriarchis non ordinentur, sui iuris fieri statuit. Vnde indubitanter dico, [a] illustres esse magnæ ecclesiæ magistratus, & debere ipsos honorari, tanquam sacrosancti senatus [b] patres conscriptos: [*idq;*] secundum oraculum diui Constantini, & reliqua iura superius commemorata Atque hoc [*quidem*] peculiare priuilegium est, [*solisq;*] magistratibus solij Constantinopolitanæ ecclesiæ per diui Constantini sanctionem [*datum est*]. Nam aliorū patriarcharum, insuper & metropolitanorum & episcoporū magistratus ijsdem priuilegijs digni non habebuntur. ALIVD SCHOLIVM. Ex Nouellis præsenti huic 36. cap. inseriis collige, & dic, seruos præter uoluntatem domini clericos aut etiam episcopos factos, ad pristinum dominum quamuis inuitos reuerti, nihilq; ex ordinatione utilitatis capere. Dic similiter, dominum hos non indistincte reuocare posse: sed intra triennium, posteaquam rem cognouerit, supputandum. Insuper dic, [*quanquam*] lex tradat, interrogatum non contradicentem, sed tacentem in re ipsi lucrosa pro consentiente, in damnosa uerò pro negante haberi: in præsenti [*tamen*] specie, scientem ordinationem serui sui, & nō contradicentem, rametsi damno afficiatur, pro consentiente reputari. Atq; est hoc [*quidem*] speciale propter libertatem. Denique dic, per solam ordinationē in episcopum patriæ potestati subditos ab ea liberari: non autem [*per ordinationem*] in qualiscunque gradus clericum. [c] Insignia uerò magistratuum patriarchæ Constantinopolitani, eiusq; solius patriæ potestati obnoxios emancipāt. Quòd uerò domino reuocatio ordinati serui in triennium protenditur, [*id*] ex Nouella Imperatoris Dn. Leonis Sapientis [*desumptum*] est: & quanquam libertati graue sit, [*eiq; impedimentum adferat,*] propter ius [*tamen & æquitatem*] uigorem habet.

a ἀξιωματικὸς.
b λογάδας.
c ἀρχοντικά.

DE DIACONISSIS: ET, QVOD MVLIER PRESbytera non fiat. *Caput* XXXVII.

CONcilij Nicæni canon 19. Concilij Laodiceni canon 11. Concilij Chalcedonensis canon 15. Concilij sexti canon 14.

DE PECCATIS, QVAE PER ORDINATIOnem remittuntur. *Caput* XXXVIII.

COncilij Neocæsariensis canon 9.

TITVLVS SECVNDVS.

De extruendis ecclesiis. De sacris uasis, atque donarijs. &, de clericis citra uoluntatem episcoporum altaria erigentibus.

DE EXTRVENDIS ECCLESIIS, ET DEDICATIOne martyriorum nullas sanctorum reliquias habentium. *Caput primum.*

CONCILII Carthaginensis canon 6. 13. Concilij Nicæni secundi canon 7. 17. TEXTVS. In cap. 14. tit. 3. præsentis operis transcripsi, quomodo fiat ecclesia. Dicit uerò etiam const. 15. tit. 2. lib. 1. Cod. quòd si quis rem mobilem, immobilem, aut seipsam mouentem, personæ [*cuiuspiam*] martyris, aut prophetæ, aut angeli, tanquam ipsi oratorium extructurus donauerit, donationemq; ubi oportet, [a] in acta retulerit:

a ἐμφανίσει.

tulerit:cogatur opus, quanquam cœptum non ſit, cum hæredibus adimplere, [eo] ꝗ adimpleto donationem conferre. Idemq́ de xenodochio, noſocomio, atque ptochio [dicit. Tum etiam] epiſcopis & œconomis, ut hos urgeāt, facultatem eſſe. Poſtremò hæc completa, prout donatoribus uiſum eſt, ac ſecundum iniunctas præceptiones adminiſtrari. Ac conſt. 45. tit. 3. eiuſdē 1. li. dicit, quòd ſi quis aut per inſtitutionem, aut legatum, fideicommiſſum'ue, aut mortis cauſa donationem, piam diſpoſitionem fecerit: cogatur per epiſcopū [a] mandatarius, etiamſi epiſcopo à teſtatore prohibitum ſit, ne curet, ut ſi eccleſiam facere ipſi iniunctum fuerit, intra triennium illam abſoluat: ſi uerò xenonem, intra annū. Etenim dum opus conſummetur, recipiendis ægrotis [aliam] domum conduci poſſe. Deinde eo tempore elapſo, epiſcopum relicta [pariter] cum fructibus atque acceſsionibus à tempore mortis teſtatoris exigere: ac eccleſias, xenones, gerontocomia, orphanotrophia, noſocomia, aut ptochia ædificare: [tum] etiā adminiſtratores ipſis præficere, niſi teſtator, quis adminiſtrare debeat, expreſſè dixerit: & tametſi [adminiſtratorem teſtator] nominarit, poteſtatem [tamen] habere epiſcopum, ut ſi malè ille adminiſtret, [ipſum] remoueat, & alium faciat: ſi uerò qui iuſſus eſt, ab epiſcopo interpellatus magiſtratuum [etiam] admonitionem expectet, [ipſum] quod relictum eſt, duplicatum dare: ſi epiſcopus negligentius agat, metropolitanum, aut [b] tractus iſtius archiepiſcopum, ut quod præceptum eſt adimpleatur, cogere, & quemcunque ciuium [poſſe quæſtionem] mouere: ſi poſt mortem ſuam hæredes aliquid dare aut facere iuſſi fuerint, prædictum tempus poſt illorum deceſſum computari: [deniq;] ut hæc impleantur, [ipſos] magiſtratus cogere [debere.] SCHOLIVM. Conſt. 15. tit. 2. lib. 1. Cod. poſita eſt in lib. 5. Baſil. tit. 1. cap. 7. ad eum modū habens, ut [c] in textu compendioſè propoſita eſt. Legas uerò 9. cap. tit. 3. lib. 5. Baſil. quod pars eſt Nouellæ Iuſtiniani 131. eademq́ ferè ſtatuit, ac [d] proximè ſequēti Scholio inſertum eſt. Conſt. 45. tit. 3. lib. 1. Cod. in Baſil. non eſt poſita, neque uerò tu illi inhæreas.

Menſe autem Martio Indict. 14. facta eſt [quædam] Nouella ſancti noſtri Imperatoris Dn. Manuelis Comneni, quæ partim hæc ſtatuit: Cum his hoc etiam, ijs quæ antè ſcripta ſunt, ſanciendo coniungimus. Multi homines in extremis ſuis diſpoſitionibus procuratores ſiue [e] executores eorum quæ præſcripſerūt, relinquunt, ijsq́ CHRISTO, dulciſſ[i]mo ac [f] mundo ſalutari nomine, hærede ſcripto, rerum ſuarum diſpenſationem atque adminiſtrationem iniungunt. Hoc autem uidentur facere, quum pauperibus ſubſtantias ſuas diuidi præcipiunt. Quum enim mendicans accipit, aſtat CHRISTVS, ac unà cum illo [datus] manum uacuat. Quatenus namque inquit [ipſe], uni ex minimis hiſce fratribus feciſtis, mihi feciſtis. Iubemus igitur, ut quando huiuſmodi procuratoriæ diſpenſationes, & in pias cauſas diſtributiones, quæ ad [g] animæ rectum ductū, ac pupillorum, ſenum atque pauperum educationem & exhibitionem tendūt, proponuntur: in his iudiciorum protelationes, atque qui hinc exiſtunt [h] inanes tēporum decurſus, locum non habeant. Contingit hinc enim, ut defunctorum animæ damnum ſubeant, & communis omnium boni utilitatisq́ cauſa latæ leges commutentur in contrarium. Tum neque iuſtum [eſſe] Imperatoria mea Maieſtas iudicat, ut qui ordo in reliquis iudicijs obtinet, [is] etiam in iſtiuſmodi uſurpari [debeat:] ſed ut talium ſpecierum ambiguitates confeſtim ſoluātur: [ita ut] neque libellus detur, & cognitio in tres aut [ſummum] quatuor dies diſferatur: nulla iudiciaria dilatione introducenda, quid cuiq́ iure competat, diſquiratur: citra omnem dilationem utraque pars accerſatur, atque ut quid iuris ſe habere putet, proponat, exigatur: tumq́ demum per breue tempus in menſem fortè [unum] aut etiam alterum extendendum, res in controuerſiam deducta, prout iudici uiſum fuerit, conuenienter dirimatur: [ut tamen] in ſua [quaſi] ſede ac ſoliditate firmiter maneant [eæ] leges, quę non mox à defuncti morte,

a ὁ κελευσθείς.
b διοικήσεως.
c αὐτὸς συνω-ψίδων.
d εἰς τὸ ἐπιὸν παράβαλον.
e διοικηταῖς.
f κοσμοσωτή-ριον.
g ψυχικὰς οἰκονομίας.
h χρονοτριβείας.

sed post aliquot dierum decursum successores ipsius in iudicium trahi statuit: quemadmodū quę huc pertinent fusius in Basilicis tractata sunt. Si uerò procurator ad dilationem uergere uideatur, eaq; dolo euertere deprehendatur, nec quemadmodum testator præcepit, procrastinationes nectendo faciat: à rerum defuncti procuratione ac dispensatione remoueatur, eaq; quibus Imperator statuerit, iniungatur: aut si is fortè peregrè sit, præfectus urbis unà cum sanctiss. ecclesiæ œconomo res illas procuret ac dispenset: qui de his quæ in huiusmodi speciebus administrarunt, Imperatori, aut si fortasis hic peregrè erit, sanctiss. patriarchæ reddere rationem debebunt. Non tamen prout Imperator iusserit, defuncti uoluntas adimplebitur. TEXTVS. Const.3.tit.2. Nouellarum ait, [*aliquid facere aut dare*] iussum, si ab episcopo & œconomo per publicas personas bis admonitus adhuc differt, ab omni lucro excidere, & episcopum omnem substantiam cum medij temporis accesionibus, non retenta [*ab illo*] Falcidia, in quę constitutum est insumere: & si uniuersaliter quippiam legetur, idem esse. Eadem const.3.tit.2. Nouellarum ait, intra sex menses post aperturā testamenti [*relictis non datis*], propter dilationem fructus, usuras atque accesiones à morte eius qui reliquit, exigi. Eadem const.3.tit.2. Nouellarum ait, intra quinquennium ecclesiam debere perfici: alias uerò uenerabiles domus intra annum. Si uerò intra annum hæredes [*eas*] non fecerint, [*ipsos*] cogi domum [*aliquam aut*] emere aut conducere, ubi iussa queant exequi. Procurationem autem perinde atque præmissa 45. const. instituit. SCHOLIVM. Const.3. tit. 2. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 131. [*& est*] posita in lib.5. tit.3. Quæ uerò in compendio proposita sunt, eiusdem nt. sunt ca.9. quod sic habet: Item si pro redemptione captiuorum aliquid relictum sit, neque testator nominatim dixerit, per quem redemptionem fieri oporteat: itidem iubemus, ut res in hoc relictas, locorum episcopus & huius œconomus capiat, & huiusmodi pium opus impleat. In omnibus enim istis prijs uoluntatibus uolumus etiam ipsos religiosiss. locorum episcopos prouidentiam accommodare, ut omnia secundū testatoris uoluntatem procedant: etsi maximè à testatoribus aut donatoribus interdictum ipsis sit, ne quid in ijs habeant commercij. Certè si illi qui hęc exequi iussi sunt, semel atque iterum à beatiss. locorum episcopo, & eius œconomis per publicas personas admoniti: ea quę disposita sunt, implere distulerint: iubemus ut ij omne lucrum, quod ab eo qui ista iussit relictum est, amittant: religiosiss. uerò locorum episcopi omnes res, quæ quibuscunque (ut dictum est) prijs causis deputatæ sunt, cum fructibus & medij temporis accesionibus, atque item memorato [a] temporali lucro uindicent: & quæ testator disposuit, adimpleant: scituri quòd si & ipsi negligentius egerint, pro omnibus his rationem Deo redditurì sint. Sanè si religiosiss. locorum episcopus aliquid eorum quæ à nobis dicta sunt, prætermiserit: licitum esto religiosiss. eius metropolitano, hęc exigere atque implere. sed & cuiuis alij licentia erit, ea de re quæstionē mouere, dareq; operam ut omnibus modis id genus piæ causæ exequantur. Si uerò hæres ea quæ in pias causas relicta sunt, non impleat, dicens non sufficere ad has relictum sibi patrimonium: iubemus, ut omni lucro quod ex Falcidia prouenit, uacante, quicquid in eiuscemodi facultatibus inuentum fuerit, prouidētia sanctiss. locorum episcopi totum in causas in quas relictum est, procedat. Quòd si legatum ab aliquo ad pias causas relictum fuerit: iubemus, ut intra sex menses ab insinuatione testamenti numerandos, omnibus hoc modis præstetur his, quibus relictum est. Sin autem, qui hoc grauati sunt, huiusmodi legatum pręstare distulerint: & fructus, & usurę, & omnis legitima accesio, ab ipsis iam inde à tempore mortis eius qui reliquit, exigētur. Si legatum annuū cuicunque uenerabili domui relictum fuerit, si quidem hi, qui hoc dare iussi sunt, aut locus ex quo id præstari iussum est, in eadem aut uicina prouincia est:

a χρονία, quam uocē nulla Nouell. editio habet, neq; quid hic faciat uideo.

iube-

iubemus, neque modo tale legatum alienetur. Sin loca, aut personæ, ex quibus, aut à quibus hoc dari iussum est, in remotioribus sint partibus: tunc integrum illis esto, quibus id relictum est, ut si obligata etiam pars consentit, legatum permutent, & uicinum aliquem pro hoc reditum capiant uberem, & cum accessione, quæ non minus quarta relictæ quantitatis parte continet, & neq; multis publicis præstationibus onustum. Sed & si uendere tale legatum uoluerint, non minus precij nomine capiant, quàm ex tali legato per trigintaquinq; annos colligatur: ita tamen, ut eiusmodi precium ad utilitatem prædictæ uenerabilis domus procedat, cui relictum est. [*Similiter*] etiam cap.7. eiusdem lib. & tit. quod sic habet: Si quis oratorium templum, aut xenonem, aut ptóchiũ, aut orphanotrophium, aut nosocomium, aut aliam uenerabilem domum extrui in ultima uoluntate disposuerit: iubemus, ut oratorium intra quinque annos perficiatur, prouidentia locorum episcopi & ciuilis magistratus: xenon uerò, aut ptochium, aut alia uenerabilis domus intra unum annum extruatur. Si intra annum hæredes xenonem, aut quamcunque uenerabilem domum, quam testator extrui disposuit, non fecerint: iubemus, ut domum ij uel emant, uel conducant, ubi iussa queant exequi, tantisper dum eiusmodi uenerabilis domus absoluatur. Ac si quidem ipse testator finierit, quínam xenodochi, aut ptochotrophi, aut id genus alij dispensatores fieri debeant, aut hæredibus suis huius rei optionem præbuerit: iubemus, ut omnibus modis hæredes ipsius his quæ ab ipso disposita sunt, satisfaciant: beatiss. locorum episcopis inspecturis, an dispensatio pulchrè procedat: & si deprehenderint eos qui dispensationem habent, nequam homines & nullius bonæ rei esse, licentiam habituris, ut sine dãnó alios in illorum locum magis idoneos sufficiant. Nota ex Nouellis hic insertis, ualere [a] formas à possessoribus de [*extruendis*] monasterijs factas, extra quàm si canonibus aduersentur. &, loci episcopum eiusq; œconomos cogere inuitos non solùm successores eorum, qui res aliquas in pias causas donarunt, uerumetiam ipsos donatores, ut dent quæ donata sunt, tametsi hoc ipsis à testatore concessum non sit: imò tametsi uetitum sit. &, quæ in pias causas relinquũtur, Falcidiã nõ admittere. &, licere episcopis remouere ab administratione uenerabilium domuũ relictos à possessoribus dispensatores, si nequã [*eos*] esse constet, & alios sufficere. His uerò notatis dic, non subsistere, quod à possessoribus in [b] formis scribitur, ne omnino locorum episcopi se immisceant negocijs monasteriorum à se extructorum. item, pontificum commentarios complectentes, ne qui ipsis succedent episcopi monasteriorũ negocijs se immisceant: propterq; id ex transgressione incussas excommunicationes, tanquam ratione destituta conuerti in capita eorum qui excommunicarunt. TEXTVS. Lib. uerò 1. Dig. tit. 8. digestum 1. dicit, res sacras diuini iuris, ac in nullius bonis esse. Res autem sacra est, quæ publicè consecrata est. Nam quæ hominum priuatorum sunt, non sacra sunt, sed prophana. Si uerò ædificium [*sacrum*] collapsum fuerit, locus sacer manet, ut digesto 6. Consecrantur uerò [*loca*] & in ciuitatibus & in agris. Locus publicus citra iussum Principis non fit sacer, ut digesto [c] 8. & 9. Res sacra non recipit æstimationem, ut digesto [d] 10. Et [*lib.*] Instit. 2. tit. 1. Sacræ (inquit) res sunt, quæ ritè per pontifices Deo cõsecratæ sunt: ueluti ædes sacræ, & uasa. Et ædibus sacris dirutis, manet locus sacer. Non est autem sacrum, quod quispiam sua authoritate quasi sacrum constituerit. Et tit. 6. neminem possessionis suffragio res sacras usucapere. Nemo utiliter res sacras stipulatur, ut Instit. 3. tit. [e] 19. Et tit. [f] 23. Nemo sciens [*rectè*] emit rem sacrã. Si uerò deceptus emit quasi priuatam, agit ad id quod interest. Et Inst. 4. tit. 15. In [*loco*] sacro ędificare, phibemur. Lib. [Dig.] 1. tit. 16. dig. 7. Magistratus ædes sacras inspiciunt, ac ornandas curãt. Lib. 2. tit. 14. dig. 60. Non rectè quis paciscitur, ne locum suum dedicet. Lib. 6. tit. 1. dig. 23. [*loca*] sacra, quasi nostra, in rem actione petere non possumus. Lib. 5. tit. 1. dig. 14. Sacro loco interueniente, iter

per

a τυπικά.
b τυπικοῖς.
c In lib. nostris solummodo 9.
d In lib. nostris 9.
e In lib. nostris 20.
f In nostris 24.

per ipſum in priuatum [*locum*] impeditur. Seruitus enim per iſtiuſmodi locum non conſiſtit. Lib. 11. tit. 7. dig. 36. Loca ſacra ab hoſtibus capta deſinunt eſſe ſacra: ſicut [*homo*] liber in ſeruitutem pertractus. Ab [*hac*] uerò calamitate liberata, priſtinum ſtatum recipiunt. Lib. 17. tit. 2. dig. 63. Si res communis conſecrata fuerit, in illa ſocietas ſoluitur. Lib. 18. tit. 1. dig. [a] 5. 6. 62. Sacræ rei emptio conſiſtit, ſi illam ſacram eſſe emptor ignoret: habetq; aduerſus uēditorem [*actionem*], quanti eius interfuit, ne [*ea res*] uindicaretur. Si uerò ſciat emptor, non conſiſtit uenditio. Et dig. 73. eiuſdem tit. Aede ſacra diruta, locus non fit ſacer: unde neque uęnire poteſt. SCHOLIVM. Scias uerò, quòd [*res*] ſanctæ nō conſecratæ uęneant, donentur, & uſucapiātur, ſiue per [*longum*] tempus dominio ſubijciantur: ſacræ autem nullo modo in [*cuiuſquam*] dominium concedant. &, quòd qui rem ſacram furatur, tanquam ſacrilegus puniatur: qui uerò ſanctam priuati hominis imaginem, tanquam fur teneatur. Sed ſunt etiam aliæ multæ harum rerum differentiæ. Quòd ſi quis interroget, quomodo uęneant monaſteria & [b] ſacrorum uaſorum capſæ: audiat, nihil iſtiuſmodi neque emi neque uendi: quanquam ius, quod cuipiam in his competit, & uendatur & ematur. Qui enim ſciens locum aut uas ſacrum emerit, perdit preciū, & punitur. Interdum tamen propter iuſtas aliquas cauſas res ſacræ etiam uæneunt. Quorſum, quæras 1. & 2. tit. 5. lib. Docent enim de eccleſijs, monaſterijs, & uenerabilibus domibus: [*tum*] etiam de rebus & iure ipſarum: ac [*poſtremò*] de alienatione, & emphyteuſi rerum eccleſiaſticarum. SCHOLIVM. Digeſtum 1. tit. 8. lib. 1. Dig. eſt lib. 46. Baſil. tit. 3. cap. 1. quod ſic habet, ut ſcriptum eſt. Digeſtum 6. eſt cap. 8. eiuſdem lib. & tit. quod dig per omnia ſimile eſt. Similiter & [*dig.*] 8. 9. & 10. Quæ uerò ex tit. 1. & 6. ſecundi [*lib.*] Inſtit. [*deſumpta ſunt*] ſic habent, ut in Inſtit. ſcriptum eſt. Da igitur operam, ut perfectiùs ex his ea quæ inde in pręſens opus trāſcripta ſunt, diſcas. [*Quòd*] uerò [*res*] ſacra, quæ ab aliquo citra ſacerdotum ſuffragiū [*ſacra*] facta eſt, ſacra non eſt: intelligitur (uti arbitror) quantum ad [*id attinet, ut*] epiſcopalis reputetur, ac catholicæ eccleſiæ priuilegium habeat, neque priuata cenſeatur. Quandoquidem quò ne ad [c] uulgares uſus reuocetur, licet ſacra non nominetur, attamen ſancta eſt. Ac [*ſanè*] quod non interuenientibus ſacerdotis precibus ædificatum eſt, ſi collabatur, tanquam ſanctum, non iterum [d] ad uulgares uſus deducetur. Digeſtum 7. tit. 16. lib. 1. Dig. eſt lib. Baſil. 6. tit. 2. cap. 9. quod habet, ut ſcriptum eſt. Digeſtum 60. tit. 14. lib. 2. eſt lib. 11. tit. 1. cap. 60. quod eadem dicit. Digeſtum 23. tit. 2. lib. 6. eſt lib. 15. tit. 1. cap. 23. thema 2. quod habet, quemadmodum ſcriptum eſt. Digeſtum 14. tit. 1. lib. 8. eſt lib. 58. tit. 1. cap. 14. thema ult. quod ſimili modo habet. Digeſtum 36. tit. 7. lib. 11. Dig. eſt lib. Baſil. 59. tit. 1. cap. 36. quod habet quomodo ſcriptum eſt. Digeſtū 63. tit. 2. lib. 17. Dig. eſt lib. Baſil. 12. tit. 1. cap. 63. thema ult. quod dicit: Soluitur ſocietas, quum aut perſonæ, aut res, aut actio, aut uolūtas interit. [*Intereunt autem*] perſonæ maxima aut media [e] capitis deminutione, & morte. Res perit, quando aut omnino non ſubſiſtit, aut conditionem mutauit, [*quòd uel*] conſecrata uel publicata ſit. Digeſtum 5. 6. & 62. tit. 1. lib. 18. Dig. eſt lib. 19. tit. 1. cap. 4. quod eadem dicit. Digeſtum 73. eiuſdem tit. & lib. eſt eiuſdē 19. lib. tit. 1. cap. 73. quod ſic habet, ut ſcriptum eſt. TEXTVS. Et lib. 24. tit. 1. digeſtum 5. Rectè donno uxori meæ locum, ut in ipſo ædem ſacram faciat, atque locus fit ſacer. Lib. 27. tit. 10. digeſt. 12. Furioſi curator rem eius dedicare non poteſt. Lib. 30. digeſt. 39. Qui rem ſacram legat, furere uidetur: neque æſtimatio [*eius*] pręſtatur, quoniam nullo prorſus modo diſtrahitur. Lib. 39. tit. 1. digeſt. 1. [f] Noui operis nunciatio locum habet, ne contra leges in ſacro loco opus fiat. tit. 3. digeſt. 17. Sacro loco interueniente ſeruitus [g] [*non*] conſiſtit. Lib. 41. tit. 2. digeſt. [h] 31. Definimus poſsidere locum, ubi ille ſacer factus eſt: tametſi non ut talem, ſed ut priuatum eum habeamus. tit. 3. digeſt. 9. Res ſacras non acquirimus per longi temporis

poſſe ſ.

[a] *In noſtris, 4.*

[b] σκευοφυλάκια.

[c] κοινωθῆναι.

[d] κοινωθήσεται.

[e] καταστάσεως ἐναλλαγῆς, *ſtatus mutatione.*

[f] περὶ τῆς καινοτομίας ἐπαγγελίας.

[g] *Negatio enim requiritur, & Pand. habent.*

[h] *In lib. noſtris eſt, 10.*

possessionem. Lib. 43. tit. 1. digest. 1. & 2. Non debet aliquid fieri in sacro loco, & quod factum est, restituitur. Tit. 6. eiusdem lib. digest. 1. Non licet aliquid facere in loco sacro, in'ue eum immittere, quod deformitatem illi, & non ornamentum adferat. Hoc autem ad priuata sacra non pertinet. Planè cura sacrorum locorum mandata est his qui illis præsunt. Tit. 8. digest. 2. Non licet in loco sacro ædificare: sed & quod ædificatum est, diruitur. Lib. 44. tit. 6. digest. 3. Non licet rem litigiosam Deo dedicare: & qui hoc fecerit, præstat duplum aduersario, eo quòd aduersario traditus sit illo potentiori. SCHOLIVM. Digestum 5. tit. 1. lib. 24. Digest. est lib. 30. tit. 1. cap. 5. thema 8. Si magni precij [a] monumentum purum uxori meæ donauero, ualet [*donatio*], posteaquam in eo sepelierit. Sed si ipsa in eo sepulta fuerit, fiet [b] sepulturæ nomine religiosum. [*Proinde*] & ad oblationem Dei rectè dono uxori meæ: uel locum, in quo opus publicum, quod promiserit, faciat, aut sacram ædem: ac sit locus sacer. Digest. 12. tit. 10. lib. 27. est lib. 38. tit. 10. cap. 10. them. 2. cap. [*&*] 11. & 12. quæ sic habent: Curator furiosi rectè rem suam quasi furiosi, alienat: non autem furiosi, quasi suam. Potest tamen in furiosi utilitatem oppignorare, dedicare autem ipsius rem non potest. Digest. 39. lib. 30. est lib. 44. tit. 1. cap. 39. thema ult. Si quis publica sacra, uel priuata Principis legauerit, furere uidetur: nec æstimatio eorum præstatur: quoniam alia neutiquam distrahuntur, Principis uerò [*priuata*] non nisi ipsius iussu. Digest. 1. tit. 1. lib. 39. Digest. est lib. 58. tit. 10. cap. 1. thema 2. Noui operis mutatio in futuris operibus competit. nam si iam [*aliquid*] factum sit, [*interdictum*] QVOD VI AVT CLAM, quod factũ erit [*ut restituatur*,] aut [*illud*] de loco religioso, aut de loco sacro, aut de flumine publico, aut de ripa publica locũ habet. Digest. 17. tit. 3. est lib. 58. tit. 13. cap. 17. thema 14. circa finem: Si inter nos locus sacer, aut sepulchri, aut sanctus, situs est, seruitus consistere non potest. Digest. 31. tit. 2. lib. 41. est tit. 2. cap. 30. thema 2. lib. 50. Desino possidere, quod alius mihi ademit, & [*ubi*] monumentum [*positum est*], & quod sacrum factum est. Animaduerte autem, in Repurgatione positam non esse eam [c] in textu positam legis partem, quæ dicit: tametsi non ut talem, sed priuatum eum habeamus. Ac idcirco adhærere illis debes, quæ in Basil. continentur. Sed rogabit [*fortasse*] quispiam, quamobrem hæc legis pars quæ habet, Tametsi non ut talem, sed priuatum cum habeamus, in Basil. non sit apposita? Lege cautum est in cap. 13. tit. 4. lib. 50. non rumpi usucapionem inde, quòd bonæ fidei possessor per denunciationem se aliena possidere intelligat. Propter hoc igitur Repurgationis authori iniquum esse uisum est, si bonæ fidei possessoris possessio rumpatur, eo quòd Deo consecratum sit, quod bona fide possidet. Atque [*id quidem multo*] magis [*iniquum uisum est*], si ex iudice hoc non intellexerit, & quasi priuatum illud possederit. [*Ac*] propter hoc [*quidem*] legis [*ea*] pars quæ habet, Tametsi non ut sacrum, sed ut priuatum eum possideamus: non est recepta. Digestum 9. tit. 3. est lib. 50. tit. tertij, cap. 9. Per diuturnam possessionem usucapiuntur [*res*] corporales, exceptis [*rebus*] sacris, sanctis, publicis, populi Romani, ciuitatum, item liberis hominibus. Digestum 1. & 2. tit. 1. lib. 43. Digestorum, est lib. quinquagesimioctaui, tit. decimiquarti, cap. 2. thema penult. Legitima interdicta competunt diuini iuris causa, sicut [*est*]: NE QVID IN LOCO SACRO FIAT: uel, QVOD FACTVM EST, VT RESTITVATVR: & DE MORTVO INFERENDO, uel SEPVLCHRO AEDIFICANDO. Digestum 1. tit. 6. est tit. 15. libri quinquagesimioctaui, cap. 1. quod sic habet: Ait prætor, IN LOCO SACRO FACERE, IN'VE EVM IMMITTERE QVID, VETO. Hoc de loco sacro, non de profano competit. [*Neque huc spectat*] ne sacer locus adornetur, sed ne [*illi*] noceatur. Sacrorum locorum cura

a κενοτάφιον.

b εἰς ταφὴν ἀφιερωμένον.

c αὐτόν.

ad eos pertinet, qui illa curant. Digestum 2. tit. 8. lib. 43. est lib. 58. tit. 8. cap. 5. the-
a ἐν τῷ κειμένῳ. ma 11. & 12. quæ sic habent, ut [a] in textu scripta sunt. Digestum 3. tit. 6. libri qua-
dragesimiquarti, est lib. 27. caput nonum, quod dicit, quemadmodum [b] in te-
b αὐτὸ κείμενον. xtu scriptum est. Sancta uerò hîc, ne priuata sancta dixeris: sed monumen-
ta, quæ etiam religiosa dicuntur. Priuata enim sancta siue non consecrata, [c] do-
c δεσπόζονται. minio subijciuntur. TEXTVS. Lib. 45. tit. 1. digestum 38. Rectè abs te stipu-
lor, ut ædem sacram ædifices. Et in istiusmodi [re] locatio ualet. Digestum 83.
Rem sacram stipulari non possumus, quamuis profana fieri posit. Nam ta-
metsi locum profanum promisero, illumq; citra dolum meum consecrari con-
tingat, liberor: nec si locus rursus lege aliqua sacer esse cœperit, in obligationẽ
reuocor. Neque rem sacram stipulari possum sub conditione, quando profana
esse cœperit. Illa enim [duntaxat] stipulari possumus, quæ tempore stipulatio-
nis subijci usibus dominioq; nostro possunt. Digest. 91. Si res in stipulationem
deducta in rebus humanis sit, sed dari non posit, quòd fortè sacra facta sit: &
uerò tempore stipulationis uel postea promissoris [illa] fuerit, & deinde sacra
facta sit, tenetur [promissor]: quemadmodum etiam, quando [res ab ipso] aliena-
ta per alium sacra facta est. Si uerò res aliena fuerit, & ab alio eam sacram fieri
contigerit, non tenetur promissor: nisi posteaquam moram fecit, res sacra facta
fuerit. Dig. 137. Inutiliter stipulor sub conditione, quæ à lege prohibita est: ut,
DABIS, SI QVIS REM SACRAM VENDIDERIT: tametsi fieri pos-
sit, ut postmodum eius ius mutetur. SCHOLIVM. Dig. 38. tit. 1. lib. 45. est lib.
43. tit. 1. cap. 37. thema 5. quod sic habet: Rectè stipulor abs te, ut illum sistas, aut
d μνημεῖον τόπον. [ædem] sacram uel [d] locum religiosum ædifices. Nam & in istiusmodi locis loca-
tio ualet. Locatio autem de sacra [æde] ualet, quæ de ea ædificanda, non autem
[in locatum] tradenda, est inita. Si quis enim monasterium conduxerit, non mo
e παρανόμως. dò non ex conductione, tum [e] iure destituta, tum inualida, utilitatem sentiet:
uerumetiam punietur. Qui enim conducunt, ac interuenientibus pactis susci-
piunt monasteria, ut qui iure improbatum contractum inierint, Dei legisq;
condemnationem metuunto. & 83. Digest. 1. tit. 45. lib. est lib. 43. tit. 1. cap.
f μνημεῖον πρᾶγμα. 83. thema 4. Neque rem sacram, neque [f] religiosam, neque publicis usibus
in perpetuum segregatam stipulari possum. Neque [uerò etiam] hominem
liberum, tametsi ex libero seruus, & res sacra publica'ue, priuata fieri pos-
sit. Nam licet locum profanum aut seruum promisero, ac locum sine
meo dolo consecrari contingat, liberor: nec in obligationem reuocor, si rur-
sus lege aliqua locus profanus, aut [homo] liber seruus esse cœperit. & the-
ma 7. eiusdem capitis, quod dicit: [Hominem] liberum stipulari non possum
g μνημεῖον. sub conditione, quando seruus effectus erit: neque locum sacrum [g] religio-
sum'ue, quando profanus [erit]. Illa enim [duntaxat] stipulari possumus,
quæ tempore stipulationis subijci usibus dominio'que nostro possunt. Dige-
stum 91. est lib. 43. tit. 1. cap. 91. thema 2. quod eadem fermè comprehendit,
h περιφραστικῶς. quæ Patriarcha [h] fusiùs scripsit. Digestum 137. est eiusdem 43. lib. & tit. cap.
137. thema 4. quod ait: Inualidè stipulor sub conditione, quæ lege prohibita
est: ueluti, DABIS, SI PETRVS REM SACRAM, VEL RE-
LIGIOSAM, VEL PVBLICIS VSIBVS IN PERPETVVM SE-
GREGATAM VENDIDERIT: tametsi fieri potest, ut earum rerum ius
mutetur. Idem [est,] si conditio natura impossibilis sit. TEXTVS. Lib. 47.
tit. 22. & lib. 48. tit. 4. digestum 1. Qui cum armis locum sacrum occupant, obno-
i περὶ καθοσιώσεως. xij pœnæ sunt. Mouetur enim aduersus ipsos lex [Iulia] [i] maiestatis. Lib. 50. tit.
16. digest. 17. Sacra non sunt publica. SCHOLIVM. Digestum 2. tit. 22. lib. 47.
est lib. 60. tit. 32. cap. 2. Quisquis contra legem collegium fecerit, tenetur ea
pœna, qua [tenentur hi,] qui cum armis locum publicum uel sacrum occu-
pant. Digestum 1. tit. 4. lib. 48. Digest. est lib. 60. tit. 36. cap. 1. Lex de [maiestatis]
insidia-

insidiatoribus similis est legis de sacrilegio. Et tenetur illa, qui aduersus populum Romanum [*aliquid*] commisit. Et qui dolo [*malo*] effecit, ut obsides iniussu Principis interciderint: ut armati homines in urbe aduersus urbem sint: ut locus [*aliquis*] aut templa occupata, uel seditiosus conuentus factus sit: ut magistratus occideretur. Et qui hostibus nuncium aut literas misit, signumúe dedit, aut alioqui ipsos iuuit, atque [a] adulatus est. Qui deniq; milites aduersus rempublicam ad seditionem tumultum'ue concitauerit. Digest. 17. tit 16. lib. 50. est lib. 2. tit. 2. cap. 17. quod sic ait circa initium: Inter publica non continentur, neq; sacra, neque religiosa, neque quæ publicis usibus sunt destinata: sed si qua sunt ciuitatum, uelut [*earum*] bona. TEXTVS. Lib 33. tit. 1. digest. 20. Si legauero sacrarum rerum custodibus denaria decem, [*ita*] ut dentur [b] die festo: uideor decem denaria annua relinquere. Lib. 34. tit. 1. digest. 17. Si seruis meis ad custodiā templi à me ædificandi destinatis, legauero annua cibaria & uestiaria: capiunt [*illi ista*] à morte mea, tantisper dum templum consummatum sit. Serui tamen, quos testator ad templi à se ædificandi custodiam destinauit, nisi ipsos manumisit, hæredis manent: ut lib. 40. tit. 12. digest. 35. Lib. 24. tit. 1. digest. 5. Rectè dono uxori meæ rem, quam Deo offerat. Lib. 34. tit. 2. digesto [c] 37. Si dixerim, ut fiant cruces ex centū libris, & in illa sacra ęde statuantur: ac uerò quæ in ea [*cruces*] sunt, omnes argenteæ & æreæ sint: argenteas facere hæres cogetur. SCHOLIVM. Digest. 20. tit. 1. lib. 33 Dig. est thema ult. cap. 20. tit. 4. lib. 44. quod sic habet, ut [d] in compendio propositum est. Digest. 17. tit. 1. lib. 34. est Basil. lib. 44. tit. 14. cap. 17. quod ita habet, quemadmodum [e] compendiose propositum est. Digest. 35. tit. 12. lib. 40. est lib. 48. tit. 8 cap. 35. Quum quidam ædificaret oratorium, destinauit illi seruos, hi hæredis erunt. Digest. 5 tit 1, lib. 24 est lib. Basil. 30. tit. 1. cap. 5. thema 8. quod partim ita habet: ut [f] in textu positum est. Digest. 37. tit. 2. lib. 34. est lib. 44. Basil tit 15. cap. 37. thema ult. quod sic habet: Si dixerim, ut fiant cruces ex centum libris, & in illa sacra æde statuantur: ac uerò quæ in ea [*cruces*] sunt, omnes argenteæ & æreæ sunt, argenteas facere hæres cogetur: non autem æreas aut aureas dare [*poterit.*] TEXTVS. Lib. 35. tit 2 digest. 1. In ijs quæ Deo legata sunt, locus [*est*] Falcidiæ. Lib. 50. tit. 12. digest. 2. Si quis rem [*aliquam*] [g] uouerit, ipse obligatur, non autem res. Quando uerò res soluitur, ipsa sacra non efficitur, sed promissori liberatur. Ex tali autem promissione sui iuris puberes obligantur, non autem alienæ potestati obnoxij sine patris domini'ue authoritate. Si decimam quis bonorum uoueat, non priùs [*illa*] in eius bonis esse desinit, quàm ipsam separet: si uerò ea nondum separata decesserit, obstringuntur hæredes eius. [h] Voti enim obligatio ad hæredes transit. Lib. 1. Cod. tit. 2. const. 1. Licet unicuique in suprema uoluntate sanctis ecclesijs relinquere. Firmas enim morientium uoluntates esse oportet. const. 13. Licet uiduis, diaconissis, uirginibus Deo dicatis, [i] sanctimonialibus, & alijs religiosis [*feminis*], ut uel iusto testamento, uel codicillo, uel uoluntate non scripta, siue institutione, siue substitutione, siue legato, uel fideicommisso, seu speciali seu uniuersali, [*aliquid*] relinquant ecclesijs, clericis, monachis, aut pauperibus. SCHOLIVM. Digest. 1. tit. 2. lib 35. Dig. est lib. 41. Basil. tit. 1. cap. 1. thema 3. quod partim dicit, etiam quæ Deo legantur, Falcidiæ obnoxia esse. Verùm [k] in Scholio ad idem cap. dicit hæc expressè Palæus: [l] De diuersis ecclesiasticis capitulis, Nouella 131. non permittit Falcidia accidi, quæ in pias causas legata sunt. Scholiastes uerò hæc dicit: Existimo præsens [*hoc*] digestum abrogatum esse à Nouella 131. quæ posita est in tit. 3. lib. 5. & mox latiùs docet, quomodo hæc lex abrogata sit. Atque hæc quidem dixerunt Scholiastes & Palæus. Mihi autem uidetur, illos non rectè Nouellam intellexisse. Non enim indistinctè retenta Falcidia dantur, quæ in pias causas relicta sunt. Sed si hæres dolum in dandis legatis committat, perdit competentem sibi Falcidiam, & dat legata, quemadmo-

a ὑποσείσας.
b τῇ κυρίᾳ τῆς ἑορτῆς.
c In lib. nostris, 39.
d συνοπτικῶς.
e συνοπτικῶς.
f εἰς τὸ κείμενον.
g καρποφορήσῃ.
h καρποφορίας.
i μονασρίαις.
k ἔξωθεν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ.
l In lib. nostris inscribitur, De ecclesiasticis canonibus, &c.

dum Nouella dicit: si uerò probè in illis dandis uersetur, percipit competētem sibi Falcidiam. Loquitur enim ipsa Nouella lib. 5. tit. 3. cap. 9. posita, hunc ad modum expressis uerbis: Si uerò hæres ea quæ in pias causas relicta sunt, non impleat, dicens, non sufficere ad has relictum sibi patrimonium: iubemus, ut omni lucro quod ex Falcidia prouenit uacante, quicquid in huiusmodi facultatibus inuentum fuerit, prouidentia sanctiss. locorum episcopi totum in causas, ad quas relictum est, procedat. Quæras uerò totum 9. cap. atque legas, quum [cognitu] necessarium sit. Digest. 2. tit. 12. lib. 50. Dig. est lib. Basil. 54. tit. 14. cap. 8.
a εἰς τὸ κείμενον. quod sic habet, ut [a] in textu scriptum est. Constit. 1. tit. 2. lib. 1. Cod. est cap. 1. tit. 1. lib. 5. quod ita habet, ut [b] in textu sub compēdio est propositum Const. 13. eiusdem tit. & lib. in Basil. non est posita.
b εἰς τὸ κείμενον συνοψισθέν.
TEXTVS. Const. [c] 19. Quæ donationes citra actorum confectionem usque ad quingentos solidos in ecclesiam, xenodochium, nosocomium, orphanotrophium, uel ptochium fiunt, ualent. Reliquæ uerò, tametsi in pias causas fiant, quæq; amplioris quingentis solidis quātitatis esse dicuntur, exceptis Imperialibus donationibus, [d] actorum confectione opus habent. Const. [e] 22. Quæ ex liberalitate curialis ad uenerabiles domus perueniunt, à lucraticiorum inscriptionibus immunia sunt. Const. [f] 23. Si quid donatum, aut hæreditas legatum'ue rerum mobilium uel immobilium in redemptionem captiuorum uenerabili [cuipiam] loco relictū sit: [actio] personalis, in rem, & hypothecaria competit, & sola centum annorum præscriptione [qui horum quippiam uindicant] reijciuntur. Hoc enim tempus diuturnæ uitæ hominis est. Const. 25. Si quis CHRISTVM Dominum hæredem scripserit, neque oratorij appellationem addiderit: ecclesia loci, in quo defunctus habitabat, scripta uidetur. Idem etiam in legato. Procedit autem, [quod relinquitur], in alimoniam pauperum. Si uerò cuipiam sanctorum angelorū aut martyrum reliquerit, neque mentionem fecerit domuum: [tum] si quidem in illa ciuitate eius'ue territorio istiusmodi domus sit, illa capit: sin minus, [ædes sacra] quæ in metropoli est, accipit. At si neque illic istiusmodi ædes sit, loci ecclesiæ, illis alijs sacris ædibus cedentibus, ista capiunt: si modò defunctum non aliud cogitasse, ac aliud locutum esse ostendatur. Tunc enim quod uerum, non autem quod scriptum est, obtinet. Cæterùm si certum locum dixerit, inueniantur autem in ciuitate, ei'ue [g] uicinis locis multa eiusdem nominis: tum si erga horum quempiam maiorem affectionem habuerit, sæpius'ue accesserit, illi reliquisse uidetur. Verùm si tale nihil inueniatur, quę ex istiusmodi ędibus magis indiget, accipit relictum.

c In lib. nostris 16.
d ἐμφανείας.
e In lib. nostris 11.
f In lib. nostris 19.
g περιοικίσι.

SCHOLIVM. Const. 19. tit. 2. lib. 1. Cod. est cap. 8. tit. 1. lib. 5. Basil. quod sic ad uerbū habet, quemadmodū in textu scriptū est. Nota uerò, quòd const. 22 in lib. 5. tit. 1. cap. 10. posita est, ueruntamen non ut in textu habetur, sed aliter. Dicit enim: Ne describatur ecclesia, aut uenerabilis domus, aut monasterium in lucrum. Obserua igitur hoc, quod multum utilitatis adfert, aduersus eos qui monasteria [h] donant, & uendunt aut emūt uenerabiles domus. Const. 23. & 25. in Basil. non sunt positæ. Tu uerò scias, quòd tametsi illa const. statuat, solo centum annorum curriculo uenerabiles domus reijci: [contrà] tamen 1. cap. Nouellæ Iustiniani 111. siue ult. cap. tit. 2. lib. 5. Basil. hęc in hęc uerba sanciat: Nulla actio, quæ uenerabili cuipiam domui competit, siue personalis siue hypothecaria sit, transcendit quadraginta annos temporalium præscriptionum, quæ unicuique istiusmodi sacræ domui competunt, & quidem sua tempora seruant. TEXTVS. Et tit. 3. eiusdem lib. const. 24. ait, ratum firmumq; esse, quod pauperibus relinquitur. Const. 28. eiusdem tit. Valet, quod in redemptionem captiuorum relinquitur. Et si quidem testator dixerit, quis [isti] rei operam nauare debeat: is exigit, & pro sua conscientia statutum adimplet. Sin autem personam non dixerit, [illius] ciuitatis, in qua testator natus est, episcopus relictum percipit: dono apud præsidem in acta referendo datarum sibi pecuniarum

h ἐπεμπορεύονται.

niarum quantitatem, ac post annum redemptorum numerum & data pro his [*precia*] manifesta facturus. Quòd si testator barbaræ nationis fuerit, & de eius patria aliqua ambiguitas emerserit: episcopus loci in qua defunctus est, pecunias accipit, & quod præscriptũ est adimplet. Qui uero [*aliquid*] relictum [*esse*] scit, recte facit si [*id*] rectori prouinciæ & episcopo dicat, neque [*idcirco*] delator efficitur. Const. 3. tit. 2. Nouellarum dicit, [*illius*] ciuitatis, in quo testator domicilium habuit, episcopum pecunias capere, & quæ constituta sunt facere. Const. 45. Si annuum [*idq;*] perpetuum legatũ aut munus uel uenerabilibus locis, uel clero, uel monachis, uel sanctimonialibus, uel pauperibus, uel breuiter uenerabilibus & non prohibitis collegijs, relictum aut donatum fuerit, non licet de illis transigere: nisi si uber, nullisq́ publicis [*præstationibus*] oneratus reditus detur. [*Detur*] item nunquam alienanda accessio, quæ non minus quadrãte puri [*integriq;*] reditus contineat. Oportet autem de his pacta & transactiones scriptas fieri, easq́ in [*actorum*] monumẽta referri. Si contra hæc [*factum sit*], dato auro qui transactionem fecit, excidit, atque rem uenerabilis domus uindicat, hypothecæ nomine res eius qui reliquit, in fructibus, reditibus, omniq́ legitima accessione [*sibi obstrictas*] habens. Neque [*uerò eius*] actioni longi temporis præscriptio aduersatur. [a] Singulis enim annis nascitur. Sanè uerò qui aurum dedit, sibi obnoxium habet eum qui cum ipso contraxit, eiusq́ hæredes, ut eiusdem tit. const. 55. [*tradit.*] SCHOLIVM. Const. 24. tit. 3. lib. 1. Cod. est lib. 44. tit. 18. cap. 34. Non autem in Basil. positum est, ut Cod. tradit. sed dicit illud ita: Quod pauperibus relinquitur, ne incertum existimator. Const. 28. in Basil. non est posita. Const. 3. tit. 2. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 131. [*ac*] posita [*est*] in lib. Basil. 5. tit. 3. cap. 8. quod sic habet: Sed & si quis pro redemptione captiuorum, aut alimonia pauperum, hæreditatem uel legatum, in rebus mobilibus, aut sese mouẽtibus aut immobilibus, siue semel siue annuum reliquerit: & hoc modis omnibus secundum testatoris uoluntatem per eos qui id exequi iussi sunt præstator. Si specialiter non dixerit, cuius loci pauperibus hæc reliquerit: iubemus, ut religiosiss. ciuitatis episcopus, in qua testator domiciliũ habuit, eas res ad se recipiat, & inter pauperes suæ ciuitatis distribuat. Cæterùm const. 45. tit. 2. Nouellarum in Basil. non est posita, similiter neque const. 55. eiusdem tit. & lib. TEXTVS. Const. uerò 3. tit. 2. Nouellarum de huiusmodi legato dicit: Si qui [*id*] capere & dare iussi sunt, aut locus ex quo constitutum est dari, in eadem aut uicina prouincia sint, ne quo modo illud alienetur: sin in remotioribus sint partibus: licet utroque consentiente uicinum [*aliquem*] reditum uberem, neque multis præstationibus prægrauatum, cum accessione quadrantis relictæ quantitatis, pro illo capi. Si uerò uendere legatum uelint, ne minus precij nomine capiant, quàm ex legato per trigintaquinque annos colligatur: ita tamen, ut preciũ ad utilitatem uenerabilis domus, cui relictum est, procedat. SCHOLIVM. Const. 3. tit. 2. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 131. [*ac*] posita [*est*] in lib. 5. Basil. tit. 3. cap. 9. quod & integrum in initio præsentis cap. insertum est, ita incipiens: Sed & si quis pro redemptione captiuorum. TEXTVS. Const. [b] 48. tit. 3. lib. 1. ait, Quòd quis rectè captiuos hæredes scribat, hæreditatemq́ episcopus & œconomus ciuitatis, in qua [*testator*] larem fouit, suscipiant, qui aut rerum precia, aut immobilium reditus in redemptionem captiuorum consumant: & [c] [*non*] retenta Falcidia conueniãtur propter debita. Et, [*quòd*] pauperes rectè quis hæredes scribat, ac [*tum*] si non definiat, quos [*hæredes esse uelit,*] xenodochus eiusdem urbis facultates capiat, & ex uenditione illarum reditus comparet. Si uerò multi xenones in ciuitate sint, pauperrimus illas capiat: eam [*autem*] rem episcopus & sub ipso constituti clerici discutiant. At si ciuitas xenonem nõ habeat, res per episcopum aut œconomum in pauperes alioquí ue egenos non retenta Falcidia distribuantur. [d] Sin autem in certam

a κατ' ἐνιαυτόν.

b In lib. nostris 37.

c Negatiuam particulam ex ipsa const. adijcio.

d Græca corruptè habent: αἱ ἢ πρὸς ἄλλον ἢ ἄλλων ὄνομα ἐκκλησίας ἢ εὐαγοῦς οἴκου ἀπολύειν.

certam personam, uenerabilem'ue certam domum respiciens reliquerit: illa sola capit, non subiens Falcidiam. Constit. uerò 3. tit. 2. Nouellarum in pauperes per episcopum distribui ait. Et const. 52. tit. 2. lib. 1. Cod. ait, quòd si quis grauetur substitutione aut restitutione,[a] SI LIBERI NON EXISTANT, ac nolens matrimonium contrahere suscipiat uitam monasticam: res [relictas] in perpetuum retineat: ac dum superest, insumat, aut relinquat quomodo uult, dummodo in pios usus. [Quòd] etiamsi sub conditione suscipiendorū liberorum illis relictum sit [aliquid], id habeant, tametsi liberos non suscipiant. [Et quòd] hoc ipsum [obtineat] & in[b] uirginitati seruandæ obstrictis mulieribus, & in matrimonium contrahere prohibitis clericis. Constit. 2 lib. 1. Nouellarum dicit, quòd, si legato, aut restitutione grauatus sub conditione nuptiarum, uel[c] SI LIBERI NON EXISTANT, clericus, monachus, diaconissa, uel ascetria fiat, restitutio extinguatur. Et [quòd] clerici ac diaconissæ ecclesiarum, quando usque ad finem uitæ suæ in ijs permanserint: sub hac conditione donata uel relicta, in pios usus insumere aut relinquere poterunt. Si autē monachi aut ascetriæ monasteria deserant, istiusmodi res cum alijs ipsorū bonis ad monasteria pertinere. Si tamē ad redemptionē captiuorū aut exhibitionē pauperū prædictis conditionibus substitutio fiat: nullo prędictorū modorum [hanc] excludi. SCHOLIVM. Const. 48. tit. 3. lib. 11. Cod. nō est posita in Basil. Const. uerò 3. lib. 2. Nouellarū, est Nouella Iustiniani 131 posita [q; est] in li. Basil. 5. tit. 3. ca. 8. q̃d &[d] secūdo abhinc superiori Scholio insertū est. Const. 52. tit. 2. lib. 1. Cod. in Basil. nō est posita. Verùm const. 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. ac posita est in lib. Basil. 4. tit. 1. cap. 5. & 6. ad eundē propè modū, quo hîc. TEXTVS. Dicit porrò 1. eaq; unica const. tit. 48. lib. 6. Cod. ualere quod relinquitur licito [cuipiam] collegio aut corpori, clericis collegis puta, aut curiæ, aut cohorti prę sulis, aut medicis, aut doctoribus, aut aduocatis, aut militibus, aut eiusdem artis opificibus, aut sacerdotibus, aut cuipiam alij: & diuidi uiritim ex æquo [ijs,] qui tempore mortis in albo reperiantur: præterquam si certam quantitatem testator unicuique attribuerit. Et in fine eiusdem const. [dicitur], quòd, si semel aut annuum in pios usus relictum sit [aliquid] aut ecclesijs, aut xenonibus, aut ptochijs, aut uenerabilibus domibus, aut communi clerico, aut ad captiuorum redemptionem, [aut] ipsis pauperibus, uel captiuis, ualeat defuncti uoluntas. [Lib.] Instit. 3. tit.[e] 27. [habetur:] Interdum quod per errorem non debitum, solutum est, non repetitur: ut in ijs, quæ uenerabilibus domibus uel religionis uel pietatis intuitu legata sunt. [Lib.] Instit. 4. tit. 16. Quod uenerabilib. locis legatum est, ex inficiatione duplatur. Dicit etiā const. 2. tit. 2. Nouellarum, quòd si qui cuicunq; uenerabili domui ubilibet constitutæ infructuosam possessionem donauerint, uēdiderint, alio'ue modo suppeditarint, aut [etiam] reliquerint: illa publicorum tributorum nomine non oblædatur, neque quacunque alia de causa prægrauetur: sed omne istiusmodi grauamen in eos qui dederunt, earumq; hæredes redundet: [quippe] qui & datas possessiones recipere, & omne damnum quod uenerabili domui obuenerit, præstare cogantur. Quòd [item], si[f] fortè dolo malo aliquo pro istiusmodi infructuosis nonnihil à uenerabilium domuum [dispensatoribus] datum fuerit: id quod datum est, uenerabilis domus lueretur, & res infructuosæ ei qui dedit, eiusq; hæredibus restituantur. Const. autem 1. eiusdem tit. ait, quòd, qui œconomus, [religiosarum domuum] præfectus, xenodochus, nosocomus, ptochotrophus, orphanotrophus, aut gerontocomus tale quippiam fecerit: de suo ei qui dedit, quod illi inde damnum obuenerit, resarciet. SCHOLIVM. Const. 1. tit. 48. lib.[g] 1. Cod. posita est in lib. 44. tit. 18. cap. 30. quod quære. Circa medium enim tractat, quæcunq; in textu scripta sunt. Quę uerò dicuntur comprehendi in 27. tit. [lib.] 3. & 16. tit. [lib.] 4. Instit. in Basil. non sunt posita. Sanè uerò const. 2. tit. 2. Nouellarum, est

a ἐξ ἀπαιδίας
b παρθενευούσαις.
c ἀπαιδίας.
d δεύτερον παρὰ δύο καταβατῶν.
e In nostris lib. 28.
f ὡς εἰκός.
g In textu, 6. sed neutrobi tale quiddam inuenitur.

cap.

cap.18.tit.2.lib 5.quod ferè eadem dicit,Const.autem 1.eiusdem lib. Nouellarũ in Basil.non est posita.

DE SACRIS VASIS, ET DONARIIS.

Caput II.

APostolorum canon 73.Conciliј 1.& 2.in ęde sanctorum Apostolorum coacti,canon 1.10.ex epistola Cyrilli ad Domnum,caput 2. TEXTVS. Const.17.tit.2.lib.1.Cod.ait,quòd dum extra sacra uasa [*aliæ*] res mobiles sunt, rerum necessariarum immobilium & sacrorum uasorum alienatio atque hypotheca cessat.Et const. [a] 21.eiusdem tit.ait,quód qui non per causam redimendorum captiuorum sacra uasa uel donaria emit, aut in hypothecam pignus'ue cepit:etiã precio excidat:eaq́ per episcopos, œconomos, & uasorum custodes uindicantur,etiamsi conflata sint: aut illorum exigantur precia, si non compareant.Dicit lib.18.tit.1.dig.62.quòd qui nesciẽs rem sacram pro priuata comparat,licet uenditio non teneat,tamen [*actionem*] aduersus uenditorem habeat,in quantum eius interfuit,ne deciperetur.Et [*lib.*] Inst.2.tit 1.dicit,quòd sacra uasa neq́ alienentur,neque obligentur,nisi propter redemptionem captiuorum. Const.autem 1.tit.2.Nouellarum,pœnis subјcit eos, qui sacra uasa contra legẽ aut oppignerant,aut uendunt,aut conflant,nisi propter redemptionem captiuorum. SCHOLIVM. Const.17.tit.2.lib.1.Cod. non est posita in Basil.neq́ 21.Verùm digest.62.tit.1.lib.18.est lib.19.Basil.tit.1.cap.62.thema 2. quod habet, ut in textu scriptum est.Tit 1.[*lib.*] 2 Instit.in Basil.non est positus. Const.1.tit. 2.Nouellarum, est Nouella Iustiniani 120. Hoc autem eius caput non est positum in Basil. TEXTVS. Constit.2.eiusdem tit. dicit, ut ne sacra uasa ecclesiæ Constantinopolitanæ, aut ubicunque constitutorum oratoriorum, aliter uendantur,opponantúrue pignori,quàm pro captiuorum redemptione.Sanè si plura uasa sint,quæ necessarium [*de se*] usum non præbeant, & usuueniat,ut aliqua uenerabilium domuum ære alieno grauetur, neque suppetant aliæ res mobiles, ex quibus æs alienum solui debeat: facultas erit, ut actorum monumentis episcopo alienante,apud metropolitam:metropolita uerò,apud ipsius patriarcham citra damnum confectis, superflua alijs uenerabilibus domibus, quæ [*his*] opus habent,uendantur,aut conflentur,ac [*deinde*] uendantur, preciumq́ eorum ad dissoluendum æs alienum conferatur, ne illarum res immobiles alienentur.Dicit porrò lib.1.tit.18.digest.13. quòd præsides conquirere debeant sacrilegos. Et lib. 10. tit. 2. digest. 4.quòd quæ sacrilegio quæsita sunt, hæredes [*inter se*] nõ diuidant.Et lib.45.tit.1.digest. [b] 26. quòd inualidè quispiã se sacrilegium facturum promittat, atque inde actio non competat. SCHOLIVM. Constit.2.tit.2.Nouellarum, est Nouella Iustiniani 120.posita [*q; est*] in lib.5.Basil.tit.2.cap.21.quod habet,ut in textu comprehensum est. Digest.13. tit.18.lib.1.est lib.6.tit.1.cap.42.quod sic habet: Præses pacis curam habeto,sacrilegos,plagiarios, fures, ac [*eorum*] receptores conquirens, eorumq́ delictum [*supplicio*] persequens.Digest.4.tit.2.lib.10.est Basil.lib.42. tit.3. cap. 4.thema 2. quod dicit: Exceptis enim nominibus, reliquę res [c] in iudicium familiæ erciscundę deducuntur:etiam mala medicamenta & libri magici ac similes: sed officium iudicis est,ut protinus hæc corrumpat.Porrò quę sacrilegio, peculatu, ui aut aggressura quæsita sunt,non diuiduntur. Tu uerò scias, quòd quæcunque mala fide defunctus possedit,non deducantur [d] in familiæ erciscundæ iudiciũ, sed custodiantur domino.Digestum 26.tit.1.lib.45.Dig.est lib.Basil.43. tit.1 ca. 25.quod ait:Turpes stipulationes nullius sunt momenti: ueluti si quis homicidium uel sacrilegium promittat se facturum.Neq́ enim ex huiusmodi [*obligationibus*] actio competit. TEXTVS. Et lib.48.tit.4.digest.1.quòd crimen [e] læsę

Maie.

[a] *In lib.nostris 17. in qua superioris proximi nulla mentio.*

[b] *In lib.nostris 27.*

[c] εἰς τὸ διαιρετήριον φαμιλίας τὸν κλῆρον διαιρετήριον.

[d] εἰς τὸ διαιρετικὸν δικαστήριον.

[e] καθοσιώσεως.

Maiestatis sacrilegio simile sit. Et tit. 13. eiusdem lib. digestum 1. [quòd] sacrilegij
actio moueatur aduersus eum, qui ex sacris pecunijs [quippiam] abstulit, uel in
rem suam uertit, uel dolo fecit, quò horum quid fieret. Digest. 4. Sacrilegi pro
qualitate delicti puniuntur. SCHOLIVM. Digest. 1. tit. 4. lib. 48. Dig. est Ba
sil. lib. 60. tit. 36. cap. 1. quod dicit: Lex de [Maiestatis] insidiatoribus similis est le-
gis de adulterio. Et tenetur illa, qui aduersus populum Romanum [aliquid] cō-
misit. Et qui dolo [malo] effecit, ut obsides iniussu Principis interciderint: ut
armati homines in urbe aduersus urbem sint: ut locus [aliquis] aut templa occu
pata, uel seditiosus conuentus factus sit: ut magistratus occideretur. Er qui ho-
a ὑπονοθεύ- stibus nuncium aut literas misit, signum'ue dedit, aur alioqui ipsos iuuit, & [a] a-
σας. dulatus est: qui [deniq;] milites aduersus rempublicam ad seditionem tumul-
tum'ue concitauerit. Dig. 1. tit. 13. eiusdem lib. Dig. est lib. 60. tit. 45. cap. 2. Peculā-
b μνημείων. tus [actio] mouetur aduersus illum, qui ex pecunia sacra, [b] religiosa, publica'ue
[quid] abstulit, uel in rem suam conuertit: qui'ue dolo effecit, ut horum quip-
piam fieret: nisi si cui à lege [id] permissum sit. [Deniq;] qui auro argento'ue pu
blico æs uel aliud [quippiam] quo ea peiora fiant, immiscuit. Dig. autem 4. in Ba-
c In lib. nostris sil. non est positum. IVS POSITIVVM. Dig. [c] 6. Ex sacra æde priuatas pe-
5. cunias subripere, non sacrilegium, sed furtum est. In dig. 16. tit. 19. lib. 48. dicitur,
locum furem à sacrilego discernere. Et lib. 6. Cod. tit. 2. const. 3. eum qui furatur
quod nondum Deo dedicatum est, ut furem [in iudicio] conueniri. SCHO-
d In Græcis LIVM. Digest. 6. tit. [d] 13. lib. 48. Dig. est Basil. lib. 60. tit. 45. cap. 6. & ait: Subripe-
malè 4. re ex sacra æde pecunias priuatas, non sacrilegium, sed furtum est. Dig. 16. tit. 19.
lib. 48. Dig. est lib. Basil. 60. tit. 51. cap. 16. quod ait, locum facere, [ut idem uel] fur-
tum uel sacrilegium [sit.] Et uidentur quidem contraria esse [hæc] capita, non
sunt tamen. Ac [certè] quidem qui priuatas pecunias furatur, tametsi ex loco
sacro furetur, fur est: qui autem Deo dedicata furatur, tametsi ex loco priuato
furetur, tanquam sacrilegus tenetur. Veruntumen quia sunt res quædam sacræ
Deo non dedicatæ, ueluti simulachra quæ priuatim ad nos pertinēt, & reliqua
necdum templis aut monasterijs dedicata: secundum hoc dicit 16. cap. tit. 51. lib.
60. locum facere furtum aut sacrilegium. Qui enim sacram imaginem in cella
nostra furatur, non sacrilegus est, sed fur. [Siquidem] si hoc ita non interpretabū-
tur, eum qui numismata imaginem CHRISTI aut Dei genitricis habētia fura-
tur, tanquam sacrilegum in ius uocari, omnino [necesse est, ut] dicamus. quod [planè
& absurdum [est] & falsum. Const. 3. tit. 2. lib. 6. Cod. est Basil. lib. 60. tit. 6. cap.
20. quod dicit: Qui rem hauddum dedicatam furatur, furti tenetur. Non enim
sacrilegus est, qui rem nondum consecratam furatur. Ex hoc igitur capite ap-
paret, rectè solutam esse, quę superiùs esse uidebatur, capitum contrarietatem.
e In lib. nostris TEXTVS. Lib. 48. tit. 13. const. [e] 7. Sacrilegij pœna pro qualitate personarum,
6. delicti, temporis, ætatis & sexus, grauior aut leuior infligitur. Nonnulli enim
bestijs traduntur, nonnulli exuruntur, aliqui in furcas suspenduntur. Modera
ta uerò pœna est, si nocturnus sacrilegus bestijs tradatur: diurnus uerô, qui mo
dicum aliquid ex templo tulit, metalli pœna coerceatur: aut si honestiore loco
f In lib. nostris natus sit, deportetur. Dig. [f] 11. Sacrilegi capite puniuntur. Sunt autem sacrilegi,
9. qui publica sacra compilant. at qui priuata sacra ædiculasq; incustoditas spoli-
ant, minus quàm sacrilegi, amplius quàm fures puniuntur. Item qui peregrina
sacra suffuratur, sacrilegij crimini obnoxius est. Cæterùm si is cui sacrorum cu-
stodia concredita est, ex illis aliquid subripuerit, legi obnoxius non est. Dig.
g In lib. nostris [g] 12. Deportatur qui hominem in arculam includit, eamq; in templo deponit,
10. si ille de illa exiens nonnulla de templo suffuretur. Digest. [h] 16. Sacrilegij iudi-
h In nostris 14. cium etiam aduersus hæredem competit. nam de sublatis pecunijs in eo est
quæstio. SCHOLIVM. Digestum 7. tit. 13. lib. 48. non est positū in Basil. ne-
que [etiam] 11. Verùm 12. est caput decimumtertium, tit. 45. lib. 60, quod habet,
ut in

ut in textu scriptum est. Similiter 16. est cap. 16. eiusdem lib. & tit. quod eadem recenset.

DE CLERICIS [a] SCHISMA FACIENTIBVS, ET citra uoluntatem episcoporum altaria erigentibus. Caput III. [a] ἀποσχιζόντων.

APostolorum canon 31. Concilij Antiocheni canon 5. Concilij Carthaginensis canon 10. Concilij sexti canon 31. Concilij 1. & 2. in æde sanctorum Apostolorum [habiti] canon 12.13.14.15.

TITVLVS TERTIVS.

De precibus, [b] cantu, lectione, oblatione, communione, & [c] uestitu, atque ministerio lectorum, cantorum, & ministrorum.

[b] ψαλμῳδίας [c] φορέσεως.

QVALES PRECES POPVLVS AVDIAT. ET, Quapropter in orientem prospicientes precemur. Cap. I.

CONCILII Laodiceni canon 5.19. Basilij ex cap 27. De sancto spiritu. TEXTVS. Const. 17. tit. 1. Nouellarum dicit, preces sacrosanctæ communionis & sacrosancti baptismatis à populo exaudiri debere. SCHOLIVM. Const. 17. tit. 1. Nouellarum est cap. 21. tit. 1. lib. 3. Basil. quod sic habet: Ad hæc iubemus, ut omnes episcopi pariter & presbyteri, non tacito modo, sed clara uoce, quæ à fidelissimo populo audiatur, sacram oblationem, & preces in sancto baptismate adhibitas celebrent: quò ad maiorem exinde compunctionem ac domini Dei glorificationem audientiũ animi efferantur.

QVOS, QVOMODO, QVALIA CANERE, PRECARI, aut legere oporteat. Caput II.

APostolorum canon 60.85. Concilij Laodiceni canon 15.17.18.19.23.59. Concilij Carthaginensis canon 24.46.103. Concilij sexti canon 33.63.75.81. Concilij Nicæni secundi canon 14.

IN SABBATIS EVANGELIVM CVM ALIIS [sacris] scripturis legi oportere. Cap. III.

COncilij Laodiceni canon 16.

DE SACRA OBLATIONE ATQVE COMmunione. Cap. IIII.

APostolorum canon 3. 4. 31. Concilij Nicæni canon 18. Concilij Ancyrani canon 1. Concilij Neocæsariensis canon 13. Concilij Laodiceni canon 19. 49. Concilij Carthaginensis canon 37. 41. 47. Concilij sexti canon 21. 23. 28. 57. 58. 32. & 101.

QVOMODO CLERICI ET LAICI PACEM dent. Cap. V.

COncilij Laodiceni canon 19.

DE HIS QVI DVBITANT [d] EVCHARISTIAE SAcramentum sumere à presbyteris coniugatis. Cap. VI. [d] κοινωνεῖν.

COncilij Gangrensis canon 4.

e QVOD

a ἱεραϊτικῆς.

QVOD IIS SOLIS, a QVI SACERDOTALIS ORDInis sunt, in altari communicare liceat. & Ne mulier ad altare ingrediatur. Cap. VII.

COncilij Laodiceni canon 19.44. Concilij sexti canon 69.70.

b χωρεπισκόπων.

QVANDO OFFERANT, AC COMMVNIONEM EXhibeant b episcoporum uicarij. Caput VIII.

COncilij Neocæsariensis canon 13.

NE DIACONVS OFFERAT, NEQVE PRESBYTEro communionem exhibeat. Cap. IX.

COncilij Nicæni canon 18.

c φορεσίας.

d εὐλογεῖν.

DE c VESTITV ET MINISTERIO LECTORVM, CANtorum & ministrorum. & Quòd non oporteat ministrum panem [sacratum] dare, aut calicem d consecrare. Cap. X.

COncilij Laodiceni canon 21.22.23.25. 43. Concilij sexti canon 27. Concilij Nicæni secundi canon 14.16.

DE IIS QVI QVVM IN CIVITATE SVNT, IN tribus hebdomadibus non communicant. Cap. XI.

COncilij Sardicensis canon 11. Concilij sexti canon 80.

DE HIS QVI SCRIPTVRAS AVDIVNT, ET IN postremis precibus non permanent, neq; communicant. Cap. XII.

APostolorum canon 8.9. Concilij Antiocheni canon 2.

DE HIS QVI DAEMONE OBSESSI SVNT, QVOmodo communicent, aut non. Cap. XIII.

APostolorum canon 79. Timothei canon 3.

e ἐκκλησιαζόντων.

DE HIS QVI EXTRA ECCLESIAS OFFERVNT, aut e cœtus conuocant. Cap. XIIII.

APostolorum canon 31. Concilij Gangrensis canon 6. Concilij Antiocheni canon 2.5. Concilij Laodiceni canon 58. Concilij sexti canon 31.59. TEXTVS. Constit. 7. tit. 2. Nouellarum, & 3. tit. 2. aiunt, quòd eum qui oratorium aut ecclesiam ædificare uelit, ea de re cum ciuitatis episcopo uerba facere oporteat. & sufficientes [sumptus] ad f incendenda luminaria, ad sacrum ministerium, ad sartam tectam loci conseruationem, & ad sustentationem eorũ qui [illic] assideant, donare. Deinde uerò episcopum rem omnibus manifestã redderе, publicè illuc procedere, & adhibitis precibus crucem figere, ac tum [demum] opus inchoari [debere.] Et, quòd qui nouum [oratorium] extruere, uel uetus reuocare cœperit, cœptum perficere ab œconomis, episcopo, & magistratu cum hæredibus cogatur. SCHOLIVM. Const. 17. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 67. & nõn est posita in Basil. Const. 3. tit. 2 Nouellarum, est Nouella Iustiniani 131. [atq;] est in lib. 5. Basil. tit. 3. cap. 4. & 5. quæ etiam habent, ut in textu g compendiosè proposita sunt. TEXTVS. Quòd si quis in priuato suburbano aut prædio sine clericis à locorum episcopo deputatis, sacrum ministeriũ peragat, uel aliquibus peragere cõcedat: locus, in quo id sciente domino factum est, per episcopum, œconomum & magistratum addicitur ecclesię, secundum constit. 3. tit. 2. Nouellarum. Constit. autem 6. tit. 1. Nouellarum, illum confiscari dicit. Et constit. 15. tit. 3. lib. 1. Cod. h Si uerò rem illam ignorauit dominus, nõ multatur: sed scientes procuratores, & conductores, emphyteutę rebus

f λυχνοκαΐαν.

g συντόμως.

h Non cum hic posita cõst. sed cũ const. 8. tit. 5. eiusd. lib. pro pemodum conueniunt.

rebus ipsorum ecclesiæ addictis, extra prouinciam mittuntur in exilium. Præfecti uerò qui scientes hæc [a] permittunt, quinquaginta libris multantur, & cohors tantidem. Licet interim, ut qui in ædibus oratoria habent, [ibi] precentur: non uerò etiam [diuina] ministeria contra [iam] dicta exequantur. SCHOLIVM. De const 3. tit. 2 Nouellarũ, tractauimus in præcedenti Scholio. Const. 6. tit. 1. Nouellarum, quæ confiscari dicit locum, in quo præter scientiam episcoporum sacrum aliquod celebratur, est Nouella Iustiniani 58. quæ etiam irrita facta est, ut quæ in Basil. posita non sit. Constit. 15. tit. 3. lib. 1. Cod. in Basil. non est posita.

a Non πληρῶσι, sed συγχωροῦσι lego.

DE EPISCOPIS, AVT CLERICIS, QVI CVM HAEreticis aut Iudæis communicant, uel preces coniungunt, aut ipsis operari [sacris] permittunt, uel ipsorum sacrificium suscipiunt.
Cap. XV.

APostolorum canon 10. 45. 46. Concilij Antiocheni canon 2. Concilij Laodiceni canon 33. TEXTVS. Const. 4. tit. 6. Nouellarum ait, quòd qui hæretici cœtus cogunt, quiq; apud illos cõgregantur, in [b] Digestis descriptas pœnas sustineant: & domus, in quibus hoc delinquitur, sanctæ ecclesiæ addicantur. SCHOLIVM. Const. 4. tit. 6. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 132. [quæ] posita [est] in lib. 11. Basil. tit. 1. cap. ult. [ac] uocatur Edictum, De fide, Constanrinopolitanis: quæ [c] interdicta conuenticula & adulterata baptismata hæreticorum prohibet. Tradit aũt, quæcunq; in textu comprehensa sunt.

b Pro διγέστων, malim διατάξεων, cõstitutionibus, atque ita cum Nouells 132 cõgrueret.

c παρασυνάξεις καὶ παραβαπτίσματα.

QVOD NON CONVENIAT SANCTAS [OBLAtiones] [d] benedictorum numerum nomine in [alias] [e] parochias mitti. Cap. XVI.

COncilij Laodiceni canon 14.

d λόγῳ εὐλογιῶν.

e παροικίας.

NE CORPORIBVS DEFVNCTORVM [f] SACRAMENtum eucharistiæ detur. Cap. XVII.

f κοινωνίας.

COncilij Carthaginensis canon 18. Concilij sexti canon 83.

QVOD NON CONVENIAT MVLIEREM IN DIEbus purgationis suæ communicare. Cap. XVIII.

DIonysij ex epistola ad Basiliden cap. 2. 4. Timothei canon 6. 7.

QVOMODO COMMVNICET, [g] CVI IN SOMNIS semen fluxit. Cap. XIX.

g ὀνειρωξάσῃ, quod usitatius ὀνειρώττειν dicitur.

DIonysij ex epistola ad Basiliden caput 4. Timothei canon 12.

NE PRAESENTIBVS HAERETICIS PERAGATVR oblatio. Cap. XX.

TImothei archiepiscopi Alexandrini canon 8.

QVANDO PROPTER COMMVNIONEM AB VXOre abstinere oporteat. Cap. XXI.

DIonysij ex epistola ad Basiliden caput 3. Timothei canon 5. 13.

QVOMODO OBLATIO CELEBRETVR PRO EO qui seipsum interfecit. Cap. XXII.

TImothei canon 13. TEXTVS. Lex ciuilis eum qui sibi mortem consciuit, aut consciscere conatus est, [idq;] metu criminis, non autem propter morbum aut tædium uitæ, punit, ut qui alium interfecit, eiusq; bona confiscat: quemadmodum lib. 48. tit. 21. & lib. 9. Cod. tit. 50. [traditur.] SCHOLIVM. Tit. 21. lib. 48. Dig. est cap. 3. & 4. tit. 53. lib. 60. Basil. quæ eadem tradunt. Tit. 50. lib. 9. Cod. in Basil. non est positus.

TITVLVS QVARTVS.

a καταχουμένων.

De [a] imbuendis religione, & de sacrosancto baptismate.

NEMINEM DVABVS SEPTIMANIS POST QVAdragesimam ad baptismum suscipi debere. Cap. I.

Concilij Laodiceni canon 45.

b ἐφερμηνεύοντων, quod Balsamō interpretatur κατηχοῦντων αἱρετικῶν.

DE IIS [b] QVI INFIDELES RELIGIONEM docent. Cap. II.

Concilij Laodiceni canon 26.

QVOMODO BAPTIZANDVM SIT. Cap. III.

Apostolorum canon 49 50. Concilij sexti canon 50. 59.

QVOD QVI [AD BAPTISMVM RECIPIENDVM] illuminantur, eos fidei [articulos] recitare oporteat. Cap. IIII.

c ἕλληνες.

d ἐν τῷ ῥητῷ τῶν ἐν τῷ πατριαρχείῳ βιβλίων.

e κατηχῶνται.

Concilij Laodiceni canon 46. 47. Concilij sexti canon 78. TEXTVS. Constit. 10. tit. 8. lib. 1 Cod. iubet, ut [c] pagani, qui parui [adhuc & pueri] sunt, citra dilationem baptizentur: qui uerò adoleuerint, priùs scripturas & sacrosanctos canones doceantur. Sciendum est autem, nos non inuenire canonem, qui tale quippiam doceat. Verùm const 3. tit. 3. Nouellarum, quæ secunda est De Samaritanis, ac [d] in textu librorum in Patriarchico existētium 133. sancit, ne confestim Samaritani ad sacrosanctum baptisma recipiantur: sed qui bonam doctrinam [iam per ætatem] percipere possunt, per biennium [e] in fide instituantur, atque tum baptizentur: omnino autem pueri, qui doctrinam intelligere nequeunt, etiam absque hac obseruatione sacro baptismate digni habeantur. SCHOLIVM. Const. 10. tit. 8. lib. 1 Cod. non est in Basil. Constit. 3. tit. 3. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 144. posita [q. est] in lib. Basil. 1. tit. 1. cap. 51. quæ etiam scribetur in fine cap. 7. tit. 4.

VT BAPTIZENTVR, QVI IGNORANT, an baptizati sint. Cap. V.

Concilij Carthaginensis canon 74. Concilij sexti canon 84.

NE DEFVNCTI BAPTIZENTVR. Cap. VI.

Concilij Carthaginensis canon 18.

f κατηχουμένων.

DE IIS QVI ANTE BAPTISMVM PECCANT, & de [f] ijs qui dum fidei initijs imbuuntur, impingunt. Cap. VII.

Concilij Nicæni canon 14. Concilij Ancyrani canon 12. Concilij Neocæsariensis canon 5. Basilij canon 20. Theophili ex Commonitorio canon 4. Cyrilli ex epistola ad Africæ & Pentapolis episcopos canon 4. TEXTVS. Const. 1. tit. 12. lib. 1. Cod. ait, quòd [si] Iudæus, ut crimen aut debitum euitet, Christianus fieri uelit: ipsum suscipi non oporteat, donec innocens appareat, uel debitum persoluat. Const. uerò 10. tit. 11. uult, ut pagani baptizentur, ac eorum [quidem] liberi, si paruuli sint, citra dilationem: si uerò adoleuerint, priùs canones

nones & scripturas doceantur. Verùm const. 3. tit. 3. Nouellarum, per bienniũ adultos Samaritanos in fide institui uult. SCHOLIVM. Const. 1. tit. 12. lib. 1. Cod. est cap. 44. tit. 1. lib. 1. Basil. quod ita dicit, ut in textu declaratũ est. Const. 10. tit. 11. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. Verùm const. 3. tit. 3. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 144. [*quæ*] lib. 1. Basil. tit. 1. cap. 51. posita [*est, ac*] sancit, ne Samaritani ex testamento, aut ab intestato, aut per donationem quicquam capiant, neque hæreticis testamento [*quicquam*] perscribant aut donent. Samaritani tamen rustici [*& illi quidem*] soli, & ab intestato & ex testamento sibi inuicem hæredes sint. Ne [*item*] horum quispiam miles patronus'ue causarum fiat, aut aliud aliquod officium assumat. [*Vt deniq;*] qui eruditionis capaces sunt, per biennium in fide instituantur: & insuper quos Christianos seruos emerint, liberi fiant.

DE EPISCOPIS ET CLERICIS, QVI HAERETIcorum baptismum suscipiunt. Cap. VIII.

APostolorum canon 46.

DE IIS QVI IN MORBO BAPTIZANTVR. Cap. IX.

COncilij Neocæsariensis canon 12. Concilij Laodiceni canon 47. Concilij Carthaginensis canon 45. Timothei canon 4.

DE PRAEGNANTE BAPTIZANDA. Cap. X.

COncilij Neocæsariensis canon 6. TEXTVS. Quanquam in digesto 1. tit. 4. lib. 25. Dig. dicatur, partum esse portionem prægnantis: in digesto tamen 10. tit. 3. lib. 41. & lib. 50. tit. 16. digest. 26. quòd partus pars matris non sit. Verùm alia etiam hac de [*re*] diuersa iura in libro meo, [a] De in speciem contra- a περὶ ἐναντιοφανῶν.
rijs, singulari collegi. SCHOLIVM. Digest. 1. tit. 4. lib. 25. Dig. est thema 2. cap. 1. tit. 7. lib. 31. quod sic habet: Partus antequam edatur, mulieris portio est. Atq; idcirco donec editus sit, non competit patri s. c. De liberis [*agnoscendis.*] Dig. 10 tit. 3. lib. 41. Dig. est thema 3. cap. 10. lib. 50. Basil. quod sic dicit: Partum bouis aut ancillæ furtiuæ & furis hæres & [b] bonæ fidei emptor diuturna possesione b ἀγνοῶν.
[c] usucapit. Partus enim [*rei*] furtiuæ pars non est. Dig. 26. tit. 16. lib. 50. Dig. est c δεσπόζει.
cap. 26. tit. 2. lib. 2. Basil. quod sic habet: Partus ancillæ furtiuæ ipsius pars nõ est. Hæc [*igitur*] quum ita [*sese*] habeant, quæret [*fortasse*] aliquis, quum 10. cap. præsentis tractatus de prægnante baptizanda doceat, qua de causa Patriarcha dictorum cap. tanquam in speciem contraria esse uideantur, mentionem fecerit? Dubium [*aliquando*] fuit, an prægnantem baptizari oporteret. [*Fuerunt*] enim qui dicerent, quoniam fœtus [*in*] maternis uisceribus absconditus, matri, tanquam omnino pars ipsius, counitus est: non posse [*ipsum unà*] cum illa illuminari, ideo quòd nondum in lucem prodierit, neq; ad assentiendum sacrosancto baptismati uoluntatem habeat: nec [*ipsam*] prægnantem debere baptizari, sed expectare [*oportere*] fœtus in lucem editionẽ, ut ne aliud ipsius membrum baptizetur, aliud non illuminatum maneat. &, quòd si fœtus [*unà*] cum prægnante baptizatus, postquam in lucem prodierit, baptizetur, inueniatur bis [*esse*] baptizatus, quod [*est*] insolens. Ac idcirco Neocæsariense Conciliũ in 6. canone soluit ambiguitatem, ita de prægnante constituens, ut quando uelit, [*illam*] illuminari oporteat. Neque enim hac in re prægnans cum partu cõmunionem habet, eo quòd propria utriusque ad assentiendum [*baptismati*] uoluntas ostendatur. Quum igitur facer hic canon dicat, partum cum prægnante communicationem non habere: Patriarcha, qui præsens opus composuit, memoratas iam leges aliâs præter uim canonis partum portionem prægnantis

esse, aliàs non esse, dicere inueniens, posuit in textu in speciem contraria, solutionem (ut conijcere est) in nostram imperitiam suspendens. Dicimus itaque dicta iuta sibi inuicem non aduersari. Nam partus priusquam edatur, matris semper portio est, ut lib. 31. cap. Atque ea propter non potest pater illum deposcere, ut [a] suum. Atqui posteaquam editus est, [rectè] ipsam deposcit, utpote qui non [amplius] matris portio sit. Et qui bona fide partum ancillæ furtiuę possidet, illum usucapit, uti qui furtiuus non sit. Verùm canon nō propterea quòd fœtus non sit pars prægnantis, permisit illuminationem huius (est enim [omnino] ipsius pars ante partum) sed quia prægnans cum fœtu communionem non habet, siue non existimatur non illuminata, eo quòd fœtus baptismi professionem suscipere nequeat. Cæterùm quando ancillæ furtiuæ partus usucapiatur, & quando non, diuersæ tractãt leges. Quæras autem, quæ scripta sunt ex 26. cap. tit. [b] 1. lib. 2. Basil. superiùs inserto.

a ἰδιοκτησίαν.

b Superius est 2.

QVOD POST SACROSANCTVM BAPTISMA VNgi debeamus. Cap. XI.

COncilij Laodiceni canon 48.

DE CONFECTIONE SACRAE VNCTIONIS Cap. XII.

COncilij Carthaginensis canon 6.

DE IIS QVI BIS, AVT NON RITE' BAPTIZANtur, & qui infirmos non baptizant. Cap. XIII.

APostolorum canon 47. 49. 50. TEXTVS. De ijs qui rebaptizant & rebaptizantur, tractant 1. & 2. const. [tit. 6.] lib. 1. Cod. quarum illa episcopo deiectionem [à sacerdotio]: hæc uerò [utriq;] & qui baptizauit, & qui baptizatus est, si tamen criminis per ætatem capax sit, ultimum supplicium inducit. Scias uerò, quòd qui pubertati appropinquat, ei in nulla causa subueniatur: ut lib. 29. tit. 5. digest. 14. [traditur.] Est autem pubertas in masculo decimusquartus annus completus, in fœmina uerò duodecimus: ut lib. 28. tit. 1. digest. 5. & lib. Cod. 5. tit. 60. const. 3. [& lib.] Instit. 1. tit. 22. [docent.] Quod si aliquibus, donec puberes fiant, alimenta legata sint: masculus, donec decimumoctauum annum compleuerit: fœmina, donec decimumquartum, percipit: ut lib. 34. tit. 1. [digest. 14. habet.] Impubes falsum non committit: ut lib. 48. tit. 10. digest. 22. Adulterium post pubertatem committitur: ut digest. 36. tit. 5. eiusdem 48. lib. Nouella 37. quę de ecclesijs Africanis tractat, ait, rebaptizatos militare quidem non posse, sed tamen pœnitentiæ locũ habere. SCHOLIVM. Const. 1. & 2. tit. 6. lib. 1. Cod. in Basil. nō sunt positæ. Dig. 14. tit. 5. lib. 29. Digest. est cap. 14. tit. 16. lib. 35. Basil. quod sic habet: Si impubes pubertati appropinquans, prope dominum dormierit, quum occideretur, neq; eam rem euulgarit, punitur. His enim impuberibus [S. C. duntaxat] parcit, qui [tantùm] sub eodem tecto fuissent: non etiam ministris uel participibus [cædis], si modò rem intelligere potuerint. Nam talibus neq; in alijs causis subuenitur. Digest. 5. tit. 1. lib. 28. est thema ult. cap. 5. tit. 1. lib. 35. quod sic narrat: Masculus ubi compleuit quatuordecim annos, testamẽtum facit: fœmina uerò, ubi duodecim. Qui natus est Cal. Ianuar. uidetur complere annum ab hora sexta noctis pridie Calend. Ianuar. subsequentis anni. Const. 3. tit. 60. lib. 5. Cod. est cap. 3. tit. 19. lib. 38. Basil. quod sic habet: Olim fœminarum pubertas solùm ex duodecim annis iudicabatur. Masculorum uerò ex completo anno decimoquarto, ut tamen concurreret corporis habitus, quemadmodum in Instit. didicisti. Const. itaque iubet, ut etiam in masculis ex quatuordecim annis iudicetur, nulla in corporis habitum propter [rei] indecentiã inquisitione habita. Tit. uerò 22. [lib.] 1, Instit. in Basil. non est positus. Tit. 1. lib. 34. Dig.

84. Digest. positus est in lib. 44. tit. 14. cuius 14. cap. quære, quod sic habet: Si impuberibus alimenta legauero, neque pareat, quàm diu [ipsos] illa percipere uoluerim, donec uiuunt, percipiũt. Quòd si VSQVE AD PVBERTATEM dixerim, masculus usque ad decimumoctauum annum, fœmina [usq; ad] decimumquartum percipit. Verùm in solis alimentis[a] pietatis intuitu ita pubertas definitur. Digest. 22. tit. 10. lib. 48. est cap. 22. tit. 41. lib. 60. Basil. quod sic tradit: Neq; in Libonianum S. C, neque in falsi crimen impubes incidit. Digest. 36. tit. 5 lib. 48. est cap. 40. tit. 37. lib. 60. Basil. quod dicit: Post pubertatem cõmittit minor annis adulterium, legiq; est obnoxius. Nouella 37. posita est in lib. 1 tit. 1. ca. 45. quod sic habet: Hæreticus ne baptizato, neque rempublicam gubernato, neque qualecunque ciuile officium subito. Rebaptizatus sola militia arcetor. Iudæus Christianum mancipium ne habeto, &c. Atque hæc quidem docent capita [illa] de impuberibus, & rebaptizatis, aliter'ue peccantibus, interdum ignoscentia, interdum non ignoscentia. & cuiusmodi sit post pubertatem tempus. Tu uerò[b] altius repetito sermone, impuberem ætatem trifariam diuidi dicas: in infantiam, [quum] impubes [articulata] uoce priuatus est, & iam trienniũ complet: in proximam infantiæ, [quum] uoci [articulatæ] appropinquat, & septimum annum complet: ac [deniq;] in proximam pubertati, [quum maturiori] ætati appropinquat, atque doli capax est: [quod de eo intelligitur] qui à septimo anno ad ipsum decimumquartum procedit. Atque impuberes quidem doli non capaces ob delictum non subeunt iudicium. Præter hos uerò [alij,] siue qui septimum annum compleuere, tum rebaptizati iudicium subeunt, tum aliter delinquentes puniuntur: secundũ 14. cap. tit. 16. lib. 35. quod hîc etiam insertum est. Secundum quòd sanè caput interpretari etiam debes 22. cap. tit. 41. lib. 60. ac illũ impuberem in falsi crimen non incidere dicas, qui minor septem annorum est. Quinetiam cap. 40. tit. 37. lib. 60. hũc ad modum interpretare. Quòd enim post pubertatem minor annis adulterij crimini obnoxius redditur, tale est, quòd uidelicet teneatur ille qui delinquit non modò in impubere ætate, uerumetiã postmodum. Illud porrò de alimentis est[c] à lege propter summam alimentorũ necessitatem [introductum,] quemadmodum etiam ipsum 14. cap. 14. tit. 44. lib. dicit, quod etiam[d] huic tit. insertum est. Veruntamen scias, quòd tales impuberes non ut adulti, sed moderatè puniuntur. Quæras uerò lib. 45. tit 16. cap. 1. thema ult. & lib. 60. tit. 50. cap. 15. thema 2. & lib. 2. tit. 3. cap. 108.

a φιλαγάθως.
b ἀναγαγών.
c Pro κανόνος, lego νόμου.
d αὐτῷ.

QVI'NAM HAERETICORVM AD [e] ORTHODOXAM *fidem transeuntes baptizentur, & qui'nam tantummodo ungantur.* Cap. XIIII.

e ὀρθοδοξίαν.

Concilij Nicæni canon 19. Concilij Laodiceni canõ 7. 8. Concilij Constantinopolitani canon 7. Concilij sexti canon 95. Concilij Nicæni secundi canon 18. Basilij canon 47.

QVOMODO [f] DAEMONE OBSESSVS, AVT IN *morbo mente captus, baptizetur.* Cap. XV.

f δαιμονιζόμενος.

Timothei canon 2. 4.

QVO'D NON CONVENIAT MVLIEREM TEMPO*re purgationis suæ baptizari.* Cap XVI.

Timothei canon 6.

SI QVI IN FIDE INSTITVITVR, ANTE BA*ptismum communicauerit.* Cap. XVII.

Timothei canon 1.

TITVLVS QVINTVS.

De iis qui ecclesias,[a] coetus, atque memorias contemnunt,& qui in ecclesia comedunt.&,de[b] conuiuijs pauperibus exhibendis.

a συνάξεων.

b ἀγαπῶν.

DE HIS QVI DOCENT, DOMVM DEI, COETVS, *&,memorias [res] contemptibiles [esse.]* *Cap.* I.

COncilij Gangrensis canon 5.19.Concilij sexti canon 76.88.97.

NE PAVPERIBVS IN ECCLESIIS CONVIVIA *exhibeantur,neq; in ijs comedatur.* *Cap.* II.

COncilij Laodiceni canon 28. Concilij Carthaginensis canon 42. Concilij sexti canon 74.76.97. TEXTVS. Et const.[c] 3.tit.12.lib.1.Cod.uetat,ne qui ad templa confugiunt in ijs edant aut dormiant: sed securè in uestibulis, atrijs,porticibus balneis,& hortis degant. SCHOLIVM. Constit.3.tit.12.lib.1. Cod.est lib.5.Basil.tit.1.cap.11. quod sic habet: Qui ad ecclesiam confugiunt, usque ad eius terminos, qui ante publicum forum sunt, securitatem habento. Interioribus balneis,hortis,domibus,atrijs, aut porticibus utuntor, Intra templum aut edere aut dormire uetantor. Ne se armis muniunto: sed illa apud episcopum deponunto: & ni quamprimum pareant, mox iussu episcopi & magistratuum ejciuntor.

c Hæc constit. in lib. nostris non est, sed in Theodosiano Cod. reperitur.

DE HIS QVI CONTEMNVNT PASTIONES PAVperum.&,*Quòd non conueniat ad eas [uocatos] partem sumere.* *Cap.* III.

COncilij Gangrensis canon 11.Concilij Laodiceni canon 27.

TITVLVS SEXTVS.

DE FRVCTVVM OBLATIONIBVS. *Caput* I.

APOSTOLORVM canon 3.4.54.71.Concilij sexti canon 28.57.79.99. Cyrilli ex epistola ad Domnum canon 2. TEXTVS. Const 38.tit. 3.lib 1.Cod. ait, quòd non conueniat episcopos aut clericos cogere aliquos,ut fructus offerant,aut angarias præstent,uel propterea excommunicare,uel anathemate ferire, uel [d] eucharistiæ sacramentum non porrigere,uel non baptizare: tametsi consuetudine id inualuerit. Transgressorem autem ab ecclesia,eiusq; administratione excidere, ac decem libras dare. Atq; hæc quidem in sola [e] regia [*urbe*] eiusq; [f] territorio, & locis aut ad metropolitanos qui à patriarcha ordinantur,aut ad episcopos qui ab hisce [*metropolitanis*] creantur,pertinentibus obtinere. Lege quæ annotata sunt in cap.1. tit. 2.huius Operis,de oblationibus, & ijs quæ donantur aut relinquuntur uenerabilibus domibus. SCHOLIVM. Const.38.tit.3.lib,1.Cod.in Basil. non est posita.

d κοινωνίαν.

e βασιλευούσῃ.

f ἐνορίᾳ.

QVOS-

QVOS'NAM OPORTEAT ACCIPERE, AVT DARE *fructuum oblationes. &, De ijs qui ex ecclesia ceram aut oleum surripiunt.* Cap. II.

APostolorum canon 72. Concilij Gangrensis canon 7. 8. Theophili ex Cômonitorio canon 7.

DE IIS QVI OFFERVNT SYNAGOGIS, AVT *templis gentium.* Cap. III.

APostolorum canon 71. 72. TEXTVS. Const. 1. tit. 9. lib. 1. Cod. ait, quod legatur uniuersitati Iudæorũ non peti. Et const 9. tit. 11. eiusdem lib. quòd si quid donetur aut relinquatur ad constituendum [a] paganismum, id ciuitas capiat. SCHOLIVM. Const. 1. tit. 9. lib. 1. Cod. in Basil. non est posita. Sed const. 9. tit. 11. lib. 1. Cod. est lib. 1. Basil. tit. 1. cap. 14. quod sic habet, ut in textu sub compendio propositum est.

a ἑλληνισμόν.

TITVLVS SEPTIMVS.

De ieiunio, quadragesima, Paschate, Pentecoste, Dominico die, Sabbato, & geniculatione.

DE IEIVNIO, ET IIS QVAE IN QVADRAGESI*ma ieiuniorum uetita aut permissa sunt.* Cap. I.

APostolorum canon 66. 69. Concilij Gangrensis canon 18. 19. Concilij Laodiceni canon 49. 50. 51. 52. Concilij sexti canõ 29. 52. 55. 56. 89. Petri canon 15. TEXTVS. Const. [a] 5. tit. 12. lib. 3. Cod. ait, quòd quadraginta diebus Pascha anticipantibus, omnis cognitio criminaliũ quæstionũ cesset. Et const. [b] 6. quòd [c] feriati [*dies*] sint, qui septeno numero Pascha uel præcedunt uel sequuntur: [*dies*] etiam natalis CHRISTI, atq; theophania, [*dies*] passionis Apostolorũ, & [*dies*] Dominicus: neq; istis diebus spectacula exhibeantur, neq; iudiciũ dictetur: & quindecim paschalibus diebus ne debitum quidem siue priuatũ siue publicũ exigatur. Const. uerò [d] 7. in quindecim [*istis*] diebus manumissiones ac emancipationes fieri, & super illis acta confici permittit. Ac const. [e] 8. dicit, quòd in quadragesima & Paschali die de latronibus, & maximè Isauris, quæstio habeatur, quò conscios prodant. Const. porrò 3. tit. 4 lib. 1. Cod. ait, quòd diebus paschalib. nemo includatur aut uinciatur, præterquã adulter, maleficus, uirginũ raptor, sepulchrorũ uiolator, ueneficus, monetæ adulterator, homicida, parricida, & [f] reus maiestatis. Atq; hos quidẽ semper [g] cõprehendi, reliquis uerò semel duntaxat ignosci. SCHOLIVM. Const. 5. tit. 12. lib. 3. Cod. est cap. 22. tit. 17. lib. 7. Basil. Const 6. eiusdem tit. est cap. eiusdẽ lib. & tit. 23. Const. 7. est cap. 24. eiusdem lib. & tit. Const. 8. est cap. 25. eiusdẽ lib. & tit. quod in textu comprehensa dicit. Const 3. tit. 4. lib. 1. Cod. est cap. 26. tit. 17. lib. 7. Basil. quod ita ferè habet, quemadmodũ à Patriarcha in compendium est contractum. Cæterùm si quo'nam die iudicia cessent, exactè discere uelis: lege adorandã illam diuinitus coronati, optimi [*maximi*], ac sancti nostri Imperatoris, Dn. Manuelis Comneni nouellam, mense Martio, indictione 14. anno à CHRISTO passo 674. emissam, atq; hæc post procemiũ cõplectentem: Sancimus igitur, ut illi dies feriati sint, quos in præsenti constitutione nominatim enumerabimus. Quorũ alij omnino toti feriati sint, ut nullo modo ulla ipsorum parte cõstitui iudiciũ possit, extra quàm si fortè Imperator [h] dispensationis modo, aut [*propter*] necessitatem (ut multa sæpenumero rerum uicissitudo nouiter introducit) in illis etiam iudiciũ constituere uelit: alij uerò ex parte à iudi-

a In lib. nostris 6.
b In lib. nostris 7.
c ἄπρακτοι.
d In nostris 8.
e In nostris 9.
f τυραννῶν.
g Pro ἀπολαμβάνεσθαι, lego ἀπολαμβάνοντα.
h οἰκονομίας τρόπῳ, ἢ ἀνάγκῃ.

ciis cessent, à mane uidelicet usque ad ipsum diuini ministerij tempus, ut iudicib. precationibus atque glorificando Deo uacare liceat, ac [*deinde*] post diuinum sacrificium iusticiæ operam nauēt, secundumque legum uim iniuriā passis auxiliū ferant. Verùm enimuero quib. ita post diuinū ministeriū iudicare permissum est, in conficiendis à se [a] instrumentis, temporis quo illa confecta sunt, mentionem facient. Ac primùm quidem de omnino feriatis est agendum.

a σημειώμασι.

Natalis itaque dies purissimæ Dominæ ac Dei genitricis, qui est octauo Septembris, feriatus est.

Item decimusquartus, qui propter exaltationem uiuificæ crucis honoratur.

Item uigesimussextus, propter apostoli & euangelistę Ioānis Theologi [b] transmutationem.

b Nescias μετάστασιν ne, an uerò μετανάστασιν, id est, exilium, legere debeas.

Item sextus Octobris, quòd tum memoria sancti Thomæ apostoli celebretur.

Item nonus, in honorem Iacobi Alphæi apostoli.

Item decimus, in honorem Lucæ apostoli & euangelistæ.

Item decimustertius Nouembris, quòd tum memoria patris CHRISTI celebretur.

Item decimusquartus, quòd tum Philippus apostolus festiuiter honoretur.

Item decimussextus, quòd [*tum*] Matthęus euangelista & Apostolus honoreē.

Item uigesimusprimus, quòd tum Dei Genitricis in templum introitus celebretur.

Item trigesimus, quòd tum Andreas apostolus festiuiter honoretur.

Item nonus Decembris: quippe quia tunc Genitricis Dei nostri conceptio celebretur.

Item uigesimus, [c] usque ad ipsum sextum Ianuarij, utpote quòd diebus illis natalitia & [d] baptismus Domini & Dei & Seruatoris nostri IESV CHRISTI celebrentur.

c μέχρι καὶ αὐτῆς.

d Primùm scriptum fuisse puto περιτομῆς, circuncisio.

Item eiusdem Ianuarij duodeuigesimus, diuinorum patrum & doctorum Athanasij & Cyrilli gratia.

Item eiusdem mensis uigesimusquintus propter memoriam magni patris Gregorij Theologi.

Item secundus Februarij, [e] quòd tum Seruatori obuiam itum sit.

e διὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ὑπαπαντήν.

Item tertius, celebrandæ memoriæ Simeonis Deisusceptoris causa.

Item uigesimusquintus Martij, boni nuncij ergò ad Dei Genitricem [*delati.*]

Item dies Paschales ab ipsa Lazari resurrectione, [f] usque ad ipsum post sacrum Pascha octauum.

f μέχρι καὶ ἐς αὐτήν.

Item decimusquintus Aprilis, in honorem apostoli & euangelistæ Marci.

Item trigesimus, in honorem fratris Theologi & euangelistæ, Iacobi apostoli.

Item octauus Maij, ob memoriam euangelistæ Iohannis Theologi.

Item decimus, propter [*memoriam*] Simonis Zelotæ apostoli.

Item uigesimusprimus, propter memoriam sanctorum ac [g] Apostolis ęqualiū, magnorum Imperatorum, Constantini & Helenæ.

g ἰσαποστόλων

Item uigesimussextus, propter [*memoriam*] apostoli Alphæi Iudæ.

Item undecimus Iunij, in honorem Bartholomæi apostoli.

Item undeuigesimus in honorem apostoli Iudæ, qui & Thaddæus & Lebæus & Iacobus [*nominatur.*]

Item uigesimusquartus, propter Præcursoris natalitium.

Item undetrigesimus, ꝓpter principū apostolorū Petri & Pauli celebrationē.

Item trigesimus, propter duodecim [*Apostolorum celebrationem.*]

Item uigesimusquintus Iulij, propter sanctæ Annæ, matris Dei Genitricis, obdormitionem.

Itē sextus Augusti, ꝓpter Seruatoris nostri IESV CHRISTI transformationē.

Item nonus, propter memoriam sancti Mathiæ apostoli.

Item

Item decimusquintus, propter gloriosam sanctę Dei Genitricis [a] emigrationē.

Item uigesimus propter memoriam sancti Thaddæi apostoli.

Item uigesimusquartus, propter Bartholomæi apostoli [*memoriam*].

Item undetrigesimus, propter uenerabilis Præcursoris decollationem.

Hisce omnino feriatis [*diebus*] connumerabuntur medietates quadragesimalis ieiunij & Pentecostę, [*tum*] etiam Seruatoris assumptio, & omnes, totius anni Dominici dies, ut in illis omnis in iudicium aditus præcludatur, ac nemo iudicum iudiciale quiddam faciat. Sanè uerò qui [*dies*] ex parte iudiciū sistent, neq; toti (uti antea diximus) feriati erunt, hi sunto:

Mensis Septembris sextus: quoniam tunc per infundibula summi ducis Michaelis miraculum prodigiosè peragitur.

Item uigesimustertius Octobris, quoniam memoriam fratris Dei Iacobi celebramus.

Item uigesimussextus: quia magnum illum martyrem & unguento scaturientem festiuiter ueneramur, Demetrium.

Item primus Nouembris: quòd miraculosi illi pauperes, Cosmas & Damianus festiuè colantur.

Item octauus, quòd [b] conuentus defunctorum celebretur.

Item duodetrigesimus, quòd sanctus Stephanus martyr [c] iunior celebretur.

Item quartus Decembris, in honorem egregiæ martyris Barbaræ.

Item sextus, in honorem miraculis celebris unguentoq; scaturientis Nicolai.

Item decimus Ianuarij, in honorem diuini Gregorij Nyssæi.

Item decimussexius, propter adorationem uenerabilium principis Apostolorum Petri uinculorum.

Item decimusnonus, propter [d] recuperationem uenerabilis defuncti Gregorij Theologi.

Item uigesimusseptimus, propter recuperationem uenerandarum reliquiarum CHRISTI.

Item septimus Februarij, in honorem magnifici martyris, ducis exercitus, Theodori.

Item decimusseptimus, in honorem pręmijs decorati Theodori [e] tironis.

Item nonus Martij, nempe quòd [*tum*] sanctorum quadraginta CHRISTI martyrum memoria celebretur.

Item uigesimustertius Aprilis, quippe quia [*tum*] magnificus martyr Georgius honoretur.

Item secundus Maij, in honorem magni Athanasij.

Item octauus Iunij, in honorem magnifici martyris Theodori, exercitus ducis.

Item nonus, in honorem sancti patris nostri Cyrilli Alexandrini.

Item uigesimusseptimus, in honorem sancti & miraculosi Sampsonis.

Item primus Iulij, quia tum sanctorum & miraculosorum pauperum illorum memoriam colimus.

Item secundus, quia depositionem preciosæ uestis Dei Genitricis recolimus.

Item octauus, quia magnificum martyrem Procopium festiuiter honoramus.

Item undecimus, quia eximiam martyrem Euphemiam concelebramus.

Item uigesimus, quia prophetam [f] Heliam honoramus.

Item uigesimusseptimus, quoniam pręmijs decoratum & miraculosum Panteleemonem festiuè colimus.

Item trigesimusprimus Augusti, propter preciosi cinguli immaculatę Dei Genitricis depositionem.

Atq; hi [*quidem dies sunt*], qui quodammodo feriati, & quodammodo nō feriati sunt. Quib. uerò [*diebus*] propter natiuitatē [g] aut creationē Principis feriamur, hos

[a] μετάστασιν.

[b] τὴν σύναξιν τῶν ἀσωμάτων.

[c] τὸν νέον.

[d] ἀνακομιδὴν.

[e] Græcè τήρωνα, quod in ea lingua nihil significat. Sic autem reddi debere, ex proximo præcedenti coniecturam capio.

[f] In Græcis est ἠλὶν, corruptè, ni fallor.

[g] ἀναγόρευσιν.

hos Imperatoria mea Maiestas inter non feriatos collocat: ac præsentem sanctionem à se inchoans, iisdem ipsamet reliquis in exemplum [*quippiam*] peractura est. Non perinde enim præsentis constitutionis sermo [*quantumuis*] in illum attentis, atque Imperatoriæ Maiestatis meæ actio persuadeat. Mea itaque Imperatoriæ Maiestas, quibus diebus tum in hãc uitam producta, tum diuina prouidẽtia in Imperatorẽ designata est, ne [*illi*] feriati sint, neq; ullas inducias in illis iudicia habeant, sancit. Sanè præter suprà descriptos anni dies, omnes [*alij*] fasti erũt, & in illis iudicia, iudiciariisq; sentẽtiis cõsentaneæ executiones exercebuntur. Persuasum autem habemus, Deo etiam hanc Imperatoriæ meæ Maiestatis sanctionem fore gratam. Quum enim Pharisæos [a] execraretur Dominus, [*neglectum ab ipsis*] misericordiæ iudicium [b] ante omnia causatus est.

a ταλανίζων. b προέταξε.

NE PVERPERA, NEQVE QVI PER MORBVM *non possit, Pascha ieiunare cogatur.* Cap. II.

Timothei canon 8.10.

DE DIE ATQVE TEMPORE PASCHALI, ET *Theophaniis.* Cap. III.

Apostorum canon 7. Concilij Antiocheni canon 1. Concilij Carthaginensis canon 73. Concilij sexti canon 69.89. Dionysij ex epistola ad Basilidem canon 1. Theophili ex [c] compellatione de Theophaniis.

c προσφωνήσεως.

DOMINICO DIE SPECTACVLA EDI, AVT DOMINI*co die uel Pentecostes diebus genua flecti non debere. &, Quoad [eius] fieri potest, Dominico die ab operibus uacandum esse, non item Sabbato. &, Sabbati die scripturas legi oportere.* Cap. IIII.

Concilij Nicæni canon 20. Concilij Laodiceni canon 29. Concilij Carthaginensis canon 61. Concilij sexti canon 19.66.90. Petri canon 15. Theophili ex compellatione de theophaniis. TEXTVS. Const. [d] 6. tit. 12. lib 3. Cod. Dominicum diem feriatum esse, dicit. Et const. [e] 9. eiusdem tit. eadem [*die*] neminem [*debiti*] admoneri, aut [*à quoquam*] fideiussiones, debitum'ue uel publicum uel priuatum exigi: neque in iudicio agi: neq; scenicum spectaculum aut [f] arenariam uenationem, aut [g] circense certamẽ celebrari. Quin & si natalis Imperatoris in Dominicum diem incidat, spectacula differri. Qui spectaculis Dominico [*die*] interfuerit, & qui apparitor legem transgressus sit, eum militia priuari, eiusq; patrimonium proscribi. Licere tamen eo [*die*] pacisci & transigere. Dictum est autem lib. 1. tit. 9. const. [h] 2. [*&*] 13. quòd Iudæi die sabbato, aliisq; ipsorum festis diebus neq; [i] corporale munus obeunt, neq; quicquam faciunt, neque propter publicam priuatam'ue causam in ius uocantur, aut [*ipsi*] Christianos in ius uocant. SCHOLIVM. Const. 6 tit. 12. lib. 3. Cod. & const. 9. eiusdẽ lib. & tit. sunt cap. ult. tit. 17. lib. 7. Basil. quod sic propè habet, ut in [k] textu cõprehẽsum est. Veruntamen [l] ipsæ constitutiones diei Dominici duntaxat mẽtionem faciunt: Basilicum uerò uti omnis dies diuinæ maiestati assignatus, similiter honoretur, statuit. Ac addit [*etiam*], ut apparitores, aduocati, atq; præcones taceant, & licitè quæcunq; [m] pacta conciliatiua ineantur, [*idq;*] non solùm per forensia scripta, uerumetiã per acta iudicialia. [n] Νατάλια autẽ sunt Imperatorum natalitia, eorumq; designatio, Const. 2. tit. 9. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. Const. uerò 13. eiusdem lib. & tit. est lib. Basil. 1. tit. 1. cap. 38. quod habet, ut in Textu scriptum est.

d In lib. nostris 7. e In nostris 10. f κυνήγιον. g ἱπποδρόμιον. h In lib. 2. nihil istiusmodi habemus: & 13. in lib. nostris est 12. i σωματικὸν λειτουργοῦσιν. k αὐτὸ. l τὸ πλάτος. m συναλλαγματικὰ σύμφωνα. n Ridicula hæc uox ignoratione linguæ Latinæ malè et expressa, & ad aliam significationem protracta est.

QVAE

QVAE SIT CAVSA GENICVLATIONIS. ET, NE *genuflectantur* [*die*] *Dominico, aut diebus Pentecostes.* &, *Quare uersus orientem spectantes precemur.* Cap. V.

BAsilij ex cap. 27. eorum quæ ad Amphilochium, de Spiritu sancto scripta sunt.

TITVLVS OCTAVVS.

De[a] parochiis. &, quomodo episcopi & clerici uiuere debeant. &, de peregrinatione ipsorum: de Concilijs quotannis habendis, & doctrina, & hospitalitate, & commendaticijs pacificisque literis. &, quales res, siue priuatas, siue publicas, gerant. &, quomodo clerici se inuicem honorent.

DE PAROCHIIS. ET, DE NOVATIONIBVS, QVAE *per Imperatorias formas fiunt.* Cap. I.

CONCILII Chalcedonensis canon 17. Concilij Carthaginensis canon 53.61.76. Concilij sexti canon 25.36 37.38.39. TEXTVS. Const. 6.tit.2.lib.1.Cod.ait, quòd quæ canonicæ dubietates per uniuersum Illyricum emergunt, eas non absque scientia antistitis urbis Constantinopolitanæ (quæ ueteris Romæ prærogatiuas habet) eiusque [*sacerdotales*] conuentus oporteat decidi. Const. uerò[b] 16.tit.2.lib.1.Cod. abrogat quæcunque tempore tyrãnidis aduersus Zenonem [*institutæ*] in præiudicium sacerdotum ecclesiastici ue status, contra anteriorum Principum sanctiones facta sunt, & quæ antea obtinuissent renouat, ac Constantinopolitanum[c] ante alios residendi ius habere dicit. Const. 35.tit.3.lib.1. Vnaquæque, inquit, ciuitas propriũ episcopum habeto. Et si quis uel per diuinum rescriptum ciuitatem [*aliquam*] aut suo episcopo, aut territorio, aut alio quopiam iure priuare audeat: exuitur bonis, & infamis redditur. Excipitur autem Tomensium Scythiæ ciuitas. Illius enim episcopus reliquarum etiam [*ciuitatum*] curam gerit. [*Tum*] etiam Leontopolis Isauriæ subest episcopo Isauropolitano. Quòd porrò Constantinopolis priuilegia ueteris Romæ habeat, dicit lib.11.Cod.tit.[d] 21.const.unica. Const. uerò 1.tit.17.lib.1. Cod. ipsam [*etiam*] Romam nominari dicit. SCHOLIVM. Const.6.tit.2.lib.1.Cod.est cap.6.tit.1.lib.5.Basil. quod habet, ut propositũ est. Quòd uerò Constantinopolitanus prærogatiuas ueteris Romæ habeat, in Basil. non est additum. Const.16.tit.2 lib.1.Cod. in Basil. non est posita. Constit.35. tit.3.lib.1.Cod.est cap.3.tit.1.lib.3.Basil. quod habet, ut in textu compendiosè positum est: prætetquam [*quòd non habeat,*] Constantinopolitanum prærogatiuas ueteris Romæ habere. Constit.1.tit.21.lib.11.Cod.est tit,1.lib.5.Basil.cap.6. quod sic ait: Vrbs Constantinopolitana nõ solùm iuris Italici, sed etiam ipsius Romæ prærogatiua fruitor. Const. uerò 1 tit.17.lib.1.Cod.est cap.20.tit.6.lib.2. Basil. quod sic ait: Omnis ciuitas cõsuetudinem Romæ sequi debet. Cæterùm cuiusmodi sint priuilegia sanctæ ecclesiæ ueteris Romæ, euidenter tradit nobis scriptum illud oraculum ab Apostolis æquali sancto Constantino Magno ad sanctum Syluestrum eo tempore Papam Romanum emissum, quod in hunc habet modum.

Cum omnibus satrapis nostris, cum uniuerso senatu. cum præfectis, denique	Δίον ἐκρίναμεν μετὰ πάντων τῶν σατραπῶν ἡμῶν, καὶ πάσης τῆς συγκλήτου, καὶ τῶν ἀρχόντων

[a] παροικιῶν.
[b] In lib. nostris 15.
[c] τῶν ἄλλων προεδρίαν.
[d] In lib. nostris 20.

ἀρχόντων, καὶ μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ῥωμαϊκῆς δόξης, ἵνα ὡς ὁ ἅγιος πέτρος ἐκ προσώπου τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ δοκεῖ εἰς τὴν γῆν, οὕτως καὶ οἱ ἐπίσκοποι οἱ διάδοχοι τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ἀρχικὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν γῆν ἔχωσι, πλέον παρ᾽ ὃ ἔχει ἡ βασιλεία τῆς δόξης ἡμῶν· καὶ τοῦτο παρεχωρήθη ἀφ᾽ ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡμῶν· καὶ θέλομεν ἡμεῖς αὐτὸν τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων, καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἐκ προσώπου αὐτοῦ, πρώτους πρὸς τὸν θεὸν πατέρας εἶναι καὶ διαφγίστορας. καὶ ὥσπερ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἡμῶν εἰς τὴν γῆν σέβεται καὶ τιμᾶται, οὕτω θεσπίζομεν σέβεσθαι καὶ τιμᾶσθαι τὴν ἁγίαν τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίαν, καὶ πλέον παρὰ τὴν βασιλείαν ἡμῶν, καὶ τὸν γήϊνον θρόνον, τὴν ἁγίαν καθέδραν τοῦ ἁγίου πέτρου, δοξάζεσθαι καὶ ὑψοῦσθαι· διδόντες αὐτῇ δύναμιν καὶ δόξης ἀξίωμα. καὶ διακρίνοντες θεσπίζομεν, ἵνα ἔχῃ ἐξουσίαν ἀρχικὴν, καὶ εἶναι ταύτην κεφαλὴν τῶν τεσσάρων θρόνων, ἤτοι τοῦ θρόνου τῆς ἀλεξανδρείας, τῆς ἀντιοχείας, τῶν ἱεροσολύμων, καὶ τῆς κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἁπλῶς εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας ἁπάσης τῆς οἰκουμένης. καὶ ὁ ἐπίσκοπος ὁ μέλλων εἶναι εἰς τὴν ἁγίαν τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίαν, ὀφείλει εἶναι ἔνδοξος καὶ ὑψηλότερος παρὰ πάντας τοὺς ἱερεῖς τοῦ κόσμου. καὶ εἴ τι δεῖ πρὸς θεραπείαν τοῦ θεοῦ, καὶ πρὸς διόρθωσιν καὶ στερέωσιν τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν, ἵνα κρίνηται παρ᾽ αὐτοῦ. δίκαιον γάρ ἐστι, ἵνα ἐκεῖσε ὁ ἅγιος νόμος ἔχῃ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀρχὴν, ὅπου ὁ ἅγιος νομοθέτης, ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἰησοῦς χριστός, τὸν μακάριον ἀπόστολον πέτρον ἐκέλευσε κρατεῖν τὴν καθέδραν, καὶ ὅπου τὸ πάθος τοῦ σταυροῦ ἔπαθε, καὶ μακαρίου θανάτου ποτήριον ἔπιε, καὶ ἐγένετο ἀκόλουθος τοῦ μαΐστορος καὶ κυρίου αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ τὰ ἔθνη ἵνα κλίνωσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, διὰ τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ ὀνόματος τοῦ χριστοῦ, ὅπου ὁ διδάσκαλος αὐτῶν ὁ μακάριος ἀπόστολος παῦλος, διὰ τὸν χριστὸν ἐκτείνας τὸν τράχηλον, στέφανον τοῦ μαρτυρίου ἐδέξατο· καὶ ἕως τὸ τέλος τοῦ κόσμου, ἵνα ἀναζητῶσι τὸν διδάσκαλον, ὅπου τὰ τῶν ἁγίων λείψανα ἀναπαύονται· καὶ ἐκεῖ ὕπτιοι καὶ εἰς τὴν γῆν ἡπλωμένοι, τοῦ οὐρανίου βασιλέως καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δουλεύωμεν ὀφφίκια, ὅπου ἐδουλεύσαμεν τῷ ὑπερηφάνῳ ἐκείνῳ βασιλεῖ. παραδίδομεν οὖν αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, τοῖς μακαρίοις κυρίοις μου, τῷ πέτρῳ καὶ παύλῳ, καὶ μετ᾽ αὐτοὺς τῷ μακαρίῳ σιλβέστρῳ, καὶ πατρὶ ἡμῶν, τῷ μεγάλῳ ἐπισκόπῳ, καὶ καθολικῷ πάπᾳ τῆς πό-

cum omni populo poteſtati Romanæ Maieſtatis ſubdito, conueniens eſſe iudicauimus, ut quemadmodũ ſanctus Petrus ex perſona filij Dei [*eccleſiæ caput*] eſt in terris: ita etiam epiſcopi, qui ſuſceſſores ſunt principis Apoſtolorũ, primariam in terris poteſtatẽ habeant: [*& quidem*] amplius quàm noſtra Imperatoria Maieſtas habeat. Atq; id [*quidem*] conceſſum eſt à nobis, Auguſtaq; noſtra coniuge: ac uolumus, ut ipſe princeps Apoſtolorum, eiusq; ſucceſſores, ex ipſius perſona primi apud Deum patres ſint, atq; defenſores. Et quẽadmodũ Imperatoriæ noſtræ Maieſtatis poteſtas colitur et honorat̃: ita ſancimus, ut & ſancta Romanorũ eccleſia colatur & honoretur: atq; ſuprà q̃ Imperatoria noſtra Maieſtas, terrenumq; ſolium, ſancta ſedes ſancti Petri laudib. cumuletur atq; exalteẽ. [*Ac*] data [*iam*] ipſi poteſtatẽ, Maieſtatisq; dignitate, confirmato [*deinde*] iudicio ſancimus, ut primariã illã habeat poteſtatẽ, atq; caput ſit quatuor ſoliorũ, Alexandrini uidelicet, Antiocheni, Hieroſolymitani, & Cõſtantinopolitani: ac [*uerò*] breuiter omniũ eccleſiarũ uniuerſi terrarũ orbis. [Vt] etiã qui ſanctę Romanorũ eccleſiæ epiſcopus futurus eſt, glorioſus eſſe debeat, & ſupra oẽs [*totius*] mũdi ſacerdotes excelſus. Vt [*poſtremò,*] ſi qd ad cultũ Dei, Chriſtianamq; fidẽ inſtaurandã ac cõſtabiliendã pertineat, [*id*] ab ipſo dijudicetur. Aequũ enim eſt, ut illic ſacra lex originẽ & initiũ ſumat, ubi ſacroſanctus legislator Seruator noſter IESVS CHRISTVS beatũ apoſtolũ Petrũ ſedẽ obtinere iuſsit, crucis afflictionẽ ſuſtinuit, beatęq; mortis calicẽ bibit: & ubi [*ille*] etiã imitator magiſtri atq; dñi ſui factus eſt. Vt [*item*] illic inclinent gẽtes capita ſua propter cõfeſſionẽ nominis CHRISTI, ubi illatũ doctor beatus apoſtolus Paulus extenſo ꝓpter CHRISTVM collo martyrij coronã accepit: ut [*inſuper*] uſq; ad finẽ mũdi [*illæ*] doctorẽ quęrãt, ubi ſanctorũ eius reliquiæ quieſcũt. [*Ad extremũ uerò, ut*] q̃ loco ſuperbo illi Regi ſeruiuimus, eodẽ ſupini ac in terrã expãſi cœleſtis Regis & Dei & Seruatoris noſtri IESV CHRISTI officijs deſeruiamus. Tradimus itaq; ipſis ſanctis Apoſtolis, beatis dñis meis Petro & Paulo, ac poſt illos beato Syluestro, patri noſtro, magno epiſcopo, & catholico Papæ urbis

bis Romæ, omnibusq; successoribus eius, qui ab hodierno [die] usq; ad finē mundi in solio beati Petri præsidebūt, Imperatoriū nostrū palatiū Lateranēse, quod superat atq; uincit totius mūdi palatia: præterea etiā diadema, siue coronā capitis nostri: tum lorū quoq; & humerale, quod Imperatoriæ Maiestatis collū cingit: simul etiā purpureā chlamydē, et tunicā coccineā, omniaq; Imperatoria indumēta. necnon Imperatoriorū sumētorū insignia: similiter etiā Imperatoria sceptra, omnia signa, banta, reliquaq; Imperatorię Maiestatis ornamenta, & potentiæ nostrę gloriā. Insuper sancimus, ut uiri religiosiss. clerici multorū ordinū, qui eidem sanctæ Romanæ ecclesiæ deseruiunt, ornētur & habeant illam sublimitatē & magnificētiā, qua ornatus est magnus noster Senatus, Patricij nempe, & Cōsules, & reliquæ dignitates. Et [*quemadmodū*] Imperialis exercitus ornatus est: ita sancimus, ut & sanctę Romanæ ecclesiæ clerus ornetur. Adhæc quomodo Imperatoria potestas multis officijs exornatur, cubicularijs, ostiarijs, et excubitorib. sic etiā sanctā Romanorum ecclesiā exornari uolumus. At [*uero*] ut episcopalis splendor in omnib. preluceat, etiā hoc sancimus, ut clerici sanctę Romanorū ecclesię caballos cādidis linteis ornatos equitent. & quēadmodū Senatus noster calciamenta siue sandalia ex linteis candida gestat, [*ita etiā illi: ut*] eodē modo cœlestia, quo terrestria, ad laudē Dei [*spectent.*] Supra omnia in honorem et gloriā ipsius Dñi & Seruatoris nostri IESV CHRISTI, ipsi sanctiss. patri nostro Syluestro episcopo & Papæ urbis Romę, omnibusq; successoribus eius beatis episcopis, in eadem magna atq; Apostolica ecclesia potestatē damus ac concedimus, ut si quis ex senatu suapte sponte ac lubente uoluntate clericus fieri, numeroq; sanctorū clericorū numerari uelit, nullus omniū illi impedimēto esse audeat. Sāciuimus ad hęc, ut & ipse pius pater noster Syluester magnus episcopus, & omnes episcopi successores eius, gestarent diadema siue coronam ex puro [*puto*] auro & inæstimabilibus margaritis [*confectam*], quam ex

λεως ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, οἵτινες ἕως τοῦ τέλους τοῦ κόσμου μέλλουσι προκαθῆσθαι εἰς τὸν θρόνον τοῦ μακαρίου πέτρου ἀπὸ τὸ σήμερον, τὸ ἡμέτερον βασιλικὸν παλάτιον, τὸ λατερανήσιον, τὸ ὑπερβαῖνον καὶ ὑπερνικῶν τὰ τοῦ ὅλου κόσμου παλάτια· ἐπέκεινα δὲ καὶ τὸ διάδημα, ἤτοι τὸν στέφανον τῆς κεφαλῆς ἡμῶν· ἅμα καὶ τὸν λῶρον, καὶ τὸ ὠμοφόριον, ὅπερ κυκλοῖ τὸν βασιλικὸν τράχηλον· ἅμα δὲ καὶ τὴν πορφυρᾶν χλαμύδα, καὶ χιτῶνα κόκκινον, καὶ πάντα τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα, καὶ τὰ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν ἀλόγων. ὁμοίως καὶ τὰ βασιλικὰ σκῆπτρα, καὶ πάντα τὰ σίγνα καὶ τὰ † βάντα, καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήματα τῆς βασιλικῆς μεγαλειότητος, καὶ τὴν δόξαν τῆς ἡμῶν ἐξουσίας. ἄνδρας τε εὐσεβεστάτους κληρικοὺς πολλῶν τάξεων τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ δουλεύοντας, θεσπίζομεν κοσμεῖσθαι, καὶ ἔχειν ἐκείνην τὴν ὑψηλότητα καὶ μεγαλοσύνην, ᾗ κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι, καὶ οἱ κωνσούλοι, ἤτοι οἱ ὕπατοι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα. καὶ ἡ βασιλικὴ στρατιὰ κεκόσμηται, οὕτω θεσπίζομεν κοσμεῖσθαι καὶ τὸν κλῆρον τῆς ἁγίας ῥώμης ἐκκλησίας. καὶ οἷον τρόπον ἡ βασιλικὴ δύναμις διὰ πολλῶν ὀφφικίων κεκόσμηται, ἤτοι κουβικουλαρίων, πορταρίων, ἐξκουβίτων, οὕτως καὶ τὴν ἁγίαν τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίαν κοσμεῖσθαι θέλομεν. καὶ ἵνα κατὰ πλάτος τὸ ἐπισκοπικὸν φῶς ὑπερλάμπῃ, θεσπίζομεν καὶ τοῦτο, ἵνα οἱ κληρικοὶ τῆς ἁγίας ῥωμαίων ἐκκλησίας καβαλλικεύωσιν ἄλογα, κεκοσμημένα διὰ ὀθονίων λευκῶν. καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φορεῖ ὑποδήματα, ἤτοι σανδάλια λευκὰ διὰ ὀθονίων· οὕτως καὶ τὰ οὐράνια, ὡς καὶ τὰ γήινα, πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ. ὑπεράνω δὲ πάντων, δίδομεν ἄδειαν, καὶ παραχωροῦμεν αὐτῷ τῷ ἁγιωτάτῳ πατρὶ ἡμῶν τῷ σιλβέστρῳ ἐπισκόπῳ καὶ πάπᾳ πόλεως ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ μακαρίοις ἐπισκόποις, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς τὴν αὐτὴν μεγάλην καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἐάν τις τῆς συγκλήτου βουληθῇ μετὰ ἰδίου θελήματος καὶ εὐαρέστου γενέσθαι κληρικός, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι, μή τις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ἐμποδίζειν τοῦτον. ἐθεσπίσαμεν δὲ πρὸς τούτοις, ἵνα καὶ ὁ αὐτὸς θεοσεβὴς πατὴρ ἡμῶν σίλβεστρος, μέγας ἐπίσκοπος, καὶ πάντες οἱ διάδοχοι αὐτοῦ καὶ ἐπίσκοποι, ἵνα φορῶσι τὸ διάδημα, ἤτοι τὴν στεφάνην, ἣν παρεδώκαμεν αὐτῷ ἐκ τῆς

κεφαλῆς

Alij βάνδα, *ac significasse putantur Imperatoris procedentis insignia, quæ Itali hodieq; banderas uocant.*

κεφαλῆς ἡμῶν, ἐκ χρυσίου καθαροῦ καὶ μαργαριταρίων ἀτιμήτων· καὶ ἵνα αὐτοὶ χρῶνται εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, εἰς τὴν αἴνεσιν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου κορυφαίου καὶ ἀποστόλου. αὐτὸς δὲ ὁ μακαριώτατος πάπας σίλβεστρος ὑπὲρ τὴν στεφάνην, ἤτοι τὴν παπαλήθραν, ἣν εἶχε πρὸς δόξαν τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πέτρου, οὐκ ἤθελε βαστάζειν στεφάνην ἐκ χρυσίου, ἢ μαργαριταρίων. ἡμεῖς δὲ, διότι οὐκ ἤθελεν ὁ ἅγιος σίλβεστρος ἐκ χρυσίου στεφάνην, τὸν ὑπόλαμπρον λῶρον, σημαίνοντα τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν, τῇ ἁγίᾳ κεφαλῇ αὐτοῦ ἰδίαις χερσὶν ἐπεθήκαμεν. καὶ κρατοῦντες τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου αὐτοῦ, διὰ τὴν προσκύνησιν καὶ τὸν φόβον τοῦ ἁγίου πέτρου, στράτορος ὀφφίκιον ἐπεποιήκαμεν. θεσπίζοντες, ἵνα πάντες οἱ διάδοχοι αὐτοῦ τῷ λώρῳ χρῶνται εἰς τὰς προελεύσεις, πρὸς μίμησιν τῆς βασιλείας. διὰ τοῦτο δὲ, ἵνα μὴ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς καταφρονῆται· ἀλλὰ πλέον παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν τὴν γηΐνην, καὶ κράτους δόξῃ κοσμῆται· ἰδοὺ τὸ παλάτιον ἡμῶν, ὡς προείπομεν, καὶ τὴν ῥωμαίων πόλιν, καὶ πάσης τῆς ἰταλίας ἢ δυσμῶν χωρῶν ἐπαρχίας, τόπους, καὶ κάστρα, τῷ προγεγραμμένῳ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ, καὶ πατρὶ ἡμῶν, σιλβέστρῳ, καθολικῷ πάπᾳ, παραδεδώκαμεν, καὶ ἀφήκαμεν αὐτῷ, καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, ἐξουσίαν καὶ δύναμιν στερεὰν βασιλικὴν τοῦ προστάγματος, διὰ ταύτην τὴν θείαν κέλευσιν, καὶ πραγματικὸν σύστημα, ἐβεβαιώσαμεν διαμένειν, καὶ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἁγίας τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας εἰς τὸν αἰῶνα παρεχωρήσαμεν. διὰ τοῦτο δὲ χρήσιμον ἐνομίσαμεν τὴν βασιλείαν ἡμῶν, καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας, εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας μεταφέρειν, καὶ ἐν τῇ βυζαντίᾳ χώρᾳ, τόπῳ χρησίμῳ, τὴν πόλιν ὧδε τῷ ὀνόματι ἡμῶν ἱδρυθῆναι, καὶ τὴν ἡμῶν βασιλείαν ἐκεῖ συστῆναι. διότι ὅπου ἐστὶν ἡ ἀρχικὴ ἱερατεία, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἀπὸ τῶν οὐρανῶν δεδομένη, ἄδικόν ἐστιν, ἵνα ἐκεῖ ὁ γήϊνος βασιλεὺς ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν. τοῦτο δὲ τὸ ὕφος τῆς βασιλείας ἡμῶν ἰδίαις χερσὶ κατασφραγίσαντες εἰς τὰ τίμια λείψανα τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ κορυφαίου πέτρου ἐθήκαμεν, καὶ ἐκεῖ ὠμόσαμεν, ταῦτα πάντα ἀπαράβατα διαφυλάττειν· καὶ τοὺς διαδόχους ἡμῶν βασιλεῖς ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἡμῶν ταῦτα φυλάττειν παρεδώκαμεν. τῷ πατρὶ ἡμῶν τῷ ἁγίῳ καὶ καθολικῷ ἐπισκόπῳ καὶ πάπᾳ, καὶ δι' αὐτοῦ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ ἐπισκόποις, τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ προσευδοκοῦντος παραδιδόα-

Fortaſſe παπαμίτραν, Papalem mitram: nec minus placet, καλύπτραν, tegmen capitis: niſi στεφάνην reddi debet, uerticē, ſiue raſam in uertice coronā.

capite noſtro ipſi tradidimus: geſtarēt aūt in capitib. ſuis ad laudē Dei, & in honorē ſancti principis Apoſtolorū. Verùm ipſe beatiſſ. Papa Syluester ſuper coronā ſiue papalethrā, quā ad gloriam Dei & ſancti Petri habebat, nolebat portare coronā aureā uel margaritarū plenam. Nos uerò, propterea ꝙ ſanctus Syluester auream coronam reſpuit: ſancto ipſius capiti radiātiſſimū lorū, ſacroſanctā reſurrectionē denotans, noſtris manib. impoſuimus: & arrepto, adorationis timoriſq; ſancti Petri ergò, equi ipſius freno, ſtratoris officiū fecimus: ſancientes, ut oēs ſucceſſores eius ad imitationem Imperatoriæ Maieſtatis loro utātur in ꝓceſſionib. Ac uerò [*id*] ideo, ut ne dignitas epiſcopalis cōtemnatur. Quinetiam [*ut*] ampliore, ꝙ Imperatoria noſtra terrena Maieſtas, potentiæ quoq; ſplendore adornetur: ecce palatiū noſtrum (ut prędiximus) & urbē Romā, necnō uniuerſæ Italiæ occidentaliūq; regionū pręfecturas, loca atq; caſtra prædicto beatiſſ. epiſcopo, & patri noſtro Syluestro Papæ tradimus, & ipſi eiuſq; ſucceſſorib. Imperatoriā imperādi authoritatē ac poteſtatem permittimus [*atq; eam*] per hanc diuinā iuſſionē ac pragmaticā conſtitutionē firmā permanere ſancimus, uiriſq; ſanctę Romanorū eccleſiæ in æternū concedimus. Quorſum [*etiam*] utile [*fore*] cōſiderauimus, ſi Imperatoriā noſtrā Maieſtatē eiuſq; potentiā in orientales regiones tranſferremus, et in Byzātico agro loco cōmodo ſub nomine noſtro ciuitatē erigeremus, atq; ibi noſtrā Maieſtatē collocaremus. Quandoquidē ubi primariū ſacerdotiū, Chriſtianęq; religionis caput cœlitùs eſt conſtitutū, ut ibidē terrenus princeps dominatū habeat, haud iuſtū fuerit. [*Qua ſanè etiam de cauſa*] hoc [*orationis*] Imperatorię noſtrę Maieſtatis cōtextu proprijs manib. in uenerandas ſancti Apoſtoli & principis Petri reliqas ꝓſtrato ac repoſito, hæc nos omnia illæſa cōſeruaturos illic iurauimus, et ſucceſſorib. noſtris Imperatoribus in commētarijs noſtris eadem ſeruanda tradidimus. Patri [*itaq;*] noſtro ſancto & catholico epiſcopo & Papę, atq; per ipſum omnibus ſucceſſoribus eius epiſcopis, annuente Domino noſtro & Seruatore IESV CHRISTO,

omnia

omnia antè ſcripta rectè in æternum conſeruanda tradidimus.

μὴν ὅλα τὰ προγεγραμμένα καλῶς εἰς τὸν αἰῶνα διαφυλάττεσθαι.

NE EPISCOPVS TEMERE' PEREGRINETVR, *aut clericus in alia prouincia degat.* Cap. II.

APoſtolorum canon 14.15.Concilij Ancyrani canon 18.Concilij Antiocheni canon 3.13.22.Concilij Laodiceni canō 41.42.Concilij Cōſtantinopolitani canon 2.Concilij Chalcedonenſis canon 13.23.Concilij Sardicenſis canon 5.11.12.16.17.Concilij Carthaginenſis canon 23. 71. Concilij ſexti canon 17.18.20. Concilij Nicæni ſecundi canon 10.Concilij primi & ſecundi in æde ſanctorum Apoſtolorum [*habiti*] canon 16. TEXTVS. Conſt.42.tit.3.lib.1.Cod.ait:Ob multum omnino negocium citra iuſſum principis Conſtantinopoli epiſcopus eſto,ſed apocriſiarios mittito. Qui tranſgreditur,[*à ſacerdotio*] remouetur,ac in indignationem incurrit.Conſt.autem 1.tit.1.Nouellarum ait:Nullus epiſcopus à ſua eccleſia amplius annum,niſi ex Principis iuſſu,abeſto. Patriarchæ illos in eccleſijs ſuis perdurare cogunto. Si [*quis*] uerò citra Imperatoriam iuſsionem ultra annum abſit, eius tractus patriarcha ſacrorum canonum præſcriptiones obſeruans, ſolennibus ipſum uocato edictis: & ſi omnino immorigerus maneat,ipſum ab epiſcopatu depellito,atque alium facito. Si uerò non metropolitanus,ſed alius epiſcopus ſit,qui emanet,metropolitanus prædicta ſuper illo facito. Verùm ſi cauſentur ob propriam eccleſiaſticam'ue litem [*ſe eccleſiam*] deſerere debere: libellos ſupplices ad Imperatoriam Maieſtatem per œconomos, clericos, aut apocriſiarios mittunto, quæ in [*rebus*] eccleſiaſticis deſiderant,impetraturi. Proinde antequam ſecundum canones literas commendaticias (ut uocantur) quæ teſtimonium de neceſsitate peregrinationis ſuæ perhibeant,à metropolitano ſuo ad Imperatoriam Maieſtatem acceperit: epiſcopus Byzantium ne uenito. Metropolitanus peregrinaturus patriarchales literas accipito. Ne ipſi per ſe [*de rebus ſuis*] ad Imperatoriam Maieſtatem referunto:ſed cum patriarcha,aut ſuæ ditionis apocriſiarijs communicanto, ac cum illis [*ad Imperatorem*] ingrediuntor. Licet autem ipſis etiam per referendarios magnæ eccleſiæ uel patriarcharum ſuorum ad Imperatorem referre. Conſtit. porrò 7.eiuſdem tit.1.Nouellarum: Quòd ſi epiſcopus, inquit, multo tempore eccleſiam ſuam reliquerit, ne ipſi œconomus ſumptus ſuppeditato: ſed iſtiuſmodi ſumptus in occaſiones eccleſiaſticas & pias præbetor. Et eiuſdem tit. conſtit.3. Quòd ſi epiſcopus ſine literis ſui patriarchæ Conſtantinopolim ierit, ſe ab habitu alienum facit. Conſt. uerò 2. eiuſdem tit.1. Nouellarum ait: Epiſcopi neceſſaria de cauſa peregrinaturi,patriarcharum aut metropolitanorum ſuorum literas accipiunto, uel Imperatoriæ Maieſtatis iuſſu peregrinantor: & qui patriarchæ Conſtantinopolitano ſubſunt, ſine ipſius permiſſu ipſum ne accedunto. Qui hoc pacto peregrinatur, ne amplius anno eccleſiam ſuam relinquito. Qui epiſcopus Conſtantinopolim uenerit, qualiſcunque ſit, ad patriarcham ingreditor, & per ipſum ad Imperatorem. Contra hæc, aut ſupra [*ſtatutum*] tempus peregrinantibus œconomi ſumptus ne ſubminiſtranto: & ſacerdotes ſub quibus cenſentur, ut reuertantur, per literas hortantor: ſi differant, ad [*iudicij*] certamina euocanto: & niſi intra præſtitutum tempus reuertantur, eijciunto, atque alios ordinanto. Eadem etiam in clericis cuiuſcunque gradus obtinento. Conſt. denique 12. eiuſdem tit. 1. Nouellarum iubet, ut ſi ab aliqua eccleſia recedant clerici, alij qui ſubrogantur, annonarias penſiones percipiāt: neque illi, ſi reuertantur, illas capiant: neq; qui id genus erogationis ſuſtinent, illas lucrentur. Si uerò [*erogatores*] ex annonarijs penſionibus [*quippiam*] interuerterint, certa [*ex*] illorum poſſeſsionibus [*portio Principis*] priuatis aſsignetur, ut inde illatum fiat erogatio. SCHOLIVM. Conſt.42.tit.3.lib.1.Cod.in Baſil.

non est posita: neque constit. 1. lib. 1. Nouellarum, quæ est Nouella Iustiniani 6. neque constit. 7. eiusdem 1. tit. Nouellarum, quæ est Nouella Iustiniani 67. Constit. 3. eiusdem tit. est Nouella Iustiniani 86. posita [*q. est*] in lib. 6. Basil. tit. 22. qui circa finem sic habet: Sed iubemus, ut neque monachus, neque clericus, neque episcopus sine religiosiss. patriarchæ sui [*literis*] huc accedat: aut certi sunto, quòd religionis habitu se indignos facient. Nota uerò, quòd [a] integræ Nouellæ episcopi duntaxat mentionem faciant: Basilica uerò neque clericum neque episcopum Constantinopolim inscio patriarcha accedere sinant. Const. 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. [*ac est*] posita in lib. 3. Basil. tit. 1. cap. 18. & 19. quæ habent, ut in compendio proposita sunt. Tu uerò potius adhæreas 16. canoni [*Concilij*] primi & secundi in templo sanctorum Apostolorum [*habiti*], in sex menses peregrinationis tempus coarctanti. Const. 12. eiusdem tit. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 57. posita [*q. est*] in lib. Basil. 3. tit. 4. atque ita ferè de perceptione [*annonæ*] habet, ut in textu scriptum est. Hanc igitur lege. Legas [*uerò*] etiam sanctiss. illius ac uniuersalis patriarchæ Dn. Nicolai synodicum commentarium quartodecimo mēsis Martij [*die*,] indictione tertia confectum: qui constituit, quanto tempore magnæ ecclesiæ sacerdotes & diaconi abesse citra præiudicium debeant. Verùm dicunt nōnulli, hinc canones de absentibus clericis, neque Iustiniani Nouellam superiùs insertam, non abrogari. Nota uerò, quòd ex duabus præsenti capiti insertis Iustiniani constitutionibus, 86 uidelicet & 123, hæc duo constituta sunt: unum, ne antistes diu Constantinopoli hæreat: alterum, ne antistites, monachi, aut clerici sine literis patriarchæ sui [b] urbem urbium accedant. Sed quoniam utrumque reiectum [*esse*] uidemus (neque enim antistites per literas patriarchales [*urbium*] dominatricem accedunt: sed ad Constantinopolitanam portam uenientes, [c] suapte sponte patriarcham [*de aduentu suo*] certiorem faciunt, atque ita citra periculum magnam urbem ingrediuntur, multoque tempore in illa commorantes nullam uexationem sustinent) quo id pacto fiat, quærendum est. [*Atque ego*] quidem puto Nouellam 86. quæ statuit ut episcopi, clerici, & monachi, qui citra scientiam patriarchæ sui huc accedunt, deponantur, abrogatam esse per Nouellam Iustiniani 123. quæ recentior est, & statuit, ne episcopis tale quippiam facientibus ex ipsorum ecclesijs sumptus suppeditentur, in hoc unum pœnam concludens. Vt autem episcopi, illi qui citra rationabilem caussam ultra annum secundum Nouellam 123. aut ultra semestre tempus secūdum canonem 16. Concilij primi & secundi in æde sanctorum Apostolorum coacti, Constantinopoli hærent, deponantur: [*id uerò*] abrogatum est per iussionem celeberrimi Imperatoris Dn. Manuelis Comneni, quæ edita est mense Septembri, indictione septima, & hæc constituit in hæc uerba: Vbi igitur Imperatoria mea Maiestas hæc expendit, ad præsentem [d] dispositionem etiam inuita descendere coacta est: ac sancit per præsentem hanc iussionem, ne sacerrimi episcopi citra ineuitabile aliquod impedimentum & euidenter rationabilem causam, longiore tempore, quàm à prijs legibus diuinisque canonibus præfinitum est, in magna urbe commorentur: aut alioqui uel inuiti ab illa ejcientur. Verùm ipsorum in magnam urbem introitus secundum ueterem ex canonibus & legibus ortam fieri debet consuetudinem.

a τὸ πλάτος τῶν νεαρῶν.

b τὴν πόλιν βασιλεύουσαν.

c αὐτοθελῶς.

d οἰκονομίαν,

EPISCOPOS ITINERIS EPISCOPORVM [e] SVAS *ditiones transeuntium caussas inquirere oportere.*

Cap. III.

e τῶν δι' αὐτῶν.

Concilij Sardicensis canon 11.

DE

DE EPISCOPIS ET CLERICIS, QVI AD IMPE- *ratorem eius've comitatum abeunt.* Caput IIII.

COncilij Antiocheni canon 11.12. Concilij Sardicensis canon 7.8.9.11. Concilij Carthaginensis canon 104.106.

DE PEREGRINORVM SVSCEPTIONE. ET, DE PA- *cificis commendaticijsq́; literis.* Cap. V.

APostolorum canon 12.33. Concilij Antiocheni canon 7.8.11. Concilij Laodiceni canon 41.42. Concilij Chalcedonensis canon 13. Concilij Sardicensis canon 9. Concilij Carthaginensis canon 23. Concilij sexti canon 17.

DE DIFFERENTIA PACIFICARVM ET COMMEN- *daticiarum literarum.* Cap. VI.

COncilij Chalcedonensis canon 11. Concilij Carthaginensis canon 106.

QVIBVS EPISCOPOS SVBVENIRE OPORTEAT. ET, *De episcopis, presbyteris & diaconis, qui indigentibus ecclesiastici [ordinis hominibus necessaria] non suppeditant.* Cap. VII.

APostolorum canon 59. Concilij Sardicensis canon 7. TEXTVS. Indigentes hæretici non accipiunt è iudicijs, aut ecclesijs ea quæ [a] honoraria dicűtur, ut lib. 1. tit. 5. const. 8. [*traditur.*] SCHOLIVM. Const. 8. tit. 5. lib. 1. Cod. est cap. 28. tit. 1. lib. 1. Basil. quod habet, ut in textu compendiose propositum est.

[a] ἀξιωματικά.

DE SYNODIS, ET QVI AD EAS NON AC- *cedunt.* Cap. VIII.

APostolorum canon 37. Concilij Nicæni canon 5. Concilij Antiocheni canon 20. Concilij Laodiceni canon 40. Concilij Chalcedonensis canon 19.21. Concilij Carthaginensis canon 18.73.76.95. Concilij sexti canon 8. Concilij Nicæni secundi canon 6. TEXTVS. Const. 2. & 17. tit. 1. Nouellarum uolũt, ut semel aut bis quotannis [*in mense*] Iunio aut Septembri metropolitanorum apud patriarchas, & episcoporum apud metropolitanos celebrentur synodi, in quibus causæ, quas episcopi, clerici & monachi aduersus se inuicem habent, examinentur: & de fide, canonibus, ac ecclesiasticis alijsq́ rebus [*tractetur:*] deniq; quæ aduersum canones commissa sunt, corrigantur. [*Item ut*] præsules eorumq́ cohortes, nisi metropolitanos & episcopos synodos celebrare procrastinantes urgeant, aut Imperatori [*eam rem*] significẽt, supremo afficiantur supplicio. SCHOLIVM. Const. 2. & 17. tit. 1. Nouellarum, sunt Nouellę 123. cap. 13. & Nouellæ 137 cap. 7. Inserta sunt autem ambo lib. Basil. 3. tit. 1. cap. 20. & 21. quæ etiam illic legas. Nam hîc inserta non sunt, ut quæ efficaciam non habeãt.

NE TEMERE' EPISCOPI AVT CLERICI [LIBE- *ros suos] emancipent.* Cap. IX.

COncilij Carthaginensis canon 35.

QVOMODO EPISCOPI COMPETENTIA SIBI LO- *ca, quæ ab hæreticis detinentur, uindicent.* Cap. X.

COncilij Carthaginensis canon 121. TEXTVS. Nouella 37. ait, ecclesias Africæ firmiter obtinere possessiones suas: & si pagani aut hæretici ipsarum aliquas aut domos aut uasa habeant, illas non obstante longi temporis præscriptione, auferre [*posse.*] SCHOLIVM. Nouella 37. posita est in Basil. Hoc autem ipsius cap. non est positum. Quamobrem ne inanem laborem suscipias.

a τῷ δήμῳ προσκυνεῖν.

QVOD LECTORES [a] PLEBEM VERSVS GE-niculari non debeant. Cap. XI.

COncilij Carthaginensis canon 16.

b ἀφορίζεται.

DE EPISCOPIS, QVI NON CONVERTVNT HAERE-ticos. &, De episcopis & clericis, qui non docent populum. &, Quòd episcopus pro populo Deo rationem reddat. &, Quando quum populus peccatit, clerus [b] excommunicatur. Cap. XII.

APostolorum canon 36.39.58. Concilij Carthaginensis canon 123. 124. Concilij sexti canon 19.64.

c μίσθωσιν.

DE EPISCOPIS ET CLERICIS MVNDANVM ALI-quid exercentibus, [siue id] publicum siue priuatum [sit,] aut [etiam] [c] redempturam aut tutelam. Cap. XIII.

APostolorum canon 6. 81. Concilij Chalcedonensis canon 3. Concilij Carthaginensis canon 16. Concilij Nicæni secundi canon 10. Concilij primi & secundi in templo sanctorum Apostolorum [habiti] canon 11. TEXTVS. Const. 17. tit. 3. lib. 1. Cod. uetat, ne clerici accessum habeant ad publicas uel ad curiam pertinentes actiones. Et [d] 40. eiusdem tit. const. interdicit defensoribus ecclesiarum, ne extremas uoluntates insinuent, atque in temeratores pœnam quinquaginta librarum [auri] statuit. Et eiusdẽ tit. [e] 51. ait, quòd episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi & monachi, [f] licet non sunt clerici, omnino immunitatem tutelæ atque curæ habeant: si tamen ecclesijs & monasterijs suis operã nauent, neque diuinum ministerium negligant. SCHOLIVM. Const. 17. tit. 3. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. neq; 40. neque 51. ne frustra labores. TEXTVS. Const. 2. tit. 1. Nouellarum ait, quòd episcopus aut monachus tutor nõ fiat: alij autem clerici cognatorum suorum tutores sint, si intra quatuor menses apud competẽtem iudicem [tutelam] propria uoluntate susceperint: quo facto, nullum præiudicium circa aliam tutelam sustineant. [Quòd item] neque publicarum [contributionum] susceptores, neque uectigalium alienarum'ue possessionum [cond[illegible]ores] neque familiæ curatores, neque [g] procuratores litis, neque super istiusmodi causis fideiussores suo, aut ecclesiæ monasterij'ue sui nomine, uel episcopi, uel œconomi, uel alij clerici fiant. Possint autem adiacentes ipsis uenerabilibus domibus possessionem in conductionẽ & emphyteusin accipere: [ut tamen] omnes clerici & monachi in [h] instrumento aut actis consentiãt, & declarent eam rem fore conducibilem. Ipsas autem uenerabiles domus clericis suis elocare, & in emphyteusin dare, exceptis personis per aliam legem prohibitis, ac easdem à clericis accipere. [Quòd etiam] qui contra hæc fecerit, si quidem episcopus sit, omnes ipsius facultates, ipsius ecclesiæ addicantur: si uerò œconomus, aut alius clericus, pœnam pecuniariam subeat, quam episcopus ipsius probauerit. [Quòd postremò] qui ipsis administrationes crediderint, aut fideiussores ipsos acceperint, aduersus ipsos, aut res, aut fideiussores, aut ecclesias, aut monasteria actionem non habeant: sed etiam si quod damnum publico obuenerit, [id] [i] de suo resarciant. SCHOLIVM. Const. 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. posita [q; est] in lib. Basil. 3. tit. 1. cap. 13. 14. 15. Habent autem hæc, quemadmodum compendiosè proposita sunt. Quæras [uerò] necessariò synodicum etiam commentarium, [die] octauo mensis Septembris indictionis sextæ à sanctiss. patriarcha Dn. Luca, de clericis publica & personalia [k] munera subeuntibus, confectum: qui decimosexto canoni Concilij Carthaginensis insertus est, Item sub patriarchatu fœlicis memoriæ Dn. Iohannis

d In lib. nostris 36.

e In lib. nostris 40.

f κἂν μὴ ἔχωσι χειροτονίαν, tametsi ordinati non sint.

g σιτωνᾶς.

h συμβολαίῳ.

i οἴκοθεν.

k λειτουργίας ὑπεισελθόντων.

hannis patriarchæ mense Februario indictionis octauæ factus est synodicus commentarius, qui, ne diaconi, aut summatim ecclesiastici [*homines*] uel monachi patroni causarum sint, cõstituit: quem etiam sextodecimo canoni Concilij Carthaginensis insertum legas. Mense autem Ianuario indictionis quartæ, quum patriarchatum gereret fœlicis memoriæ Dn. Michael Anchialus patriarcha, confectus est synodicus commentarius, qui similiter atque sacerdotem & diaconum, lectorem etiam sacriq; ordinis quemcunque complectitur, ut ab actione mundanorum officiorum atque munerum abstineat. cuius quidem commentarij uis eidem est inserta canoni. Rursus Nouella 68. Imperatoris Dn. Leonis Philosophi iubet, ne clerici aut monachi pupillorum tutelam aut curã suscipiant: sed permittit, ut extremarum uoluntatum procuratores atque executores fiant. Ac [*uerò*] magis, si pro anima erogationes ab his fieri debeant. Quòd sanè nota. Nusquam enim alibi huiusce modi distinctionem inuenies. Sed & Nouella eiusdem Imperatoris 86. sancit, ne episcopus, neque quicunq; clericus, aduocationibus, redempturis, aut sponsionibus occupetur: & qui tale quippiam fecerit, ad aliquod tempus [*à communione*] segregetur: qui uerò [*in ijs*] perseuerauerit, [*à sacris functionibus*] remoueatur. Atque hæc quidem ad hunc modum. Verùm diaconus quidam à fœlicis memoriæ patriarcha Dn. Luca, commemoratis canonibus reliquisque legislationibus intente, aduocatũm agere aliquando prohibitus, coram Imperatorio tribunali præsente patriarcha dixit, canones illos atque leges in hodiernis aduocatis non habere locum: sed in illius temporis aduocatis, qui in ciuilibus iudicijs stationes habebant, Imperiales frumentarias tesseras accipiebant, sub primicerijs erant, atque à mundanis magistratibus [a] confirmabantur: quo tẽpore omnino rectè clerici mundanis aduocatorum officijs fungi prohibebantur. At quoniam qui hodie aduocati sunt, tanquam liberalem aliquam artem, aduocationem exercent: neque sacri ordinis homines [*in iure*] patrocinari, impediri [*debere.*] Et sermonem suum astruens, non actionem, sed modum à canonibus puniri, caussabatur. Non solùm enim [*inquit*] clerici, uerumetiam episcopi pro amicis [*in iure*] certantes, ueniam consequentur: neque qui in controuersia [*rei*] ecclesiasticæ patrocinium præstant, notabuntur: quemadmodum ipsum etiam ius hoc euidenter docet. Vt autem clericus, quemadmodum mundani officiales, aduocatum agat, [b] & ab [*homine*] prophano confirmetur: odiosum est, atque punitur. Verùm quòd aduocati officium aliquando mundanum fuerit, & ordinarij aduocati [c] Imperatorias annonæ pensiones ceperint, atq; sub primicerijs fuerint: [*id uerò*] ex multis constat. Lege autem postremum cap. tit. 1. lib. 8. Basil. & quæ in præfecti libro de aduocatis digesta sunt. Tradunt enim aduocatos collegium esse, atque [d] cuiuscunque temporis præfecto confirmari. [*Atq;*] hęc [*quidem*] quum dixisset, applausumq; ipsi esset, etiam à patriarcha [*porrò causis*] patrocinari, ut antea [*fecisset*], permissum illi est.

a σφραγιζόμενοι.
b διὰ σφραγίδα λαϊκοῦ.
c Aliàs δημοσιακά, è publico, publicas.
d κατὰ καιρὸν

DE EPISCOPIS ET CLERICIS, QVI [e] ASCITICIJS MULIERIBUS [f] COHABITANT. Cap. XIIII.

e συνεισάκτοις.
f συνόντων.

Concilij Nicæni canon 3. Concilij sexti canon 5. Concilij Nicæni secundi canõ 18. Basilij ex epistola ad Gregoriũ episcopum. TEXTVS. Const. 19. tit. 3. lib. 1. Cod. ait: Sacerdotes & clerici matrib. suis solummodo, & filiab. & sororibus, & quę ipsis antea nupserint, cohabitanto. Et const. 1. tit. 1 Nouellarũ: Diaconissæ (inquit) nullos secum loco fratrũ, cognatorũ, aut qui [g] dilecti uocantur, habitãtes habento: sed aut solę, aut cum germanis suis fratribus, patruis etiam uel auunculis, aut parentibus uel filijs habitanto. Quòd si qui sub specie

g ἀγαπητῶν.

honesti nominis, sed non absque mala suspicione [*cuipiam*] cohabitare dicatur, ne ordinator: ac uerò iam ordinata, ab habitu excidito: & cum cohabitatore huic legi reliquisq; quæ in stupratores animaduertunt, obnoxia esto. Constit. autem 2. eiusdem tit. 1. Nouellarum dicit: Nullus clericus, qui uxorem non habet, præter matrem, filiam, sororem, & in quas alioqui suspicio non cadit, in domo sua asciticiam [*mulierem*] habeto. Quòd si hęc nō obseruauerit, & bis ab episcopo aut collegis admonitus mulierem non eiecerit, uel accusatus probetur inhonestè cum illa conuersari: deponitor, & curiæ ciuitatis in qua clericus fuit, traditor. Episcopus autem, qui mulieri cohabitat, omnino deponitur. Neq; uerò diaconissa cuipiam, in quē sinistra suspicio cadat, cohabitare potest. Quę ab episcopo cōmonefacta, si illum eijcere differat, spoliatur ministerio & diarijs, atque per omnem uitam suam in monasterium inijcitur. Res autem eius, si liberos habeat, inter ipsam & illos pro rata diuiduntur: & quæ ipsi portio competit, eam pro eius alimonia monasterium capit. sin liberos non habet, ecclesia in qua erat, & monasterium ex æquo illas partiuntur. SCHOLIVM. Const. 19. tit. 3. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. neq; etiam const. 1. tit. 1. Nouellarum. Const. uerò 2. eiusdē tit. est Nouella Iustiniani 123. posita [q. est] in lib. 3. tit. 1. cap. 54. 55. & 56. Quæ capita ita habent, ut in compendio proposita sunt.

QVOMODO EPISCOPOS, CLERICOS, AVT [a] CAstitatis uoto obstrictos, ad mulieres ingredi oporteat. Cap. XV.

a ἐγκρατευομένας.

COncilij Carthaginensis canon 38. Concilij Nicæni secundi canon 22.

QVOD CLERICVS CVM NVPTIAS ITERANTE, aut præter leges uxorem ducente, conuiuari non debeat. Cap. XVI.

COncilij Neocæsariensis canon 7. Timothei canon 10.

NE CLERICI SINE EPISCOPIS SVIS QVICQVAM faciant. Cap. XVII.

APostolorum canon 39. Concilij Laodiceni canon 57.

NE CLERICI EX [b] CONTRIBVTIONE COMmunia instituant. Cap. XVIII.

b Pro συμβαλῶς, lego συμβολῆς.

COncilij Laodiceni canon 55.

DE [c] DIVTVRNO ORDINE EPISCOPORVM. ET, Quomodo clerici sedeant, & se inuicem honorent. Cap. XIX.

c τῆς ἐν χρόνῳ τάξεως.

COncilij Nicæni canon 18. Concilij Laodiceni canon 20. 56. Concilij Carthaginensis canon 86. 89. 90. Concilij sexti canon 7.

TITVLVS NONVS.

De delictis, [d] accusationibus, [e] excommunicatione, [f] depositione, pœnitentia episcoporum & clericorum. &, cuiusmodi peccata ordinatio remittat.

d ἀπαῶν. e ἀφορισμῶ. f καθαιρέσεως.

A QVIBVS ET APVD QVOS ACCVSENTVR episcopi aut clerici. Caput I.

POSTOLORVM canon 74. Concilij Constantinopolitani canon 6. Concilij Chalcedonensis canon 9. 21. Concilij Carthaginensis canon 8. 11. 12. 15. 128. 129. Cyrilli ex epistola ad Domnum caput 1. TEXTVS. Generaliter de ijs qui de publico crimine quamcunq; personam

nam accusare prohibentur, tractat lib. 9. Cod. tit. 1. & lib. 48. Dig. tit. 2. De criminalibus uerò, & pecuniarijs, & canonicis quæstionibus dicitur in Codice & Nouellis. Ait autem lib. 1. tit. 2. const. 6. quòd si quid in uniuerso Illyrico canonicæ dubietatis emerserit, id non absque scientia antistitis urbis Constantinopolitanæ, quæ Romæ ueteris prærogatiua lætatur, eiusque [*sacerdotalis*] conuentus oporteat decidi. Et tit. 3. Const. 22. quòd si quis per calumniam episcopum accusando, [*ipsum se*] exhibere apud cōpetentem iudicem [*cogat*]: triginta pondo [*auri*] det. Et const. 25. eiusdem tit. quòd clerici Constantinopolitani, si actores nolint ipsos apud patriarchā conuenire, apud solos præfectos litigent: [*idq; siue*] conueniant, siue conueniantur: [*tum etiam siue*] pecuniaria siue criminalis [*item siue*] de [*rebus ipsorum*] proprijs siue ecclesiasticis [*lis instituatur. Similiter quòd*] clerici usque ad quinquaginta libras [*auri*] œconomum aut ecclesiæ defensorem, nō autem alium, fideiussorem dent: & si res [*eam quantitatem*] excedat, pro residuo citra iusiurandum caueant. SCHOLIVM. Tit. 1. lib. 9. Cod. est lib. Basil. 60. tit. 34. cap. 23. Et post illud ipsum cap. sunt alia cap. quæ docent, qui nam possint mouere ecclesiastica iudicia, & qui nam non possint: quæ lege. Tit. 2. lib. 48. Dig. est lib. 60. tit. 34. cuius 1. cap. quære, & deinceps [*alia*] multa, quæ de criminalibus actionibus docent. Constit. 6. tit. 2. lib. 1. Cod. est Basil. lib. 5. tit. 1. cap. 6. quod sic habet, quemadmodum in textu scriptum est. Cæterùm præsens cap. tractat, apud quos conueniri debeant de criminalibus pecuniarijsque controuersijs episcopi & clerici. Scias autem esse Nouellam piorum Imperatorum Heraclij & Constantini, quæ statuit, ne episcopus, neque clericus, neque monachus ob pecuniariam criminalem'ue caussam apud ciuilem uel militarem conueniatur magistratum: sed apud suos episcopos duntaxat, aut metropolitanos, aut patriarchas. Eadem etiam statuit [a] aurea bulla celeberrimi Imperatoris Dn. Alexij Comneni uulgata mense Iulio, indictione 4. anno [*ab orbe condito*] 6589. quæ hæc in hæc uerba addit: Si uerò partitio inter aduersarios fuerit, & alterum mundani status esse appareat, alter in sacrum clerum allectus sit: [*tunc*] actor foro rei per omnia subiacebit, & uterque ad competens iudicium abibit: nisi si quando tribunal Imperatorium aliquis requiret. Tunc enim omnib. cessantib. Imperatoria Maiestas litem dijudicabit, & decidet controuersiam. Verùm huius aureæ bullæ segmentum, quod statuit, ut quicunque ad qualecunque tribunal trahuntur, si Imperatorij tribunalis auditorium requirāt, admittantur: irritum factum est ex posteriore iussione eiusdem Imperatoris Dn. Alexij Comneni, quæ euulgata est mense Maio, indictione 3. & statuit post procemium hęc, in hęc uerba: Pręscribit igitur omnibus uobis, qui iudicijs pręestis Imperatoria mea Maiestas, ne unquā posthac obtēperetis cuiusmodicunque rescripto, quod iudicū quempiā iudiciū ad ipsum trāsmissum exercere prohibeat, tametsi cinnabari subsignatū sit, tametsi cæreæ bullæ sigillū habeat. Sed si quidē post libelli oblationem intra uiginti cognitionis dies, qui in iudiciū pertractus est, [b] dimissionē Imperatoriæ nostræ Maiestatis impetret, quæ alterum iudicē illi cui priùs causa transmissa est, adiungat: in unum conueniant constituti iudices, & legitimā decisionem [*rebus*] controuersis imponant. Si uerò uiginti dierum tempus decurrerit, ne alter iudex admittatur (quoniā hoc etiā legi uidetur) neque uerò [*hoc*] prætextu, quòd fortasse postmodū statui possit, ut causa ad Imperatoriæ Maiestatis tribunal introducatur, nullo modo [*iudex*], quo minus iudicium ferat, impediatur: sed transmissam sibi controuersiā ad legis præscripta exactè decidat: ut tamen litigator, si se iniuria affectum putet, à prouocatorio iudicio neutiquam excludatur. Atque hoc [*quidem*] omnes uos iudices cognoscentes, nitimini [c] commissas uobis lites ferare, & legitimum illis finem imponere. Non uult enim Imperatoria mea Maiestas, ut postęaquam ex iussione ipsius ad iudicem quempiam [*aliqua*] contro-

[a] χρυσόβουλλον.
[b] λύσιν.
[c] ἀναστέλλειν.

controuerſia tranſmiſſa fuerit.per cuiuſmodicunque poſterius ſcriptum, quod
controuerſiam ad Imperatoriam meam Maieſtatem introduci demandet, co-
gnitio impediatur: ſed ut illa apud eundem iudicem, aut (ut ſuperius dictum
eſt) [apud] iudices intra uiginti cognitionis dies [unà] cum ipſo datos, uſq; ad
a ἀνυπογύλως finem,[a] ita ut ſubtrahi non poſsit. procedat: ac poſt iudicium finitum ei qui for-
taſſe iniuria ſe affectum putabit, facultas ſit, ut per prouocationem aliud tribu-
nal imploret, aut potentiæ noſtræ audientiam requirat. Legas etiam 15. cano-
nem Concilij Carthaginenſis, & quę in illo [comprehenduntur.] Conſt.22.tit.3.lib.
1.Cod.eſt cap.2.tit.1.lib. 3. Baſil. quod quære inſertum expoſitioni 41. canonis
Concilij Laodiceni. Conſt. uerò 25.tit.3.lib.1.Cod.in Baſil.non eſt poſita. TE-
XTVS. Etenim leges atque canones clericum iurare prohibent. [Poſtremò uerò,
quòd] in ius uocatus œconomus fideiuſſorem non det, & tum ipſe tum clerici
b προβολῆς. pro monitione ac [b] procuratoris inſtitutione duos ſolidos, [c] executori dent, re
c συντελεῖ. liquosq; ſumptus parcius faciant. Et conſt.[d] 32. eiuſdem tit. ait, quòd epiſcopi,
d In lib. noſtris clerici, & monachi [ad extranea iudicia] [e] non traducantur, ſed apud rectores pro-
31. uinciarum conueniantur: & Conſtantinopoli reperti, apud præfectos dunta-
e διάξιμοι ἢ γί xat iudicio pulſentur, ubi & honor ipſis ſeruetur, & aduocatos accipiant. Si ue
νονται. rò in prouincijs ob proprias res in ius uocentur, œconomos duntaxat aut ec-
cleſiæ defenſores fideiuſſores dent: apud præfectos autem de rebus pecunia-
f ἀλλήλων ἐγ- rijs conuenti, aut [f] uicarias fideiuſsiones præſtent, aut [g] ſub facultatum ſuarum
γυῶνται. obligatione cautiones faciãt. [Quòd] de eccleſiaſticis [rebus] ſolus œconomus
g οἱ ὑποθήκη conueniatur, quem ab epiſcopo ordinari oportet, atque [ille] eccleſiæ defen-
ποιοῦσι ὁμολο- ſorem fideiuſſorem præbeat. [Quòd] in minoribus iudicijs epiſcopi & clerici
γίας. pro monitione executoribus non amplius [h] ſolido ſportularum nomine dent.
h In lib. noſtris, Si uerò ab apparitore præfectorum ex ſententia ipſorum admoneantur in pro
ſemiſſe. uincia, non amplius duobus ſolidis præbeant. Byzantij autem peregrinus cle-
i In lib. noſtris, ricus ſportularum gratia [i] tres aureos det, ob quantamcunque [ſummæ] quan-
unum. titatem conuentus fuerit. [Quòd] executor, qui cuiuſmodicunque clericũ con
tumelijs affecerit, aut uexauerit, cingulo priuetur, & ſupremo ſupplicio feria-
tur. [Quòd deniq;] ſi qui ſine iuſta cauſa ipſos conueniſſe uideantur, [illi] ipſis o-
mnes expenſas, quas occaſione illorum ab exordio litis ſubierint, reddant.
SCHOLIVM. Non inuenio legem aut canonem prohibentem, aut permitten-
tem, ut clerici iurent. [Haud ſcio] itaque, an præſens legiſlatio ad illud quod à
Domino in Euangelijs dicitur, Ne quis iuret, reſpexerit, & pro ſancta Scriptu-
ra legis atque canonis mentionem fecerit. Conſt. autem 32.tit.3.lib.1. Cod. non
eſt poſita in Baſil. [Proinde] legas etiam ſecundum Scholium cap. 27. præſentis
k In lib. noſtris tit. TEXTVS. Conſt. [k] 50. eiuſdem tit. dicit, quòd clerici rectè in inſtrumẽ
39. tis fori præſcriptioni renuncient. Generaliter enim cuique licet contemnere,
quæ pro ſe [indulta ſunt.] Et conſt.2.tit.4. eiuſdem lib. quòd ſi ante finem ſenten-
tiæ clericus prouocauerit, multam quinquaginta librarum argenti in hoc ad-
uerſus alios conſtitutam, ab ipſo fiſcus non accipiat, ſed pauperibus eroget.
Conſt. autem 7. eiuſdem tit. quòd in pecuniarijs duntaxat [cauſis] inter conſen
tientes, nõ autem etiam inuitos efficaciter epiſcopus iudicet. Et conſt. 8. quòd
epiſcoporum iudicium ratum ſit inter eos qui ipſos elegerint, ac ſimile ſit præ-
fectorum ſententijs, à quibus prouocare non licet. Et conſt. 13. quòd actor uo-
lens, at non etiam inuitus, apud epiſcopum Conſtantinopolis lite pulſet œco-
nomum, aut alios eius clericos, ſiue aduerſus ipſos, ſiue aduerſus eccleſiam [a-
l ἐκ πρώτης. ctionem] habeat. Et 29. conſtit. Nemo [l] prima uice apud patriarcham, ſed epi-
ſcopum ſuum, clericum accuſato. Si uerò ſuſpectum illum habeat, apud metro
m ἐν προσώπῳ politanum. Qui ſi quoque ſuſpectus ſit, oportet cum illo iudicare [m] loco totius
ſynodi tres ſecundum ordinationis ordinem primores: & ſi iudicatis non ac-
quieſcatur, [illius] tractus patriarcham aduocari, atque tanquam ipſe ab initio
cauſam

causam cognouisset, eius iudicatis obtemperari. Non enim patriarcharum sententiæ prouocationem recipiunt. Idem etiam de ijs qui episcopos in ius uocāt [dicendum est.] Licet autem à patriarcha petere, ut per literas suas controuersiam episcopis transmittat, & [ille] pro sportulis non plus quàm quatuor [a] siliquas: clericus [uerò] qui à patriarcha aut ad metropolitanum, aut ubi episcopus [b] delegatus fuerit, mittitur, non plus quàm sex [c] solidos accipit: [idq;] in cuiusmodicunque causa & [summæ] quantitate. Audit etiam patriarcha prouocationes [ab] episcopis aut metropolitanis, qui ex ipsius mandato iudicarunt, [factas]. Qui uerò contra hæc fecerit, quod amplius exactum est, [eius] duplum dat, hæcq; [illi] à patriarcha aut metropolitano ecclesiastica pœna infligitur, ut extra ecclesiasticos catalogos eijciatur. [Atq;] hęc quidē, quando controuersia ecclesiasticum statum concernit. Ac si ciuilis sit, non cogitur actor aut accusator hæc custodire: sed apud præsides mouendæ [actionis] facultatem habet. Const. autem 4. eiusdem tit. Nouellarum ait: Si quis aduersus clericum actionem pecuniariam habeat, episcopum sub quo ille censetur, interpellato. Is non interueniente scriptura citra [ullos] sumptus iudicato. Et si partes uelint, sententia [d] in literas refertur. Verùm si propter aliquam causam episcopus controuersiam decidere non possit, tunc seruatis clericis [suis] priuilegijs apud [ciuiles] magistratus lis instituitur. At si de criminibus quæratur, & illis quidem ciuilibus, [ciuiles] magistratus & Byzantij & in prouincijs iudicāt: [ut tamen] lis [e] post contestationē duos menses non transcendat. Et si clericus pœna dignus [esse] uideatur, prius per episcopū sacra dignitate nudatur, ac deinde legis manibus subijcitur. Sanè si delictū ecclesiasticū sit, secundum canones, quos leges etiam sequuntur, episcopus iudicato, nec cognitioni [ciuiles] magistratus [se] immiscento. Et const. 15. eiusdèm tit. Qui (inquit) aduersus monachum aliquem, aut cōsecratam uirginē, aut mulierem monasterio mancipatā, [actionem] habet: ipsorum episcopum accedito. Is uerò illum aut illā per pręsules, apocrisiarios, alios'ue [homines] probos honestè producito, [causam] q; cōsiderato. Qui [ciuilis] magistratus [huic rei] se immiscere tentauerit, [f] nō admittitur, & unà cum cohorte sua decem libris [auri] fisco [inferēdis] multatur. Executores uerò in [g] cācellos includūtur, & pro merito castigant, atq; per episcopos de reliquo executorum officio fungi phibentur. SCHOLIVM. Const. 50. tit. 3. lib. 1. Cod. est cap. 9. tit. 3. lib. 3. Basil. Illud uerò Codicis: Generaliter enim licet cuiq; contemnere, quæ pro se [indulta sunt:] in Basil. non est positum. Const. 2. tit. 4. lib. 1. Cod. non est in Basil. Neq; [uerò] 7. eiusdem lib. & tit. neq; 8. neq; 13. Legas aūt cap. 44. tit. 1. lib. 3. quod pars est Nouellæ 123. ac dicas, secundū illud prius actiones institui apud episcopos. Cap. aūt 6. eiusdem tit. & lib. ne auscultes. Est enim huius cōstitutio, atq; per dictam recentiorem Nouellam abrogatum est Sed neq; alterā Iustinianeā Nouellam, quæ aduersum quiddā dicit, audias. nam nō est posita in Basil. tametsi inueniatur. Cæterùm quantum ad [id attinet, ut] primùm apud episcopos & metropolitanos controuersiæ proponantur, ac deinde ad patriarcham deueniant: animum dicto 44. cap. tit. 1. lib. 3. applica. quantum uerò ad [id,] ne ciuiles aut militares magistratus cōmercium aliquod aduersus consecratos habeant: Nouellam Imperatorū Constantini & Heraclij, ac Nouellam Imperatoris Dn. Alexij Comneni, quarum in initio pręsentis tit. mentionē fecimus, audias. Legas insuper 15. canonem Concilij Carthaginensis, & 9. canonem Chalcedonensis, quæq; in ipso comprehenduntur, quæ oēm ambiguitatem soluūt. [h] Ipsa aūt 29. const. quæ in Basil. posita non est, hunc ad modum habet: Aduersus enim tales episcopales sentētias prouocationi locū non esse, à pręcessoribus nostris lege cautū est. Sanè 4. const. est Nouella Imperatoris Iustiniani 83. nō aūt in Basil. posita est. Et const. 15. est Nouella 79. quæ ipsa etiā nō est agnita. TEXTVS. Scias uerò, quôd const. 2. eiusdē tit. 1. quæ harum omniū ualidissima

a κεράτιων.
b ὁ πεμφθείς.
c Ponerem hic quoq; siliquas, nisi quæ in Græcis nota est, omnino cum solidos significantibus notis conueniret.
d Nō ἄγραφος, sed ἔγγραφος lego.
e μετὰ προκατάρξιν.
f Lego ὁ ἀναδιχθεὶς.
g κάγκελλα.
h τὸ ἐκκλήτου τῆς διαιτήσεως.

est,utpote quæ posterius nata sit,dicat:Si quis episcopum aut clericum qui ordinandus est,de causa [*quapiam*], quæ secundum leges aut canones ordinationem impedire posit,accuset,ipsa suspēditor:& qui ordinaturus erat, præsente accusatore ac [a] iudicium urgente,aut ad tres menses accusationē adimplere differente,causam examinato:[*&*] si quidem [*ille*] insons apparuerit,ordinator:si uerò sons,impeditor. Accusator aūt qui [*criminationem*] nō probauerit,aut deseruerit, eijcitur ꝓuincia, in qua habitat. Quòd si ordinatio ante examinationē fiat,ordinatus [*sacerdotio*] expellitur:qui uerò ordinauit,ad annū à ministerio arcetur,omnisq; eius substātia ipsius ecclesiæ applicàtur. Eadē quoq; dicit const. 17. eiusdē tit. [*& quidem*] nō solùm de ordinatione episcopi & clerici,uerumetiā presulis monasterij. Variat aūt dicens, quòd accusator qui [*crimen*] non probauerit,sed destiterit,si clericus sit,suo gradu depellatur:si laicus, castiget. Et q, si ordinatio ante inquisitionē fiat,tam qui ordinauit,q; qui ordinatus est,sacerdotio depellatur. SCHOLIVM. Const. 2. tit. 1. Nouellarū, est Nouella Iustiniani 123. Verùm hoc eius cap. nōn est positū in Basil. Const. aūt 17. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 137. posita [*q; est*] in lib. 3. Basil. tit. 1. ca. 8. themate 8. quod insertū est cap. 8. tit. 1. presentis operis circa finem. TEXTVS. Eadem const. 2. tit. 1. Nouellarū dicit:Qui contra clericum,uel diaconissam,uel monachum,uel monastriam,uel ascetriam,actionem habet,illorū episcopū adito:atq; is iudicato:& si utraq; pars acquieuerit, executio per magistratum peragitor. Quòd si quis litigatorum intra decem dies [*iudicatus*] contradicat,locorū magistratus negocium examinato:& [*si rectè iudicatum esse uideat*], sententiam confirmato & exequitor:neq; qui iterum in hoc uictus fuerit, [*amplius*] prouocandi potestatē habeto. Si uerò magistratus contrario modo,atq; episcopus,iudicet,magistratus sententia prouocationi obnoxia esto:atq; secundum legem refertor, & examinator. Planè si ex iussione aut mandato episcopus iudicet, prouocatio sententiam eius ad eum qui controuersiā delegauit,referto. [At] si crimen contra dictorū quempiam moueatur,si quidem apud episcopum, [*is*]q; ueritatē deprehendat,gradu ipsum deijcito:ac tunc [b] cōpetens iudex eum cōprehēdito, & legitimè causam examinans illi finē imponito. Si uerò primùm apud [*ciuilem*] magistratū [*crimen*] motum atq; comprobatū fuerit,episcopo [c] actorū monumenta exhibentor:qui si ex illis delictum deprehendat, reum à gradu separato, ac illi iudex legitimā uindictā inserto. Verùm si episcopus putauerit acta nō iustè cōstitisse,accusatus,donec Imperatoria Maiestas ab episcopo & iudice de causa certior facta,quod iustū ipsi uidebitur,iubeat:à suo gradu nō depulsus,sub legitima [d] fideiusione constituitor. [*Proinde*] si in pecuniarijs iudicijs [*iudicare*] episcopus differat,actor [*ciuilem*] magistratū adeundi facultatē habeto: reus aūt fideiussorē nō dato,sed absq; iuliurādo [e] pignoraticiā cautionē facito. In criminalib. uerò sub legitima [f] cautione persona quę accusatur,constituitor. In ecclesiasticis aūt episcopus, [*ciuili*] magistratu nullā cōmunionem habēte, secundū canones dijudicato. Episcopi eiusdē synodi inter se [*actionē*] habētes, apud metropolitanū suū & alios eiusdē synodi episcopos litigāto:& nisi utraq; pars [*iudicatis*] insistat,ipsorū patriarcha [*causam*] cognoscito:ac nulli cōtradicendi illis q̄ ab illo statuunt,potestas esto. Si clericus aduersus episcopū suū actionē mouere uelit, idem esto. Cùm aūt cōtra metropolitanū interpellatio instituitur,patriarcha ipsius similiter cognoscito. Episcopus litigās neq; fideiusiōes dato,neq; cōfessionē facito. Oeconomi,ptochotrophi,nosocomi,et similes suo episcopo subsunto:& q̄d ipsos debere patuerit, exiguntor:neq; ante exactionē ad aliud iudiciū recedēdi potestatē habēto. At si post exactionē iniuria se affectos esse existimauerint,si quidē episcopus iudicauit,metropolitanus [*rem*] examinato: si uerò metropolitanus,patriarcha cognoscito. Quòd si quis prædictorū ante rationū confectionē & exactionē mortuus fuerit,hęredes eius obnoxij sunto.

SCHO.

[a] ἐνιστάντος.
[b] πρόσφορος.
[c] ὑπομνήματα.
[d] ἀσφάλειαν.
[e] συντίθημον ὁμολογίαν.
[f] ἀσφάλειαν.

SCHOLIVM. Conſt.2. tit.1. Nouellarum (quemadmodum diximus) Nouella Iuſtiniani 123. exiſtens, ac in lib. Baſil. tit.1. cap.37.38.39. uſque ad 40. poſita, complectitur quæcunque in compendio propoſita ſunt. TEXTVS. Similiter lib.1. conſt.41. quæ ait, quòd unoquoque anno œconomus rationem adminiſtrationis ſuæ reddat epiſcopo. Conſtit. uerò 24. tit.2. eiuſdem libri dicit, quòd œconomos urbis Conſtantinopolitanæ ſingulis, aut ſummùm alternis menſibus apud arcarios rationes conficere oporteat, alioquí ue periclitentur. SCHOLIVM. Conſt.41. tit.3. lib.1. Cod. non eſt poſita in Baſil. neque conſt.24. tit.2. eiuſdem lib. TEXTVS. Qui epiſcopus aut clericus ex prouincia Conſtantinopoli ab aduerſarijs inuenitur, apud prætoriorum præfectos ſolummodo, aut eum qui ab Imperatoria Maieſtate [*ad hoc*] deſignatur, [*ſe*] tuebitur: extra quàm ſi in prouincia lis cœpta fuerit. tunc enim illic impletur. Religioſi eccleſiarum apocriſiarij pro epiſcopis aut clericis propter publicum priuatum'ue debitum non conueniuntur, aut exiguntur: niſi ſi ex mandatis epiſcoporum aut œconomorum aliquos [*ipſi*] conueniant. tunc enim ab ijſdem [*&* *ijs*] ſolis actiones ſuſcipiunt. [*Sed*] & ſi dum [*in iudicio*] reſpondēt, ſe obnoxios reddiderint, [*etiam*] inde exiſtentes actiones excipiunt. Epiſcopi & clerici per cauſam legationis aut ordinationis peregrè agentes, non conueniuntur donec reuerſi fuerint: [*ut tamen*] qui ipſos obnoxios habent, ex abſentia ipſorum circa [a] longi temporis præſcriptionem non læduntur. Citationes atque executiones clericis, monachis, aſcetrijs, & aſcetis in pecuniarijs [*cauſis ſiue*] publicis [*ſiue*] priuatis reuerēter inferuntor. Nulla monaſtria uel aſcetria è monaſterio abſtrahitor: ſed per procuratorem cauſam dicito. Monachus proprias aut monaſterij [*cauſas*] ſiue per ſe, ſiue per procuratorem agit. Si uerò contra hæc fiat, iudex [b] cingulo denudatur, & quinque libras [*auri rebus Principis*] priuatis dat: executor autem tormentis ſubditur, & in exilium mittitur: [*idq;*] cura epiſcopi, qui etiam magiſtratu ultionem [*irrogare*] differente, [*id ad Principem*] refert. Pro citatione pecuniaria uel criminali huiuſmodi perſonæ Conſtantinopoli, atque alibicunque, non ultra quatuor ſiliquas dant. Quòd ſi quis Imperiali iuſſione aut à magiſtratu, aut à patriarcha ad citandos illos miſſus fuerit, non ultra unum ſolidum capiet. Quin ſi multæ iſtiuſmodi perſonæ in una eademq; cauſa citentur, unius tantùm perſonæ [*ſportulas*] dant. Epiſcopus rerum ſuarum nomine in ius uocatus, dat ſportulas: ſed pro rebus eccleſiæ ſuæ ne inquietatur [*quidem*,] ſed œconomus, qui'ue ad id deſignatus eſt. Qui uerò contra hęc ſportulas ceperit, duplum reddit: & ſi in militia [*quapiam*] ſit, cingulo priuatur: ſi clericus, deponitur. Epiſcopus neque propter pecuniariam neque propter criminalem cauſam, citra Imperatoriam iuſſionem, ducitur aut ſiſtitur. Qui uerò cōtra hoc aut per ſcripturam aut citra ſcripturam iuſſerit, & cingulo ſpoliatur, & uiginti libris eccleſiæ epiſcopi [*applicandis*] multatur: executor autem cingulo denudatur, & tormentis ſubditus exulare iubetur. Et conſt.17. tit.1. Nouellarū: Quum epiſcopus (inquit) accuſatur, metropolitanus iudicat. Si uerò metropolitanus accuſetur, ipſius patriarcha cognoſcit. Sed ſi clericus aut monachus, eius epiſcopus. Qui autem deliquit, iudicio eius qui [*cauſam*] examinat, ſecundum canones caſtigatur. Porrò Nouella 134. De uicarijs, dicit, quòd monaſtria per nullam actionem è ſuo monaſterio trahatur. SCHOLIVM. A' præſenti loco incipit Nouella 123. quæ eſt in lib. Baſil.3. tit.1. cap.47.48.49.50.51.52. & 53. quæ in compendio [*iam*] propoſita, quemadmodum [c] ad longum [*in ipſa Nouella*] comprehenduntur habent: atque illa [*quidem*] lege. Quòd uerò epiſcopus citra Imperiale iuſſum non ducatur, uel ſiſtatur, poſitum eſt in lib. Baſil.3. tit.1. cap.17. quod ſic habet, ut in Compēdio propoſitum eſt. Conſtit. autem 17. tit.1. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani 137. poſita [*q; eſt*] in lib.3. Baſil. tit.1. cap.20. quod circa medium ita habet, quemadmodum in textu ſcriptū eſt. Nouella

a χρονίαν παραγραφήν.

b ἀποζώννυται.

c ἐν τῷ πλάτει.

a ῥητῶς. 134. posita est in lib. 6. tit. 19. cap. 9. themate 5. Dicit autem 8. huius cap. ita [a] ad uerbum: Monastriam planè, aut ascetriam, nullo actionis genere è suis abstrahi monasterijs aut asceterijs concedimus.

QVOT ET QVI ADVERSVS EPISCOPOS AVT *clericos testimonium dicant.* Cap. II.

APostolorum canon 75. Concilij Chalcedonensis canon 21. Concilij Carthaginensis canon 31. 59. 128. 129. 130. TEXTVS. Quales esse oporteat qui in iudicio testimonium dicunt, docet tit. 5. lib. 22. & tit. 20. lib. 4. Cod. & Nouella 90. De testibus. Const. autem [b] 9. eiusdem 20. tit. ait, quòd unus solus non audiatur, etiamsi honore præfulgeat. Hæreticus autem omnino contra orthodoxum non dicit testimonium, nisi propter curialem statū orthodoxus in ius uocetur: ut [*tradit*] lib. 1. Cod. tit. 5. const. [c] 25. & Nouella, De decurionib. & cohortalib. hæreticis, 45. quæ relata est inter paratitla tit. 3. Nouellarū. SCHOLIVM. Tit. 5. lib. 22. Dig. est tit. 1. lib. 21. Basil. ac primū [*quidem*] eius caput dicit: Fide dignos oportet esse testes, ac producuntur & in pecuniarijs & in criminalib. qui [*quidem*] lege non prohibentur aut excusantur. Tit. 20. lib. 4. Cod. est cap. 21. tit. 1. lib. 21. quod sic habet; Rejciēdus à [*dicendo*] testimonio est, qui tumultuosam petulantiam designasse iudicatus est. Nouella 90. De testibus, posita est in lib. Basil. 21. cap. 46. quæ sic inchoat: Sancimus, & maximè in magna hac & felice urbe: quam lege, uti quę ualde necessaria sit, & de ijs qui testimonium ferre debeant permulta doceat. Const. 9 tit. 20. lib. 4. Cod. posita est in lib. Basil. 21. tit. 1. cap. 33. themate 2. quod ita habet: Iurare testes priùs oportet, quàm testimonium perhibeant. Oportet autem honestioribus potius fidē haberi. Proinde unius testimonium in nulla causa admittendum est, etiamsi senator sit. Const. 25. lib. 1. Cod. tit. 5. est lib. 21. Basil. tit. 1. cap. 45. quod sic habet: Ex hæreticis Manichæi, Borboritæ, Pagani, Samaritæ, Montanistæ, Ascodrogitæ, Ophitæ, uel qui Iudaicam superstitionem colunt, in nulla [*re*] testimonium perhibento: reliqui uerò omnes in iudicio quod orthodoxū litigatorem habet, ne admittuntor: in cæteris autem omnibus contractibus, testamentis aut iudicijs, quę hæreticos litigatores habent, [d] quò latior facultas probationum sit, sine distinctione testantor. Quæ uerò in [e] tali constitutione de decurionum ordine & statu continentur, non sunt posita in Basil. sed neque Nouella Iustiniani 45. quæ inter paratitla posita [*est.*]

b In lib. nostris 8.

c In lib. nostris 12.

d τοῦ πλάτους χάριν τῶν ἀποδείξεων.

e Nulla in ea const. decurionum fit mentio.

SI QVIS VBI DE MVLTIS CRIMINIBVS CLEricum *accusauit, primùm propositum caput non probet.* Cap. III.

COncilij Carthaginensis canon 134.

DE IIS QVI SVIS EPISCOPIS NON OBEDIunt. *&, De episcopo, qui à suo episcopo eiectum aut à communione exclusum recipit.* Cap. IIII.

COncilij Antiocheni canon 5. 6. Concilij Carthaginensis canō 9. 29. 62. 79. 122. & 138.

f δικῶν.

DE [f] CONTROVERSIIS EPISCOPORVM ET *clericorum.* Cap. V.

APostolorum canon 74. Concilij Antiocheni canon 14. 15. Concilij Chalcedonensis canon 9. 17. Concilij Sardicensis canon 3. 5. 14. Concilij Carthaginensis canon 15. 28. 120. 121. 125. TEXTVS. Quæ in hoc cap. annotari debeant, coniunxi annotationibus præcedentis [1.] cap. Illic igitur [*tractatum*] de pecuniarijs aut criminalibus causis quærens, lege.

DE RETRACTATIONE SENTENTIARVM *episcopalium.* Cap. VI.

CONcilij Antiocheni canon 6. Concilij Sardicensis canon 3.4.5.14. Concilij Carthaginensis canon 14.15.28.79.96.122.125. TEXTVS. Const. 8. tit. 4. lib. 1. ait, quòd sententiæ episcoporum similes sint sententijs præfectorum, à quibus prouocare non licet. Et constit. 29. eiusdem tit. Siue solus metropolitanus, siue cum synodo sua episcopi aut clerici [*causam*] iudicet, & sententiæ non acquiescatur, [*eius*] ditionis patriarcha cognoscit: ipsiusq; iudicatis, perinde atque si ab initio iudicasset, insistitur. A patriarcharum namque sententijs non prouocatur. Idem etiam const. 2. tit. 1. Nouellarum [*tradit,*] quæ dicit: Quòd si quis eorum qui apud episcopos litigant, intra decem dies [*iudicatis*] contradicat, locorum magistratus negocium examinato: & [*si rectè iudicatum esse videat*] sententiam confirmato & exequitor: neque qui iterum in hoc uictus fuerit, [*amplius*] prouocandi potestatem habeto. Si uerò magistratus contrario modo, atque episcopus, iudicet, magistratus sententia prouocationi obnoxia esto: atq; secundum legem refertor & examinator. Cæterùm si ex iussione aut mandato episcopus iudicet, prouocatio sententiam eius ad eum qui controuersiam delegauit, referto. SCHOLIVM. Const. 8. tit. 4. lib. 1. non est posita in Basil. neq; eiusdem tit. const. 29. Const. 2. tit. 1. Nouellarum, est cap. 33. Nouellæ 123. quod positum est in lib. 3. Basil. tit. 1. cap. 44. ac dicit eadem ferè, quæ in textu sub compendio sunt proposita. Veruntamen in fine eiusdem cap. Nouella hæc dicit: Si ecclesiasticum negocium sit, nullam communionem habento ciuiles magistratus cum ea controuersia: sed religiosiss. episcopi secundum sacros canones negocio finem imponunto. Legas etiam 45. cap. tit. 1. lib. 3. Basil. quod pars est 123. Iustinianeæ Nouellæ, atque hæc dicit: Præterea si qui eiusdem synodi religiosiss. episcopi aliquam inter se controuersiam habeant, siue de iure ecclesiastico, siue de quibusdam alijs rebus: priùs metropolitanus ipsorum cum alijs duobus eiusdem synodi episcopis rem dijudicato. Et nisi utraq; pars iudicatis insistat: tunc beatiss. patriarcha illius diœceseos audientiam ipsis accommodato: & illa statuito quæ ecclesiasticis canonibus & legibus concinunt, neutra parte sententiæ eius contradicere queunte. &c.

SI EPISCOPVS ADVERSVS [a] COLLEGAM [*Actionem*] *habens, non agat, sed* [*cum illo*] [b] *tractet.* Cap. VII.

a εὐοικίωσιν.
b Pro χαρὶ ἀγάπα, quòd nescio quid hic significare posit, fortè legendum est, χαριζόμενα.

COncilij Carthaginensis canon 26.

QVANDO EPISCOPVS CONTRA EPISCOPVM *apud ciuilem magistratum* [*actionem*] *mouere posit.* Cap. VIII.

COncilij Carthaginensis canon 48.

DE EPISCOPIS ET CLERICIS, QVI INIVSTE [*ex ecclesiastico ordine*] *eijciuntur.* Cap. IX.

COncilij Nicæni secundi canon 4. Concilij Sardicensis canõ 14.18.19. TEXTVS. Const. 23. tit. 3. lib. 1. Cod. facit mentionẽ [c] Flauiani, & eijcit Eutychetem. Constit. uerò 38. eiusdem tit. ait: quòd non oporteat episcopos aut clericos cogere aliquos, ut fructus offerant aut angarias præstent: uel propterea uexare, uel excommunicare, uel anathemate ferire, uel non baptizare, uel [d] eucharistiæ sacramentum non porrigere: tametsi consuetudine id inualuerit. Transgressorem autem ab ecclesia eius'que administratione excidere, at decem libras dare. Atque hæc quidem in sola regia urbe, eius'que territorio, & locis aut ad metropolitanos qui à patriarcha ordinantur, aut ad episcopos qui ab hisce [*metropolitanis*] creantur, pertinentibus obtinere.

c In lib. nostris Fabiani.
d μυστηρίων.

Et const.2.tit.1.Nouellarum ait, quòd episcopus aut presbyter, qui citra causam in canonibus comprehensam à communione quempiam segregat: resoluta separatione per maiorem sacerdotem, ipse quantocunque tempore sacerdoti cui subest uisum fuerit, à communione excludatur. SCHOLIVM. Const 23.tit. 3.lib.1.Cod.non est posita in Basil.neque const.38. eiusdem tit.nec uerò illis animum aduertas. Const.autem 2.tit.1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. ac est in lib Basil.3.tit.1.cap.24.& sic habet: Omnibus episcopis & presbyteris interdicimus, ne quempiam à sacra communione priùs segregent, quam caussa monstretur, quamobrem ecclesiastici hoc canones fieri iubent. Si quis autem hæc contra à sancta communione aliquem separauerit: ille quidem qui iniustè à communione separatus fuit, resoluto uinculo per maiorem sacerdotem, sancta dignus habeatur communione. Is uerò qui iniustè aliquem à sancta separare communione ausus fuerit, omnibus modis per sacerdotem sub quo collocatus est, à communione separabitur, quantocunque tempore illi uisum erit: ut quod iniustè alij fecit, ipse iustè sustineat.

DE HIS QVI AB ECCLESIA VEL COMMVnione *separantur, aut eijciuntur.* Cap. X.

APostolorum canon 12.13.51. Concilij Nicæni canon 5.12.13. Concilij Antiocheni canon 6. Concilij Laodiceni canon 36. Concilij Chalcedonensis canon 4.16. Concilij Sardicensis canon 13.14. Concilij Carthaginensis canon 65. Concilij sexti canon 21. TEXTVS. Const.14.tit.3.lib.1. Si (inquit) qui iudicio episcopo ũ ab episcopatu detrusus est, contra quietem publicam aliquid faciat, & inuadere eundem episcopatũ uelit: procul ab urbe ad centum [*passuum*] millia propellitur: nec adeundi Principem, aut accipiendi rescriptum facultatẽ habet: quin etsi [*rescriptum*] impetrarit, nullum [*inde*] commodum capit: ac defensor [*eius*] indignationem subit. Et 23. const. eiusdem tit. Eutychetem eijcit. Et const. 5. tit. 1. Nouellarum, Petrum, Anthimum, Seuerum, & Zooram expellit: ijs qui Seueri scripta habent, nec comburunt, alias pœnas & abscisionẽ manuum interminata. Const. uerò 2. tit. 1. Nouellarum ait, quòd si episcopus,

a [illegible] qui[a] ob causam canonibus agnitam sacerdotio excidit, ingrediatur urbem ex qua eiectus est, aut derelinquat locum in quo degere iussus est: in monasteriũ alterius prouinciæ conijciatur. SCHOLIVM. Const. 14.tit.3.lib.1.Cod.est lib.3.Basil.tit.1.cap.1.quod eadem dicit. Const.23.tit.3.lib.1. Cod. non est posita

b In lib. nostris 42. in Basil. Const.5.tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani[b] 41. Hoc autem eius cap. non est positum in Basil. Const.2.tit.1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. positaque est in lib.3.Basil. tit.1.cap.26. quod sic habet: Certè si quis episcopus quum secundum sacros canones sacerdotio eiectus est, ingredi ciuitatem ausit ex qua eiectus, aut locum derelinquere in quo degere iussus est: iubemus, hũc in monasterium in alia prouincia constitutum tradi.

OB CVIVSMODI CAVSAS EPISCOPVS, AVT CLERIcus, *aut laicus [à communione] segregetur. &, Si episcopus accusatus per libellum episcopatum recuset. &, Quòd non oporteat [semel] episcopum factum, [postmodum autem siue] iusta siue iniusta de causa eiectum, ad presbyteri gradum deduci.* Cap. XI.

APostolorum canon 5.8.9.11.12.13.15.16.20.24.30.36.43.45.48.51.57.58.59.65.67.70.71.72.73.76.84. Concilij Chalcedonensis ex actis Photij episcopi Tyri, & Eustathij episcopi Beryti, Concilij sexti canon 20. & quæ in eo apparentem in canonibus contrarietatem soluunt, Concilij Ancyrani canon 18. Concilij Neocæsariensis canon 1. Cyrilli ex epistola ad Domnum cap.1.3.

QVOD

QVOD QVANTO TEMPORE EPISCOPVS NON *communicat cum eo qui ab ipso [sine iusta causa] excommunicatus est, [tanto] etiam alij episcopi cum ipso qui excommunicauit, non communicent.*
Cap. XII.

COncilij Carthaginensis canon 137.

QVOT EPISCOPI EPISCOPVM DEPONANT.
Caput XIII.

COncilij Constantinopolitani aduersus Arabiæ episcopos [habiti], Concilij Carthaginensis canon 12. & 20. à duodecim [uidelicet], & sex, & tribus episcopis.

PROPTER CVIVSMODI CAVSAS ALIQVIS DE*ponatur.* Cap. XIIII.

APostolorum canon 3.5.6.7.11.20.23.25.27.29.30.31.35.42.44.45.46.47.49.50.51.52.53.55.59 60.62.63.64.65.66.63.69.70.81.83.84. Concilij Nicæni canon 2.10.13. Concilij Ancyrani canon 10.14.18. Concilij Neocæsariensis canon 1. Concilij sexti canon 3.4.5.9.11.86.97. Basilij canon 70.

OB QVALES CAVSAS ALIQVIS SIMVL ET EX*communicetur & deponatur: aut deponatur, & à communione uel ecclesia separetur.* Cap. XV.

A Postolorum canon 28.29.30.65.

QVAS OB CAVSAS CLERICVS AVT LAICVS A*nathemate feriatur.* Cap. XVI.

COncilij Gangrensis canon 18. Concilij Chalcedonensis canon 2.7. Basilij ex epistola ad Gregorium presbyterum.

DE EODEM [DELICTO] BIS NON ESSE EXI*gendam uindictam.* Cap. XVII.

APostolorum canon 25. Basilij canon 3.32.51.

OB QVAS CAVSAS ALIQVIS OMNINO [AB *ecclesia] eijciatur.* Cap. XVIII.

APostolorum canon 28.51.62. Concilij Antiocheni canon 4. Concilij Laodiceni canon 36. Concilij sexti canon 21.

QVANDO ALIQVIS SEDEM STATIONEM'QVE *sacerdotalem retineat, non autem reliquorum quicquam facit.*
Cap. XIX.

COncilij Ancyrani canon 1.2. Concilij Neocæsariensis canon 59. Concilij sexti canon 3.26. Basilij [canon] 27.70.

NE CREDATVR EPISCOPO DICENTI, CLERI*cum priuatim confessum esse peccatum.*
Cap. XX.

COncilij Carthaginensis canon 136.

DE EPISCOPIS AVT CLERICIS CARNES IN *sanguine, aut à bestijs captas, aut morticinas edentibus.*
Cap. XXI.

APostolorum canon 63. Concilij Ancyrani canon 3. Concilij sexti canon 67.

QVOD.

QVOD EPISCOPI, PRESBYTERI, DIACONI, ET
quotquot sacra tractant, ab uxoribus suis abstinere debeant.
Cap. XXII.

COncilij Carthaginensis canon 3.4.25.70. Concilij sexti canon 12.13.

DE CLERICO DEBILES SVBSANNANTE.
Cap. XXIII.

A Postolorum canon 57.

DE CLERICO SIBI VIRILIA AMPVTANTE.
Cap. XXIIII.

APostolorum canon 23. Concilij Nicæni canon 1. Concilij primi & secundi in æde sanctorum Apostolorum [*habiti*] canon 8. Lege quæ superius annotata sunt in cap. 14. tit. 1. præsentis operis.

DE CLERICIS APOSTATIS, IMMOLATORIBVS,
magis, incantatoribus, astrologis, mathematicis, diuinatoribus,
a περιάπτων. *ueneficis, & [a] amuleta appendentibus.*
Cap. XXV.

APostolorum canon 62. Concilij Ancyrani canon 1.2. Concilij Laodiceni canon 36. sancti Basilij canon 75. TEXTVS. De ueneficis, mathematicis, similibusque tit. 18. lib. 9. Cod. const. 1. hæc statuit: Plus est ueneno, quàm gladio occidere. Const. 2. Geometriã scire utile est: ars autem mathematica interdicta est, & damnata. Const. 3. Nullus artifex, aut sacerdos, aut eorum quisquam qui huic ritui ministrant, ob ullam omnino causam ad aliquem, tametsi amicus ipsius sit, introeat: alioquin & ipse concrematur: & qui ipsum euocauerit, post bonorum confiscationem deportatur: & quilibet accusat. Const. 4. Qui magicis artibus saluti hominum aut pudicitiæ insidiantur, puniuntur: nõ autem qui [*per illas*] hominibus medentur, aut fructuum prouentum uberem conseruant, imbres aut grandines auertentes. Const. 5. Nemo aut uatem, aut aruspicem, aut augurem consulat: neque diuinet Chaldæus, aut mathematicus, aut quispiam similis. Qui contra hæc fecerit, decollatur. SCHOLIVM. Const. 1. tit. 18. lib. 9. Cod. posita est in lib. 60. Basil. tit. 39. cap. 21. quod etiam ita habet, ut in Compendio propositum est. Constit. 2. eiusdem tit. & lib. est eiusdem tit. & lib. cap. 22. Similiter constit. 3. eiusdem tit. & libri, est eiusdem tit. & libri cap. 23. Veruntamen non scriptum est in Basil. quemadmodum priùs legebatur, sed i-
b θυσιῶν. ta habet: Et per [b] mactationes uaticinari. Talis uerò gladio punitor. Et qui hũc euocauerit aut suasionibus aut præmio, confiscationi & exilio obnoxius est. Accusator autem huius criminis non delator est, sed magis præmio dignus habetur. Considera igitur, ad clementiorem formam recidisse uetera iura, nec quæ prius ui prædita erant, [*cum ea*] in Repurgatione esse posita. Abrogatum
c αὐτουργόν. est enim, ut [c] author sceleris concremetur, & illi qui euocarunt deportentur. Ad eundem etiam modum omissum est aruspicum [*nomen*]: &, ne quis horum ad quenquam, licet amicus ipsius sit, introeat. Prohibitum autem tantùm est per mactationes uaticinari. Hoc igitur nota. Constit. 4. eiusdem tit. & lib. Cod. est eiusdem tit. & lib. Basil. cap. 24. Verùm neque hoc insertum est, quemadmo-
d ἐν τῷ πλάτει. dum positum fuerat [d] ad longum: sed prætermissum est, ne punirentur, qui medendi corporibus, aut fructuum prouentum uberem conseruandi causa magicum quidpiam facerẽt, & imbres aut grandines prohiberent. Atque [*illud quidẽ*] caput hunc ad modum insertum est. Const. ait, quòd qui magicarum artium exercitio pudicos animos ad libidinem traxerit, aut contra salutem hominum

[*aliquid*]

[*aliquid*] molitus fuerit, confiscatione & exilio puniatur. Ne ergo animum illis adhibeas, quæ in textu scripta sunt, sed quæ posita sunt in Basil. Quoniam & à legibus, & [a] ab illis quæ in textu posita sunt, definitum est, ut puniantur non solùm qui propter aliquam caussam magica quæpiam faciunt, uerum etiam qui ipsos accedunt: tametsi tanquam boni cuiuspiam caussa [*quicquam*] exquirant, uelut quando de ubertate fructuum consulunt. Similiter etiam constit. 5. eiusdem tit. & lib. Cod. est eiusdem lib. & tit. Basil. cap. 5. quod ita ait: Nemo diuinandi artem profitentem consulat. Chaldæi & magi ne in ipsis quidem diuinationibus se [*consulendos*] præbeant, & [b] in capitale supplicium ferri obnoxij sint. ALIVD SCHOLIVM. Nota etiam ex insertis præsentis 25. cap. interpretationi constitutionibus, quòd tametsi ex Dig. & Cod. quæ ante Repurgationem in republica obtinuerũt, capitali supplicio comprehenderetur concremari, decollari, & in furcas suspendi: non tamen Imperator qui legum Repurgationem fecit, & Basilica composuit, illa recepit, & constitutionibus ex Cod. Balilicis insertis hæc tria non apposuit. Ne igitur aduerseris positis in tit. 1. lib. 60. legibus, quæ digesta sunt: & capitale supplicium esse concremari, decollari, & in furcas suspendi, dicunt. Si enim quæ hæc statuunt constitutiones, cùm recentiores sint, non receptæ sunt: multo [*profectò*] minus [*sunt recepta*] digesta. Applica igitur animum cap. 38. insertis legibus, ut quæ iuniores sint: non autem digestis, quę uetustiora sunt, nec ullam amplius functionem habent. ALIVD SCHOLIVM. Nota item ex præsenti 25. cap. quòd quemadmodum ut aliqui concrementur, ab Imperatore (quomodo in præsentis cap. interpretatione diximus) non receptum est: ita neque ut Chaldæi & magi decollentur, [c] sed pro hoc ferri pœna iniuncta est. Breuiter igitur, decollari, concremari, in furcam suspendi, lapidari, in profundum proijci, non capitalem pœnam, [d] sed diram mortem esse: capitalem autem pœnam esse deportationem, excæcationẽ, manus exectionem, & reliqua quæ reditus tempus punito dant, & ut diu qui deliquit, puniatur, [*illum omnino*] exterminant: quum ex alijs multis, tum uerò etiam ex his colligens, dic, quòd quæcunque iura præsenti doctrinæ contraria in Basil. inueniuntur, digesta sint, nec (quia iure receptum sit, ut, quando constitutiones & digesta de una eadem´que [*re diuersa*] statuunt, illæ digestis præferantur) authoritatem iuris obtinere debeant: &, quòd legibus omnibus´que Nouellis, ut benigniùs leges interpretemur, atque ita sententias feramus, placeat. Ne itaque mireris, Concilium Constantinopolitanum temporibus sanctiss. illius patriarchæ Dn. Michaelis Oxitæ, ut Bogomili concremarentur, & statuisse & mandasse. Veri enim simile est, de legibus tunc tractatum non fuisse. Quin potiùs, quòd Bogomili mordicus & obstinatè suæ hæresi inhærentes, tanquam [*constantiæ suæ*] testimonium, concremationem præripuerint. Ego autem sciens nullum unquam canonem supplicium permisisse (nõ enim ecclesiastica lex, sed ciuilis, corporales pœnas nouit) etiamnũ miror, quomodo Concilũ istiusmodi tum tulerit sententiam. Siquidẽ excidere è Christianorũ corpore hæreticos docti sumus: supplicio aũt ipsos afficere non didicimus. Verùm cùm obstinati sunt, ciuili legi tradimus, atq; à magistratib. in illos sententiæ feruntur. TEXTVS. Const. 6. Qui elementa turbant, aut inimicos suos per [e] manes occidunt, à feris absumunt. Const. 7. Cùm ubiq; maleficia odiosa sint, qui in Imperatorio [*comitatu*] magi, arioli, in enarrãdis somnijs diuinãtes, aut aruspices inueniuntur: torquentur, & negantes ac [*facinus*] probantibus repugnantes [*in aculeo ungulis*] inciduntur, nullum ualentes habere priuilegium. Const. 8. Similia sunt prohibita discere, & docere. Const. 9. Qui nouerit præstigiarorem aliquem, ipsumq; in prẹstigiatura occupauerit: [*illum*] tradito. Si quis uerò [*agitatorum siue*] aurigarũ, alius´ue quispiã cõtra hoc fecerit, aut clandestinis supplicijs oppresserit, ultimo supplicio afficit. Suspicio est enim, ipsum

a ἀπὸ τῶν ἐντὸς κειμένων.

b ἀλλὰ κεφαλικῇ τῇ σιδήρου τιμωρίᾳ ὑποκείσθωσαν.

c ἀλλ' ἀντὶ τούτου διὰ σιδήρου τιμωρία ἐπιτρέπη.

d Pro ἄλλου, lego ἀλλά.

e δαιμόνων.

hoc tanquam inimico fecisse, aut [*certè ideo*], ne ille [a] facinoris socios publicaret. Dicit uerò etiã lib. 1. Cod. tit. 4. const. 3. quòd præstigiatores in dieb. Paschalibus & includantur & uinciantur. Et const. 10. eiusdem tit. quòd mathematici qui non cõcrematis coram episcopo libris suis ad orthodoxam fidem accesserint, omni ciuitate pellantur: &, si in ciuitate [*aliqua*] fuerint deprehensi, uel ceremoniarũ suarũ professionem publicauerint, deportentur. SCHOLIVM. Nota etiam ex præsenti cap. quòd neque, ut à bestijs interimantur, qui per manes inimicos suos occidunt, receperit const. 6. Basil. inserta: sed etiam hos gladio puniri constituerit. Attẽdas igitur pauloantè scriptę nostrę interpretationi. Const. 6. eiusdem tit. & lib. Cod est tit. 39 lib. 60. Basil. 29. quod sic habet: Qui ad nocendum hominib. manes euocant, gladio puniuntor. Const. 7. est cap. eiusdem tit. & lib. 27. quod ita ait: [b] Dignitatibus præditi tormentis non sunt obnoxij, nisi [c] in crimine lęsę Maiestatis. Sed & si qui magi, aut qualemcunque diuinandi artem modicè profiteri deprehensi fuerint, nullo dignitatis priuilegio utuntor. Conuenit enim ipsorum facinori, ut pœnas luant, si in comitatu [*Principis*] id committant. Vide igitur, quomodo hîc quoque aruspices, quique ex somnijs diuinant, omissi sint, ac qualiscunque diuinatio latiùs [d] prohibeatur. Similiter etiam, ut negantes contra generalem regulam, quæ accusatores [*criminationem*] probare uult, omnino [*in aculeo ungulis*] sulcentur, omissum est. Constit. 8. est cap. 22. eiusdem 39. tit. quod sic habet, ut in Compendio propositum est. Const. 9. est ult. cap. tit. 39. eiusdem 60. lib. quod eadem narrat. Constit. 3. tit. 4. lib. 1. Cod. est cap. 26 tit. 17. lib. 7. quod ita habet: Primo Paschali die, etiam nulla speciali Imperatoria iussione in hoc præueniente, omnes qui in carceribus sunt, absoluantor: nisi si aut sacrilegus, aut adulter, aut uirginum raptor, aut sepulchrorum uiolator, aut ueneficus sit: nisi falsam monetam excepter: nisi uel homicida uel parricida, uel aduersus Principem Vrbem'ue [*quippiam*] molitus sit. Const. uerò 10. tit. 4. lib. 1. Cod. est cap. 17. tit. 1. lib. 1. Basil. quod sic habet, ut in Compendio propositum est. TEXTVS. Et tit. 11. eiusdem lib. constit. 2. Nemo per extorum sectionem diuinato. Acerbè enim punitur, qui contra uetitum præsentium uel futurarum [*rerum*] explorat ueritatem. Lib. 5. tit. 17. constit. 8. Maritus deprehendens uxorem suam ueneficam [*esse, misso*] repudio rectè soluit matrimonium: & ediuerso mulier, si uir ueneficus fuerit. Similiter etiam Nouella, quæ de repudijs [*tractat.*] Lib. 7. tit. 65. constit. 2. Veneficij condemnatus, si quidem argumentis, testibus, atque sua ipsius [e] confessione conuictus fuerit, non potest appellare: si uerò testibus, [f] instrumentis, alijs'que argumentis, non autem sua confessione [*conuictus,*] uel formidine tormentorum [g] confessus sit, prouocare non impeditur. Lib. 9. tit. 41. constit. 3. Primùm serui alieni torquentur, & quando de crimine uerisimilia dicere uidentur, tunc qui uenenum porrexisse dicitur, torquetur. Et tit. 47. eiusdem libri constit. 16. Non est in ueneficos ferenda sententia, priusquam per rei confessionem, tormenta, atque concordantia testimonia probatum fuerit crimen. SCHOLIVM. Const. 2. tit. 11. lib. 1. Cod. est cap. 7. tit. 1. lib. 1. Basil. quod ait: Nemo iecur & exta inspiciens, crucifixionis pœnam formidans futura explorato. Constit. 8. tit. 17. lib. 5. Cod. non est posita in Basil. quòd [*uidelicet,*] quæ in Nouella 117. de repudijs comprehenduntur, sufficiant. Docet enim inde etiam dirimi cõiuges, quòd alter alterius uitę malis artibus aut ueneficio insidiatus sit. [*Est autem*] posita in lib. Basil. 28. tit. * & * similiter 117. Const. 2. tit. 65. lib. 7. est cap. 136. tit. 1. lib. 9. Basil. quod ita dicit: Qui manifestè de criminibus conuicti sunt, & confessi, nõ amplius prouocare possunt. Neque uerò temerè rei uoci credendum est. Nota aũt, quòd quanquam [h] ipsa const. de ijs solum qui ueneficij damnantur, tractet: is tamẽ qui Basil cõposuit, de quibuscunque criminũ reis legẽ hãc proposuerit. Nota itẽ quod in fine dicitur, ne facilè ijs credatur, qui aduersum se confitentur. Quęras

[*uerò*]

a συνίστορας.
b ἀξιωματικοί.
c ἐκτὸς τῆς καθοσιώσεως.
d Pro ἐκολάσθη, punitũ est, lego ἐκωλύθη.
e καταθέσεως.
f δικαιωμάτων.
g κατάθοιτο.
h τὸ πλάτος.

[uerò] etiam lib. 60. tit. 50. cap. 1. thema 7. quod ſic ait: Non eſt credendum confeſsionibus reorum, niſi etiam euidens probatio iudicem inſtruat. & lib. 9. tit. 4. cap. 1. quæq; illic annotata ſunt. Conſt. 3. tit. 41. lib. 9. Cod. eſt cap. 25. tit. 50. lib. 60. Baſil. quod dicit: Si mulier accuſetur, tanquam ueneno maritum ſuum occiderit, & aduerſus illã ſerui non ſolùm proprij, ſed & alieni examinẽtur: primùm autem alieni, ſitq; uerum demonſtratum argumentum: ipſa quoq; mulier torquetur. Conſt. 16. tit. 47. lib. 9. Cod. eſt cap. 56. tit. 51. lib. 60. quod ait: Ne facilè iudex capitalis pœnæ [ſententiam] proferto: niſi prius reus per ſuam confeſsionẽ, aut teſtium interrogationem ſiue tormenta ita conuictus ſit, ut uix ſibijpſi aduerſari poſsit. Cæterùm præſens cap. etiam ad thema 7. cap. 1. tit. 50. lib. 60. interpretare. TEXTVS. Et lib. 10. tit. 15. conſt. 1. Licet unicuique in ſuo loco ſine ſacrificijs aliqua'ue legibus odioſa arte theſaurum quærere, ac fruitur inuento, neq; licet de ea [re ad Principem] referre. De apoſtatis dicit tit. 7. lib. 1. Cod. conſt. 1. quòd qui ex Chriſtiano Iudæus factus eſt, [eius bona] confiſcentur. Conſtit. 2. Qui dicit defunctum teſtari non potuiſſe, quòd ex Chriſtiano Paganus aut Iudæus factus ſit: intra quinquennium agit. Conſt. 3. Qui ex orthodoxo hæreticus factus eſt, non conuerſatur cum hominibus, neque teſtimonium dicit, neque teſtamenti factionem habet, neque [a] in hæreditatibus ſuccedit, neque ut in alijs criminibus, pœnitentiæ [remedium] habet. Nouella tamen 37. quæ de eccleſijs Africanis diſſerit, orthodoxis qui ab hæreticis baptizati ſunt, pœnitentiæ tempus tribuit. Conſt. 4. Qui Chriſtianus [à fide] defecerit, & ſacrificauerit, alij'ue ſacrificare mandauerit, non oppoſiturus longi temporis præſcriptionẽ à quocunque accuſatur, & neque ex quo deſciuerit donat, neque uenditionis ſpecie legi fraudem facit: [inſuper] non teſtatur, ſed ab inteſtato cuncta ipſius cognatis competunt, quibus etiam poſt mortem permittitur accuſare, tametſi aduerſus profanum [adhuc] uiuum nulla facta ſit conteſtatio. Euertuntur ipſorum donationes & teſtamenta, atq; ijs qui à lege uocantur competunt. Conſt. 5. Quicunque ſeruum uel ingenuum Chriſtianum, inuitum uel ſuaſione ad nefandum religionis ritum traduxerit: capite punitur, bonaq; eius confiſcãtur. Conſt. 6. Qui clericus aut monachus orthodoxus Eutychetis aut Apollinaris dogmata ſectatus fuerit, tenetur legibus aduerſus hęreticos [latis:] & prout de Manichæis ſancitum eſt, extra Romanam rempublicam profligatur. SCHOLIVM. Conſt. 1. tit. 15. lib. 10. Cod. eſt ca. 13. tit. 7. lib. Baſil. 56. quod ſic ait: Vt in ſuis aut alienis locis theſaurum quærere permittatur, nemo preces offerto. Neque tanquam ipſe, uel tanquam alius quiſpiam theſaurum inuenerit, [quiſquam] ſupplicato. Nam ſi quidem in ſuis locis, ſiue ullo ſcelerato ſacrificio aut alia quapiã arte legibus uetita theſaurum (id eſt, conditas ab aliquibus pecunias [longo] tempore ignoratas) inuenerit, inuentis liberè fruitor: neq; ulli Dei beneficium ad illum calumniandum conuertũto. Poſtquam uerò hoc lege conceſſum eſt, ſuperfluum fuerit de eo preces offerre: quippe cùm Princeps omnium preces præuenerit. In alieno porrò loco, neque inuito [b] neque [non] uolente aut ignorante domino, quiſquam theſaurum quęrere audeto: ſed ſiue preces obtulerit, ſiue non oblatis precibus contra hanc legem in alieno loco ſcrutando theſaurum inuenerit: inuenta ad loci dominum pertinento: inuentor autem tanquam qui legem temerauerit, uehementer punitor. Quòd ſi quum neque quæſiſſet, neque preces obtuliſſet, ſed dum fortè araret, alias'ue alienam terram coleret, non perſcrutandi ſtudio in alieno loco aliquis theſaurum repererit: inuentorũ dimidium ipſe lucrator, alterum uerò loci domino dato. Quæras etiam lib. Baſil. 15. tit. 1. cap. 67. Conſt. 1. tit. 7. lib. 1. Cod. eſt cap. 23 tit. 54. lib. Baſil. 60. quod expreſſè habet, ut ſcriptum eſt. Conſt. 2. eiuſdem tit. & lib. eſt cap. 24. eiuſdem tit. & lib. Baſil. quod ſic habet, ut in Compendio propoſitũ eſt. Conſt. 3. eſt cap. 25. quod ſic habet: Qui ſanctum baptiſma prodit, teſtimonium non dicit, neq; re-

a κληρονομεῖ.

b Lego, μηδὲ μὴ βουλομένου, ut ſui ſimile hoc cap. ſit, atque cum l. C. conueniat.

ſtamentum facit, neque ulli in hæreditate ſuccedit. Apoſtata enim habetur. Animaduerte igitur, id quod [a] in textu poſitum eſt, ne [*uidelicet*] iſtiuſmodi cum hominib. conueniſentur: &, ne ipſi pœnitentiæ tempus habeant: non eſſe additum in Baſil. ſed tanquam ab humanitate alienum, expulſum. Itaq; propter hęc etiam Baſil. architecto ſunt agendæ gratiæ. Nouella Iuſtiniani 37. quæ de eccleſijs Africanis [*tractat*], non eſt inſerta Baſil. Conſt. 4. memorati 7. tit. lib. 1. Cod. eſt cap. 26. dicti 54. tit. lib. 60. quod ſic habet, ut in Compendio propoſitum eſt. Conſt. 5. eſt cap. 27. eiuſdem tit. & lib. quod eadem receſet. Conſt. 6. eſt cap. 28. illius tit. quod ſimiliter iubet. TEXTVS. Lib. 1. tit. 9. conſt. [b] 18. Iudæus, qui eum qui Iudaicæ religionis non eſſet, contraria doctrina ad illam traduxerit, bonorum proſcriptione damnatur, [c] miſerumq; in modum punitur. Cæterùm de iſtiuſmodi in Dig. etiam tractatur. Ait enim lib. 9. tit. 2. digeſt. 7. quòd qui ſeruo uenenum pro medicamento dedit, ad ipſius precium [*præſtandum*] teneatur, ut qui cauſam mortis præbuerit. Scias autē, quòd actioni [*etiam*] locus [*ſit,*] ſi medicamentum perperam dederit, ut digeſt. 8. [*ait.*] Similiter etiam de [d] obſtetrice digeſt. 9. Lib. 10. tit. 2. digeſt. 4 In hæreditate reperta mala medicamenta, aut magici ſimiles'ue libri inter hæredes non diuiduntur: ſed iudicis arbitrio corrumpuntur. Lib. 18. tit. 1. digeſt. 35. Venena mala non uenduntur. Si tamen [*alijs materijs*] miſta, utilia ſint, ut de antidoto [*dici debet,*] uenduntur. Lib. 47. tit. 10. digeſt. 15. Qui medicamento alicuius mentem alienauerint, tenentur iniuriarum actione. Si uerò qui aſtrologiam aliam'ue uetitam diuinationem exercet, conſultus, [*aliquem*] furem dixerit, qui non erat: tenetur conſtitutionibus. Lib. 48. tit. 8. digeſt. [e] 2. Tenetur lege [*Cornelia*] [f] de ſicarijs, qui uenenum necandi hominis cauſa [*uel*] facit, uel uendit, uel habet. Sunt autem etiam uenena quæ ſanant, & quæ amatoria dicuntur. Si uerò quiſpiam licet non malo [g] animo mulieri [h] medicamentum ad conceptionem dederit, eaq; [*ex eo*] mortua ſit: [i] relegatur. [*Similiter*] etiam pigmentarius, qui temerè alicui cicutam, ſalamandram, aconitum, pityocampam, bupreſtum, mandragoram, aut cantharidas dederit. SCHOLIVM. Conſt. 18. tit. 9. lib. 1. Cod. eſt cap. 41. tit. 1. lib. 1. Baſil. quod habet, ut in Compendio propoſitum eſt: excepto, quòd Iudæus capitaliter puniatur. Id namque in Baſil. non eſt poſitum. Digeſt. 7. tit. 2 lib. 9. Dig. eſt thema 7. tit. 3. lib. 60. quod ait: Qui non occidit, ſed mortis cauſam præſtitit (puta, qui uenenum pro medicamento, aut gladium furenti dedit) in factum, non [*autem*] lege Aquilia tenetur. Digeſt. 8. eſt 8. cap. eiuſdem tit. & lib. Similiter etiam 9. Digeſt. 4. tit. 2. lib. 10. Dig. eſt thema 2. cap. 4. tit. 3. lib 42. quod ſic habet: Exceptis nominibus reliquæ res deducuntur in iudicium familiæ erciſcundæ. Mala etiam medicamenta, & magici ſimilesq; libri: ſed iudicis officium eſt, ut hæc protinus corrumpat. Non diuiduntur autem, quæ ex ſacrilegio uel peculatu quæſita ſunt, uel ui, aut aggreſſura. Animaduertas igitur, quòd in Dig. ſcriptum ſit, ne magici libri malaq; medicamenta diuidantur: Baſil. autem illa diuidi dicat. Atque illud [*quidem*] Baſil. multo eſt exactius. Rectè enim diuiduntur illa, ut quæ in dominio fuerint. Vt autem officio iudicis comburãtur, alterius rationis eſt: ne [*uidelicet*] ex illis aliquibus noceatur. Digeſt. 35. tit. 1. lib. 18. Dig. eſt thema 3. cap. 35. tit. 1. lib. 19. Baſil. quod eundem ad modum habet. Digeſt. 15. tit. 10. lib. 47. Dig. eſt cap. 15. tit. 21. lib. 60. Baſil. quod eadem dicit, excepto quòd conſtitutionibus teneatur, qui per aſtrologiam aliam'ue diuinationem furem dixerit, qui non erat. Hoc enim in eodem cap. non eſt poſitum, ſed in [k] themate 8. eiuſdem cap. Digeſt. 2. tit. 8. lib. 48. Dig. eſt cap. 3. tit. 39. lib. 60. Baſil. quod eadem ferè dicit, quæ in textu ſcripta ſunt. Addit autem Baſil. ut qui amatoria conficiunt, poſt publicationem bonorum relegentur. Quæ uerò de pigmentario ſcripta ſunt, collocata ſunt in themate 3. eiuſdem cap. quod ait: Et pigmentarius [*etiam*] qui temerè alicui cicutam, ſalamandram, aconitum, pityocampam, bupreſtimman-

a οὐ τῷ πλάσαι, quod ut ita, non autem (in ipſa conſtitutione) redderem, coactus feci, quòd nihil iſtiuſmodi in lib. noſtris habeamus.

b Simile quiddam in lib. noſtris in conſtit. 15. eſt.

c In Scholio pro κακῶς, κεφαλικῶς, capitaliter legitur.

d ἐκβαίνετ

e In lib. noſt. 3.

f ὑπὲρ φονίων

g λογισμῷ.

h συλληπτικὸν

i ἐξορίζεται.

k Fortaſſe cap. 8. eiuſdem tit.

mandragoram, aut cantharidas dedit. TEXTVS. Digest. 13. Qui uetita sacrificia facit, lege [*Cornelia*] de siccarijs tenetur. Lib. 48. tit. 19. digest. 28. Venenarij [a] dignitate præditi deportantur, reliqui capite puniuntur. Digest. 38. Qui amatorium aut abortionis poculum sine dolo dedit: si uilis sit, [b] in metallum damnatur: si honestus, amissa parte bonorum relegatur: sed si quis inde mortuus sit, summum supplicium infligitur. SCHOLIVM. Digest. 13. est eiusdem lib. & tit. cap. 9. quod eadem dicit. Digest. 28 tit. 19. lib. 48. non est positum in Basil. Et digest. 38. tit. 19. eiusdem 48. lib. Dig. est thema 6. cap. 38. tit. 51. lib. 60. quod habet ut scriptum est. Legas [*uerò*] etiam canones in cap. 20. tit. 13. præsentis operis positos, quod de apostatis, sacrificatoribus, magis, incantatoribus, astrologis, mathematicis, diuinatoribus, & amuleta appendentibus docet.

a ἀξιωματικοὶ ὄντες.
b μεταλλίζεται.

DE EPISCOPIS ET CLERICIS, QVI PERCVTIunt, aut occidunt. Cap. XXVI.

Apostolorum canon 27. 65. Concilij primi & secundi in æde sanctorum Apostolorum [*habiti*] canon 9. Basilij canon 55. TEXTVS. Constit. 2. tit. 1. Nouellarum episcopis quidem manibus suis percutere prohibet: sed pœnam non definit. Generaliter autem de quocunque qui uerberat uel iniuriam facit, ciuilis lex statuit, lib. 47. tit. 10. lib. 9. tit. 35. Cod. dans aduersus illos iniuriarum actionem, quæ deposita scriptura tum pecuniarié, tum criminaliter instituitur. Quæ etiam [*lex*] cuiusmodi iniuria atrox sit, cuiusmodi leuis, determinat. De homicidis autem tractat tit. [c] 1. lib. 48. & [*tit.*] 16. lib. 9. Cod. Scias uerò, quòd homicidium ex affectu consideretur. Vnde inuenire est, quòd qui percussit, tametsi non occidit, ut homicida tamen puniatur: & qui occidit, modò tantùm percutere uoluit, ut homicida non puniatur. Atque istiusmodi [*quidem*] affectus ex instrumento, quo percussum est, consideratur. Cæterùm uoluntarij homicidij pœna in honestis est deportatio, & omnium bonorum publicatio: in humilibus, ut gladio & bestijs tradantur: in eo qui per negligentiam siue socordiam occidit, quinquennale exilium. In non uoluntario autem uenia datur. Quum igitur de homicidio quæres, legas dictos titulos cum ipsorum paratitlis. Dictum est autem generaliter lib. 48. tit. 19. digest. 5. quòd in omnibus criminibus quæri oporteat, consulto'ne, an casu [*aliquid*] admissum sit, atque ita aut ad legem aut mitiorem pœnam inferri. Et digest. 11. quòd aliquis delinquat aut proposito, ut qui factionem excitat: aut impetu, ut qui iratus est: aut casu, ut qui in uenatione in feram [*telo*] misso hominem occidit. SCHOLIVM. Constit. 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. posita [*q; est*] in lib. Basil. 3. tit. 1. cap. 25. quod habet, ut significatum est. Tit. 10. lib. 47. Digest. & 35. lib. 9. Cod. positi sunt in tit. 21. lib. Basil. 60. ab ipso initio, cuius multa cap. quære. Tit. 1. lib. 48. Digest. positus est in lib. 60. tit. 31. cap. 1. & deinceps. Tit. 16. lib. 9. Cod. positus est in lib. 60. tit. 39. cap. 13. & deinceps. Ex his igitur lib. & tit. diuersa cap. lege. Ac [*lege etiam*] 8. canonem sancti Basilij, positam'que in eo de homicidis Nouellam Imperatoris Dn. Manuelis Comneni. Digest. 5. tit. 19. lib. 48. est thema 2. cap. 5. tit. 51. lib. 60. quod expressè eadem dicit. Digest. 11. est thema 3. cap. 11. eiusdem 51. tit. quod omnino eadem narrat.

c In lib. nostris

a κυβεύοντες.

DE EPISCOPIS ET CLERICIS, [a] QVI ALEA LVDUNT, *inebriantur, spectacula uisunt, sepulchra uiolant, furantur, peierant, fœnerantur, semisses [usuras] capiunt, aut aliud sibi turpe lucrum excogitant.*

Cap. XXVII.

APostolorum canon 25. 42. 43. 44. Concilij Nicæni canon 17. Laodiceni canon 4. 54. Carthaginensis canon 5. 16. Concilij sexti canon 10. 23. 24. 50. 51. Concilij Nicæni secundi canon 4. Basilij canon 14. 17. 29. TEXTVS. Const. 34. tit. 4. lib. 1. Cod. Episcopus aut clericus, inquit, qui aut alea ludit, aut cum aleatoribus commercium habet, uel [*ijs*] assidet, aut spectacula arenarias'ue uenationes spectat: ab omni sacro segregatur ministerio, annonarijs suis priuatur pensionibus: & constituitur illi pœnitentiæ tempus, intra quod si dignè pœnitere uideatur, sacerdotali benignitate dignus habetur: at si [*in uitijs istis*] perstiterit, omnino è clero eijcitur, & cuius ciuitatis clericus erat, eius cum substantia sua curiæ mancipatur: aut si ea ciuitas curiam non habet, concedit in destitutam [*aliquam curiam*] uicinarum [*ciuitatum*]. Quòd si nullas facultates habeat, fit apparitor. Custodiunt autem hæc patriarchæ, episcopi, ecclesiæ defensores, cuiusque iurisdictionis præfecti & præsides. Atque defensores hæc sacerdotibus annunciant. Oportet etiam hæc summa cum diligentia coram Euangelijs inquiri, & in calumniatores indignationem concipi: ac in præsides, cohortes, atque defensores, si ubi hæc didicerint, competentibus sacerdotibus non annunciarint, diuersas pœnas statui. Verùm const. 2. tit. 1. Nouellarum dicit, ut triennio illi à ministerio prohibeantur, ac in monasterium conijciãtur: facultatem sacerdotibus præbens, ut si pœnitentia compareat, tempus imminuant.

SCHOLIVM. Const. 34 tit. 4. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. Constit 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. posita [*q. est*] in lib. 3. Basil. tit. 1. cap. 2. quod complectitur quæcunque in textu cõprehensa sunt. TEXTVS. Non modò peierare, uerumetiam iurare in uniuersum clericis prohibetur. Dicitur enim lib 1. Cod. tit. 3. const 25. quòd clerici litigantes, fideiussiones dent usq; ad quinquaginta libras [*auri:*] & si res [*hanc summam*] excedat, pro exuperanti cautionem iniurati faciant: eo quòd & leges & canones clericum iurare prohibeant. quanquam [*uel*] maximè dicatur eodem lib. tit. 12. const. 3. quòd oporteat eos qui [*ad ecclesias*] confugiunt, admonitos, & de securitate iureiurando acce-
b In lib. nostris 5. pto, deponere quæ [*insidias*] intulerint arma: & constit. [b] 6. eiusdem 12. lib. dicat, quòd si suspicio sit de clerico, tanquam res [*aliquas*] confugæ habeat, iussu episcopi sui iuret. De prohibitione autem, ne clerici usuras accipiant, ubiq;, [*ubi*] de pecuniæ creditæ siue pacti [*actionibus*], quinetiam ijs quę ex dilatione actionum bonæ fidei tacitè competunt [*agitur,*] mihi esse dictum uidetur.

SCHOLIVM. Constit. 25. tit. 3. lib. 1. Cod. non est excepta in Basil. Const. 3. tit. 12. lib. 1. Cod. est cap. 11. tit. 1. lib. 5. Basil. quod insertum est interpretationi cap. 2. tit. 5. pręsentis operis, quod nihil de iureiurando tractans lege. Const. 6. eiusdem lib. & tit. Cod. est thema ult. cap. 13 tit. 1. lib. 5. Basil. nihilq; de iureiurando tractat.
c ὅρκον διδόναι συμπαθητικόν. Quærendum est igitur, an episcopi & clerici [c] conceptis uerbis iurare debeãt. Et existimo, quòd postquam quæ capita ex Codicibus excerpta & in Basil. posita sunt, quorum etiam Photius in textu mentionem fecit, omnino iurisiurandi non meminerunt, prorsus uetitum sit, ne episcopus aut clericus iuret. Idcir-
d συμπαθῶς. co enim etiam pro [d] concepto iureiurando adinuenta scripta [*cautio*] est, quæ
e καταθέσεως. & [e] confessionis locum obtineat, & quod conceptum iusiurandum præstiturũ erat adimpleat. Lectores itaque conceptis uerbis iurare perperam coguntur.

TEXTVS. Atqui const. 3. tit. 2. Nouellarum, in pijs legatis propter dilationem usuras atque fructus exigi dicit. Proinde de furtis clericorum speciatim lex

non

non differit. Generaliter autem de furtis tractat tit. 2. lib. 6. Cod. & tit. 2. lib. 47. Dig. Furtorum autem duæ sunt species, quarum altera manifestum furtum dicitur: altera nec manifestum. Manifestus fur est, qui cum furtiua re à qualicunque persona, priusquàm eam perferat, quò eo die [perferre] destinarat, siue in loco publico siue in priuato deprehenditur. Sed si pertulerit quò destinauit, tametsi postmodum cum re furtiua deprehendatur: non est fur manifestus. Qui uerò talis non [est,] fur nec manifestus est. Cæterùm pœna furis manifesti procedit ad quadruplum precij rei furtiuæ, interdum etiam eius quod interest: nõ manifesti, ad duplum. Et ab utroque exacta ea pœna, datur [insuper] res [furtiua] eius'ue æstimatio. SCHOLIVM. Const. 3. tit. 2. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 131. posita [q; est] in lib. Basil. 5. tit. 3. cap. 9. quod insertum est Scholio cap. 1. tit. 2. præsentis operis circa initium. Gratias igitur age patriarchę Photio, qui rectè interpretatus est, episcopos & clericos, tanquam id quod interest, usuras exigere. Tit. 2. lib. 6. Cod. positus est in lib. Basil. 60. tit. 6. cap. 18. ac quæras uaria huius cap. de furtis & furibus. Tit. 2. lib. 47. Dig. positus est in lib. Basil. 60. tit. 12. cap. 1. ac deinceps quæras cap. 2. 3. 4. 5. quæ expressè eadem dicunt, quæ in textu scripta sunt. Sed quæras etiam alia eiusdem tit. cap. quæ de nec manifesto & manifesto furto docent, ac dicas, quòd tametsi hi tituli sacerdotum furum non meminerint: attamen quia ex quibus legibus conueniuntur laici, ex ijsdẽ etiam clerici conueniantur, neque uerò priuilegium his datum sit, ne de furto conueniri possint: necessariò communi de furtis iure & ipsi constringentur.

TEXTVS. Qui ex incendio aut naufragio [quippiam] capit, extra rem [captam] intra utilem annum quadruplum ei cui furatus est, & quadruplum fisco dat: post annum uerò simplum, ut lib. 6. Cod. tit. 2. const. 18. & tit. 9. lib. 47. [dicunt].
Plerunque criminaliter scriptura præcedente fures accusantur, quemadmodũ
digest.[a] 93. eiusdem tit. [de furtis traditur,] & cessat dupli aut quadrupli pœna. Di *a In lib. nostris*
citur enim digest.[b] 57. eiusdem [tit.] quòd si quis furem tradat præfecto uigilũ *94.*
aut præsidi, & [ille] condemnatus rem eius'ue precium dederit: tollatur aduer *b In nostris 58.*
sus ipsum actio, [ideo] quòd [de maiore pœna] periclitetur. Qui autem furti dam-
natus est, aut amicè datis pecunijs [de eo] transegit: infamis redditur, ut lib. 3. tit. *c In lib. no-*
2. digest.[c] 2. 6. SCHOLIVM. Constit. 18. tit. 2. lib. 6. Cod. est cap. 35. tit. 6 lib. 60. *stris 4.*
Basil. quod sic dicit: Si quis ex incendio uel naufragio quippiam abstulerit aut
imminuerit: intra[d] definitum annum præter pœnam olim statutam, in quadru *d ὡρισμένον.*
plum post annum in simplum tenetur. Vt autem fisco etiam quadruplum detur, quomodo [id] in Cod. comprehendatur, non positum est in Basil. Dicunt ergo nonnulli, idcirco fiscum quadruplum non exigere. Verùm quomodo mihi uidetur, inde quòd Basil. dicit eum qui ita peccarit, eum quadruplo etiam statutæ pœnæ obnoxium esse: constituitur, etiam fiscum quadruplum exigere posse. Ait uerò & 31. cap. tit. 1. lib. 50 hęc: Qui rapit, aut dolo lucrum percipit ex naufragio, in quantum tenetur ei qui damno affectus est, tantundem etiam fisco dat. Porrò tit. 9. lib. 47. Dig. positus est in tit. 20. lib. 60. Basil. qui cõplectitur tractatum eorum quæ ex incendio & ruina subripiuntur. Dicit autẽ
finis cap. 1. eiusdem tit. competere supra pecuniariam pœnam etiam[e] actionẽ *e ἐγκληματικήν.*
criminalẽ. Atque est hoc speciale in ijs qui ex incendio, ruina, naufragio [quid] rapiunt. Puniuntur enim tum pecuniariè, tum criminaliter: quod in alijs delictis non fit, quemadmodum dicit digest. 7. tit. 9. lib. 47. Dig. quod ipsum est thema 2. cap. 57. tit. 12. lib. 60. Basil. quod habet, ut in Compendio propositum est.
Neque enim iniurius aut fur, si[f] criminali actione impetitus punitus sit, pœ *f ἐγκληματι-*
nam pecuniariam dat. Sanè digest. 93. tit. 2. lib. 47. Dig. non est positum in Basil. *κῶς ἐλαυνόμενος.*
Nota tamen, quòd quando criminaliter de delicto actio mota fuerit,[g] in crimẽ *g δίδονται αἱ*
subscriptiones dentur. Tit. 2. lib. 3. Dig. est lib. Basil. 21. tit. 2. qui docet, quib. mo- *συγγραφαί.*
dis infamia irrogetur, ac lege thema 3. cap. 1. quod dicit: Infamis est, qui suo no-

mine

mine furti, ui bonorum raptorum, iniuriarum, de dolo [*malo*] damnatus, aut nondum lite contestata super his actionibus datis pecunijs pactus fuerit.

TEXTVS. De sepulchrorū uiolatoribus generaliter tractat tit.12. lib. 47. cùm dicit: [*Sepulchri uiolati reus*] tum pecuniariè tum criminaliter tenetur. Ac pecunia ria [*quidem*] pœna aliàs in centum aureos, aliàs in ducentos, aliàs ad id quod interest damnum factum esse procedit. Condemnatus autem infamis fit. Qui sepulchra uiolant, si armati [*id faciant*], capite plectantur: si sine armis, usque ad metalli [*pœnam proceditur.*] Qui uerò reliquias aut ossa remouerint, si humilis fortunæ sint, summo supplicio afficiuntur: si honesti, deportantur. Qui aliter in monumentum [*quidpiam*] commiserint, aut relegantur, aut in metallum damnantur. Qui idem tit. ac 7. lib. 11. Dig. [*etiam*] docet, quomodo citra periculum & damnum mortuorum corpora transferri & monumēta exornari possint. Qui sepulchra uiolant, etiam sacrilegij lege tenentur, ut lib. 48. tit. 13. & const. 5. tit. 19. lib. 9. Cod. [*traditur*] in quo [*posteriore tit.*] pœnæ etiam augentur, aliàs possessionū, agri, aut domus, si in ea materia [*aliqua*] de monumento [*detracta*] asportata fuerit, priuatione inducta: aliàs decem pondo [*auri reis*], & uiginti magistratui [*hoc facinus*] non uindicanti multa irrogata. Denique in diebus Paschatis sepulchrorum uiolatores [*in carcerem*] includuntur atque uinciuntur, ut lib. 1. Cod. tit. 4. const. 3. [*traditur.*] SCHOLIVM. Tit. 12. lib. 47. Dig. est tit. 23. lib. 60. Basil. qui de uiolatione monumentorum, siue corporum sepulturę traditorum docet. Dicit autem eiusdem tit. cap. 8. Sepulchri uiolati crimē ad legem [*Iuliam*]

a Pro δημό-σιον, lego δη-μοσία. de ui [a] publica refertur. Competit uerò etiam [*actio*] pecuniaria. Verùm pœnæ quantitas in Basil. non est transumpta. Cap. [*autem*] 1. dicit: Sepulchri uiolati crimen infamiam irrogat. Thema 7. cap. 4. ait: Qui sepulchra uiolant, & cadauera spoliant, si armati [*id faciant*], capite plectuntur: si sine armis, usque ad metalli [*pœnam proceditur.*] Cap. 10. dicit: Qui reliquias uel ossa mouerint, & quæ deinceps in textu comprehenduntur. Tit. 7. lib. 11. Dig. est tit. 1. lib. 59. Basil. qui de monumentis & sumptibus funerum docet. Thema [*uerò*] 4. cap. 3. tit. 23. lib. 60. ait: Reliquiæ mortuorum non sunt contrectandæ, aut uexandæ: sed quæ aliquandiu reconditæ fuerint, eas transferri licet. Cap. 7. eiusdem tit. ait: Monumentum deterius faciēdum non est: sed tamen reliquijs non contactis illud reficere licet. Cap. 7. tit. 1. lib. 9. Basil. in fine: Quòd si loci dominus (inquit) citra iussum sacerdotis uel Principis ejciat ab alio sepultum, aut recondita ossa: actione iniuriarum conuenitur. Et cap. 90. tit. 3. eiusdem lib. dicit: Iusta de caussa magistratum adire, & corpus sepulturæ traditum, in alium locum transferre, etiamsi commisceri debeat, licet. Et cap. 14. Nemo, inquit, humanum corpus citra iussionem Imperatoriam in alium locum transferto. Atque uetus [*quidem lex*] non est contraria const. 1. Hæc enim ob iustam causam ad decretum magistratus reliquias transferri permisit. Illa uerò iustæ causæ nusquam meminit, quòd citra iussionem Imperatoriam illas transferri non liceat. Tit. 13. lib. 48. Dig. positus est in tit. 45. lib. 60. Basil. cuius 2. cap. ait: [*Lex Iulia*] peculatus mouetur ad-

b Non ἱερῶν, sed ἱερῷ. uersus eum qui ex [*locis*] [b] sacris, aut religiosis, &c. [*quippiam*] surripuerit. Cap. 4. dicit: [*Lege Iulia*] peculatus tenetur, qui sacra ex monumentis aut pecunias capit, aut [*etiam*] quod donatum est Deo. Const. 5. tit. 19. lib. 9. Cod. posita est in cap. 12. tit. 23. lib. 60. & lege 11. 12. 13. & 14. cap. quæ eadem dicunt, quæ in Compendio proposita. Const. 3. tit. 4. lib. 1. Cod. est cap. 26. tit. 17. lib. 7. Basil. quod etiā legas insertum interpretationi cap. 25. præsentis 9. tit. Hæc [*autem*] quum ita [*sese*] habeant, notabis, quòd sepulchri uiolati lege teneantur, qui corpora defunctorum plenis iustis sepulta, citra Imperatoriam episcopalemue iussionem uel magistratus decretum remouerint. Verùm magistratus citra iustam causam illorū

c ἀπροκριμα-τίστως. tralationem permittere nequeunt: sed Imperator & episcopi illam indistinctè permittere possunt. Qui ergo dicunt, [c] citra præiudicium illam à quocunque fieri,

fieri,modò turpis lucri causa non subsit: quomodo mihi uidetur,malè dicunt. Propterea enim quidam uenerandæ sancti Mocij [a] capsæ præfectus,quum ci- *a μονῆς.* tra istiusmodi permissionem reliquias transposuisset, [b] per synodum à præfe- *b συνοδικῶς.* ctura deiectus est,& depositus.

DE HIS QVI MATRIMONIVM, VINVM, AVT *carnes abominantur.* Cap. XXVIII.

APostolorum canon 51.53.66.Concilij Ancyrani canon 14.Concilij sexti canon 13.30.

DE PERMISSIS, AVT PROHIBITIS NVPTIIS, *&, Quòd lectores puberes facti interrogentur, an matrimonium contrahere uelint. &, De concubinatu, scortatione, atque adulterio.* Cap. XXIX.

APostolorum canon 17.18. 19. 25.26. Concilij Ancyrani canon 10. Concilij Neocæsariensis canon 1.9.10.Concilij Chalcedonensis canon 14.15.Concilij Carthaginensis canon 16. Concilij sexti canon 3.4.6.12.13. 48. 58. Basilij canon 3.6.16.69.70.Theophili ex Commonitorio cànon 4.5. TEXTVS. Lib. 1.Cod.tit.3.const.5.Si quis sacram uirginem uxorem ducere tantummodo tentarit,capitali pœna feritur. Et constit. 44. eiusdem tit. Si presbyter, aut diaconus, aut hypodiaconus nuptias contraxerit, canonibus tenetur, qui non minus ualent quàm leges,& sacerdotio excidit.Liberi autem, tanquam ex illicitis nuptijs nati,neque naturales neque nothi sunt.& neque ex donatione,successione,ficto debito, aut aliorum obligatione quicquam percipiunt à patri- *c ἡ κατ' αὐτὴν* bus suis:sed neque matres ipsorum: uerùm illa capit [c] ecclesia, in qua illi deser- *ἐκκλησία.* uierint. Dicit uerò etiam const.13.tit.1.Nouellarum: Si monachus clericus factus sit,ad matrimonium deuenire ne audeto:tametsi in clero eum gradum nactus sit, in quo clericis matrimonium, contrahere licet, [*qualem uidelicet*] cantores,& lectores [*obtinent.*] Alijs enim omnibus in uniuersum nuptiæ interdictæ sunt. At si aut nuptias contrahat, aut concubinam habeat, aut impudicè uiuat, è clero eijcitor,ac plebeius esto. Ad militiã [*uerò*] uel aliud [d] officium deuenire *d ἐπιτήδευμα* ne audeto.Et constit.1.eiusdem tit. Nullus qui matrimonium iterauit,presbyter aut diaconus ordinator: neque etiam qui uxori cohabitat, quæ maritum suum [*facto diuortio*] reliquit:neque qui concubinam habet.At [*talis*] [e] castam ui *e σωφρόνως* tam agat,aut etiam uxori cohabitet,uel unius [*uxoris,eiusdemq;*] castæ,ac ex uirgi *ζῇ.* nitate [*assumptæ*] maritus fuerit. Cæterùm si quis quum presbyter sit,aut dia *f σχηματιζό-* conus aut hypodiaconus, uel palàm, uel clam, uel [f] sub aliquo prætextu [*ad se*] *μενος.* uxorem aut concubinam introduxerit:sacro confestim ordine excidito,& priuatus atque plebeius esto. Lector autem matrimonium iterans [*ad altiora*] ne progreditor,neque ad tertias nuptias deuenito. Ac si post iteratum coniugium progredi enitatur,plebeius esto.Dicit item: Quæ diaconissæ ordinantur, admonentor: [*ac*] sciunto, quòd si contracto matrimonio alia'ue uitæ ratione [*suscepta*] dedecorare ordinationem ausæ fuerint, reæ mortis fient, & facultates suę monasterijs aut ecclesijs suis applicabuntur.Qui uerò ducere illas aut constuprare ausi fuerint,gladio obnoxij erunt,eorumq; substantiam fiscus capiet. SCHOLIVM. Constit.5.tit.3.lib.1.Cod. & constit. 44.eiusdem tit. non sunt positæ in Basil.Neque [*etiam*] constit.13. tit. 1. Nouellarum, quæ pars est Nouellæ Iustinianeæ 5. Neque [*item*] constit. 1. eiusdem tit. Nouellarum, quæ pars est Nouellæ Iustinianeæ 6. TEXTVS. Constit.2.eiusdem tit. Si decurio aut cohortalis,ubi quindecim annis monachus fuerit, clericus fiat, [*ac*]

deinde nuptias contrahat, [*pristinæ*] suæ fortunæ restituitur. [*Quod*] idem & in alijs, qui ex monachis clerici [*facti sunt, obtinet:*] tametsi decuriones aut cohor tales non fuerint. Et: Qui cœlibem ordinat, interrogato illum, an sine legitima uxore castè uiuere possit. Qui uerò tẽpore ordinationis diacono post ordinationem matrimoniũ contrahere permiserit, ab episcopatu eijcitur. Porrò presbyter, aũt diaconus, aut hypodiaconus qui post ordinationẽ matrimoniũ contrahit, è clero eijcitur, & cum rebus suis curiæ ciuitatis in qua clericus erat, traditur. Item [a] lector qui nuptias iterat, aut uiduam, uel diuortio disiunctã, uel legibus canonibus ue interdictã, [*in uxorem*] assumit, in alium gradum ne procedito. Quin & si processerit, priori restituitur. Dicit insuper: Qui ascetriam, aut monastriam, aut diaconissam, aut alium religiosum habitũ gestãtem [*mulierem*] rapiunt, [b] corrumpunt, uel constuprant, quiq; [*illis sese*] associant: capitali suppli cio afficiũtur, ac res illorũ iniuria affectæ [*mulieris*] ecclesiæ aut monasterio per œconomũ, episcopũ, pręsides & cohortes uindicantur: ipsa uerò cum reb. suis in monasterium conijcitur, [*ibidem*] cautè asseruanda. Planè si diaconissa sit, & legitimos liberos habeat, [*illi*] legitimã partem capiunt. Quòd si intra annum q̃ istiusmodi scelus innotuit, [*eas*] facultates uenerabiles domus non uindicent: fiscus illas accipit. Quas si præses uindicare neglexerit, cingulo priuatur, atque quinq; libris [*auri rebus Principis*] priuatis [*applicandis*] multatur. SCHOLIVM. Const. 2. eiusdem 1. tit. Nouellarum, est cap. 26. Nouellæ Iustiniani 123. siue cap. 33. tit. 1. lib. 3. Basil. quod eadem cõplectitur quæ in Compendio proposita sunt. Loquitur aũt 24. cap. eiusdem Nouellę, siue 31. cap. eiusdem tit. quinetiã 32. [*cap.*] de eo quòd ordinandi interrogentur, an castè uiuere possint: & de sacerdotib. nuptias contrahentib. & lectoribus nuptias iterãtibus, quęcunq; à patriarcha [c] fusiùs comprehensa sunt. De ijs uerò qui Deo consecratas [*mulieres aut*] rapiũt, aut constuprant, aut corrũpunt, docet eadem 2. const. tit. 1. Nouellarum, quæ est cap. 63. Nouellæ Iustiniani 123. siue cap. 12. tit. 1. lib. 4. Basil. quod eadem dicit quæ in Compendio sunt proposita, excepta pœna. Siquidem Basil. eos qui [*id scelus*] committunt, ac eorum in scelere socios, ex lege periculum sustinere: qui uerò Nomocanonum composuit, illos capitaliter puniri dicit. Tu interim Basil. magis audi. & si discere uelis, cuiusmodi legitimę pœnæ sint: lege lib. 60. tit. 58. cap. 1. quod sic habet: Qui rapuerint mulierem, aut sponsam aut nondũ sponsam, aut uiduam, siue ingenua sit, siue ancilla, aut [*etiam*] libertina, & maximè si mulier Deo cõsecrata sit: legitimè puniuntor. Nempe si cum armis siue gladijs, aut fustibus raptũ fecerint, huiusmodi gladio puniuntor. Qui uerò ipsis ministerium prębuerint, aut conscij fuerint, aut uoluntarij receperint, aut qualemcunq; opem tulerint: uerberati & tonsi, naribus mutilantor. Quoniam qui [d] cũ armis rapere statuunt, parati sunt etiam occidere, si qui obsistant. Si uerò omnino sine armis raptus factus sit, qui illũ fecit, manu mutilator: qui uerò in raptu auxiliati sunt, aut [*eius*] conscij fuerunt, aut ministerium præstiterunt, aut sponte receperunt, aut qualemcunque opem tulerunt, uerberati & tonsi exulanto. Quæras etiam Nouellam Imperatoris Dn. Leonis Philosophi 35. quæ propemodum eadem sancit.

a Pro ἀνεγκλήτως, lego ἀναγνωστόν.

b ἐπιστολάσαντες.

c παραγραφικῶς.

d Loco περὶ ἀπόντοις, lego σὺν ὅπλοις.

DE IIS QVI MATRIMONII CAVSA MVLIERES *rapiunt.* *Cap.* XXX.

APostolorum canon 67. Concilij Ancyrani canon 11. 25. Concilij Chalcedonensis canõ 27. Concilij sexti canõ 92. Theophili ex Cõmonitorio canõ 2. TEXTVS. Lib. 1. tit. 3. const. 5. Si quis rapuerit, aut saltem in uxorem capere sacratam uirginem conatus sit: capitali pœna feritur. Et const. [e] 53. eiusdem tit. Parentibus fratribus, & tutorib. siue curatoribus uiginum, diaconissarum, & consecratarum Deo uiduarum, licet raptores earum, & qui eis auxilium tempore inuasionis præbẽt, [f] in ipso actu deprehensos occidere. Sin aũt fuga euaserint, inuesti-

e In lib. nost. 41

f ἐπ' αὐτοφώρῳ φανέντας.

inuestigant ipsos Constantinopoli præfecti [prætorio] & præfectus [urbis]: in prouincijs uerò quicunque magistratus & ciuiles & militares: & post [testium] [a] coactionem illos nulla admissa fori præscriptione ultimo supplicio afficiunt: ac bona raptoris, eiusque qui (ut dictum est) illi suppetias tulit, capit monasterium aut asceteriũ, ut inde uim passa illic alatur. Si uerò quæ uim passa est, diaconissa duntaxat sit, non autem ascetria, neque monastria: proprietatem ipsius ecclesia, ipsa uerò usumfructum capit. Cæterùm qui alio modo ipsis adiumento fuerunt, aut ministerium præbuerunt, aut conscij fuerunt, aut susceperunt, aut quamcunque opem attulerunt, ultimo tantummodo supplicio subiacent. Locum autem prædicta [habent,] tametsi uolens dictarum mulierum aliqua [b] rapta sit. Lib. 1. tit. 4. const. 3. Et in diebus Paschatis uirginum raptores [in carcerem] includũtur & uinciuntur. Lib. 3. tit. 24. const. 1. Qui illustris non est, sed tantummodo clarissimus, si raptum uirginis in prouincia commiserit: illic legibus subiugatur, nec fori præscriptione utitur. SCHOLIUM. Const. 5. tit. 3. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. neque [etiam] 53. neque uerò tu illis auscultes. Const. 3. tit. 4. lib. 1. Cod. est cap. 26. tit. 17. lib. 7. Basil. insertaque est interpretationi cap. 25. præsentis 9. tit. quod legas. Const. 1. tit. 24. lib. 3. Cod. posita est in cap. 91. tit. 5. lib. 7. Basil. Hoc autem cap. prætermissum est. TEXTUS. Tit. 41. const. 4. Qui dicit à seruo uxorem suam raptam esse, non dominum, sed ipsum accusare debet. Lib. 7. tit. 13. const. 3. Si seruus detulerit uirginis raptum, pacto aut dissimulatione celatum, libertate donatur. Lib. 9. tit. 9. const. [c] 7. Maritus de uiolenta uirginis constupratione, ante matrimonium [facta], nisi [illa] sponsa eius fuerat, [actionem] mouere, tanquam maritus, non potest. Ipsa autem unà cum curatoribus mouet. Tit. 10. constit. 1. Si quis eam cuius tutor fuit, stuprauerit, deportatur, eiusque uniuersæ facultates publicantur. Tit. [d] 11. const. 3. Si rapta fuerit sponsa filij mei, legem [Iuliam] de ui moueo. Lib. 9. tit. 13. const. 1. & unica. Si quis qualemcunque mulierem, siue ingenuam siue seruam, rapuerit: tametsi ipsi despon sa fuerit, capitali sententia condemnatus moritur, & pariter cum eo qui in raptu auxilium tulerint. Raptarum autem patribus, fratribus, tutoribus uel curatoribus, patronis & dominis inuasionis tempore hos interficere licet. Sin autem fuga euaserint, inuestigant ipsos Byzantij præfecti [prætorio] & præfectus [urbis:] in prouincijs uerò quicunque magistratus, magistri militum, & duces: atque post [testium] coactionem interimunt, fori præscriptione aut prouocatione uti non queuntes. Et si quidem ancilla uel libertina rapta fuerit, interficiuntur raptores: sed nullam substantiæ imminutionem sustinent. At si ingenua rapta sit, omnes res raptoris, eorumque qui ipsi auxilium præbuerunt, applicantur raptæ: quæ ne consentiente quidem patre raptori suo nubere potest. Eandem autem pœnam & mortis & [amissionis] rerum excipiunt, qui ad aggressuram raptorem comitati sunt. Sed conscij, & ministri, & susceptores, & qui quomodocunque raptoribus opem tulerint, [utriuscunque] sexus, & cuiuscunque aut fortunæ, aut gradus, aut dignitatis sint: pœnam tantummodo capitalem subeunt, [idque] etiamsi mulier uolens rapta sit. Planè si parentes raptæ [mulieris] patientiam præbuerint & connixerint, deportantur. Serui & ancillæ, qui [in raptu] ministerium præbuerint, concremantur. Porrò quum hæc constitutio de raptu mulierum & sacratarum & uiduarum sufficiat: cessant quæ de eo alibi constituta sunt omnia. SCHOLIUM. Constit. 4. tit. 41. lib. 3. Cod. est cap. 46. tit. 5. lib. 60. quod dicit: Constitutio similis secundę est & tertiæ: & dicit, quòd dominus ignorans delictum serui [iudicio] duntaxat noxali teneatur: non ignorans autem, suo nomine. Vniuersum uerò constitutionis ius huiusmodi est, ut si alienus seruus rapuerit, intra annum quadruplum [ui] bonorum raptorum actio exigat: post annum uerò simplum, quò dominus seruum noxæ dedat, aut ipse in id quantum ad eum peruenit teneatur. At si conscio domino [seruus] rapuit,

[a] σύστασιν.
[b] Pro ἁρπαγεῖσα, lego ἁρπαγῇ.
[c] In lib. nost. 8.
[d] In lib. nost. 12.

a εἰς τὸ ἀό-ριστον. [a] ad id quod competit, is omnino obstringatur, id est, ad quadruplum, aut ad simplum. Quòd si uxorem tuam rapuit, contra ipsum seruum publicam accusationem instituas. Const. 3. tit. 13. lib. 7. Cod. est cap. 3. tit. 18. lib. 48. Basil. quod sic habet: Si seruus raptum uirginis detulerit, aut per conniuentiam suppressum arguerit: liber fit. Const. 7. tit. 9. lib. 9. Cod. nô est posita in Basil. Neq; [etiam] tit. 10. eiusdem lib. neq; 11. Const. 1. tit. 13. lib. 9. Cod. est cap 1. tit. 58. lib. 60. atque ipsum quidem insertum est 29. cap. præsentis 9. tit. circa finem: eius autem 2. thema hęc dicit: Si itaque ex his quispiam aut à mulierum parentibus, aut fratribus, aut tutoribus, aut curatoribus, aut patronis, aut dominis in ipso raptu fuerit comprehensus: conuictus [b] proprijs ipsorum manibus interficitor. Præsertim [uerò] si mulieres nuptas rapere conati fuerint. Atque hoc ipsum dicimus, si quis saltem sponsam suam rapuerit. Sed si tales effugere potuerint: & Constantinopoli & ubicunque terrarum magistratus atque magistri militum eam rem uindicanto, ipsosq; comprehensos puniunto, prouocare ipsis non concedentes. Et si quidem [mulieres] raptæ ancillæ uel libertinæ sint, raptores utiq; [supplicio] obnoxij sunto. si uerò ingenuæ, res raptorum, eorum'que qui eis auxilium præbuerunt, ipsarum dominio ceduntо: [idq;] prouidentia iudicum atque parentum: [ut] illæ res in dotem [ipsis procedant, aut] si nubere nolint, [pleno iure ab ipsis] possideantur. Vt autem mulier ipsum raptorem in maritum deligat, aut parentes eius id ipsi iubeant, illicitum esto. Raptoribus porrò, & qui in raptu auxiliû ipsis præbuerunt, omnes constitutionis pœnæ incumbunto: conscij autem & ministri, quiq; illos susceperunt, aut quamcunque opem attulerunt, [prius] dictæ pœnæ, siue uolentibus mulieribus siue nolentibus raptus factus sit, subiacento. Quinetiam mulieris parentes, si [raptum] patienter tulerint, deportantor. Si uerò seruus etiam in ea re deprehendatur, [is] omnibus alijs pœnis cessantibus concremator. TEXTVS. Et lib. 47. tit. 2. digest. [c] 39. Qui meretricem alienam [d] ancillam rapuit, uel celauit: neque ut fur, neque ut plagiarius tenetur. Non enim furti, sed libidinis causa hoc fecit. Lib. 48. tit. 5. dig. 29. Quinquennij tempus accusationi adulterij præfinitum, in stupro per uim facto locum non habet. Nam quum uis publica committatur, [e] citra temporis præfinitionem [illa] instituitur. Similiter digest. 5. tit. 6. eiusdem libri, quum dicit, quòd raptus enormior sit adulterio. Et, quòd qui nuptam aut innuptam rapuit, ultimo supplicio puniatur: [idq;] extraneo etiam postulante, si pater mulieris exoratus connixerit. Dicit uerò etiam constit. 1. tit. 1. Nouellarum, quòd qui diaconissam constuprant, obnoxij sint gladio, eorum'que facultates fiscus capiat. Nouella 17. quæ de mandatis præsidum differit, interdicit, ne uirginum raptoribus asyli termini seruentur. Et constit. 2. eiusdem tit. ait: Qui diaconissam, aut monastriam, aut aliam religiosum habitum gestantem [mulierem] rapiunt, corrumpunt, uel constuprant: quiq; [illis sese] associant, capitali supplicio afficiuntur, ac res illorum iniuria affectæ [mulieris] ecclesiæ aut monasterio per œconomum, episcopum, præsides & cohortes uindicantur. Ipsa uerò cum rebus suis in monasterium conijcitur [ibidem] cautè asseruanda. Planè si diaconissa sit, & legitimos liberos habeat, [illi] legitimam partem capiunt. Quòd si intra annum quàm istiusmodi scelus innotuit, [eas] facultates uenerabiles domus non uindicent: fiscus illas accipit. Quas si præses uindicare neglexerit, cingulo priuatur, atque quinque libri [auri rebus Principis] priuatis [applicandis] mulctatur. Nouella autem 143, quæ de muliere rapta, quæ raptori nupsit, differit, istiusmodi [mulierem] res raptoris neque ex lege, neque ex ipsius testamento, nec [item res] eorum qui sceleris socij fuerunt, capere posse: sed illas parentes ipsius, nisi specialiter matrimonio consenserint, percipere: & si consenserint, aut [non] supersint, easdem confiscari dicit. SCHOLIVM. Digest. 39. tit. 2. lib. 47. est cap. 39. tit. 12. lib. 60. [quod habet,] ut in Compendio propositum est,

b αὐτοχειρί.

c In lib. nostris 40.

d Non δόλος, sed δόλον.

e ἀπροθεσμί-στως.

eſt. Scias tamen quòd tametſi talis ut fur aut plagiarius non teneatur: pecuniarię tamen à magiſtratu puniatur & caſtigetur. Quæras etiam thema ultimũ tit. 37. lib. 60. quod circa finem dicit: Qui alienam ancillam ſtuprat, ſi diues eſt, pro delicto aureos triginta ſex ancillæ domino præbeto: ſi uerò uilis, uerberator, & quatenus facere poteſt, triginta ſex aureos dato. Digeſt 29. tit. 5. lib. 48. eſt thema ult. cap. 29. tit 37. lib. 60. quod ita habet, ut ſcriptum eſt. Digeſt. 5. tit. 6. lib. 48. Dig. eſt thema 2. cap. 5 tit. 18. lib. 60 quod habet, quomodo ſcriptum eſt. Conſtit. 1. tit. 1. Nouellarum eſt cap. 12. Nouellæ Iuſtiniani 6. ſed non eſt poſita in Baſil Nouella 17. quæ de mandatis differit, eſt cap. 21. tit. 3. lib. 6. Baſil. quod hæc ad uerbum dicit: Cæterùm homicidis, & adulteris, & raptum uirginum committentibus [a] intra [ſacros] terminos ſecuritatem non ſeruabis: ſed inde eos abſtrahes, & ſupplicium illis irrogabis. Neque enim his qui ad hunc delinquunt modum: ſed [b] cæteris, ne ab improbioribus talia patiantur, conuenit parcere. Præſertim [uerò quum] ſacrorum [locorum] immunitas à lege non iniuriantibus, ſed affectis iniuria conceſſa ſit. Atque [adeò] ne poſsibile [quidem] ſit, ut uterque, tam qui iniuriam facit, quàm qui patitur, [ex æquo] in ſacroſanctorum locorum immunitate protegatur. Conſtit. 2. eiuſdem tit. Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani 123. [atque] poſita in lib. 4. Baſil. tit. 1. cap. 12. hæc dicit: Si quis [aſcetriam] rapuerit, &c. ut ſcripta ſunt in textu. Nouella 143. poſita eſt in cap. 2. tit. 58. lib. 60. quod tradit quemadmodum manifeſtatum eſt. Legas uerò eundem 58. tit. etiam totum, ut qui ſpecioſa quædam ac multa de quarumcunque mulierum raptoribus doceat.

a τὴν ἐν τῷ ὅρῳ.
b τῶν πασχόντων.

DE [c] SACRI ORDINIS HOMINIBVS, QVI SE CVM *mulieribus lauant.* Cap. XXXI.

c ἱερατικῶν

CONcilij Laodiceni canon 30. Concilij ſexti canon 77. TEXTVS. Nouella 117. quæ de repudijs [tractat,] facultatem marito dat, ut ſi præter uoluntatem eius cum uiris ſe uxor lauet, ipſi repudium mittat, & matrimonium diſſoluat, eiusq; lucretur dotem. SCHOLIVM. Nouella Iuſtiniani 117. poſita eſt in lib. 28. tit. 7. atq; 4. thema ca. 1. hęc dicit in hæc uerba: Si unà cũ extraneis uiris nolente marito agitet conuiuia, aut cum ijs ſe lauet. Atq; eſt hæc etiam una cauſſarum, quæ matrimonium ſoluunt.

DE EPISCOPIS ET CLERICIS, QVI LAICI FA*cti fuerint, aut [d] ad [mundanas] dignitates peruenerint, aut militauerint.* Cap. XXXII.

d ἀξιώματα.

APoſtolorum canon 83. Concilij Nicæni canon 12. Concilij Chalcedonenſis canon 7. TEXTVS. Lib. 1. Cod. tit. 3. conſt. [e] 37. Serui qui uoluntate dominorum monachi fiunt, libertatem conſequuntur. At ſi relicto [monachali] exercitio ad alium ſtatum tranſeant, in ſeruitutem retrahuntur. Et conſtit. 52 eiuſdem tit Si quis quum clericus ſit, armatam militiam obeat, aut [iam] depoſitus in militiam concedat: [f] exauthoratur, & confeſtim ſuæ ciuitatis, aut alterius intra unam prouinciam, ſi ipſius ciuitas multos decuriones habet, decurio fit. Quòd ſi delitescat, ipſius bona decuriones inuolãt, & ſemiſſem ex reditib. [iam] conſtitutis aut emendis percipiunt, alter aũt ſemis præfectorũ menſę infertur. Idem etiã in monacho, qui quomodocũq; militat, aut dignitatẽ aſſumit, aut forenſem uitã ſectatur, [obtinet.] SCHOLIVM. Conſt. 37. tit. 3. lib. 1. Cod. non eſt poſita in Baſil. neq; eiuſdem tit. 52. neq; 53. Quæras aũt lib. Baſil. 4. tit. 1. cap. 11. thema 3. quod ſic ait. Quòd ſi monachus monaſterium reliquerit, & ad ſecularem

e In lib. noſt. 38
f ἀκαταλέγεται.

uitam transierit: hic militia primùm & honore, si quem habet, denudatus per locorum episcopum & prouinciæ præsidem in monasterium remittitor: & res quas postea habere monstratus fuerit, ad monasterium, in quod immittitur, pertinento. Si denuò quoque monasterium relinquat: tunc præses eum prouinciæ, in qua inuentus fuerit, detineto, & subiectæ sibi cohorti accenseto. Et cap. 3. eiusdem lib. & tit. quod sic habet: Cæterùm si quis ad monasticam uenire uitã uoluerit, iubemus, ut si quidẽ de eo cõstet, quod nulli [*seruili*] cõditioni obnoxius sit: præsul monasterij habitũ illi, quãdo sibi uisum fuerit, adhibeat. Si de eo nõ constet, cui nã conditioni obnoxius sit, intra tres annos habitũ is monasticum nõ assumat, sed intra prædictum tempus monasterij præsul periculum facito, si pedem referre uelit. Et si intra triennium emergat aliquis, qui hunc uel seruum, uel colonum, uel ascripticium suum esse dicat, quodque uel agricolationis laborem fugiens, uel aliquid furatus, uel propter aliquod delictũm in monasterium ingressus sit, & hæc comprobata fuerint: restituitor is domino suo cum rebus quas in monasterium intulisse probatus fuerit, data prius & accepta fide, quòd nihil à domino suo mali perpetietur. Si nemo intra triennium contra aliquam prædictarum personarum actionem & controuersiam mouerit: monasterij præsul post triennij decursum tunc illi habitum præbeto, si istiusmodi hominem dignum iudicauerit: neque postea quisquam ei negocium de statu ac conditione sua facessito, quamdiu tamen in monasterio degit. Res uerò quas in monasterium intulisse uidebitur, probanti id domino restituitor. At si quis prædictarum personarum reliquerit monasterium, & ad secularem uitam transierit, siue in urbibus siue per agros oberrans: suæ fortunæ ac conditioni redditor. Et cap. 10. eiusdem tit. quod dicit: Interdicimus item parentibus, ne filios suos, simulatque monasticam uitam elegerint, è uenerabilibus monasterijs abstrahant. TEXTVS. Const. 53. eiusdem tit. Non licet parentibus, ut impediant, quò minus liberi uolentes monachi aut clerici fiant: aut propter hoc solùm [*illos*] exhæredent. Sed si ipsi testamentũ condant, necesse habent, ut illis quadrantem relinquant: sin autem, locus [*est*] ab intestato. Quòd si [*illi*] ecclesias aut monasteria relinquant, atque mundani fiant: omne ipsorum ius ad monasterium aut ecclesiam pertinet. Dicit uerò etiam const. 2. tit. 1. Nouellarum, quòd siue presbyter, siue diaconus, aut hypodiaconus, aut lector clericalem habitũ relinquere, & ad aliud uitæ genus transire uoluerit: uel cum bonis curiæ, uel egenus cohortali conditioni ascribatur. Et const. 2. eiusdem tit. Nemo, inquit, [*ecclesiasticam*] suam sortem deserens, mundanus efficitor. Alioqui dignitate, [a] quæ fortè ipsi obuenerit, aut militia priuabitur, & suæ ciuitatis curiæ tradetur. Si seruus sciente neque contradicente domino clericus factus fuerit: liber & ingenuus fit. At si dominus ignorauerit, atque intra annum fortunam comprobet: illum recipit. Quòd si ita liber factus, ad mundanam uitam transeat: traditur domino in seruitutem. Item: Si qui per monachatum liber factus est, mundanus fiat, aut in ciuitatibus uel in agris circumerret: suæ fortunæ restituitur. Et const. 13. eiusdem tit. ait: Si seruus secundum obseruationem in illa [*traditam*] monachus factus, monasterium relinquere, aliamque uitę rationem sectari tentauerit: licebit domino, posteaquam fortunam comprobarit, ut ipsum trahat, & inter seruos subijciat. Sed & const. 1. tit. 1. Nouellarum dicit: Si monachus laicus factus fuerit, denudatur militia: & cum ijs quæ acquisiuerit, per episcopũ in monasterium mittitur. Præses autem prouinciæ in qua comprehensus fuerit, adiungit ipsum prouinciali cohorti. SCHOLIVM. Const. 53. tit. 3. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. quemadmodum etiam [b] antea diximus. Quæras tamen lib. 4. tit. 1. cap. 9. quod sic habet: Nullam autem licentiam damus aut patribus, ut liberos: aut liberis, ut parentes, qui secularem conuersationem relinquunt, tanquam ingratos hæreditate sua excludant, per causam aliquã quæ monasticam uitam

[a] τῆς ἀξ ἀξίας ἐκπίπτει.

[b] ἀνωτέρω.

uitam præcesserit. Const. 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 6. Hoc autē eius cap. non est positum in Basil. Const. 2. eiusdem tit. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. posita [q; est] in lib. Basil. 3. tit. 1. cuius 34. cap. dicit, quæcunque in textu comprehenduntur. Legas [etiam] eiusdem lib. & tit. cap. 37. quod insertū est interpretationi cap. 36. tit. 1. præsentis operis. Const. 13. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 5. Hoc autem cap. non est positum in Basil. Const. 2. eiusdem tit. est similiter Nouella 123. posita [q; est] in lib. Basil. 4. tit. 1. cap. 11. quod ad uerbum initio præsentis 32. cap. insertum legas.

DE IIS QVI CLERICOS DELINQVERE SCIVNT, *& non manifestant.* Cap. XXXIII.

Basilij canon 71. TEXTVS. De ijs qui fures, alijs'ue criminibus obnoxios, aut recipiunt, aut occultant, aut quum possunt non tradunt, tractant tit. 39. lib. 9. Cod. & tit. 16. lib. 47. Dig. iam ipsos pœnis quæ contra illos competunt, subijcientes: iam diuersas pœnas inferentes. [*Qui*] etiam [*tractant*], quomodo rei qui in agris degunt, abstrahantur. Qui uero latronem cognatum aut propinquum custodit & conseruat, medio quodā modo punitur: ut digest. 2. dicti 16. tit. lib. 47. [*docet.*] SCHOLIVM. Tit. 39. lib. 9. Cod. positus est in cap. 3. tit. 27. lib. 60. Basil. & ait in hunc modum: Qui sciens quempiam obnoxiū crimini receperit: eandem pœnam sustinebit. Qui fures receperit, & in iudicium non adduxerit: [*substātia eius*] publicator: aut pro qualitate personæ, prout iudici uisum fuerit, punitor. Tit. 16. lib. 47. Dig. positus est in cap. 1. eiusdē 27. tit. lib. 60. & ait: Latronū receptores, & qui quum apprehendere latrones possent, pecunia uel subreptorum parte accepta, [*illos*] dimiserunt: perinde atque latrones puniūtur. Digest. 2. tit. 16. lib. 47. Dig. est cap. 2. dicti 27. tit. quod expressè habet, ut scriptū est. Legas etiam 4. eius cap. quod docet, quomodo criminibus obnoxij, qui in prædijs [*rusticis*] degunt, [*inde*] abstrahantur: &, quòd nisi prædij domini hos magistratui offerant, eius dominio priuentur: primates autem prædij & procuratores, [*nisi id faciant,*] in exilium mittantur. Verùm tu quæras totum 27. tit. 60. lib. [*ac*] legas etiam lib. 1. tit. 1. cap. 22. 50. 90. & lib. 60. tit. 39. cap. ult. Complectuntur enim, quòd perinde atque hæretici & incantatores, ij qui illos recipiunt & occultant, puniantur.

QVOD QVI CLERICI FIDEIVSSIONES DANT, *deponantur.* Cap. XXXIIII.

Apostolorum canon 21. TEXTVS. Const. 25. & [a] 32. tit. 3. lib. Cod. clericos litigantes fideiussiones dare dicunt. Et constit. 2. tit. 1. Nouellarum, clericos litigantes fideiussorem non dare, sed [b] confessionem pignoraticiam sine iuramento facere: episcopos autem litigantes neque fideiussiones dare, neque confessionem facere dicit. SCHOLIVM. Constit. 25. & 32 tit. 3. lib. 1. Cod. non sunt positæ in Basil. Constit. autem 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. posita [q; est] in lib. 3. Basil. tit. 1 cuius 44. & 45. cap. circa finem dicunt, quæcunque à Photio in Compendio proposita sunt. Cæterùm quæ scripta sunt in expositione 20. Canonis sanctorum Apostolorum, ad solutionem ambiguitatis quæ de fideiussionibus episcoporum & clericorum inducitur, sufficiunt quæ legas.

a In lib. nost. 31

b ὁμολογίαν ἐνεχυρικὴν.

DE CLERICIS, QVI IN CAVPONA, VEL PVBLICO *diuersorio cibum capiunt.* Cap. XXXV.

Apostolorum canon 54. Concilij Laodiceni canon 24. Concilij Carthaginensis canon 40 Concilij sexti canon 9. TEXTVS. Const 14. tit. 1. Nouellarum ait, quòd monachum in caupona conuersantē castigari oporteat, in prouincijs quidē à ciuitatū defensorib. Constantinopoli uerò à prætoriorū præfecto:

fectò:& à monasteriorum antistite expelli. [*Tum etiam hanc*] legem ubiq; ualere, eamq; obseruandam præfectos atq; præsides curare [*debere.*] SCHOLIVM. Const.14.tit.1.Nouellarum, est Nouella Iustiniani 133. posita [*q. est*] in lib.4.Basil.tit.1.cap.16.quod sic habet, quemadmodum in Compendio propositum est. Quæras [*uerò*] etiam sanctorum Apostolorum canonem 42.& 43.

DE CLERICIS IMPERATOREM, EPISCOPVM, *magistratum, aut presbyterum contumelia afficientibus.* Cap. XXXVI.

Apostolorum canon 55.56.84. TEXTVS. De clericis contumelia afficientibus ciuilis lex specialiter nihil tractat. Dicit autem in lib.9. Cod. tit.7. constit.1.eaq; unica, quòd qui Imperatorem conuicijs incesserit, non puniatur, neque durum aliquid nec asperum sustineat. Aut enim [*inquit*] ex leuitate dixit, & contemnitur: aut ex insania, et miseratione dignus habetur: aut tanquam iniuriam passus, & condonatur. [*Eam*] autem [*rem*] ad Imperatorem referri, eumq; ex qualitate personæ iudicare, uenia'ne dignanda, an uerò punienda sit. Nam dicitur etiam lib.48.tit.4.digest.7. iudices Principalis [*Maiestatis*] ueneratione abuti non debere, sed ueritatem spectare, an [*uidelicet*] persona [*illud*] facere potuerit, & an antè fecerit, & an cogitauerit, & an sanę mentis fuerit. Neque enim facilè garrulum puniri debere, nisi si tale delictum sit, quod ex certa lege,
a ἐξ ὁμοίου. aut [a] ad exemplum puniatur. Acerbius autem in milites insurgi. Generaliter [*uerò*] de ijs qui contumelia afficiunt, uel uerberant, uel famosos [*libellos*] conficiunt, uel illos reperiunt, uel legunt & non disrumpunt, tractat liber 47. tit.10. & lib.9. Cod. tit.35.& 36.& Instit. [*lib.*] 4.tit.4.in quibus dicitur, quòd [*iniuriarum actio*] tum pecuniariè tum criminaliter moueatur. Et, quòd iniuriarum damnatus infamis fiat: tametsi seruum alienum iniuria affecerit, aut amicè datis pecu-
b In lib. nost. 2. nijs [*de ea actione*] transegerit: uti lib.3.tit.2. digest. [b] 2.& [c] 6. [*traditur*]. Et, quòd
c In nostris 4. atrox iniuria sit, quæ magistratui, consuli, sacerdoti, [*alioqui'*] ue [d] honore prædi-
d ἀξιωματικῷ. to fit. Et, quòd intra annum duntaxat [*hæc actio*] moueatur. Cæterùm in eos qui famosos [*libellos*] componunt, qui'ue illos legunt, qui'ue uim eorum aliquibus dicunt, capitalis pœna cõstituta est: quemadmodum lib.9.tit.36. [*docet.*] SCHOLIVM. Const.1.tit.7.lib.9. Cod. est lib.60.tit.36. cap.13. quod habet, quomodo in Compendio propositum est. Digest.7.tit.4. lib. 48. est thema 2.cap.8. tit.36.lib.60. quod expressè complectitur, quæcunq; in textu scripta sunt. Nota
e ξένα. itaq; utrumque, ut [e] admirandum, & sanè quàm utile. Tit. 10. lib. 47. Dig. positus est in tit.21.lib.60.Basil.ab initio, cuius diuersa capita quæras de iniurijs & famosis [*libellis*] differentia. Primùm autem eiusdem tit.cap.hęc ad uerbum dicit:
f τὸ παρανόμον. Generaliter iniuria dicitur, [f] quicquid non iure fit: specialiter contumelia, & damnum [*culpa datum*], ut in [*lege*] Aquilia: & iniquitas, ut in eo qui iniquè & iniustè sententiam dixit. Tit. 35. lib. 9. Cod. positus est in cap.43.tit.21.lib.60. quod dicit: Qui iniuriarum actionem per calumniam instituit, aut relegatur, aut à dignitate amouetur. Tit.36. eiusdem lib. positus est in lib.60.tit.63. cuius 1. cap. hæc dicit: Quicunq; libellum famosum obsignatum aut non signatum reperiens, non statim combusserit, sed legerit: subiaceto pœnæ, quam author eius [*deprehensus*] subiret. Et cap.2. Qui libellum famosum repererit, nulli alteri uim eius dicito: sed disrumpito, aut comburito. Qui hoc non fecerit, capitali pœnæ subiugabitur. Sanè uerò quisq;, quæ in famoso libello ponere uelit, cum fiducia deferto: sciens quòd si [*ille*] probauerit, honore dignandus: si non probauerit, puniẽdus erit. Istiusmodi aũt libellus, eius in quẽ editus est existimationem non lædit. Tit.4. [*lib.*] 4. Instit. non est positus in Basil. Dicit autem iniuriarum actionem & pecuniariè & criminaliter moueri. Digest.2.& 6.tit.2. lib.3.

Dig.

Dig. posita sunt in initio cap. 1. tit. 2. lib. 21. Basil. cuius eiusdem tit. diuersa cap. quæras, ac [*simul*] legas thema 3. cap. 1. eiusdem tit. & lib. quod insertum est 27. cap. præsentis tit. circa medium.

DE IIS QVI CONIVRATIONES AVT [a] FACTIONES faciunt. Cap. XXXVII.

a φατρίας.

CONcilij Chalcedonensis canon 18. Concilij Carthaginensis canon 53. Concilij sexti canon 34. TEXTVS. Ciuilis etiam lex factiones atque coniurationes punit: quemadmodum lib. 48. tit. 4. & tit. 19. digestum 11. & lib. 16. [*docent.*] SCHOLIVM. Tit. 4. lib. 48. Dig. positus est in tit. 36. lib. 60. Basil. cuius 4. cap. quære. Ait autem illud, posteaquam ipsum præcedentia cap. qui nam legæ Maiestatis crimine teneantur, dixerunt, hæc in hæc uerba: & qui effecit, ut aduersus rempublicam coniuraretur: & qui in exercitu insidias struxit, eum'ue hostibus prodidit: & qui dolo [*malo*] impedijt, quo minus hostes in potestatem Romanorum deuenirent: aut cuius opera hostes [*commeatus*] copia, armis, equis, pecunia, alio'ue modo adiuti fuerint: aut ex reipublicæ amicis hostes fecit: aut qui impediuit, quo minus alia natio reipublicæ obtemperet: aut qui effecit, ut obsides, pecuniæ, aut iumenta hostibus [b] darentur. Digest. 11. & 16. tit. 19. lib. 48. Digest. est thema 3. cap. 11. tit. 51. lib. 60. & cap. 16. eiusdem tit. & libri. Vtrumque enim, eos qui coniurationes aut factiones faciunt, punit.

b Pro δεχθῶσι, lego δοθῶσι.

CVIVSMODI DELICTA ORDINATIO DILVAT. Cap. XXXVIII.

COncilij Nicæni canon 9. Concilij Ancyrani canon 12. & quę in eo à nobis scripta sunt.

DE POENITENTIA ET, QVI'NAM FACVLTATEM habeant dandi pœnitentibus [c] absolutionem. & Quòd sacerdoti liceat minuere & augere pœnas. Cap. XXXIX.

c καταλλαγήν.

APostolorum canon 51. 52. Concilij Nicæni canon 11. 12. Concilij Ancyrani canon 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Concilij Neocæsariensis canon 1. 2. 11. 12. Concilij Carthaginensis canon 6. 7. 27. 47. 48. Concilij Laodiceni canon 2. Concilij sexti canon 102. Basilij canon 5. 34. 74. 75. 76. 82. 84. Gregorij Nysseni canon 3. 4. 7. 8. TEXTVS. Constit. 3. tit. 7. lib. 1. Cod. sustulit pœnitentiam orthodoxorum ad hæreticos deficientium. Nouella autem 37. quæ de Africanis ecclesijs differit, talibus pœnitentiæ tempus dedit. Constit. porrò 34. tit. 4. lib. 1. Cod. & const. 2. tit. 1. Nouellarum, episcopo uidenti pœnitentiam clerici qui alea lusit, aut spectaculis [*se*] immiscuit, potestatem facit, ut pœnam minuat, & antequam statutum tempus completum sit, ipsum sacro ministerio restituat. Verùm hoc in episcopis speciale est. Nam ciuiles iudices facultatem habent, ut in ipsa sententia pœnam tum augeant, tum minuant: ut tamen in utroque [*modo*] rationem non excedant: quemadmodũ lib. 48. tit. 19. dig. [d] 12. [*traditur*] tametsi eiusdẽ lib. tit. 16. dig. 1. & lib. 50. tit. 1. digest. 15. [*uel*] maximè dicat, quòd iudici facti quæstio, non autem legis [e] persecutio cõmissa sit. Certè quidem qui iudicauit, sententiam euertere non potest. Dicitur namque lib. 7. Cod. tit. 50. constit. 1. quòd neque suam neque [f] decessoris sui sententiam quisquam rescindere possit. Et lib. 9. tit. 47. const. 15. quòd præsidi pœnam sua dictam sententia reuocare non liceat. SCHOLIVM. Constit. 3. tit. 7. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. quãquam istiusmodi tit. in lib. 60. positus sit tit. 54. cap. 23. Nouella Iustiniani 37.

d In lib. nost. 13

e ἐπεξέλευσις.

f διαδεχθέντος.

l quæ

quæ de ecclesijs Africanis differit, non est posita in Basil. dat [interim] tamen his pœnitentiæ tempus. Constit. 34. tit. 4. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. Constit. 2. tit. 1. Nouellarum, est cap. 22. tit. 1. lib. 3. Basil. quod habet, ut in Compendio propositum est, [quod idem] è Nouella Iustiniani 123. cuius 15 cap. est, exemptum [est]. Digest. a 12. & 13. tit. 19. lib. 48. Digest. est cap. 11. tit. 51. lib. 60. quod sic habet: Pro qualitate delicti oportet pœnam pronunciari: & uerò iudicem neque seuerum, neque mitem apparere: sed in leuioribus lenem esse ipsum oportet, ac in grauioribus cum benigno temperamento seuerum. Et cap. 14 Qui extra ordinem de criminibus cognoscit, augere & minuere pœnam potest: ita tamen, ut in utroque [modo] rationem non excedat. Digest. 1. tit. 16. lib. 48. Digest. est cap. 10. tit. 1. lib. 60. quod circa finem dicit, quòd facti quidem quæstio iudici cōmissa sit, legis autem persecutio non item. Tit. 1. lib. 50. Dig positus est in lib. 54. Basil. tit. 1. cap. 4. Digest. autem 15. omissum est. Constit. 1. tit. 50. lib. 7. Cod. est cap. 86. tit. 1. lib. 9. Basil. quod sic habet: Neque decessoris neque suam sententiam quenquam reuocare posse, in dubium non uenit: nec ab huiusmodi decreto prouocationem proponi, explorati iuris est. Constit. 15. tit. 47 lib. 9. Cod. est cap. 55. tit. 51. lib. 60. Basil. quod sic dicit: Pœnam reuocare præsidi nō licet. Quæras etiam tit. 50. eiusdem 60. lib. cap. 1. thema ult. & lib. 7. tit. 2. cap. 20. & lib. 9. tit. 1. cap. 84. & 127. & lib. 56. tit. 8. cap. 29. TEXTVS. In digest. 45. tit. 1. lib. 42. pœnam sententia dictam, sine Principali authoritate neque ampliari neque minui posse dicitur. Et lib. 48 tit. 18. digest. 1 ait: Si seruus metu ad dominum reuertendi [crimen aliquod] in se confingat, & post condemnationem eo de conscijs quæsito, ueritas appareat: liberatur pœna, eaq; conditione ne ad dominum reuertatur à cohorte diuenditur, & precium domino datur. Iudex autem qui aliquem damnauit tanquam sontem, liberare insontem compertum non potest. Neque enim quisquam sententiam suam reuocat, etiamsi pecuniaria sit. In criminibus igitur de eo ad Principem referre [iudicem] oportet. Et digest. 9 & 27. tit. 19. eiusdem lib. Decurio neque in metallum, neque in opus metalli damnatur: nec furcæ subijcitur, neque exuritur. Sed tametsi tale quippiam iudicatum sit, liberatur: non [quidem] per iudicem, sed per Principem, qui [eam rem] edoctus pœnam aut permutat, aut remittit. Et: Præsides sententias suas non rescindunt. Si tamen in se quis mentitus, aut ob defectum testificationum condemnatus fuerit, & postmodum probationes quæ ipsum iuuent inueniantur: Princeps aut liberat eum, aut pœnam minuit. SCHOLIVM. Digest. 45 tit. 1. lib. 42. est thema penult. cap. 46. tit. 3. lib. 9. Basil. quod habet, quomodo scriptum est. Interrogabit uerò quispiam, quum cap. 13. tit. 51. lib. 60. b paulo ante insertum, iudicem augere & minuere pœnam posse dicat: qua ratione hîc dicatur contrarium. [Sanè uerò] qui extraordinariè de crimine iudicat, augere & minuere pœnam potest: qui autem de ordinaria caussa, quæ ex lege definitam & certam pœnam habet, criminaliter iudicat, id facere non potest. Aut dicas, quòd ante sententiam quidem augere & minuere pœnam, etiam à lege definitam, possit: post sententiam autem non possit. desijt enim esse iudex. Quorsum quæras cap. 14. eiusdem 51. tituli lib. 60. [Atque] in hunc [quidem] modum soluas & 5. thema cap. 13. tit. 2. lib. 21. & 3. atque 4. cap. tit. 3. eiusdem libri. Digest. 1. tit. 18. lib. 48. est thema 19. cap. 1. tit. 50. lib. 60. quod eadem dicit, quæ in Compendio sunt proposita. Digest. 9. tit. 19. eiusdem lib. Digest. non est positum in Basil. Digest. 27. eiusdem tit. & lib. Dig. est thema 2. cap. 27. tit. 51. lib 60. quod sic habet: Si decuriones uel principales ciuitatum capitale aliquid cōmittant, uti exilio, relegatione, aut capitali pœna digni sint: oportet præsidē eos uinctos custodire, & ad Principē referre, relationi adiuncta in ipsos lata sentētia. Thema aūt 1. eiusdē tit. ait: Præsides sententias suas rescindere nequeūt: & quę deinceps in Cōpendio sunt proposita.

a In lib. nost. 11

b ἀνωτέρω.

TEXTVS.

TEXTVS. [Atq;] hæc [quidem] de perfectis sententijs dicta sint. Siquidem quæ iudex in parte [aliqua iudicij] interlocutus fuerit, ea prorsus tollere & immutare potest: quemadmodum lib. 42. tit. 1. digest. 14. & lib. 4. tit. 8. digest. 19. 20. [traditur.] Et meritò [quidem.] Nam qui interloquutus est, manet iudex: qui uerò sententiam dixit, in eadem [illa] re iudex esse desijt: ut lib. 42. tit. 1. digest. 55. [docetur.] SCHOLIVM. Digest. 14. tit. 1. lib. 42. Dig. est cap. 14. tit. 3. lib. 9 quod pauloante insertum est. Dig. 19. tit. 8. lib. 4. Dig. & 20. sunt tit. 2. lib. 7. cap. 19. quod sic habet: Arbiter prout sibi uidetur iudicat, neq; in [eius] sententiam inquirit prætor. Quod si in arbitrum [ita] compromissum sit, ut certam sententiam dicat: non ualet [arbitrium], nec sententiam dicere cogitur. Dicit autem sententiã, qui in animo habet pronunciato suo omnem controuersiam decidere. Sed si de multis rebus [arbiter] sumptus sit: sententiam dicere non uidetur, nisi omnes controuersias finiat. Cæterùm si iudicauerit aliquid dari, aut reum absolui: non potest postmodum contrariam sententiam dicere. Quæ uerò de præparatione causæ interlocutus est, mutare potest: utputa si iusserit Calendis [iudicium] obseruare, & mox Idibus iubeat. Et cap. 20. Et si errauerit in sententia dicenda, nõ corrigit. Quandoquidem qui iudicauit, iudex esse desijt.

TITVLVS DECIMVS.

De administratione rerum ecclesiasticarum. &, De [rebus] episcoporum proprijs.

QVOD OECONOMVM EX CLERO ECCLEsiæ, [cuius œconomus est] esse oporteat. Caput I.

ONCILII Chalcedonensis canon 26. Concilij Nicæni secundi canõ 11. Theophili ex Commonitorio canõ 9. TEXTVS. Const. [a] 32. tit. 3. lib. 1. Cod. œconomum ab episcopo fieri oportere dicit. Et const. 41. eiusdem tit. per [b] explorationem fieri. Const. 24. eiusdem tit. quòd oporteat œconomos singulis, uel summum alternis mensibus apud arcarios rationes conficere: alioqui periclitari. Et, quòd quisq; œconomus quærat quæ suæ administrationis sunt: reliqui uerò secundum iussionem patriarchæ non scriptam rationibus, subscribant legi: quodq; citra hanc obseruationem in rationem deducitur, id de suo œconomi dent. Et 42. eiusdem tit. quòd singulis quibusq; annis œconomus rationes reddat tractus sui episcopo, & restituat, si quod damnum dedisse, aut lucrum fecisse uideatur. Si uerò ante [redditas] rationes moriatur, illis hæredes eius teneri. Teneri autem ob negligentiam, aut si [quid] [c] ijs qui soluendo non sunt elocauerit. Porrò 2. const. tit. 1. Nouellarum, interdicit œconomis, & orphanotrophis, & reliquarum uenerabilium domuum dispensatoribus, atque insuper quarumcunq; [domuum] chartularijs, & horum parentibus simul & liberis, & alijs genere ipsis aut affinitate coniunctis, ne emphyteuses, aut locationes, aut hypothecas rerum uenerabilibus domibus [competentium] uel per se uel per interpositas personas suscipiant. Alioquin [inquiens] & contractus irritus erit, & œconomorum, & chartulariorum, & dispensatorum, quibus [illi] prædicto modo cõiuncti sunt, uniuersum patrimonium post ipsorũ mortem ad uenerabilem domum, unde rem susceperunt, perueniet. SCHOLIVM. Const. 22. tit. 3. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. neq; 21, neq; 41. neq; 42. Legas autem & 3. Iustiniani Nouellam, siue cap.

a In lib. nost. 11

b δοκιμασίας.

c ἀπόροις.

ult.tit.2.lib.3.Baſil. quod ſic habet: Quemadmodum autem ad eam [*eccleſiam*] pertinentes ſumptus certa fine deſcripſimus, ita conuenit,ut ſanctiſſ. pro temporibus patriarcha & reuerendiſſ. clerici circunſpiciāt, ne reliqui ſumptus, qui ex eccleſiaſticis reditibus fiunt,aliter quàm in pias & Deo placitas cauſas inſumantur:& ut in illos conferantur,qui & reuera egent, nec aliunde habēt unde uiuant.(hęc enim Dominum Deum conciliare ſolent) nō uerò per patrocinia & hominū ſtudia in locupletes diſtribuāt ea quæ ad eccleſiaſticos ſumptus ſuppetunt,ut exinde egentes uitę neceſſarijs defraudentur.Nouerint enim Deiamantiſs. œconomi,tam qui nunc, quàm qui olim pro temporibus futuri ſunt, quòd ſi quid in his deliquerint, non tantùm pœnis cœleſtibus erunt obnoxij, ſed etiam de ſubſtantia ſua ſacroſanctę eccleſię indemnitatem præſtabunt.Notes ergo pręſentem Iuſtiniani Nouellā propter [a] formas, quæ à patriarchis [b] fraterniiatum reliquarumq; [c] frumentariarum penſionum nomine ad diuites atq; potentes perſonas emittuntur: atq; duas has ſecundum eius præſcriptum eſſe inualidas: quæ uerò ad egenos mittuntur, eſſe ratas. Conſt.2.tit.2.Nouellarum, eſt Nouella Iuſtiniani 120.ſiue thema 2.cap.7.tit.2.lib. 5. Baſil.quod habet,ut in Compendio propoſitum eſt.

a τυπώματα.
b ἑλιαφάτων
c εἰσφορίων.

DE RERVM ECCLESIASTICARVM ADMINIſtratione. Cap. II.

APoſtolorum canon 38.40.41.Concilij Antiocheni canon 24.25.Cyrilli ex epiſtola ad Domnum caput 2.Theophili ex Commonitorio caput 16. TEXTVS. Multa de rerum eccleſiaſticarum adminiſtratione dicta ſunt in tit. 2.lib.1.Cod.& multis Nouellarum conſtitutionibus.Legas uerò tit.2. Nouellarum,& præſertim 2.& 3.eius conſt.quæ comprehendunt quæcunq; ad eccleſiaſticas adminiſtrationes & priuilegia pertinent. SCHOLIVM. Tit.2.lib.1. Cod.poſitus eſt in lib.5.Baſil.tit.1.à cap.1.uſq; ad 11.Conſt.2.& 3.tit. 2. Nouellarum,eſt Nouella Iuſtiniani 120. & 131. quarum altera poſita eſt in lib.Baſil. 5.tit. 2.altera in eodem lib.tit.3.quos tit.legas.

d Legēdo pro αὐ, αὐτῶν, hunc ſenſum dicio.

DE REBVS ET REDITIBVS ECCLESIARVM, *quæ ſine epiſcopo ſunt.* Cap. III.

COncilij Ancyrani canon 15. Concilij Chalcedonenſis canon 25. Concilij ſexti canon 35.

DE ALIENATIONE [RERVM] ECCLESIASTIcarum. Cap. IIII.

APoſtolorum canon 38.73.Concilij Ancyrani canon 15. Concilij Carthaginenſis canon 22.23.Concilij Nicęni ſecundi canon 12.Cyrilli ex epiſtola ad Domnum cap.2.Lege quæ annotata ſunt in cap.2. præſentis tit.

DE BONIS EPISCOPORVM ET CLERICORVM *poſt ordinationem acquiſitis.* Cap. V.

e In lib.noſt.12

COncilij Carthaginenſis canon 32.Concilij primi & ſecundi in ęde ſanctorum Apoſtolorum [*habiti*] canon 7. TEXTVS. Conſt. [e] 33. tit.3.lib.1. Cod.ait:Quæcunq; epiſcopi & clerici & orthodoxi quo tempore in patria poteſtate eſſent acquiſierint: ea tametſi in poteſtate [*adhuc*] degant, propria habent,neque conferunt.Atque facultatem habent,ut [*aut*] uiui illa alienent,aut teſtamento extraneis relinquant,uel ad poſteros tranſmittant.Et conſt.41.eiuſdem tit.Quæ poſt epiſcopatum acquiſita ſunt, alienare, aut de illis teſtamentum facere epiſcopus non poteſt (extra quàm ſi à parentibus, aut patruis,uel auunculis, aut fratribus ad ipſum peruenerint) ſed ad ipſius eccleſiam pertinēt,& poſt eius mortem rationes harum rerum ab œconomis exiguntur.Quę uerò ante epiſcopatum acquiſita ſunt,& alienat,& de ijs teſtamentum condit.

Et

Et const. a 45. episcopi, clerici, & diaconi quasi castrensia [*peculia*] habent, & iu re super illis testantur, neque testamentum DE INOFFICIOSO [*querelæ*] est obnoxium. Const. 3. tit. 2. Nouellarum: Quę post episcopatum, inquit, [*aut*] mobiles aut se mouentes res acquisitæ sunt, eas episcopi ad cognatos alios'ue nullo modo trásferunto: sed ad redemptionem captiuorum, aut pauperum alimoniam, aut in utilitatem ecclesiæ suæ expendunto. Quę uerò ex his post illorum obitum superfuerint: ipsorum ecclesia uindicato. At quæ ante episcopatum habuisse comprobati fuerint, aut post episcopatum à cognatis, quibus ab intestato usq; ad quartum gradum succedere poterant, ad ipsos peruenerint: [*eorum*] alienandorum facultatem habent. Atque hæc [*quidem*] in orphanotrophis etiam obtinent, & prochotrophis, & nosocomis, & gerontocomis, & xenodochis, & omnibus alijs uenerabilium domuum dispēsatoribus: in [*rebus uidelicet*], quæ dispensationis suæ tempore prædicto modo ad ipsos peruenerint. Const. 2. tit. 1. Nouellarum, quæ post ordinationem ab episcopis acquisita sunt, ea ad ecclesias ipsorum pertinere, simplicius dicit: Omnes, inquiens, clerici (hoc est, presbyteri, diaconi, lectores, cantores) quas res quomodocunq; acquisierint, tametsi sub patria potestate sint, proprias habent, [*eas*] q; donare, ac de ijs testari [*possunt*:] ita tamen, ut ipsorum filij, aut his non subsistentibus, parentes, legitimam portionem ferant. Constit. 3. tit. 2. Nouellarum ait: Quòd si episcopus, aut clericus cuiuscunq; gradus, aut ecclesiæ diaconissa sine testamento uel legitimis decedat successoribus: horum successio ecclesię, in quam ordinati fuerunt, applicatur. SCHOLIVM. Constit. 33. tit. 3. lib. 1. Cod. est cap. 8. tit. 3. lib. 3. Basil. quod sic habet: Quæcunque presbyter & diaconus sub patria potestate acquisierit, quolibet modo alienato, ac de ijs testator: neq; illa ab ijs qui ipsum in potestate habent, uindicantor, aut cum fratribus eorum'ue filijs conferuntor: sed ipsius liberi, tametsi intestatus decesserit, capiunto. Const. 41. tit. 3. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. similiter neq; const. 45. eiusdem tit. & lib. Const. 3. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 131. [*ac*] posita [*est*] in lib. 5. tit. 3. Cuius sanè Nouellæ cap. 10. hæc eadem docet, quæ in Compendio sunt proposita, uoce, Immobiles, tantummodo adiecta. Dicit enim, neque mobilia, neq; immobilia, neque se mouentia, ab episcopis post episcopatum acquisita, alienari. At tit. 10. Nouellarum, ut ex textu constat, mobilium & se mouentium duntaxat meminit. Const. 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. posita [*q; est*] in lib. 3. Basil. tit. 1. atque 42. eius cap. dicit, quæcunque in textu scripta sunt. Constit. 3. tit. 2. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 131. posita [*q; est*] in lib. 5 Basil. tit. 3. ac circa 10. cap. in fine dicit, quæcunque in textu compendiosè proposita sunt.

a In lib. 2oft. 3o

DE PROPRIIS EPISCOPI REBVS. ET, QVOD *intestatus decedere non debeat.* Cap. VI.

Apostolorum canon 40. Concilij Antiocheni canon 24. Concilij Chalcedonensis canon 22. Concilij Sardicensis canon 12. Concilij Carthaginensis canon 22. 81. Legas quæ in 5. cap. præsentis tit. annotata sunt.

VT QVAE IN BARBARIS GENTIBVS SVNT DEI *ecclesiæ, secundum obtinentem consuetudinem administrentur.* Cap. VII.

Concilij Constantinopolitani canō 2. Concilij Chalcedonensis canon 28. Concilij sexti canon 30. 37. 39.

NE EPISCOPVS, NEQVE CLERICVS PER DOnationem aut testamentum [*quicquam*] hæretico det, tametsi ipsius cognatus sit. Cap. VIII.

COncilij Carthaginensis canon 22.81. TEXTVS. Nedum ab episcopis & clericis accipere hæretici prohibentur, uerumetiam ab alijs. Dicitur enim lib.1.tit.5.const.[a] 10. quòd orthodoxus rem immobilem quæ orthodoxam ecclesiam habeat, nullo modo in hæreticum transferre posit: [*aut*] alioqui [*illam*] confiscari. Rursus const.3 tit.2. Nouellarum ait: Si orthodoxus habens possessionem in qua sancta sit ecclesia, [*illam*] alienauerit, uel reliquerit, uel in emphyteusin dederit, uel locauerit, uel quocunque administrationis genere prębuerit aut Iudęo, aut Samaritano, aut Pagano, aut Montanistæ, aut Ariano, aut breuiter alij hæretico: eius [b] oppiduli ecclesia ipsius dominium uindicato. Lib.1. tit.5. const.18. Si hæreticus, ut militiam uel dignitatem consequatur, aut publico munere fungatur, aut doceat, aut causis patrocinetur, orthodoxum [*se*] simulet, & uxorem aut filios hæreticos [*ipsum*] habere constet, eijcitur. Sed etsi lateat, non potest quicquam rerum suarum donare, alioqui'ue alienare in hæreticum. Verùm illas ipsiusque hæreditatem quæ hæretico defertur, uindicat fiscus. In uniuersum enim qui militiam [*aliquam*] dignitatem'ue obtinent: qui aduocationibus [*uacant*:] qui publico munere, [c] militari'ue magistratu [*funguntur*:] solos orthodoxos hæredes habent: & quæ ab illis quomodocunque ad hæreticos perueniunt, exigit fiscus. Rursus eadem const. dicit: [d] Si filiorum alij sint hæretici, alij orthodoxi, soli orthodoxi hæredes sunt. Quòd si omnes sint hæretici, cognati orthodoxi hæreditatem capiunt. Si uerò nulli sint, succedit fiscus. Const. 19. Hæreticus hæretici filius neque donationem neque hæreditatem patris percipit. Const. [e] 22. Neque ex militis testamento hæreticus hæreditatem aut legatum capit. SCHOLIVM. Constit. 10. tit. 5. libri 1. Cod. non est posita in Basil. Const.3. tit.2. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 135. posita [*q; est*] in lib. 5. Basil. tit.3. atque 3. thema cap.11. eiusdem tit. dicit, quæcunque in textu scripta sunt. Const.18. tit.5. lib.1. Cod. non est posita in Basil. neque 19. neque 22. TEXTVS. Quæ exhæreditationis causas ordinat Nouella 115. ait: Si parens orthodoxus sentiat filios suos non esse orthodoxos, ipsos exhæredandi facultatem habet. Quòd si e diuerso parens hæreticus sit, non alios quàm orthodoxos filios, aut his non subsistentibus orthodoxos cognatos, hęredes scribendi facultatem habeto. Sed si ex liberis aliqui sint orthodoxi, aliqui uerò nō: substantia ad orthodoxos peruenit: tametsi pater alios [*etiam*] hæredes scripserit. Si uerò postmodum hæretici fratres orthodoxi fiant, datur ipsis competens portio: non autē etiam præteriti fructus, neque administrationis rationes exigunt. Interim tamen res [*hæreditarias*] orthodoxi alienare non possunt. At si ad mortem usque in errore permanserint, plenum dominium orthodoxi [*eorumq;*] hæredes acquirunt. Planè si omnes liberi hæretici sint, cognati orthodoxi hæredes fiunt. Qui si nulli sint, tum si clerici parentes fuerint, ecclesia ciuitatis, in qua domicilium habuerunt, facultates percipit. Sed si ecclesiastici intra annum illas uindicare neglexerint, capit eas fiscus. At si laici fuerint, siue testati sint siue non, facultates fiscus capit. Eadem obtinent, si filius orthodoxus parentes hæreticos [*esse*] sentiat, quando [*uidelicet*] ipse testamentum facit: ei'ue succeditur. Constit. De Samaritanis 1. quæ 2 est tit. 3. Nouellarum, permisit Samaritanis tum ex donatione atque testamento capere, tum donare, & ad liberos suos, parentes, cognatos Samaritanos transmittere. At de Samaritanis ult. quæ est 3. tit. 3. Nouellarum, dicit: Samaritani ex testamento aut ab intestato hęredes non fiunt, neque legata donationes'ue capiunt: sed nec Samaritanos, aut qui orthodoxos se simulant, non ita autem sentiunt, ab intestato successores habebunt. Neque [*uerò*] testa-

a In lib. nost. 9

b κώμης.

c συγκροτοῦσιν.

d Habent hæc lib. nostri constit. 11.

e In lib. nost. 13

testamentum faciunt aut legant, aut donant: nisi orthodoxis & fide & operibus: quibus non subsistentibus, bona post mortem ad fiscum perueniunt. Cæterùm qui Samaritani terras colunt, parentes atque liberos suos hæredes scribere, atque ipsis & ex transuerso [*cognatis*], tametsi Samaritani sint, legare possunt. Quòd si horum nullus sit, prædij in quo defunctus agricolabatur, dominus substantiam capit: [*quippe qui*] uicem fisci in hoc obtineat. Constit. 3. tit. 2. Nouellarum dicit: Nullus hæreticus per conductionem aut emphyteusim, aut emptionem, aut alio modo ab ecclesia alio'ue uenerabili loco res immobiles capito. Alioqui hæreticus quæ hac de causa dedit, amittito: res autem ad locum ex quo data est recurrito: dispensator autem qui dedit decæterò à dispensatione arcetor, & in monasterium conijcitor, & per annum à sancta communione segregator. Rursus eadem constit. ait: Si quis hæreticorum, quibus connumerantur Nestoriani, Eutychianistæ, & Acephali,[a] speluncam ausit religionis suæ exædificare, aut Iudæi nouam synagogam extruere: hæc ecclesia uindicato. Si [*quis*] uerò [*quippiam*] huiusmodi personæ in emphyteusin dederit, aut locauerit, aut quomodocunque administrandum concesserit: & quidem hæreticum illum [*esse*] sciens id fecerit: omnes reditus quamdiu contractus durat, ecclesia ciuitatis, sub qua possessio sita est, uindicat: sin ignorans, nullum illi damnum obuenit. Hæreticus autem in utroque casu & à possessione abigitur, & [*eius bona*] publicantur. SCHOLIVM. Nouella 115. Imperatoris Iustiniani posita est in cap. 38. tit. 8. lib. 35. Basil. Dicit autem eius 14. cap. hæc ad uerbum: Si quis ex memoratis parentibus, quum ipse orthodoxus sit, sentiat filium suũ aut filios non esse catholicæ ecclesiæ, &c. quomodo sub Compendio in textu sunt proposita. De Samaritanis constit. 1. quæ est 2. tit. 3. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 129. sed non est posita in Basil. Neque Nouella 3. quæ est Iustiniani 144. Quæras aũt cap. 51. tit. 1. lib. 1. ac legas illud cũ reliquis cap. usque ad finem tit. quæ complectuntur quæcunque in textu compendiosè sunt proposita, & [*insuper*] de hæreticis alia multa atque necessaria. Ex his enim integra castra (uti constat) & regiones Bogomilicas errare, atque in hæresi sua mori sinimus: unum uerò & uilis conditionis talem hæreticum in regia urbe commorantem inuenientes, uehementer punimus. Constit. 3. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 131. posita [*q; est*] in lib. Basil. 3. cuius 11. cap. dicit quęcunque in textu compendiosè proposita sunt. Legas [*autem*] illud usque ad cap. 12. Nam omnia eiusdem 11. cap. themata istiusmodi docent.

[a] καταγώγιον.

TITVLVS VNDECIMVS.

De monasteriis, & monachis.

DE EXTRVCTIONE MONASTERIORVM, ET NE *illa priuati [iuris] fiant. &, De rebus monachorum.*

Caput I.

ONCILII Chalcedonensis canõ 4. 24. Concilij sexti canon 49. Concilij Niceni secundi canõ 13. Concilij primi & secũdi in ęde sanctorũ Apostolorũ [*habiti*] canon 1. & 6. TEXTVS. Const. 13. tit. 1. Nouellarũ ait: Qui monasteriũ ædificare uult, priùs cum locorũ episcopo agito, quo ille ueniens uotum faciat, & crucem figat: atq; tum [*demum*] ædificij fundamentum iacitor. Et const. 3. tit. 2. Nouellarum ait: Qui monasterium extruere uult, non aliter ædificationem incipito, nisi locorum episcopus preces illis profuderit, & preciosam crucem fixerit. Certè qui semel extruere, uel uetus renouare cœpit, consummare cogitur. Legas [*uerò*] etiam quæ annotata

tata sunt in cap.1.tit.2.& cap.14.tit.3.pręsentis operis.Const.1.tit.2.Nouellarum ait:Nemo monasterium, in quo altare erectum, aut sacrum ministerium exhibitū,aut monachalis exercitatio fuerit: [uel] uendito,uel permutato,uel donato.Alioqui quod factum fuerit irritum erit:& qui ceperit, precijs excidet: qui autem uendiderit,& rei & precij amissione multabitur: at que illa sanctiss. eius loci ecclesiæ,uenerabilibusq; eius loci monasterijs attribuentur.Quamobrem [ecclesiarum atq; monasteriorum dispensatores] dispiciant, ut quod malè alienatum est, ad monasticæ [habitationis] formam reducant. Neque [uerò] hypotheca in his ualeto,sed irrita esto,& monasterium sancto ministerio addicitor.Et constit.2. tit.2.Nouellarum ait:Monasterium in hoc ne alienator, ut sacrata forma in priuatam conuersationem transformetur. Alioqui episcopi id monasterium uindicandi,& ad pristinam formam reducēdi facultatē habēt. Lib. 1. tit.3.const.38. ait:Qui monasteria sua relinquant,non recipiūt quas ad illa [res] mobiles adduxerunt,cuiuscunq; quantitatis fuerint:tametsi de illis nulla actorum monumēta confecta sint.In immobilibus autem ius seruari oportet. quoniam illi qui dedit, illarum uindicatio non interit.Et const.13.tit.1.Nouellarum dicit: Si quis monachus recedere uelit,quascunq; res, quando [monasterium] ingressus est,habuit, in monasterij dominium cadent. Et: Quum monasterium ingreditur, quenq; de rebus suis statuere oportet. Ingredientem enim [illæ] comitantur: tametsi id non expressè dixerit. Verùm si quum liberos habeat,illis res aliquas, quæ legitimam portionem substantiæ eius conficiant, dotis donationis'ue ante nuptias nomine donauerit:in reliquis illi nullam communicationem habento.Sin nihil ipsis,aut minus legitima donauerit:etiam postquā ipse monachus factus fuerit,debetur illis legitima. Planè si maritus aut uxor uitam monasticā suscipiat:alter casum ex morte lucratur.Et,Si monachus in militiā,aut ad aliam uitæ formam abeat:substantia eius apud monasterium remanet,ipse uerò prouincialis cohortalis fit.Sed & si quis in aliud monasterium transeat: facultates ipsius ad primum monasterium pertinent. Cæterùm præsules ipsum ne suscipiunto:atq; hoc [ipsum] tum episcopi tum archimandritæ prohibento. Dicit

a l. ἐξ ἀπαιδίας uerò etiā const.52.tit.3.lib.1. Si quis [a] ex casu SI LIBERI NON EXISTENT, restitutione uel sustitutione grauatus fuerit,& quòd uitam monasticam præferat,matrimonium contrahere nolit:res [assignatas] retinet, atque dum uiuit, insumit illas,aut quomodo uult relinquit, dummodo in pias causas. Sed & si sub conditione procreandorum liberorum ipsi relictæ sint, habet illas liberis non procreatis. Idem etiam de uirginitatem sectantibus [mulieribus] eadem const. dicit.Quòd si unus cōiugum uitam monasticam suscipiat, alter repudium mittit,locusq; [est] ex morte pactis, & quod inde lucrū prouenit, seruatur ex eo-

b Pro τὸ κερδαῖνον, lego τὸ κερδαίνειν. dem matrimonio fortè existentibus liberis, aut [b] id lucratur [ea] persona quæ ad secundum matrimonium non deuenit.Cæterùm si sponsus quispiam in monasterium concedat,simplices arræ addimtur,nullumq; damnum subitur: ut eiusdem tit.const. [c] 54.

c In lib. nostris 42.

SCHOLIVM. Const.13.tit.1.Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123.positumq; est 52.eius cap.in lib.Basil.4.tit.1.cap.1.atque illa docet quæ in textu scripta sunt.Const.3.tit.2.Nouellarum, est Nouella Iustiniani 131. posita [q; est] in lib. Basil.5. tit.3. Dicit autem 4. eiusdem tit. cap. quæcunq; in textu cōpendiosè sunt proposita. Const.1.tit.2.Nouellarum,est cap.10.Iustinianeæ 7. Nouellæ. Non est autem positum in Basilic. Constit. 2. tit. 2. Nouellarum,est Nouella 120. posita [q; est] in lib. Basil. 5. tit. 2. Dicit autem 15. eiusdem tit.cap. quæcunq; in textu scripta sunt.Const.38.tit.3.lib.1. Cod. nō est posita in Basil.Neq; const.13.tit.1.Nouellarum,quæ est Nouella Iustiniani 5.Neq; const. 52.tit.3.lib.1.Cod.Neq; 54. TEXTVS. Et quæ de repudio tractat Nouella 117. ait:Si præter causas ab ipsa dictas mulier repudiū miserit: dos marito aut in dominiū,aut si liberi subsint in usumfructū datur. Mulier aūt per iudicē episcopo

ciui-

ciuitatis in qua habitat traditur, & per ipsum ad omnem eius uitã in monasterium conijcitur. Atque si quidem liberos habeat, bessem substantiæ eius [illi] capiunt, trientem uerò monasterium. Sin uerò non liberos, sed parentes habeat: bessem monasterio, trientem autem parentibus dato: extra quàm si qui illã in potestate habẽt, iniusto repudio assensum præbuerint. Tũc enim omnia monasterio applicantur, quemadmodũ etiã quãdo neq; liberos neq; parentes mulier habet. SCHOLIVM. Nouella Imperatoris Iustiniani 117. posita est ab initio cap. 9. in 7. tit. lib. 28. Basil. Hoc autẽ cap. omissum est, & non insertum Basil. Sed pro hoc in eodem 7. tit. de matrimonijs iusta de causa dissoluendis, ac de pœnis quæ citra rationem illa dirimentibus infliguntur, multa ex [a] 117. Nouella & 22 & alijs posita sunt cap. Quæras autem 7. tit. totum de solutione matrimoniorum tractantem. TEXTVS. Et const. 2. tit. 1. Nouellarum ait: Quum seruus aut ascripticius secundum hanc distinctionem monachus factus fuerit: res quas in monasterium attulerit, capit dominus. Non cohabitãt monachi simul & monastriæ. Alioqui in alia loca transferuntur uiri, & res [communes] inter ipsos pro eo quantum cuique iuris competit diuiduntur. Si qui sub conditione matrimonij, aut non suscipiendorum liberorum, legato uel restitutione grauatus est, aut si cui quicquam hac conditione donatum est, ad quem'ue [quicquam] peruenerit, monachus aut monastria fiat: extinguitur restitutio. Nam tametsi monasterijs [postmodum illi] egrediantur: istiusmodi tamen res cum ipsorum alijs ad monasteria pertinent. Si tamen ad redemptionem captiuorum, aut exhibitionem pauperum istiusmodi restitutio mandata sit: nullo prædictorum modorum excluditur. Eius bona qui monasterium intrat, si liberos non habet, ad monasterium pertinent. Sed si habet, nec de rebus suis priusquam intret statuit: statuendi postmodum facultatem habet. Non potest autem minuere legitimam. Sibi uerò unius filiorum portionem seruat, quæ monasterio applicari debet. Quòd si priusquam dispositionem faciat, in monasterio decedat: legitimam liberi capiunt, residuum uerò monasterium. Nullus sponsus occasione arrarum dispendium facit si uitam monasticam suscipit. [Porrò] matrimonium etiam, quum alter [coniugum] monachalem habitum sumit, citra repudium dirimitur: & mulier dotem aliasq; suas res recipit. Vtercunque autem in monasterium non concedit: ei lucrum quod in mortem pactum est competit. Planè si ambo [mundum] ualere iusserint: neuter ab altero [quicquam] lucri sentit: nisi si sponte alter alteri [aliquid] donet. SCHOLIVM. Const. 2. tit. 1 Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123 positaq; est ab initio 52 sui cap. in tit 1 lib. 4. Basil. Legas autem cap. 3. huius tit. siue Nouellæ cap. 54. quod insertum est Scholio 32. cap. tit. 9. præsentis operis. Proinde ne monachi & monastriæ simul habitent, dicit thema 2. cap. 4. tit. 1. lib. 4. Basil quod est thema 2. cap. 55. Nouellæ Iustinianeæ 123. quæcunque in textu compendiosè proposita sunt. De ijs qui sub conditione matrimonij, aut non suscipiendorum liberorum legato uel restitutione grauati sunt, [b] compendiosè proposuit Patriarcha circa finem cap. 1. tit. 2. præsentis operis Nouellam Iustiniani 123. siue 5. cap. tit. 1. lib. 4. Basil. quod legas, atque insuper quæ hîc compendiosè proposita sunt quæ eiusdem cap. pars sunt. TEXTVS. Quæ de uicarijs differit constit. 134. ait: Si mulier adulterij condemnata sit: cõpetentibus subdita pœnis in monasterium conijcitur. Potestatem autem maritus habet, ut illam intra biennium recipiat: neque per ea quæ medio tempore [facta sunt,] matrimonium læditur. Sed si [id] tempus prætereat, aut non recepta illa [maritus] decedat: assumit habitum: & si quidem liberos habet, octo [illi] uncias capiunt, monasterium autem quatuor. sin ascendentes duntaxat, [c] qui ad istam insolentiam opem non tulerint, capiunt [illi] uncias quatuor, monasterium autem octo. Sed si opem tulerint, aut omnino nulli neque ascendentes neque descendentes fuerint: monasterium

m omnia

[a] Male in Græcis est ιζ'. ια'. κα'.

[b] συνόψιν.

[c] μὴ συνδράμουσι τῷ ἀτοπήματι.

omnia percipit. [*Interim tamen*] quæ in nuptialibus pactionib. [*comprehensa sunt,*] in omnibus casibus marito seruabuntur. Quòd si quis de adulterio accusatus per proditionem iudicis uel aliam causam pœnas effugerit, & postmodum [*uel*] uiuo uel mortuo adulteræ marito, cum illa turpiter conuerfetur, aut in matrimonium ipsam assumpserit: matrimonium nullius est momenti: atquè uir quidem à magistratu punitur, mulier uerò castigata & tonsa in omne uitæ tempus in monasterium conijcitur. [*Vtriusque*] autem res periculo (quomodo dictum est) comitis [*rerum*] priuatarum atque præsidis loci diuiduntur. SCHOLIVM. De uicarijs Iustinianea 134. const. posita est in themate 2. cap. 1. tit. 7. lib. 28. Basil. quod legas. Hîc enim inserta non sunt, quoniam tum hîc tum in 4. cap. tit. 13. præsentis Operis, in Compendio sunt proposita. Ac similiter Nouella 17. in Compendio est proposita: quam etiam legas. Illa uerò de adulterij accusato, qui per proditionem iudicis pœnas effugerit, non sunt posita in Basil. Legas [*uerò*] etiam Nouellam 32. Imperatoris Dn. Leonis Philosophi [*cognitu sanè*] maximè necessariam.

DE IIS QVI EX ALIIS MONASTERIIS PRAE-*sules aut clerici fiunt.* Cap. II.

COncilij Carthaginensis canon 80. Concilij Nicæni secundi canon 21.

DE SERVIS QVI MONACHI FIVNT, ET PIE-*tatis prætextu dominos contemnunt, neq; [illis] seruiunt.* Cap. III.

COncilij Gangrensis canon 3. Concilij sexti canon 85. Concilij Chalcedo-
a In lib. nost. 34 nensis canon 4. TEXTVS. Constit. [a] 36. tituli tertij libri primi, Cod. ait, quòd qui ascripticij citra consensum dominorum monachi facti sunt, ita i-
b In nostris 35. psis obnoxij sunt, tanquam monachi facti non essent. Constit. [b] 37. Serui uoluntate dominorum monachi facti, libertatem consequuntur. Sed si relicta uita solitaria ad alium [*uitæ*] statum transierint, seruituti denuò subiugantur. Constitutio decimatertia, tituli primi Nouellarum ait: Monasticæ uitæ
c Pro παραμένοντες, lego παραγγέλλοντες. [c] candidati, siue liberi siue serui sint, [*admissionem*] per triennium toleranter expectanto. [*Interea tamen*] tonsura & uestitu laicorum utuntor: scripturas discunto: conditionem suam, & causam quare monachi fieri cupiant, ne fortè mala sit, fatentor: & admouentor. Et si triennium expectarint, digni'que qui monachi fiant uideantur: tunc tondentor, atque seruitute liberantor. Si quis uerò intra triennium in seruitutem quenquam asserat, ipsum quòd nonnulla surripuisset, ad monasterium accurrisse dicens: ne confestim illum abstrahito: sed priùs & seruum ipsum esse, & propter furtum uel enormia delicta aufugisse, probato: atque tum [*demum*] cum ijs, quæ in monasterium intulisse
d ὡς εἰκὸς. [d] constabit, ipsum recipito. [*Priùs*] tamen se nihil illi propter hoc mali facturũ, fidem dato. Sin uerò hæc non probentur, & ille ex uita monastica honestus appareat: quanquam triennium necdum elapsum sit, maneto in monasterio. Sanè qui post triennium dignus apparuerit, siue seruus siue liber sit, in monastica uita perseuerato: neque ea de [*causa*], etiamsi antea quippiam cõmiserit, à quo quam deinceps molestia afficitor. Veruntamen quæ furto sublata esse cõstabit, ubicunq; fuerint, domino reddũtor. Et const. 2. eiusdẽ tit. ait. Si quis monasticũ habitũ assumere uelit, si quidẽ [*seruili*] conditioni ipsum non esse obnoxiũ constet, præsul quando uisum fuerit, illi habitum dato: sin ignoretur, differto. Et si quis intra triennium probet ipsum [*suum*] seruum, ascripticium, aut colonum

[*esse:*]

[*esse*:] a data illi fide, [*unà*] cum rebus quas surripuisse constabit, ipsum recipit. Quòd si nullus intra triennium [*illum*] conueniat, [*atque præsul*] dignum ipsum iudicet, habitum illi dato, neque [*ille*] inquietator. Quas autem res in monasterium intulit, dominus capit. SCHOLIVM. Const. 36. tit. 3. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. neque 37. Neque [*item*] const. 13. tit. 1. Nouellarum, quæ est Nouella Iustiniani 5. De seruis autẽ, qui clerici uel monachi fiunt, aut ad episcopalem dignitatem procedunt, lege 36. cap. tit. 1. præsentis operis, quæq; in ipso [*comprehenduntur*], & Nouellam Imperatoris Dn. Leonis Philosophi 11. Etenim horum etiam in dicto 36. cap. mentionẽ fecimus. TEXTVS. Eadem const. dicit: Episcopus abbatem aut archimandritam cuiusq; monasterij neutiquam secundum monachorũ gradum creato: sed quem omnes monachi, aut qui bonæ existimationis sunt, elegerint, coram Euangelijs aientes, quòd non per amicitiam aut gratiam ipsum elegerint, sed [*ideo quòd*] orthodoxum ipsum & honestum nouerint, & administratione dignum: [*quòd item*] monachorum disciplinam atq; monasterij statum conseruare possit. Eadem etiam in muliebribus monasterijs atq; asceterijs [*seruari debere dicit.*] Eadem quoque dicit eiusdem tit. const. 13. addens, digni electionem à primo, & sic deinceps per alios gradatim oportere fieri. Qui enim primi digni uidentur, præferuntur inferioribus: ut const. 46. tit. 3. lib. 1. [*traditur.*] Eiusdem autem tit. const. 39. statuit, ut episcopi pręsules, præsules autem monachos inspiciant: &, ne duorum monasteriorum [*unus*] idem [*q;*] præsul sit. SCHOLIVM. Const. 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 123. posita [*q; est*] in lib. 4. Basil. tit. 1. cap. 3. & habent quæ in hoc cap. [*continentur*], quemadmodum in textu compendiosè proposita sunt. Insertum est autem à nobis hoc cap. b in Scholio cap. 32. tit. 9. præsentis operis: cuius illic explicationem quæras. Eadem 123. Nouella, per 2. cap. tit. 1. lib. 4. Basil. ait, quæcunque in textu compendiosè proposita sunt. Circa finem autem dicit: Atque omnia hæc quæ de præsulum promotione à nobis disposita sunt, præcipimus item ualere in muliebrib. monasterijs. Insuper hoc etiam: religiosiss. episcopo, sub quo monasterium constitutum est, omnibus modis pręsulem, qui eo modo electus est, promoturo. Const. 13. eiusdem tit. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 5. Non est autem posita in Basil. neque const. 46. tit. 3. lib. 1. Cod. neque const. 39. eiusdem lib. & tit.

a Διδὸς αὐτῷ λόγον.

b ἐξαίρ.

NE TEMERÈ MONACHVS MONASTERIVM EXEAT, *& negocia agat. &, Quòd monachi episcopo subsint.* Cap. IIII.

CONcilij Chalcedonensis canon 3. 4. 8. 23. Concilij sexti canõ 41. 42. 46. Concilij primi & secundi in æde sanctorum Apostolorum [*habiti*] canon 2. 4. TEXTVS. Const. 29. tit. 3. lib. 1. Cod. ait: Soli apocrisiarij monasterijs exire & ciuitates ingredi possunt. Qui si docendo aut consulendo commouere simpliciores conspiciantur, castigantur. Et const. 38. eiusdem tit. Qui monasteria sua relinquunt, non recipiunt quas ad illa [*res*] mobiles adduxerunt, cuiuscunq; quantitatis fuerint: quanquam nulla de illis actorum monumẽta confecta sint. In [*rerum*] autem immobilium donationibus ius seruari oportet: quoniam illi qui dedit, uindicatio non interit. Dicit uerò etiam const. 2. tit. 1. Nouellarum: Prouidentia episcopi neque monachi neque monastriæ in ciuitatibus circum erranto: sed in monasterijs manentes, per apocrisiarios respondento. Quum monachus in aliud monasterium transmigrat, quas res habuit cùm ingrederetur, ad primum monasterium pertinent. Legas quoque quæ in 1. cap. huius tit. & in cap. 32. tit. 9. præsentis operis perscripta sunt. SCHOLIVM. Const. 29. tit. 3. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. neque eiusdem tit. const. 38. Const. 2. tit. 1.

Nouellarū, est Nouella Iustinianea 123. posita [q; est] in lib. Basil. 4. tit. 1. ac dicit 63. cap. eiusdem Nouellæ, siue 11. cap. dicti tit. lib. 4. quæcunque per patriarcham compendiosè proposita sunt.

NE MONACHI MATRIMONIVM CONTRAHANT, *aut cum aliquibus [mulieribus] tanquam sororibus* [a] *conuersentur. &c, Ne uirginitatem professæ uiris cohabitent.*

Cap. V.

a συνεῖναι.

COncilij Ancyrani canon 19. Concilij Chalcedonensis canon 16. Concilij sexti canon 40.44.48. Basilij canon 19. Legas quæ annotata sunt in cap. 14. tit. 8. & cap. 29. tit. 9. præsentis operis.

DE MONACHIS QVI FACTIONES AVT CONiurationes faciunt. Cap. VI.

b Male in Græcis 8.

COncilij Chalcedonensis canon [b] 18. Concilij sexti canon 34. Lege quæ annotata sunt in cap. 37. tit. 9. huius operis.

NE MONACHI LAVENTVR CVM MVLIERIbus. Cap. VII.

COncilij Laodiceni canon 30. Concilij 6. canon 77.

DE CVSTODIA SACRATARVM VIRGINVM.

Cap. VIII.

COncilij Carthaginensis canon 44. Concilij sexti canon 46.47.48. Concilij Nicæni secundi canon 18.20.22.

DE VICIATIONE VIRGINVM.

Cap. IX.

COncilij sexti canon 4. Basilij canon 18. 20. 60. Lege annotationes 30. cap. tit. 9. præsentis operis.

DE AETATE EORVM QVI HABITVM SVMVNT. *&c, Cuiusmodi uirgo dicatur.* Cap. X.

COncilij Carthaginensis canon 122. 126. Concilij sexti canon 40. 41. 43. 45. Basilij canon 18.

DE MONACHIS QVI CLERICI FIVNT, AVT [c] *prophanos honores consequuntur, aut militant.*

Cap. XI.

c λαϊκῶν ἀξιωματικῶν.

COncilij Nicæni canon 12. Concilij Chalcedonensis canon 7. Cyrilli ex epistola ad Libyæ & Pentapolis episcopos canon 2. Lege annotationes cap. 32. tit. 9. præsentis operis.

DE IIS QVI MONASTICO HABITV VTVNTVR, *ac damnant eos qui uestitu communi utuntur.*

Cap. XII.

COncilij Gangrensis canon 12. TEXTVS. Dicitur lib. 1. tit. 4. constit. 4. Mimi, & quæ corpore publicè quæstum faciunt, habitu sacratarum uirginum ne utuntor. Et constit. 2. tit. 1. Nouellarum ait: Nemo laicus, minimè uerò scenici & meretrices, habitu monastico utitor, [eum'] ue imitator. Alioqui & corporali pœna feritur, & exterminatur. SCHOLIVM. Constit. 4. tit. 4. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. Constit. 2. tit. 1. Nouellarum, est Nouella Iustinianea 123. posita [q; est] in lib. 4. Basil. Eiusdem uerò Nouellæ cap. 64. siue 13. cap. eiusdem lib. & tit. dicit [d] ad longum, quæ in præsenti 12. cap. compendiosè propo-

d εἰς πλάτος.

propoſita ſunt: addens, eos qui in ſanctum habitum illudunt, per epiſcopos & magiſtratus puniri.

DE MVLIERE VIRILIA [INDVMENTA] GEſtante. *Cap.* XIII.

COncilij Gangrenſis canon 13.

NE MVLIERES [a] RELIGIONIS ERGO DETONdeantur. *Cap.* XIIII. — a δι' ἄσκησιν.

COncilij Gangrenſis canon 17.

DE EO QVI [b] PRAETEXTV RELIGIONIS LIBEros aut parentes non alit. *Cap.* XV. — b προφάσει ἀσκήσεως.

COncilij Gangrenſis canon 15.16.

CVIVSMODI CIVILIA NEGOCIA VEL PROCVrationes monachi obire poßint. *Cap.* XVI.

COncilij Chalcedonenſis canon 3. Lege annotationes cap. 3. tit. 9. præſentis operis.

TITVLVS DVODECIMVS.

De hæreticis, Iudæis, & [c] paganis.

c Ἑλλήνων.

QVID SIT HAERESIS, QVID SCHISMA, QVID [d] adulteratum conuenticulum. *Cap.* I. — d παρασυναγωγή.

BAſilij canon 1.

QVID. SIT HAERETICVS. *Cap.* II.

COncilij Conſtantinopolitani canon 6. TEXTVS. Conſt. 1. tit. 1. lib. Cod. ait: Qui ſanctam trinitatem in una deitate [e] pari poteſtate prǽditam non [f] credit: Chriſtianus non dicitur, ſed ueſanus, hæreticus, & infamis eſt, ac punitur. Et tit. 5. eiuſdem lib. conſt. 2. Hæreticus eſt, ac latis aduerſus hæreticos legibus ſuccumbit, qui [g] uel paululum ab orthodoxa declinat fide. Et conſt. 12. eiuſdem tit. Hæreticus eſt, qui non eſt orthodoxus. Conſt. 1. tit. 1. Nouellarum hæreticos dicit, [h] qui communicare non poſſunt. SCHOLIVM. Conſtit. 1. tit. lib. 1. Cod. eſt cap. 1. tit. 1. lib. 1. Baſil. quod ſic habet, ut in textu compendioſè propoſitum eſt. Conſtit. 2. tit. 5. eiuſdem lib. 1. Cod. eſt thema 2. cap. 18. tit. 1. lib. 1. Baſil. quod eadem complectitur. Conſt. 12. eiuſdem lib. & tit. Cod. non eſt poſita in Baſil. Conſt. 1. tit. 3. Nouellarum, poſita eſt in cap. 50. tit. 1. lib. 1. Baſil. [atq;] eſt Nouella Iuſtiniani 109. comprehendens (ut in Compendio dicam) nullam miliciam aut qualemcunq; publicam functionem hæreticos obire. Dicit autem hæreticos eſſe, quicunq; in ſancta Dei eccleſia per ſacerdotes participes non fiunt ſanctificationũ. Item: Hæreticis mulierib. non dantur priuilegia, quæ data ſunt orthodoxis: ut [uidelicet] uice [i] ſufficientis de dotalib. ſuis reb. nuptialibusq; lucris cautionis, tacitas contra maritorũ ſuorũ res habeant hypothecas, atq; in hypothecis etiã antiquiores uincãt creditores. TEXTVS. Porrò quę de hęreticis [dici debeant,] in tit. 5. lib. 1. Cod. [k] prolixè relata ſunt, ubi priuilegiũ habere, docere, clericos creare, et publicè uel in ędibus ſupplicationes facere, ꝓhibent.

e ὁμοδύναμον. f δοξάζων. g μικρὸν γοῦν. h μὴ ὄντας κοινωνούς. i ὡς ἱκανωτέρας. k ἐν πλάτει.

Alioqui officium præfecti [*prætorio*] centum libras [*auri*]: prouinciales uerò [*officiales*] quinquaginta dant: si [*ipsorum permissu*] tale quippiam factum sit. [*Habetur ibidem*], quòd ipsorum [a] congregationis loca orthodoxa ecclesia capiat. Item, quòd Manichæi & Donatistæ ultimo supplicio afficiantur, [*bona ipsorum*] publicentur, testamentũ non faciant, nullo modo contrahant, liberos si orthodoxi non sint hæredes non habeant, post mortem accusentur, & ipsorum testamenta irrita sint: quòd [*insuper*] ab urbibus eijciantur: quòd ędes in quibus hæretici consensu domini congregantur, ecclesijs applicentur. Item, quòd à curialium aut cohortalium officijs non liberentur. Item, quòd non construant monasteria, neque militent. Item, quomodo qui aduersus sacrosancta concilia scribunt, aut [*talia scripta*] habent uel legunt, puniantur. Item, quòd legitimè sepeliantur. Item, quòd [b] honores non consequantur, neque patroni causarum, aut defensores, aut ciuitatum patres, sed uiles & abiecti fiant. Item, quomodo liberos orthodoxos alere ac hæredes scribere, ipsisq; dotem & donationem propter nuptias dare compellantur. Item, quòd [*ex*] parentibus [*inter se*] contendentibus is præualeat, qui liberos ad orthodoxam fidem adducere uult. Item, quòd liberi orthodoxi, si quid in parentes hæreticos delinquant, puniantur. Item, quòd hæretici non baptizent, neque per se uel inter positas [*personas*] regiones curent aut administrent, neque doceant, neque hæredes fiant, neque intra sacra septa negocientur. Item, quòd in iudicio aduersus orthodoxum testimonium non dicant, nisi si in curiam orthodoxus protrahatur: ut const. 2. tit. 5. Nouellarum, quæ in [*Nouellarum*] corpore 42. est, [*tradit.*] In ultimis autem uoluntatib. & contractibus testes sint. Lege quæ annotata sunt in cap. 8. tit. 10. præsentis operis. Cæterùm de Iudæis tit. 9. lib. 1. Cod. tractat, in quo dicitur, synagogas ipsorum hospitij immunitatem habere, neque ipsos in sabbatis aut festis suis [c] corporaliter operari, neque in ius uocari, neq; à Christianis uexari. [*Item, quòd Iudæi mulieres*] Christianas in matrimonium non accipiant. Item, quòd ipsi [d] rerum suarum precia statuant. Item, quòd in pecuniarijs [*causis*] duntaxat priuatos iudices eligere possint. Item, quòd primates ipsorum suo periculo [e] auri coronarij canonem largitionibus inferant. Item, quòd aduersum Christianos nihil illos audere oporteat. SCHOLIVM. Tit. 5. lib. 1. Cod. positus est ab initio const. 2. in tit. 1. lib. 1. Basil. cuius 18. cap. ait: Hæretici ne doceant, neque ordinationes faciant. 19. Hæretici supplicationes ne faciant: & quæ ab ipsis loca detinentur, ab ecclesijs uindicentur. 20. Manichæi & Donatistæ orthodoxorum priuilegia ne habeant, at uerò supremo afficiantur supplicio. 21. Hæretici de ciuitatibus pellantur: & quæ quocunque modo ecclesijs, quæ [*quidem*] ab illis audacter [*ita*] uocantur, relicta sunt, à catholica ecclesia uindicentur. Quæ de curialium officijs differit constit. 7. tit. 5. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. Neque const. 8. eiusdem tit. & lib. quę statuit, ne ab hęreticis monasteria construantur, neque ad miliciam aspiretur. [*Interim*] tamē cap. 21. tit. 1. lib. 1. Basil. ait: Apollinaristæ, qui sanctis quatuor concilijs non obediunt, & quicunque contra sanctũ Chalcedonense Conciliũ aut dicere quippiã uel docere, aut scripta retinere audent: à præsenti constitutione dictis subijciuntur pœnis. Cap. 24. ait: Legitimis hæretici tranduntor sepulturis. Eiusdem [*uerò*] cap. thema 2. dicit: Manichæus in loco Romano degere deprehensus, decollator. Et: Hæretici honores non consequuntur. & deinceps [*cætera*] quæ in textu compendiosè sunt proposita. Cap. 25. hæc statuit: Si parentes diuersæ fidei atque religionis sint, eius uoluntas [*atq; desiderium in successione*] præualeto, qui inter filios orthodoxam fidem suscipit: tametsi pater sit qui contradicat. Neq; uerò [*is filijs*] idcirco succensens, necessaria ipsos alimonia alijs'ue necessarijs sumptibus priuato: sed neque ullam aliam [*suæ*] in illos iræ causam prętexens, data dote propter'ue nuptias donatione, orthodoxis ipsos personis in matrimonium coniungito. Vt autem liberi

a συναχθέσεως.
b ἐγγράφως ἀ-ξιωματικοί.
c σωματικῶς ἐργάζεσθαι.
d τιμὰς ἀγοραίων.
e στεφανικοῦ κανόνα.

beri orthodoxi si quid in parentes hæreticos peccent, puniantur: non est transsumptum in Basil. cuius [*profectò*] etiam rei causa illorum architecto gratiæ [*debentur*]. Cap. 18. tit. 1. lib. 1. Basil. ait: Nulli omnino hæretici neque [a] interdicta cōuenticula, neque adulterata baptismata celebranto: nec ullo modo adorandam communionem attingere audento: nec in quibus locis officinas habent, eorū priuilegijs utuntor: [*alioqui*] eorum qui legibus aduersantur, pœnas metuunto: qui [*uerò illis*] ædes suas præbet, prædictis pœnis obnoxius est. Omnium minime Montanistæ quenquam eorum qui ab ipsis aut patriarchæ, aut communicatores, aut episcopi, aut presbyteri, aut diaconi nuncupantur, Constantinopoli habento: atque intra fines eius propter subiectas cuique [*rei*] rationes negociati, lasciuos [b] cœtus impia'ue conuiuia celebrare, & mancipia mercari prohibētor. 29. cap. eiusdem lib. & tit. insertum est ad finem cap. 1. tit. 9. quod legas. Statuit [*autem*] ne hæretici contra orthodoxos testimonium dicant. Constit. 2. tit. 5. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 42. Hoc autem eius cap. non est positum in Basil. Tit. 9. lib. 1. Cod. positus est in cap. 32. tit. 1. lib. 1. Basil. Et quæ in Cōpendio à Patriarcha sunt proposita, sunt eiusdem tit. & lib. cap. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43.

a παρασυνα... ἔστι, μήτε παρα... βαπτίσματα.

b συνόδια.

DE LIBRIS HAERETICORVM.

Caput III.

APostolorum canon 7. 60. Concilij sexti canon 68. Concilij Nicæni secundi canon 9. TEXTVS. Constit. 3. tit. 1. lib. 1. Cod. ait: Porphyrij aliorumq́ hæreticorum aduersus Christianos libri comburuntor. [*Sic*] Nestorij etiam, & quicunque Nicæno Ephesinoq́ Concilijs, & Cyrillo [*episcopo*] Alexandrino, quorum fidem excedere non licet, non consonant. Qui uerò dictos libros habent & legunt, ultimo supplicio afficiuntur. Tit. 4. constit. 10. Qui mathematici coram episcopis libros suos non concremant, neque ad orthodoxam fidem accedunt: omnibus pelluntur ciuitatibus, ac [*postmodum*] in ciuitatibus inuenti deportantur. Tit. 5. const. 6. Quæ Nestorius aduersus Concilium Ephesinum scripsit, nemini habere, aut legere, aut describere licet: sed comburi [*debent.*] Quum autem de fide disputatur, non est illorum mentio facienda: neque [*item*] ullo priuato sunt suscipienda loco. Qui legem transgreditur, [*eius substantia*] publicatur. Porrò Nestoriani non Christiani uocantur, sed [c] Nestoriani, quemadmodum Ariani, Porphyriani. Const. 8 Nulli licet contra Chalcedonensem synodum scribere, legere, dictare, aut libros habere: alioqui in perpetuum deportatur. Qui [*aliquem illorum*] discendi caussa adit, fisco decem libras [*auri*] dat. Qui uerò uetita docet, supremo afficitur supplicio. Ad hæc omnes Eutychetis atque Apollinaris libri concremantor. Quod si [*prouinciarum*] moderatores, eorumq́ apparitores, & [*ciuitatum*] defensores non obseruauerint: in denas libras [*auri*] fisco multantur. Constit. 16. Qui Manichæorum libros habet, neque in propatulum profert ut concrementur, punitur. Et constit. 5. tit. 1. Nouellarum, eos qui Seueri scripta habent, nec comburūt, manibus mutilari iubet. Dicit uerò etiam lib. 10. tit. 2. digest. 4. Inter hæredes non diuiduntur reperti in hæreditate magici libri, sed arbitrio iudicis corrumpuntur. Constit. 5. tit. 3. Nouellarum permittit Iudæis, ut in synagogis suis Græcè alijs'que linguis pro locorum [*ratione*] scripturas legant: [*idq́*] secundum Septuaginta & Aquilæ interpretationem. Qui uerò hanc lectionem prohibet, publicatis [*bonis*] exterminatur. SCHOLIVM. Constit. 3. tit. 1. lib. 1. Cod. est cap. 3. tituli 1. lib. 1. Basil. ac docet quæcunq́ in textu compendiosè sunt proposita. Constit. 10. tit. 4. lib. 1. Cod. est cap. 17. tit. 1. lib. 1. Basil. & habet quemadmodum scriptum est. Const. 6. tit. 5. lib. 1. Cod. est cap. 22. tit. 1. lib. 1. Basil. quod ad eundem modum habet. Constit. 8. est cap. 23. eiusdem libri & tituli Basil. insertum'que est cap. 2.

c In Græcis νεστοριανοί.

hoc igitur legas, quæq; ultra illud scripta sunt transcurras, ut quæ nihil operentur: sed eo quòd in Basil. non sint posita, uacent. Const. 16. est thema ult. cap. 27. eiusdem lib. & tit. quod ait: Ad hæc omnes Manichæorum libri concremantor. Nullus illos ulla omnino causa prætexta habeto. [Alioqui] & ipse competentem pœnam metuito. Constit. 5. tit. 1. Nouellarum, non est posita in Basil. Tit. 2. lib. 10. Dig. situs est in tit. 3. lib. 42. Basil. Sed quod illius tit. digest. 4. ante Repurgationem positum fuit, ait, quod magici libri non diuidantur, quemadmodum compendiosè propositum fuit: thema [uerò] 2. cap. 24. tit. 3. lib. 42. insertum est cap. 25. tit. 9. præsentis Operis, quod etiam legas. Const. 5. tit. 3. Nouellarum, est Nouella Iustiniani 146. posita [q; est] in cap. 55. tit. 1. lib. 1. Basil. quod itidem legas.

DE TOLLENDIS SIMVLACHRIS. Cap. IIII.

Concilij Carthaginensis canō 58. 84. Const. 1. tit. 11. lib. 1. Cod. iubet, ut templa claudantur: quæ non est posita in Basil.

DE NESTORIO, MVSAEO, EVTYCHIANO, PORphyrio, *Maximo, Celestio, & hæreticis qui ab ipsis [in ecclesijs] constituti sunt, atque orthodoxis qui eiecti sunt.* Cap. V.

Concilij Constantinopolitani canon 4. Concilij Ephesini canon 1. 2. 3. 4. 5. Concilij Sardicensis canon 20.

OBLATIONEM NON ESSE FACIENDAM PRAE*sente hæretico.* Cap. VI.

Timothei canon 9.

DE CLERICIS HAERETICIS, QVI ORTHODO*xæ Ecclesiæ accedunt.* Cap. VII.

Concilij Carthaginensis canon 57. 68. Basilij canon 1. Theophili ex Commonitorio canon 1.

DE EPISCOPIS ET CLERICIS QVI COMMVNI*cant uel preces coniungunt cum hæreticis, aut ipsis [sacris] operari concedunt, aut ipsorum baptismum uel sacrificium suscipiunt.* Cap. VIII.

Apostolorum canon 10. 45. 46. Concilij Antiocheni canon 2. Concilij Laodiceni canon 36. Lege quæ annotata sunt in cap. 15. tit. 3. præsentis operis.

DE EPISCOPIS ET CLERICIS QVI AB HAERE*ticis uel Iudæis benedictionem accipiunt: aut in ecclesijs uel monasterijs hæreticorum ethnicorum'ue orant: aut cum Iudæis sabbata eorum'ue festa obseruant: aut synagogis templis'ue gentium offerunt. &, De Angelitis.* Cap. IX.

Apostolorum canon 65. 70. Concilij Laodiceni canon 9. 29. 32. 37. 38. 39. 42. Concilij sexti canon 11. TEXTVS. Const. 1. tit. 9. lib. 1. Cod. ait: Quod uniuersitati Iudæorum legatur, non petitur. Dicit uerò etiam lib. 34. tit. 5. digest. [a] 8. Quod licito corpori aut collegio legatur, ualet. Contrarium autem est in illicito: præterquam si in illo singulis legetur. tunc enim ualet. Multas autem istiusmodi [uris] [b] positiones tit. 48. lib. 6. Cod. habet. Const. porrò 9. tit. 11. lib. 1. ait: Si quid

a In lib. nost. 21

b θέματα.

Si quid [*quibuspiam*] locis aut personis ad constituendum paganorum errorem donatum aut relictum fuerit: ciuitas in qua personæ habitant, uel sub qua loca sita sunt, illud percipit, & ad similitudinem ciuilium prouentuum insumitur. SCHOLIVM. Const. 1. tit 9. lib. 1. Cod. non est posita in Basil. Digest. 8. tit. 5. lib. 34. Digest. est cap. 20. tit. 18. lib. 44. quod dicit quæcunque in textu compendiosè sunt proposita. Tit. 48. lib. 6. Cod. positus est in cap. 34. eiusdem 18. tituli, lib. 44. quod quæras, atque [*insuper*] sequentia cap. Const. 9. tit. 11. lib. 1. Cod. est cap. 14. tit. 1. lib. 1. Basil. quod eadem iubet.

DE EPISCOPO QVI SCIENS, HAERETICVM [a] AD *communionem idoneum* [*esse*] *dicit.* Cap. X.

a κοινωνικόν. (?)

COncilij Carthaginensis canon 124.

NON EVNDVM ESSE AD HAERETICORVM FAL*sos martyres.* Cap. XI.

COncilij Laodiceni canon 34.

NE HAERETICI ECCLESIAM INGREDIAN*tur.* Cap. XII.

COncilij Laodiceni canon 6.

DE MATRIMONIO HAERETICORVM CVM OR*thodoxis.* Cap. XIII.

COncilij Laodiceni canon 10. 31. Concilij Chalcedonensis canon 14. Concilij Carthaginensis canon 21. 24. Concilij sexti canon 72. TEXTVS. Ciuilis lex tametsi quum exactissimè nuptias definit, dicat, lib. 23. tit. 2. digest. 1. Nuptiæ sunt coniunctio maris & fœminæ, consortium omnis uitę, diuini & humani iuris communicatio: secundum quam definitionem eos qui matrimonio cõiunguntur, eiusdem esse religionis oportet: agnoscit tamen atque admittit inter orthodoxum atque hæreticum, matrimonium. Dicit namque lib. 1. Cod. tit. 5. const. 12. quòd quum parentes litigant, potior sit qui liberos ad orthodoxam fidem adducere uult. Et const. 18. eiusdem tit. Quòd si alter coniugum orthodoxus sit, & alter hæreticus: liberos illorum orthodoxos fieri oporteat. Et lib. 5. tit. 1. const. 5 Si sponsa propter religionis diuersitatem cõiugium recuset, si quidem [*eam*] rem illa præsciuit, parentes eius tenentur: sin ignorauit, aut postquã arras cepit, [*ea*] res incidit, simplum redditur. [Quòd] ipsum & in sponso [*obtinet.*] Const. autem 6. tit. 9. lib. 1. Cod. ait: Qui Christianus Iudęam [*in matrimonium*] accipit, aut qui Iudæus Christianam: adulterij accusatur. Quæras uerò hac de [*re*] sanè quàm pulchrum ex canonibus Basilij Magni ad Amphilochium, canonem 9. circa finem. SCHOLIVM. Tit. 2. lib. 23. Dig. positus est in tit. 4. lib. 28. Basil. atque digest. 1. dicit de nuptijs ad eundem modum. Const. 12. tit. 5. lib. 1. Cod. siue cap. 25. tit 1. lib. 1. Basil. insertum est medio Scholio cap. 2. pręsentis tit. Legas [*uerò*] etiam 72. canonem Concilij sexti in Trullo [*habiti:*] ex quo discas, fidelem cum muliere infideli matrimonij lege non coniungi: tametsi nonnulli ex fine eiusdem canonis, de infidelibus qui post [*initum*] matrimonium crediderunt, docente, in errorem delapsi, diuersum quiddam audacter dixerũt. Verum enimuero quum Hispanos [*esse*] orthodoxos, nostraque omnia amplecti sciam, atque illos filias suas [b] Sarracenis nuptum elocare uideam: miror & addubito, quamobrem ab ipsis antistitibus qui diuinorum canonũ oracula [*&*] sciunt & legunt, istud non prohibeatur. Quocirca hoc etiam opto, ut [c] consilio & authoritate optimi atque sancti Imperatoris nostri corrigatur. Const. 13. tit. 5. lib. 1. Cod. nõ est in Basil. Const. uerò 5. tit. 1. lib. 5. Cod. est cap. 2. tit. 2. lib. 28. Ba-

b ἀγαμεῖν. (?)

c δι' εὐχῆς καὶ αὐτεξουσίως. (?)

sil. Animaduertas autem, illud. Propter religionis diuersitatem: non esse additum in Basil. Dicit enim 2. istud cap. hæc: Si mulier quæ sui iuris perfectæq; ætatis est, ubi arras acceperit, coniugium recuset: in duplum arras reddito. Si uerò quum minor sit, ueniam ætatis petierit, atq; arras ceperit: rursum duplum reddito. Sin minor sit, nec ætatis ueniam petijt: ipsa quod cepit, simplum restituito. Quod si puellæ pater, aut etiã mater arras pro illa ceperit, uel auus pro nepte: [si quidem] perfectæ ætatis fuerint, ipsi quoq; in duplũ tenentor: si modò quum matrimonium procedere posit, [illud] recusent. At si matrimonium consistere nequeat, ipsæ arræ simplæ redduntor. Verùm si quum matrimonium cõsistere queat, ob iustam [id] caussam recusetur, si quidem [eam] caussam ante sponsalia sciuerint, sibi imputanto, quòd istiusmodi sponsum delegerint: sin ignorauerint, aut post sponsalia [huiusmodi] caussa sępe inciderit, tunc simplum redditor. Eadem etiam de sponso, si sponsalia recusauerit, dicimus. Planè uti arræ, quando sponsa connubium recusat, quadruplentur, nunc non obtinet: extraquã si specialiter hoc ipsum pacto conuenerit. Porrò nulla extra huius constitutionis definitionem cautio facta, subsistere quito. Const. 6. tit. 9. lib. 1. Cod. est cap. 33. tit. 1. lib. 1. Basil. quod eadem dicit.

ἐπιστρέψαντες.

DE HAERETICIS AD RECTAM FIDEM CONuersis. &, An hi in clerum allegi possint. &, Qui'nam illorum baptizentur, qui'nam uerò duntaxat ungantur. &, Quòd benignè cum hæreticis agi oporteat, ut conuertantur. Cap. XIIII.

COncilij Nicęni canon 8. 19. Concilij Laodiceni canon 61. Concilij Constantinopolitani canon 7. Concilij Carthaginensis canon 44. 57. 66. Cõcilij sexti canõ 95. Basilij canon 1. 47. Theophili ex epistola ad Aphyngium episcopum. Concilium Cypriani [temporibus habitum] statuit, ut quicunque hæreticus ad rectam fidem deuenit, baptizetur: hęreticorum [lotionem] non esse baptismum dicens.

NE EPISCOPI AVT CLERICI HAERETICIS [QVIPpiam] donent, aut in testamentis dent: tametsi ipsorum cognati sint. Cap. XV.

COncilij Carthaginensis canon 22. 81. Lege quæ annotata sunt in cap. 8. tit. 10. pręsentis Operis.

DE HAERETICIS POENITENTIAM AGENTIbus. Cap. XVI.

BAsilij canon 5. Lege quæ in pręsentis operis cap. 39. tit. 9. annotata sunt.

QVOMODO EPISCOPI QVAE IPSIS COMPETVNT. sed ab hæreticis detinentur, loca uindicent. Cap. XVII.

COncilij Carthaginensis canon 121. Lege quæ annotata sunt in 10. cap. tituli 3. præsentis Operis.

DE IIS QVI REPROBARE CONANTVR, QVAE Ephesi acta sunt. Cap. XVIII.

COncilij Ephesini canon 6. Lege quæ in cap. 3. præsentis tituli sunt annotata.

TITV-

TITVLVS XIII.

De laicis.

VT QVI LAICVS TRIBVS DOMINICIS DIEbus in ciuitate degens, in ecclesiam non conuenerit, à sancta communione remoueatur.

Cap. I.

COncilij Sardicensis canon 11. Concilij sexti canon 80.

DE LAICIS ITERVM SAEPIVS'VE MATRIMOnium contrahentibus, & uetitis nuptijs, ac commistione.

Cap. II.

APostolorum canon 19.48. Concilij Ancyrani canon 16.17. Concilij Neocæsariensis canon 2.3.4.7. Concilij Laodiceni canon 1.10.31. Concilij Chalcedonensis canon 16. Concilij sexti canon 53.54.72.98. Basilij canõ 4.18.23.24.41.50.53.67.66.75.76.78.79.80. eiusdem ex epistola ad Diodorũ. Theophili ex epistola ad Agathonem episcopum. TEXTVS. Ciuilis lex [a] iterum sæpius'ue repetitas non punit nuptias. [Interim] tamen parentibus, qui superstitibus ex priore coniuge liberis nuptias iterant, lucrorum amissionem inducit. De quibus [b] latè tractat tit. 9. lib. 5. Cod. & Nouella de nuptijs. Ad hæc uerò mulier propter commistionem sanguinis, annum lugubrem expectare cogitur: quod in uiris locum non habet. Quæ itaque post mortem uiri ante completum annum nubit, infamis redditur: neque amplius triente substantiæ suæ secundo marito donare, aut in testamento relinquere potest. Quin ipsa etiam ex hęreditate, aut legato, aut mortis causa donatione nil consequitur: sed hęc eius qui reliquit hęredes capiunt. Et si quid ipsi prior maritus reliquerit, capiunt [illud] gradatim decem personę, hoc est ascendentes & descendentes, & ex transuerso usque ad secundum gradum. Ab intestato uerò cognatis ipsius ad tertium duntaxat usque gradum [c] succedit. [Denique] etiam omni dignitate, quæque à priore marito [uel] occasione [d] sponsalium munerum, uel [ipsius] morientis uoluntate ad illã peruenerint, priuatur. Quòd si nullus dictarum decem personarum inueniatur, locus [fit] fisco. Neque [uerò] donatione propter nuptias fruitur. Atque si hæres etiam scripta fuerit, si quidem ex parte, eius portio apud cohæredes manet: sin ex asse, ad [successores] ab intestato hæreditas abit. Cęterùm infamia abolentur, si ipsa Imperatori preces offerat, illeque istud largiatur. At si ipsi liberi ex priore matrimonio supersint, non aliter ea benignitate potietur, nec alijs pœnis aut infamia liberabitur, quàm si semissem substantiæ suæ, quam quum nuptias iteraret habuit, [&] usus fructus & dominij [iure] illis donet: quemadmodum lib. 5. Cod. tit. 9. const. 1. & 2. & Nouella de nuptijs [traditur.] Interdũ tamen citra periculum & damnum intra annum lugubrem nubit: ex Principis uidelicet iussu, & quando in lugubri anno peperit: ut lib. 3. Dig. tit. 2. digest. 10. 11. [docetur.] De illicitis porrò & interdictis nuptijs tractant tit. 5.6.7. lib. 5. Cod. & lib. 23. tit. 2. digest. 38.51.55.67. SCHOLIVM. Tit. 9. lib. 5. Cod. nõ est positus in Basil. Nouella de nuptijs, est Nouella Imperatoris Iustiniani 22. posita [que est] in lib. Basil. 28. tit. 14. cap. 1. [ac] iubet quæcunque compendiosè sunt proposita. Legas autem totum illum 14. tit. [ut qui &] maximè necessarius sit, & de uiris mulieribusque nuptias iterantibus multa summæ utilitatis doceat. Digest 10. & 11. tit. 2. lib. 3. Dig. est lib. Basil. 21. tit. 2. cap. 10. quod ita dicit: Ex Principis iussu mulier intra luctus tempus nuptias iterare potest. & cap. 11. thema 2. quod circa fi-

a δευτερογαμίαν ἢ πολυγαμίαν.

b οἱ πλάτει.

c Pro κληρονόμοι, lego κληρονομεῖ ἴσ.

d μνηστρῶν.

nem sic habet: Quæ uerò in lugubri [*anno*] peperit, statim nubere potest. Tit. 5. lib. 5. Cod. est lib. Basil. 28. tit. 5. cap 23. quod sic habet: Neminem, qui sub ditione sit Romani nominis duas uxores habere posse, patet: quum & in edicto prætoris huiusmodi homines infamia notati sint. quam rem competens iudex inultam esse non patietur. Tit. 6. eiusdem lib. 5. Cod. est lib. Basil. 28. tit. 4. cap. 41. & eiusdem tit. cap. 44. quod est const.[a] 6. hæc ait: Si cui puellæ à tutore uel curatore tutelæ uel curæ ratio reddita sit, eaq; uigesimum quintum annum excesserit, atque [*insuper*] constitutus [*annus utilis*] decurrerit: potest ipsam tutoris uel curatoris filius [*uxorem*] ducere. Sanè si pater puellæ quum decederet, ut illa [*in matrimonium*] tutoris uel curatoris filio iungeretur, postulauit: ualet sic quoque matrimonium. Tit. 7. lib. 5. Cod. situs est in lib. Basil. 28. tit. 5. cap. 27. quod caput hæc dicit: Si quis qualemcunque gerens magistratum, puellam inuitam, aut inuitis parentibus qualemcunque uxorem ducere conatus fuerit: pro isto conamine decem librarum auri multam pendito. Quando uerò magistratu abierit: ne magistratus priuilegijs [*uti*] tentato. Quod si faciat, illa ciuitate in qua priuilegijs uti uoluit, ad biennium eijcitor. Licet autem puellæ, eius'que patri, quòd magistratus matrimonium perficere uoluerit, de hoc contestari. Atque [*ea*] contestatione facta, tum in criminalibus tum in pecuniarijs [*negocijs*] extra ipsius iurisdictionem erunt. Et si quidem [*qui hoc tentat*] præses prouinciæ aut magistratus militaris sit, uicarij: sin uterque, [*& magistratus ordinarius & uicarius*], præfecti prætorio [*iurisdictioni*] subsunto. Digest. 38. 51. 55. & 67. tituli 2. libri 23. Digest. sunt diuersa capita 4. & 5. tituli, libri Basil. 28. Positus est enim tit. 2. lib. 23. Digest. in cap. 19. tit. 4. lib. 28. Basil. atque cap. 22. quod est digest. 38. dicit: Qui in prouincia officium administrat: inde oriundam, uel ibi domicilium habentem uxorem ducere non potest, non tamen sponsare prohibetur. At si mulier post officij depositionem nuptias contrahere nolit, arras tantummodo reddit. Verùm antea desponsam, [*in matrimonium*] assumere potest: neque dos caduca fit, sed rata [*manet.*] Cap. 25. hæc: Quæ in illicitis nuptijs data sunt, dos esse non uidentur. atque idcirco quæcunque ex ijs quæ ratione dotis data sunt, maritus ceperit: tametsi præcipuè fructus ceperit, ab illo auferuntur. Eiusdem 25. cap. thema 3. hæc: Si tutor aut curator, dum curam gerit, adoptauerit maritum quondam pupillæ, aut cuius curator est, uel [*etiam*] mariti patrem: adoptio irrita est, non autem perimuntur nuptiæ: quemadmodum fit, quando quis generum suum adoptauerit. Et cap. 42. quod est constit. 2. tituli 6. lib. 5. Cod. hæc: Emancipatum quidam filium habens, postquam ipsi uxorem duxerat, matrimonio iam inito, atque susceptis liberis, designatus est nurui suæ curator. Ergo huius filius, nurus maritus, ne idcirco matrimonium perimatur metuens, supplicauit Imperatori. Is rescripsit, matrimonium quidem ratum esse, sed patrem à cura desistere [*debere*]: ac substituto alio, ab illo rationes repetere. Enimuerò quoniam de illegitimis nefarijs'que nuptijs multa [*iam*] cap. in fine præsentis 2. cap. posuimus, quorum alia legitimè constitutum matrimonium ex postmodum superueniente malo non dissolui aiunt, alia uerò illud dissoluunt: quæro, de quo sæpe[b] in Concilijs quæstio mota est, si quis postquam rectè matrimonium contraxerit, cum socru sua [*alia'*] ue qua uxorem suam contingente persona[c] se incestet, soluetur' [*ne*] matrimonium, an non? Nequaquam, sed incesti punientur. Dicit namque lex in lib. 2. tit. 3. cap. 85. themate 2. Quæ ab initio rata [*fuerunt,*] ex post facto non infirmantur. Verùm si quum[d] nondum solenne sacrificium celebratum fuerit, sed sponsalia duntaxat interuenerint, [*futurus*] maritus cum socru alia'ue sponsam suam sanguine contingente persona[e] se polluerit, mortificabitur matrimonium: [*idq;*] propter regulam quæ dicit, Si res [*quæpiam*] in [*eum*] statum deueniat, quo in [*statu*] initiò consistere nequisset, irrita est: [*tum ideo*] etiam, quòd incestus scienter non permittatur,

a Non 56. ut malè in Græcis

b συνοδικῶς.

c συμφθαρῇ.

d ἐν ἱερώσει γε νόμιμα τελεία ἱεροτελεστία.

e συμφθαρῇ.

tur. Atque haec quidem eorum quae à Patriarcha compendiosè proposita sunt, interpretandorum caussa scripta sint. Scias uerò, quòd hoc praesens secundum caput multa expositione indigeat. Multae siquidem & diuersae leges de prohibitis nuptijs latae sunt. Caeterùm quoniam tractatum de nuptias iterantibus iam explanauimus: discas etiam quae saepius matrimonium contrahentes, uetitas que nuptias concernunt. A' ueteri [itaque] lege ternae agno scebantur nuptiae. Posteaquam aūt temporibus Imperatoris Dn. Leonis Sapientis in ecclesia inter principes sacerdotum schisma factum esset (maior enim pars tertias nuptias non concedebat) eàque diuisio usque ad [tempora] filij eius Imperatoris Dn. Constantini Porphyrogennetae durasset: euulgata tunc [a] decisio est, quae reconciliatiationis dicitur, quae tractat, quando tertiae nuptiae permittantur, & quando non. quam decisionem interpretationi 4. canonis sancti Basilij insertam lege. Supra tertias autem nuptias haud unquam alias fieri dixeris. Nam tertiae etiam nuptiae à ueteribus legibus [b] πολυγαμία dicebantur. Porrò de uetitis nuptijs lege 1. & 2. cap. tituli 5. libri 28. Diuidunt enim cognationem trifariam, in ascendentes, descendentes, & qui [contingunt] ex transuerso. Ex quibus ascendentes quidem sint, parentes, aui, & deinceps: descendentes uerò, filij, nepotes, pronepotes, & deinceps: ex transuerso autem fratres, fratris sororis'ue filij, patrui uel auunculi, [c] patrueles, & deinceps. [Ac] deinde alteram etiam abusiuè cognationem dicunt, quae ex affinitate siue [d] συμπενθερίας est. Vbi autem hac de [re] sermonem habuerunt, atque cuiusque cognationis gradus docuerunt: ascendentium atque descendentium nuptias, etiamsi ex legitimis nuptijs [nati] non sint, in infinitum prohiberi asserunt: ex transuerso autem cognatorum coniunctionem ab octauo gradu liberam faciunt, ac similiter affinium nuptias [e] usque ad sextum gradum connumerandum impediunt. Verùm postquam temporibus sanctiss. illius patriarchae Dn. Alexij, de septimó gradu consanguineorum dubitatio incidit (negabant enim quidam posse [f] quempiam patrui magni nepotis filiam ducere uxorem, propterea quòd à legibus consanguineorum nuptiae ab initio octaui gradus permittantur: alij uerò opponebant, cognationis sextum gradum prohiberi duntaxat, ac [proinde] septimum gradum impedimento uacare debere, utpote qui prohibitus non sit) statuit dictus sanctiss. patriarcha cum synodo tunc coacta haec ad uerbum: Quandoquidem igitur Basilius Theoctisten septimo gradu contingit, & lex octauo gradu se inuicem contingentibus matrimonium permittit, ac uerò sexto contingentibus interdicit, septimo autem nequaquam: [g] ordinatum est, ut istiusmodi matrimonium priusquam procedat, non permittatur: postquam autem processerit, non diuellatur: sed qui ita coniuncti fuerint, poenis subijciantur. Obtinuit itaque synodicum hoc oraculum usque ad tempora sanctiss. illius patriarchae Dn. Lucae. Tunc autem, siue mense Aprili, indictione 14. anno [ab orbe condito] 6676. ubi [h] quondam sacratiss. metropolitanus Atheniensis & uenerabilis Dn. Nicolaus Hagiotheodoritus, magnam inde animarum iacturam aliquibus, qui in [i] iurisdictione sua poenarum metu clàm in septimo gradu matrimonium contraxissent, obuenire [k] in Concilio retulissent: factum est synodicum statutum, quod haec complectitur: Propter haec igitur [l] moderatio nostra cum sanctorum [m] fratrum coetu, factam à sanctiss. illo patriarcha Dn. Alexio de consanguineorum in septimo gradu matrimonio, à ciuili lege neque expressè prohibito, neque euidenter permisso, synodicam [n] ordinationem corroborans & confirmans, ac ueluti interpretans & explanans, simul uerò quod multis noxium est & superuacaneum resecans, quasi que ab ipsa radice reuellens: utne amplius illegitima suppullulent germina, neque uituperabiles multiplicentur liberi, neque filiorum à diuinis legibus alienorum

a τόμος.
b Id est, nuptiarum multitudo.
c πρῶτοι ἐξάδελφοι.
d Id est, coniunctione socerorum.
e μέχρι ἕκτου βαθμοῦ καὶ αὐτοῦ, quae phrasis familiaris est Iustiniano in Nouella 147.
f τὸν δεύτερον ἐξάδελφον τὴν θυγατέρα τοῦ δισεξαδέλφου αὐτοῦ.
g ὠκονόμηται.
h ἀποιχομένου.
i ἐνορίαν.
k συνοδικῶς.
l μετριότης.
m ἀδελφότητος.
n οἰκονομίαν.

inaugescat [*numerus* :] istius gradus matrimonium non modò quum eius [*contrahendi*] facultas petitur, prohibet: uerumetiam ante petitionem contractum distrahi iubet: ut ab hodierno die huiusmodi matrimonium prorsus cesset, censens: tamen ut iam contracta istiusmodi matrimonia modis omnibus indiuulsa manere debeant. Qui itaque huiuscemodi matrimonium decætero contrahere audebunt, non solùm proposito sibi [*fine*] omnino non fruentur: uerùm post eius contractus distractionem, tanquam præsentis synodalis statuti contemptores, quiq; cognatum sanguinem confundunt, excommunicationi etiã subijcientur. Qui uerò ita [*matrimonium*] contrahentibus assensum præbuerint, austeritate canonica tentabuntur. Et qui [*tale matrimonium*] consecrare ausi fuerint, deiectioni [*de sacerdotio*] subijcientur. Edita est etiam præterea mense Maio eiusdem indictionis potentis atque sancti nostri Imperatoris iussio, quæ partim hæc statuit: Quocirca etiam Imperatoria nostra Maiestas, eandem de solutione propositæ quæstionis sententiam cum sanctiss. domino meo œcumenico patriarcha & sancta diuinaq; synodo sustinens, synodale hoc ad eandem quæstionem responsum, aut ut quod res est dicam, [a] statutum, uti quod secundum diuinos canones ciuilesq; leges editum sit, in posterum obtinere [*oportere*] iudicauit, & ut nullo unquam tempore subuertatur statuit. Atque hoc quidem modo hæc acta sunt, atque obtinent. Scias tamen, quòd licet synodalis hęc decisio, & ipsam confirmans Imperatoria iussio, consanguineorum in septimo gradu matrimonium minanter prohibeat: indictione tamen 4. anno [*ab orbe condito*] 6694. cùm Dn. Basilius Camaterus patriarcha esset, ab Imperatore nostro sancto Dn. Isaacio Angelo iussio facta sit, quæ statuit, ne ex dictis actis matrimonio post illa inter longè felicissimos Cæsares, Dn. Iohannẽ Cantacuzenum uidelicet, atque [b] germanam Imperatoris sororem Dn. Irenen contracto, quãquam in septimum consanguinitatis gradum referatur, præiudicetur: sed quantum ad illos, & [*quidem*] solos, quæ à synodo atq; Imperatore Dn. Manuele de istiusmodi nuptijs determinata sunt, inefficacia sint. Quod etiam à synodo approbatum est. Atque de septimi quidem gradus nuptijs controuersia hunc in modum concilietur. Cæterùm quoniam matrimonio affinium in sexto gradu coniunctorum (ut diximus) prohibito, temporibus sanctiss. illius patriarchæ Dn. Sisinnij duo [c] patrueles (uti uidetur) duas sorores uxores ducebant: proposita à patriarcha decisio est. quæ circa finem hæc complectitur: Moderatio nostra decreuit, ne istiusmodi matrimonia inter Christianos de reliquo amplius locum habeant, neque ullo unquam tempore contrahantur. Ac [d] suadet [*ipse illam*] in uniuersum omnibus, & potestate sacrosancti spiritus in patris dominiq; morem statuit, ne decætero quisquam omnium, quanquam ex potestatibus aliquis sit, quãquam facultatib. ac diuitijs superbiat, quanquã ex multis [*unus*] & ex plebe sit, ad istiusmodi matrimoniũ deueniat. Quòd si quis deinceps [*inquit*] hoc statutum floccifaciens, in tale matrimonium se pręcipitet, liberos ue collocet: hic omnibus diebus uitæ suæ ab ecclesia [e] pelletur: neque prius ad pœnitẽtiam recipietur, quàm distraxerit matrimoniũ, tametsi ex illa liberos susceperit. Quicunque uerò sacerdos tali matrimonio preces adhibuerit, plenæ [*è sacerdotio*] eiectioni succumbet. Cùm itaq; hoc modo hæc se haberẽt, atq; de istiusmodi contractu apud Imperatorium diuinum tribunal [*quædam*] ambiguitas incidisset: emissa est mense Iulio indictione 8. ab optimo & sancto nostro Imperatore Nouella sanctio, quæ circa finem hæc narrat: Vt itaq; utrunque, & Imperatoriarum Pontificaliumq; ordinationum maiestas, & legum canonumque cautio rectè conseruetur, atque ueneratione afficiatur: neque omnino hæc decisio dissoluenda, neque rursus omnino illi efficacia concedenda est. Sed [*uia*] media (quod aiunt) atque regia eundum est, & utrumque conseruandum, erga decisionis scriptorem illum patriarchã, ac Imperatores qui istius decisionis mentio-

a ὁροθέτησιν.
b αὐταδέλφην
c πρῶτοι ἐξάδελφοι.
d εἰσηγεῖται.
e ἐκπίπτοντος ἔσται.

mentionem fecerunt, reuerentia nempe, & ne quis legibus canonibusq; dissona præcipiat, quale [*quiddam*] hæc decisio [*in medium*] adduxit. Oportet autē ab hac decisione introductum [*matrimonij*] contractum, si iam consummatus sit, etiamsi eius faciendi facultas petita non fuerit, non distrahi: sed iudicio atque approbatione loci antistitis ita in matrimonium coniunctis pœnis grauari, iisdemq; coniugium conseruari. Quòd uerò [*istiusmodi matrimonium*] petitur, non sine conuenientibus pœnis & præceptis, cuius causa superiùs [*reuerentia*] dicta est, concedi: neq; [*id*] petentibus pro [*ipsorum*] arbitrio, aut promptè, aut citra criminationem, sed adhibita commonefactione permitti. quinimo dictæ decisionis, quęq; in ea ordinantur ab ecclesia ipsos suggestionem accipere: & si quidem oraculum [*illud*] uenerari constituentes, quæ in illo comprehenduntur, inconcussa custodire uelint, omnibus modis laudandi sunt: sin quod ab illo uetitum est, peragere malint, permittetur quidem id illis facere, sed non nisi competentibus pœnis subactis. Nota, quòd quæ in præsenti Imperatoria iussione ad abrogandam Sisinnij decisionem continentur, interea nostris temporibus nullam habuerint efficaciam. Atque precor equidem, ne unquam ullam habeant: quum caussam ob quam statuta sunt,[a] in nuda uoluntate sitam esse, ac propterea nihil boni adferre sciam. Hęc [*autem*] quanquam sanctiss. patriarchæ Sisinnij decisio, insuperq; Imperatoria iussio constituant: ne [*tamen*] omnes consanguineorum sexti gradus nuptiales cōtractus ab his perimi dixeris. Extat enim iussio semper celebrandi Imperatoris Dn. Alexij Comneni, ad suggestionem proedri illius & hetæriarchi Bardæ Zeri, mense Martio indictione decimaquinta edita, & ad illius temporis sanctiss. patriarcham Dn. Nicolaum ac sanctam diuinam'que synodum missa, quæ[b] amitam & ex fratre neptem cum patruo & ex fratre nepote, tametsi sexti gradus cognationem ex affinitate obtineant, citra impedimentum iungi statuit. Quam iussionem synodali commentario, qui in memorati patriarchæ Dn. Nicolai codice reperitur, insertam legas. Proinde quoniam apud Imperatorium tribunal sermo aliquando incidit, an unus atque idem[c] duorum fratrum neptes in matrimonium sumere possit, quòd uidelicet in septimum affinitatis gradum contractus referatur:[d] emissa est iussio potentis atque sancti nostri Imperatoris, quæ ne id unquam fiat statuit: propterea quòd maritus & uxor unius [*esse*] gradus existimentur, & [*matrimonij*] contractus in sextum affinitatis gradum incurrat. Verùm quia hæc iussio in competentem librum relata non est, non habeo equidem quod amplius scribam. Ecclesia interim istiusmodi matrimonium prohibet. Legas uerò etiam sexagesimumseptimum canonem sancti Basilij, quæ'que in illius interpretatione scripta sunt. Ad hæc scias, quòd quum ante imperium sempet celebrandi Imperatoris Dn. Alexij Comneni aliter fieri sponsalia [*solerent:*] mense Iulio indictionis septimę anni [*ab orbe condito*] 6592. emissa sit eiusdem Imperatoris Nouella lex quæ hunc in modum habet: Sponsalium nuptiarum'que[e] terminos uetusta superiorisq; ætatis legislatio susq; deq; habuit. Eorum autem[f] efficientes causas magis quàm Mysorum & Phrygum [*terminos (ut*] prouerbium [*habet)*][g] indicauit. Verùm qui sub fœlicis memoriæ patriarcha Dn. Iohanne Xiphilino synodi opera confectus est commentarius, cui etiam perpetuò inter Imperatores celebrandum Dn. Nicephorum Botaniatam per aureæ bullæ scripturam authoritatem largitum esse compertum est, quæ multùm inter se distabant, in unum contraxisse cernitur. Qua ratione quod synodica decisio de nuptijs ꝑmulgauerat, hoc ille disertis uerbis de sponsalibus cēset, duobus fratrib. duas patrueles sponsare nō permittēs. Atq; promiscua quidē plebs indiscriminatim rem aggrediēs, & [*se*] in synodalis statuti sensum mergere prorsus nequiēs, sine ratione quid'nā sponsalia essent fingebat, neq; q̄ pacto cautius firmarent̄ exactè cōstituere ualebat.

[a] ἐν ψιλῷ θελήματι κεῖσθαι.
[b] θείαν καὶ ἀδελφιδῆν μετὰ θείου καὶ ἀνεψιοῦ.
[c] δύο ἀνεψιὰς ἐξ ἀδελφῶν.
[d] ἀπελύθη.
[e] ὁρίσματα.
[f] τὸ αἴτιον.
[g] ἐγνώρισεν.

[Quin]

[Quin] interdum etiam mentis suæ inconsiderantiam aduersus absolutam ecclesiæ normam uenditabat. Verùm Imperatoriæ nostræ Maiestatis pietas scientius considerationem [illam] auspicata, ubi apparentem contrarietatem rectè diiudicasset, per præsentem legislationem optimam adinuenit consonantiam. Posteaquam enim uetus lex sponsalia in sola contrahentium uoluntate constituit, nihilq; amplius [quàm de] consensu, instrumentis, atque sponsalitijs arris elaborat: nostris autem [temporibus communis] uitæ negocia ad longè ornatius magisq; sacrum diuina gratia deuenerunt incrementum, atque hinc non nuptiæ solum, uerumetiam sponsalia peragendam sacram benedictionem sibi coniunctam habent: ac [uerò] certum tempus primæ coniugum coniunctioni per recentiorem sapientiss. Imperatoris Dn. Leonis sanctionem est promulgatum (in maribus nempe, annus ætatis decimusquintus: in fœminis, decimustertius: quod profectò tempus ad perfectam cõiugum cohabitationem uetus lex sufficiens esse iussit) necessarium esse potentia nostra iudicauit, ut per præsens oraculum firmiter definiat, propriè illa esse sponsalia, & reuera secundum exactæ synodalis normæ considerationem cum nuptijs æquipollere, quæcunque tempus quod Imperatoris Dn. Leonis sanctio determinauit, integrũ sibi [coniunctum] habuerunt, & [quæ] sacra [insuper] benedictio consequuta est: atque in illis synodalis decisionis obseruationem ualere debere. Si namq; [sponsalia] contrahentium alteram partem [aut] morte fortè alio'ue fortunæ casu, aut sententię mutatione recedere. ad aliudq; uitę consortium transferri contingat: non exiguus [profectò] hîc absurditatis tractus existet, [si] pręambulę nuptiarum preces in sponsalibus peractæ, tanquam uanum aliquid [temere'] q; accumulatum, reputentur, & indiscriminatim ea res intelligatur, quasi si Deus per sponsalia inter coniungendas personas introductus non esset. Hoc autem commemoratus celebris Imperator rectè sequutus, sancti uniuersalisq; sexti Concilij [eum] canonem, qui sponsam, dum sponsus adhuc in uiuis est, cum alio in matrimonij consuetudinem coire uetuit, adulterium [eam] rem [esse] manifestè statuẽs: cum aperta ueteris legis contrarietate pulchrè conciliauit. Quoniam [quæ] post benedictionem sponsis factam [interuenit] separatio, ea [demum] secundum eius uocem iustorum sponsaliorum est solutio. Quòd si sponsalia quædam secundũ multorum consuetudinem congruenter iam contracta fuerint, & instrumenta confecta sint: nondum autem statutum tempus, quo Christianis debita benedictio fieri consueuit, aduenerit, neque solennes super desponsatos preces per sacerdotem pronunciatæ fuerint: hæc sponsalia quantum ad exactam ecclesiæ dissertationem [attinet], neque esse neque dici iusta [possunt], neque uerò a duersus hæc synodalis commentarius efficaciam habet: sed tanquam hominum placita simpliciter per stipulationes confirmata, authoritatem ferunt, uetusq; legislatio in illis firmitatem obtinet. Hoc enim pacto cùm uetusta lex, quę antea de sponsalibus promulgata est, integra conseruabitur: tum synodi iudicium secundum hîc [positam] obseruationem & intellectum & interpretatum, intactũ atque intentatum custodietur. Quandoquidem uerò hæc ad hunc modũ [constituta,] & hæc uera [esse] sponsalia designata sunt, quæ cum sacra benedictione, statutoq; tempore peracta esse noscuntur: quæ uerò secundum antiquiorẽ legislationem fiunt, [ijs] uelut hominum placita stipulationibus constabilita uim habere, atque [insuper] soli priscæ legi, quæ certas personas ad seiunctam sponsam ingredi prohibitas recensuit, in his ualere concessum est: quiddã cum conuenienti Christianis honestate coniunctum, præsenti oraculo nunc etiam addi oportet. Quia enim non secundum exactam conuenientemq; rationem ueteris nouæq; legislationis [decreta] peragebantur, sed promiscuum uulgus antiquiori legum authoritati adhærescens, post septennale tempus citra dilationem sponsalia celebrabat, ac pro arbitrio quisque ad desponsatas ingrediebatur,

batur, continua consuetudine atque libertate ad colloquia congressus amoris flammam accendens: sacratior autem pars Nouellam Imperatoris iussionem sequuta, inter sponsalia & nuptias distinctionẽ ponebat, primùm preces sponsalitias, ac deinde matrimoniales coniungẽdas accinens: atq; [*unde etiam*] cõiunctim simul & eodem [*tempore*] quando interea [*uel*] minimum quiddam incideret, isthęc perficiebantur, & sponsalia nuptiæq; uno [*eodemq; temporis*] spacio peragebantur: hoc tanquã sine disquisitione fiat, nostra pietas corrigens, per præsentẽ generalem iussionem sancit, [*ut*] qui ad annum contrahentiũ septimũ, & deinceps usq; ad decimumquartũ aut duodecimũ [a] uelut imaginarij sponsaliorum cõtractus fiunt, legitimorũ firmorumq; sponsaliorum uicem nõ obtineãt: sed saltem tanquam confirmatæ stipulationes habeantur, atq; secundum aliorum contractuum naturam operentur. Et ad hũc [*quidem*] modum apud omnes subditos nostros illa obtineãt: [*ut tamen interim*] uetus lex, quæ de spõsalibus promulgata est, in personas ad seiunctam sponsam ingredi prohibitas, plenam efficaciam habere debeat: [*idq;*] quò [*is*] status quem in Christianorum republica uigere conuenit, augmentum accipiat. Nam tametsi ea res secundum exactam rationem perfecta sponsalia non sint: attamen quia quod agitur, sponsaliorum propositum habere uidetur, atq; inde nuptiarum fundamentum iaci incipit: magna profectò ratio est, quamobrem à lege prohibitę personæ iterum impediantur, [*adeo*] q; nemo impudenter procari pręsumat, ut in uxorem assumere audeat, quam uetus lex sponsam alicuius factam, diremptis sponsalibus in alterius manum conuenire non sinebat. Veruntamen ubi [*id*] tempus aduenerit, quod sponsalibus simul & nuptijs conuenire iudicauimus ([*ubi*] nempe fœmina duodecimum annum, masculus uerò decimumquartum excesserit) tunc in primis sponsalia decantandis sacris precibus, illorumq; solennibus (arra uidelicet, gratoq; desponsatis osculo) obseruandis perficiantur: atq; deinde exiguo longioréue tempore, quomodo contrahentibus uisum fuerit, intermisso, citra recusationem legitimæ etiam nuptiæ procedant: non autem multùm [*inter se*] disiunctæ res simul uno die, & [*ut*] sępe [*fieri solet, una*] hora effectum sortiantur. Taliter enim ordine in nuptijs procedente, cùm lex uetus, quæ prohibitarum personarum catalogum fecit, illis non permittens ad seiunctam [b] cognatæ personæ sponsam ingredi, obseruabitur. tum sapiẽtissimi Imperatoris nouella iussio decorè in omnibus & ualere & in republica obtinere conspicietur: [*quin*] & contrahentes personæ ab intempestiuis & indecoris congressibus coercitæ, castam uitam ducẽt, opportuno tempore, quãdo sponsalia nuptiasq; ipsis perfici conueniet, cum sacra inuocatione inuicem congressurę. Quòd si quis cõtrà atque pręsenti potentiæ nostræ constitutione prohibitum est, sponsalia conficere pręsumpserit, neq; hęc generaliter & aduersus omnes promulgata, quę in posterum obtinere debent, ab ipsis Calẽdis ineuntis mẽsis Iulij, instãtis 7. indictionis, anni [*ab orbe condito*] 6592. sequi uisus fuerit, & ante legitimum tempus sacramq; benedictionem arras pacisci fuerit ausus, aut etiam in mutuum conspectum contrahentibus personis conuenire, atq; inter se [*omnia*] promiscua habere permiserit: tabellio qui arrhabonicum contractũ [c] conscripserit, à sua statione remouebitur. qui uerò ante tempus sponsalia cõfecerint, humanæ diuinęq; iræ se obnoxios reddiderunt. Fiscus nanq; propter pręsentis iussionis cõtemptum [d] per rerum domesticarum secretarium positam ex stipulatione in instrumentis pœnam ab ipsorum singulis integram exiget. Credimus uerò etiam ipsum Deum aduersus hos insurrecturum, quòd inter iuuenes nequitiam palàm [*atque*] destinatò introducere non erubuerint. Etenim si uetus lex irrita facta est, & perfecta sponsalia confici nequeunt: [*ac*] uerò recentioris legislationis præscriptum ad effectum deducere contrahentes recusant: quid aliud faciunt, quàm homines sibi mutuò secundum legem non obstrictos, contra legẽ

a ὡς οὐ τέως.

b ἐγγίζοντος.

c ἐντελίμενον.

d διὰ τῶ σε- κρέτα τῶν οἰ- κειακῶν.

inter se corrumpi sinunt, iuuenum[que] animis lasciuos amores per pollutam cõuersationem ingenerãt. Nota uerò ex præsenti Nouella, quòd malè permissum fuit [a] bellicoso Dn. Michaeli [matrimonio] cõiungi cũ [b] rarisimæ formæ Dn. Anna, quæ [c] patruelis erat Mariæ Serblij [filiæ] antea illi despõsæ. Nam tametsi lege mortis ante nuptias ab ea sponsa separatus est, neque cum illa se commiscuit: attamen ipsius patruelem [uxorem] ducere non debuit. Neque enim coniunctio, sed precationum ceremoniæ, ut sponsalia tanquam nuptiæ reputentur, faciunt. Si igitur laicus tale quippiã facere prohibetur, [profectò] consecratus multò magis. Tali nanque temporibus sanctiss. illius Patriarchæ Dn. Michaelis Anchiali per synodalem cõmentarium uetitum est legitimè coniungi cum [ea] muliere, quæ cognata eius fuerit, quæ [d] obligatorijs scriptis duntaxat illi obstricta fuisset, neque sponsaliorum preces cum ipso excepisset, quòd aut mortua, aut pœnitudine ducta alteri uiro coniuncta esset: extraquàm si eam necdum sexennem mors [e] arrhabonis instar abstulerit. Visum est enim concilio in sexennem mulierem [f] copulæ concupiscentiam non concipi. Verùm hoc in laicis nõ obtinebit. Nam qui altari [deseruiũt] soli unius uxoris, eiusdemque uirginis uiri nominari, ipsique eiusdem status esse debẽt. Porrò quæ [hac] Nouella de spõsalibus cõprehenduntur, ex ipsa manifesta sunt. Scias uerò, quòd in chartophylacij septo sanctiss. illius patriarchæ Dn. Nicolai [quidem] commentarius asseruatur, qui hæc ad uerbum cõplectitur: Mensis Iulij die 4. indictione 15. quum sanctiss. noster dominus & œconomicus patriarcha Nicolaus in Thomaita præsideret, ac cũ ipso Dei amantiss. metropolitani ille & ille considerent: Dei amantiss. metropolitanus Cyzici Simeon cum nostra moderatione considẽs, dixit, quomodo [quidam] matricis suæ urbis clericus nomine Iohannes Diabatenus sponsalia inierat cum quadam Maria Theophili dicta, quæ esset ætate septennis: atque intellecto, propter sponsæ impubertatem præter ius sponsalia esse [inita], tunc ab illa recesserat, ac post annos octo legitimè ipsam in matrimoniũ assumpserat. Atque hæc quum dixisset, quid de clerico [illo] faciendum esset, discere uoluit. Audiuit igitur à nostra moderatione, considentiumque fratrum cœtu, quòd nõ solùm in nuptiali contractu arras dari receptum sit: uerumetiam in [cæteris] contractibus omnibus: atque [id quidem] non coactè, sed spontè. Quemadmodum igitur in alijs contractibus nõ dicimus quod actum est, si arræ datæ non fuerint, esse irritum: ita quoque in cõtractu nuptiali, tametsi arra siue sponsalia [g] [nõ] processerint [quod actum fuerit,] firmum atque indiuulsum erit. Itaque [quanquam] quæ inter clericum & Mariam (ut dictum est) sponsalia processerũt, subsistere nequeant: habebit [tamen] indissolubiliter clericus uxorem ipsi per solam nuptialem consecrationem (ut explicatum est) coniunctã. De donatione tamen propter nuptias, propter quã sponsalia etiã fieri consueuere inter coniuges ipsorúmue partes, non tractabitur: sed perinde atque si sponsalia non processissent, neque ante nuptias donatio subsequuta esset, firmum erit matrimonium atque indisruptum. Similiter alia etiam eiusdem Imperatoris de eadem legislatione edita iussio est, quæ hanc uim habet: De nuptijs atque sponsalibus mense Iulio indictionis 5. anni ab orbe condito 6592. statuisse [nos] scimus, quæ in illa legislatione atque relatione comprehensa sunt. Atque eorum [quidem] nihil labefactari sustinemus, sed in æternum intentata & immutabilia manere uolumus. Vt [uidelicet] sponsalia [&] nuptiæ (quemadmodum dictum est) coagmententur: ut in [statuto] tempore nihil innouetur, & ex consociãdis mas quatuordecim annis maior sit, fœmina uerò duodecim. Quoniam uerò nihil tum statutum est, an eo modo inita sponsalia, si [fortè] dirimantur, soluendæ pœnæ [h] [obnoxia] futura, an uerò omnino indissolubilia mansura sint, atque ideò etiam ea de [re nos] ipse interrogasti: sancimus, ut istiusmodi sponsalia, quæ propriè [ac uerè] sponsalia sunt, immota, immutabilia, & omnino insolubilia maneant (quippe [quia] Deus inter

a ὁπλουργίτῃ, ab inueniendis armis.
b ἐπαινετωτάτῃ.
c πρώτῃ ἐξαδέλφῃ.
d δεσμωτικῶν ἐγγράφων.
e ἠῤῥαβωνίσατο.
f φλογὸς.
g Negatiuam, particulã loci natura requirit.
h ἔνοχα aut simile quiddã in Græcis omissum est.

inter consociandos inducatur, eamq; cõiunctionem per precum[a] ceremonias communiat) & nunquã illa pœnis dandis soluũtur, quæ [pœnæ] neq; contractibus deinceps inscribentur: quia non ab illis, sed per Dei inuocationẽ sponsalia corroborãtur, cuiuscemodi [sponsalia] omnino etiam insolubilia manebunt (ipsaq;) duntaxat de caussis soluẽtur, quibus matrimonia, quibus illa ut uiribus æqualia sunt, statutum est. Cognatæ uerò personæ in [contrahendis] nuptijs uel sponsalibus prout [iam] placitum est, impedientur, neq; contrà quàm hac constitutione uetitum est, quicquam à quoquam confiet, nisi siquando Imperator[b] quodam dispensationis modo & spõsalia & cõsecratione [peragẽdam] cõiunctionem intra præstitutos annos permiserit. Licitum est enim Imperatoribus, uti aliter quàm secundũ leges[c] dispensent: quẽadmodum & sapiens Imperator & uetustiores legislationes dixere. Neq; uerò ipsi quũ tẽpus abbreuiabũt, priusquam qui cõiugentur, eorũ masculus quattuordecimũ, fœmina uerò duodecimũ annũ excesserit, naturalẽ congressum permittẽt. [Quin &] parẽtes, nequid ante dictum tẽpus fiat, diligentẽ curam adhibere debebunt. Alioqui & qui intempestiuũ coitũ peregerit, & parentes ipsius legib. aduersus stupratores [latis] obnoxij erunt. Porrò si quãdo Imperator sponsaliorũ nuptiarũ'ue tẽpus innouauit, cõiungendi ante præfinitũ [ei] rei tempus morte disiũcti fuerint: impedienẽ tũc etiã ꝓhibitæ personæ, neq; illis ad audendũ nõ audẽda bonã occasionẽ suppeditabit, ꝙ spõsalia nuptiæ'ue ante tẽpus quod nostris cõstitutionibus placuit, morte dissoluta sint. Quod enim perfecto sponsaliorũ nuptiarum'ue tempori deest, [id] supplẽs Imperatoris[d] dispensatio perpetuũ seruabit prohibitis impedimẽtũ ut [illi] nullo modo uetitũ cõtractũ inire [possint]. Quare quicũq; cõtractus ex iustis spõsalib. ꝑfectis'ue nuptijs impediũtur, hi etiã ab illis quę intra legitimũ tẽpus[e] per dispẽsationẽ cõstituta & naturaliter dissoluta sunt, arcebũt.

[a] ἱερατικαῖς. [b] οἰκονομικῷ τινὶ λόγῳ. [c] οἰκονομεῖν. [d] οἰκονομία. [e] οἰκονομικῶς.

DE MVLIERIBVS, QVAE ABSENTES MARITOS *suos obijsse suspicantes nubunt.* Cap. III.

CONcilij sexti canon 93. Basilij canon 31. 36. 46. TEXTVS. Quæ de repudijs disserit Nouella 117. ait: Si miles, scholaris, fœderatus, alius'ue [quispiam] armatus in expeditionibus degat, quotcunq; annis [absuerit,] ipsum eius uxor expectato, tametsi nullas ab ipso literas accipiat. Quòd si ipsum decessisse audierit, ne [adhuc quidem] nubito, nisi prius [uel] per se, uel per parentes suos, aliũ'ue fide dignum primores & chartularios numeri, in quo [ille] militare [solet], & tribunũ interrogarit, an reuera mortuus sit, & illi propositis sacrosanctis Euangelijs ipsum mortuum esse in[f] instrumento deposuerint. [Ea] autẽ acta mulier capito, ac dein [adhuc] annum expectato, tumq; [deniq;] legitimè nubito. Si uerò contra hoc præscriptum nupserit, & ipsa, & qui ipsam duxit, ut adulteri, puniũtur. At si qui deposuerunt, mentiti esse probentur, militia priuantur, & decem librarum [auri] multam dant [illi] quem mortuum esse dixerũt, atq; [is] si uelit, uxorem suam recipiendi facultatem habet. Si scholaris erat, à primoribus scholę & actuario dicta depositio fiat: sin fœderatus, ab ipsius optione. SCHOLIVM. De repudijs 117. Imperatoris Iustiniani Nouella, est cap. 3. tit. 7. lib. 28. Basil. & dicit de mulierib. maritos suos milites absentes obijsse suspicantibus, quæcunq; in textu compendiosè proposita sunt.

[f] ὑπομνήματι.

DE IIS QVI DIVORTIVM FACIVNT. Cap. IIII.

APostolorum canon 5. Concilij Gangrensis canon 14. Concilij Carthaginensis canon 106. Concilij sexti canon 87. Basilij canon 9. 35. 48. 77. TEXTVS. De disiunctione matrimoniorum multis locis ciuilis lex disserit, maximè autem in lib. 25. tit. 2. & lib. Cod. 5. tit. 17. & Nouella de nuptijs. Perfectiùs autem Nouella 117. [ut quæ] expresè caussas exponit, ob quas [aut] maritus aut uxor repudium mittere possint. Atq; [maritus quidem] dotem lucratur, eius domi-

nium liberis ex eo matrimonio superstitibus seruaturus, si [*quum mulier*] aliquos Imperatoriæ maiestati insidiari sciret, [*id*] marito suo non manifestauerit: illam [*maritus*] de adulterio accusauerit, & conuicerit: si quocunque modo uitæ mariti insidias collocauerit, aut alijs id [*agentibus*] conscia illi non manifestauerit: si [*unà*] cum extraneis uiris nolente marito agitet conuiuia, aut cum [*ijs se*] lauet: si nolēte marito extra ædes maneat, non [*tamen*] apud suos parētes, extra quàm si ipse citra dictas causas ipsam expulerit. Mulier autem mittit repudium, donationisque propter nuptias, eius dominium ex eo matrimonio superstitibus liberis seruatura, lucratur, si contra Maiestatem Imperatoriam [*maritus*] consilium ceperit, uel eius alijs conscius, Maiestati non manifestauerit: [*si [a] quolibet modo maritus uxoris uitæ insidias posuerit, aut alijs de hoc consultantibus sciens prudensque non manifestauerit*] ipsi, nec secundum leges uindicare studuerit: si castitati ipsius, ut adulterio polluatur, insidiari tentauerit: si maritus, ubi uxorem de adulterio accusauerit, [*crimen*] non probauerit. His uerò de [*caussis*] maritus nō solùm donatione propter nuptias multatur, uerumetiam alterum eius trientem ex alijs suis bonis [*amittit*]. [*cum*] & pœnas sustinet, quas mulier damnata sustentura fuisset. Si [*maritus*] alteri in eadem domo eademue ciuitate cohabitet, & ab uxore aut ab alio admonitus non abstineat: etiam de hac [*caussa*] trientem donationis ante nuptias alterum [*uxor*] lucratur, donationem eius matrimonij liberis seruatura. Si igitur extra has causas maritus repudium miserit, donationem [*propter nuptias*] eiusque alterum trientem perdit. Sin mulier citra rationē repudium mittat, dotem perdit, & insuper per omnem uitam suam in monasterium conijcitur, bonaque eius [*ita*] diuiduntur, ut liberi octo uncias, monasterium uerò quatuor capiat. At si liberi non fuerint, parentes autem [*sint*,] qui repudio non consenserint, illi uncias quatuor, monasterium octo capit. Sin uerò consenserint, monasterium uniuersam substātiam percipit. Possunt autem hæc etiam de uiro citra caussam repudiante dici, [*idque*] ex Nouella 127. quæ pœnas temerariorum repudiorum æquales, & uirum statutis in mulierem [*pœnis*] ex æquo obnoxiū esse, dicit. Cęterum, sine damno soluitur matrimonium, si maritus per trienniū post initum matrimonium cum uxore coire nō potuerit: propter uitā monasticam etiam: & si maritus ab hostibus captus fuerit, ac an uiuat ad quinquenniū ignoretur. SCHOLIUM. Tit. 2. lib. 25. Dig. est in tit 11. lib. Basil. 28. Tit. uerò 17. lib. 5. Cod. positus est in cap. 10. tit. 7 lib. 28. Basil. Iustiniani autē Nouella 117. posita est (ut sæpius diximus) in lib. 28. tit 7. cap. 1. quæ sic pro parte habet, ut in textu cōpendiose propositum est. De nuptijs Nouella 22. posita est in lib. 28. tit. 4. & 14. Quod [*uerò*] Nouellæ 127. caput de repudijs differit, nō est positum in Basil. sed magis approbatum est cap. 13. Nouellæ 134. quod cap. 4. tit 7. lib 28 est, ac temerariorum repudiorū in utraque parte æquales esse pœnas dicit. Nouellæ Iustiniani 22. 4. cap. in tit. 7. lib. 28. positū, ait: Prædictis caussis uisum nobis est nominatim & hasce apponere, ex quib. matrimonia dissoluere uel citra pœnam licet: atque cōtinuò caussas etiā adducit, uitę monasticæ nēpe, [*& siqua*] intra trieniumn coniugē non attingat, & captiuitatis [*caussam denique*.] Veruntamē ex duabus caussis citra pœnā atque qualēcunque dationē cōiugiū solui, ait: quādo uerò alter coniugum uitā monasticam suscipit, hæc dicit: Nam hoc casu iubemus, ut tam uiro quàm mulieri, ad meliora migrāti, soluēdi matrimonij simul & diuertēdi potestas sit: [*prius tamen*] breui aliquo desertæ parti solatio derelicto. Quicquid enim cōtrahentes pacti sunt, ut post mortē alterius lucro cederet, id ab altera obtinere debet pars deserta, siue uir siue mulier existat: propterea quod & iste (quātū ad cōiugē) mori uideatur, quum alterū uitæ iter pro altero capessit. Sed & Nouella Iustiniani 123. siue 8. cap. 1. tit. lib. Basil. 4. iubet, ut uter coniugū in mundo relictus est, à parte quæ tonsa est capiat, quidquid ex morte eius ratione pacti [*conuenti*] ipsi cōpetiturum fuisset. Quod quidē Nouella 22. omnino ad dādam ex alijs

[a] Hæc in Græcis omissa esse, ex clausula patet.

ex aliis caussis pœnā respiciēs, paruum etiam solatiū nominauit. Siquidē quod ex pacto [datur] pœna nō reputatur. Atq; hæc quidem ad hunc[se] modū habēt. Quęro autem, quū Nouella Imperatoris Dn. Leonis Philosophi [a] 117. ob tonsuram mariti uxori [b] donationem propter nuptias nō dari dicat: ac [uerò] Nouella Imperatoris Iustiniani [c] 22. quæ superius scripta sunt statuat, repetetúrne à muliere quippiā nomine donationis propter nuptias à marito tonso [datæ,] an nō? Quondā non ex pacto, sed ex lege donatio propter nuptias dabatur. Siquidē enim mulier dotis nomine dabat, tantundem in cmomunes facultates maritus [d] obijcere cogebatur: unde etiam ὑπόβολον [(id est, obiectio, oppositio, suppositio, & tanquam contraria obligatio)] est nominatum. Verùm hoc abrogatum est, atq; istiusmodi donationē propter nuptias maritus hodie nō dat: sed ex pacto partē aliquā dat, quantā [uidelicet si ipse] premoriatur, uxori [e] pacto promiserit. Quòd si nihil se donationis propter nuptias nomine daturū promiserit, neq; dare quicquā cōpelletur. Nouellā igitur Imperatoris Dn. Leonis Philosophi de donatione propter nuptias, quæ ex ueteri lege cognita est, atq; necessariò datur: Imperatoris aūt Iustiniani de lucro quod ex morte secundū pactū dat, loqui arbitror. Quod ergo ex morte alterius coniugū superstiti dari conuenerit, exiget post alterius tonsionē qui in [cōmuni] uita relictus est, qualecunq; [tandē] sit, ac quomodocūq; nūcupetur. Atq; id cōtingit [quidē] hoc modo, ut si mulier tondeatur, maritus ex morte eius [sibi] superstiti dari promissā quantitatē, tametsi ὑπόβολοι abusiue uocet, exigat. TEXTVS. Quod porrò cōsensu cōiuges inter se matrimoniū dirimere [possint] dictū fuit olim. abrogatū aūt est per dictā 117. Nouellā, sed postmodū renouatū ab Imperatore Iustino. Planè q maritus indotatā uxorē citra rationē eijcit, dat illi purę substātię suę quadrantē. At si fortè plures tribus liberi sint, nō quadrantē, sed unius liberorū portionē [illa] accipit. Nō potest aūt, quod illi datur, centū auri libras excedere. Huic [datum] tamē [f] quæ dotē non intulit mulier, si citra rationē à marito diuertat (quomodo eadē 117. Nouella [tradit]) nō est obnoxia. SCHOLIVM. Const. 9. tit. 17. lib. 5. Cod. consensu matrimoniū solui statuit, quæ in Basil. non est. Sed neq; [illud] 117. Nouellæ cap. quod consensu [faciendas] matrimonij dissolutiones abrogat, in Basil. positū est, sed pro eo positū est Nouellæ 134. cap. 13. quod est cap. 4. tit. 7. lib. Basil. 28. quod cum Imperatoris [g] Iustiniani 117. legislatione idē ualet. [h] Est aūt Nouella Iustiniani 140, quæ nullo modo in Basil. posita est. Quòd aūt indotata uxor ex maritalib. bonis, quū ille [ipsam] citra rationē repudiat, quadrātē capit, est pars Nouellæ Imperatoris Iustiniani 117. sed neq; hęc in Basil. posita est. TEXTVS. Vsqueadeo aūt matrimoniorum dissolutio impediri nequit, ut lib. 45. tit. 1 digest. 19. dicatur: Quòd si quis coniugū pœnā spopōderit, si culpa sua diuortiū fiat, [promissio] nō ualet. Sufficit enim in talib. à lege cōstituta pœna: nisi si stipulatio tantundē cōprehēdat. & eiusdē tit. digest. 134. Nō rectè stipulor ab aliqua pœnā, si mihi nō nubat. neq; itē quę mihi iam nupta est, ab ea pœnā stipulari possum si diuortiū fecerit. Eadē etiā de muliere à marito stipulāte [intelligēda sunt] & lib 8 Cod. tit. [i] 38. const. 2. Inualidē quis paciscitur, ne sibi diuortiū facere nō liceat: & quæ pœna in hac stipulatiōe cōstituta est, irrita est. SCHOLIVM. Dig. 18 tit. 1. lib. Dig. 45. est cap. 18. tit. 1. lib. 43. Basil. quod sic habet. Irrita est stipulatione cōstituta pœna, si culpa alterius cōiugū diuortiū factū fuerit, ut ne priuatorū hominū pactis pœna publica perimatur. Queras lib. 29. tit. 5. cap. 5. & tit. 6 li. 43. cap. 2. & thema 3. cap. 97. tit. 1. li. 43. & thema 1. cap. 134. eiusdem lib. & tit. & thema 2 cap. 121. & lib. 2. tit. 2. cap. 2 33. & lib. 28. tit. 7. cap. 7. 8. 9. Digest. 134. tit. 1. lib. 45. Digest. est cap. 134. tit. 1. lib. 43. Basil. quod habet quemadmodum in textu scriptum est. Chumnus [k] in margine Scholiū adscripsit, quod [l] paucis [illud] cap. interpretatur: & docet, quādo de futuro matrimonio cōscriptæ [m] obligationes efficaciā habere debeāt, & quādo nō. Verùm tu illi Scholio ne auscultaueris: sed notes ex hoc cap. quòd matrimonio-

a Nōdum ergo habēmus plenū Nouellarū numerum.
b ὑπόβολον.
c Pro ρβ lego κβ.
d ὑποβάλλειν.
e συμφωνία.
f ἄγαμος.
g Non Iustini, ut Græcus.
h Mēdosus hic locus est.
i In lib. nostris 19.
k ἐξωθεν.
l τάχα.
m ἀσφαλεια.

a Ἀῤῥαβωνικὰ ἔγγραφα. rum [a] obligatoria instrumenta, si quidē à solis futuris coniugibus confecta fuerint, quantū ad pœnam ob illorum transgreſsionem exigendam, inualida sunt: si uero ab alijs quibuspiā efficaciam habeāt, & si culpa utriuscunq; futurorū cōiugum matrimonium perfectū non fuerit, ab eo qui se effecturum, ut ille matrimonium ineat, promiserit, pœna exigatur. Quæras etiā Palęum [*in*] cap.1.tit.1. lib.28 & cap.14. & 15. eiusdē lib. & tit. Const.2.tit.38.lib.8. Cod est cap.2.tit.6.lib. 43 quod habet ut in textu scriptū est. Atq; in his [*quidē*] ciuilis lex [*uertitur.*] Scias uerò quòd sæpenumerò quæsitum sit, an qui istiusmodi obligatoria de nuptijs
b ἀσυστάτῳ. instrumēta, aut etiā in [b] infirmis sponsalibus, [c] nuptiales pactiones cū muliere
c συναλλάγματα. aliqua [d] interposuit, postquā obligatoria instrumēta, uel preter ius [*uita*] spōsalia
d ἐπιδοῦσα. reprobarit, aliam uxorē ducere, aut in presbyteri [e] statum euehi poſsit. Tu igi-
e τόπον. tur dic, quòd si persona, quæ ei qui sacerdos fieri uult, despōsa est, tēpore reprobationis instrumentorū sextū annū excesserit. nō permittetur ei qui instrumēta
f παράνομον. uel [f] à lege nō confirmata sponsalia [g] interposuit, ut alteri mulieri coniungatur,
g ἱερωμένος. aut sic sacerdos fiat, tanquā bis matrimoniū cōtraxiſſe reputetur: [*idq;*] propter concupiscētiam, & quòd mulier amoris capax sit. Si uerò quum pacta reprobarentur, persona illa sex annis minor fuerit: firmiter talis alteri mulieri cōiungatur, aut ex eo tempore sacerdos fiat. Astruas uerò hæc etiā ex nouella legislatione Imperatoris Dn. Alexij Cōneni, quæ legitima sponsalia insolubilia esse statuit: & iubet, ut si spōsalia, tanquā legitimis tēporibus nō facta, solui contingat,
h παρανόμως. facultatem non habeant cognatæ eorum. qui [h] aduersantibus legibus in cōiugij societatem coniuncti fuerant, prohibitæ personę, ut [*cum illis*] coniungantur. Quam [*quidem*] Nouellam cap.2. præsentis tituli insertam etiam legas.

DE FORNICATIONE, ADVLTERIO, STVPRO *& pædicatione.* Cap. V.

APostolorum canon 61. Concilij Ancyrani canon 8. Concilij Neocęsariensis canon 8. Concilij sexti canon 86. 87. Basilij canon 7. 18. 21. 22. 25. 26. 30. 34 37 39. 41. 58. 59. 62. 77. Gregorij Nysseni canon 3. TEXTVS. De stupro, adulterio, atq; pædicatione tractat lex in lib.9. Cod. tit.9. & lib.48. titulo 5. talia
i τὸ μοιχικόν. delinquentibus pœnam inducens capitalem. Vbi [*etiam*] dicitur, quòd [i] adulterij accusatio non solùm ob stupratam legitimam cōiugem, uerumetiam de instabili atque illegitimo matrimonio & sponsalibus, & de concubinatu instituatur. SCHOLIVM. Tit. 9. lib. 9 Cod positus est in cap 47. tit. 37. lib. Basil. 60 & tit. 5. lib. Digest. 48. positus est in cap 3. tit. 37. eiusdem 60. libri. Cuius tit. diuersa cap. legas quæ multa istiusmodi docent, cuiusmodi compendiosē sunt proposita. Verùm quòd adulteri, pædicones, aut stupratores capitali supplicio afficiantur, nō est positum in Basil sed 73. cap. dicti 37. tit. ait: Adulteri uer-
k μέσοι. berati & tōsi naribus mutilātor: qui uerò [k] internūcij atq; administri in [l] impio
l ἀσεβήματι. illo scelere fuerint, uerberati & tonsi in perpetuum exilium mittuntor Nouella autē Imperatoris Iustiniani 134. siue eius 12. cap. quod in tit. 7. lib. 28. positum est, circa initium hęc dicit Si de adulterio maritus putet suam cōuinci posse uxorē, cōuenit, ut maritus prius cōtra uxorē, aut etiā adulteriū in crimē subscribat. Et si quidē adulterij crimē manifestè probatū fuerit, tūc trāsmiſſo libello repudij, iubemus, ut illæ pœnę delinquētib. irrogētur, quas pręscribūt leges: illis quoq; legitimas sustinentibus pœnas, qui quidē uel internuncij uel ministri tam impio crimini extiterunt. [*Præterea*] de substantia adulterij, si uxorem habeat. dos
m Negatiuam particulam desiderari, luce clarius est. ei donatioq; ante nuptias conseruetur: aut si dotalia instrumenta [m] [*non*] interuenerunt, portio quę nostra defertur lege. Reliquam eius substantiam descendentes aut ascendentes si qui sunt) usq; ad tertium gradū, capiant secundū ordines & gradus suos. Si nulli huiusmodi supersint, fisco hæc addici iubemus. Mulier uerò quæ adulteriū cōmisit, cōpetentib. subdita pœnis, in monasteriū conijciatur:

cōṅciatur: & [sic] deinceps, quę Patriarcha in cōpendium cōtraxit. Legas [uerò] etiā Nouellā Imperatoris Dn. Leonis Philosophi 32. quę quid adultero & adulteræ fieri debeat, statuit. Proinde de [a] incestu cap. 76. tit. 37. lib. 60. hęc dicit: Incesti, siue parētes cū liberis, siue liberi cū parētib. siue fratres cū sororib. [se cōmisceāt] gladio puniūtor. Qui uerò in alia cognatiōe se inuicē [b] incestarint, puta pater & filij uxor, aut filius & patris uxor siue nouerca, aut uitricus & priuigna, aut frater & fratris uxor, aut patruus & ex fratre neptis, aut ex fratre nepos & amita, aut [extraneus] & duę sorores, aut [extraneus] & mater unà cū filia: hi & mares & fœminę, si [quidē] sciētes [sese] cōmiscuerint) uerberati naribus mutilātor. Similiter etiā 77. cap. dicit: Si patrueles horúmue liberi, nec ultra: [inter sese], uel pater & filius cū matre & filia, uel duo fratres cū duabus sororib. uel duo fratres cū matre & filia, uel ex fratre nepos cum patrui sui quondā uxore, siue patruus cū nepotis ex fratre quondam uxore, matrimonio coniungantur, alioquí ue carnaliter commercium habeant, supra separationem uerberantor. [Et] cap. 78. ait: Qui cum monachis, diaconissis, aut ascetrijs libidinem exercent, tanquam qui ecclesiam sponsam CHRISTI coinquinent, & ipsi & quę cum ipsis se contamināt, naribus mutilātor. Cap. autē 79. Qui, inquit, cum [c] cōcubina filij sui aut matrimonij pretextu [sc] cōmiscet, aut alioqui clam commerciū habet, unà cum ipsa naribus mutilator: ut tamē prius à se inuicē separētur. Verùm si cū [d] filij cōcubina maritata id perpetret, pœna eodē modo procedito, atq; [illi] insuper uerberātor. Legas etiā 6. thema cap. 10. tit. 5. lib. Basil. 28. quod ait: Qui uirginē aut uiduā rapuit, hāc neq; cōsentiēte ipsius patre ad delictū condonāte, ducere uxorē potest. Cęterùm qui de sancto baptismate aliquā suscepit, nō potest ipsam postmodū in matrimoniū assumere: quippe quę tanquā ipsius filia facta sit: neq; [item] eius matrē aut filiā: quin neq; ipsius filius. Quādoquidē nihil aliud perinde paternū affectū iustumq; matrimonij impedimentū introducere potest, atq; hoc uinculum, quo animæ ipsorū mediante Deo coalescunt. Lege eiusdem lib. & tit. cap. 3. thema 2. & 3. & cap. 11. & lib. 7. tit. 8. cap. 4. & lib. 45. tit. 2. cap. 6. thema 3. & cap. 10. thema 2. & 3 & lib. 2. tit. 3. cap. 8. & cap. 197. TEXTVS. Proinde fornicatio non laudatur quidē à ciuili lege, neq; tamen prohibetur. Etenim dicitur lib. 12. tit. 5. Digest 4. Quod meretrici datur, nō redditur. Quum enim meretrix sit, nō turpe est ipsam accipere, tametsi meretricem esse turpe sit. Et lib. 39. tit. 5. digest. [e] 6. quòd etiam ob inhonestam caussam rectè donetur, ueluti [si] meretrici [quippiā detur]: atq; [id] ratū sit. Et lib. 47. tit. 2. digest. [f] 39. Qui alienā ancillā meretricem rapuit, aut celauit: neq; tāquam plagiarius, neq; tanquā fur tenetur. Nō enim furti, sed libidinis caussa id fecit. Nam si quis fores meretricis effregerit, & alij ingressi, non [autem] ab ipso inducti, res eius furati fuerint: [is] non tenetur tanquā fur. SCHOLIVM. Digest. 4. tit. 5. lib. 12. est thema 2. cap. 5. tit. 2. lib. Basil. 24. quod eadem dicit. Digest. 6. tit 5. lib. 39. est cap. 5. tit. 1. lib. Basil. 47. quod habet, ut in textu compendiosé propositum est. Digest. 39. tituli 2. lib. 47. est cap. 39. tituli 12. lib. 60. Basil. quod habet, quemadmodum declaratum est. Rectè autem dixit, quòd qui alienam ancillam meretricem rapit, non teneatur tanquam plagiarius, siue in metallum non condemnetur, ut est in Basil. Nam qui ancillam quæ meretrix non est, rapit, in metallum condemnatur. [cuius rei caussa] lib. 60. totum 38. tit. quæras. TEXTVS. Dicit uerò etiam lib. 38. tituli 8. quòd [g] uulgò quæsiti non modò matri, sed etiam cognatis materni generis [h] succedant, & [ipsis] ab his [i] succedatur. Illustris autem [mulier] quæ liberos legitimos & spurios habet: non potest spurijs, neq; [k] inter uiuos, neq; quum moritur, quicquā suppeditare: quomodo lib. 6. C. tit. [l] 57. Const. 5. [tradit.] Planè [m] uulgò cōceptus neq; patrē habere dicitur: queādmodū lib. 1. tit. 5. dig. 23. Porrò cōcubinatus legitimus est, & eas sine crimine cōcubinas habere possumus, in quas illicita nō cōmittuntur: ueluti [sit] in cōcubina patris, uel aui, aut

in

a αἱμομιξίᾳ.
b συμφθαρῶσιν.
c συντήρησις.
d ὕπανδρον οὖσαν.
e In lib. nostris 5.
f In nostris 40.
g πορνογενεῖς.
h κληρονομῶσι.
i κληρονομῶνται.
k ζῶντα.
l In lib. nostris 56.
m ὁ ἀπὸ πορνείας.

in filia sororis: ut lib.25.tit.7.& lib.23.tit.2.digest.[a] 55.& lib.48.tit.5.digest.[b] 11.[docent.] In concubinatu autem esse possunt libertinę,& ingenuę obscuro loco natæ. Qui uerò ingenuam[eandem'] q; honestam in concubinatu habet, contestationem super hoc facere debet: alioquin uxorē ipsam habet, uel si hoc recusat, [c] stuprum cum ea committit. nam concubinatus nomen à legibus agnoscitur. unde lib.6.Cod.tit.57.cōst.5.dicitur,quòd [mulier] libera, quæ legitime cum homine libero in concubinatu est,[liberos] ex illa consuetudine natos,cum legitimis liberis hęredes habitura sit. Breuiter, permulta [de] concubinarum liberis, siue [d] illegitimis & naturalibus lex in Cod. & Nouellis complectitur, docens, quínam [illi] sint,& quomodo patri [e] legitimi fieri, & quādo ac quātum ex paternis bonis percipere possint. SCHOLIVM. Tit.8.lib.38.Dig.positus est in cap.6.tit.2.lib.45.Basil.atq; ait eiusdē tit.cap.7.Hęc [f] bonorum possessio omnes uocat cognatos,licet [iure] ciuili non uocentur. Vnde & uulgo quęsiti fratres inter se,& in [bonis] matris, cognationis subsidium habent,& mater in illorum[bonis]. Eadem quoque de ancilla pręgnante manumissa dicimus. Et cap.9. [g] spurij hęreditas ad cognatos paternæ stirpis non pertinet. nam patrem non habet. Eius autem matri,[h] eademq; matre natis fatribus [i] proximitatis subsidiū datur. Atq; hęc quidē aiunt leges,eorum differentiam qui [k] per fornicationem coniunguntur docentes, ac spurijs succedi à maternæ stirpis cognatis: patrem autē,aut paternę stirpis cognatos,ipsos nō agnoscere: sed ex una duntaxat uncia illegitimū filiū patri hęredem fieri dicētes. Verùm [quæ] de nuptijs[tractant] leges atq; canones, & agnoscunt [l] ex fornicatione cognationē,& qui ex fornicatione [inuicem se] contingunt,cognatos,si incestum committant, tanquam legitimos cognatos puniūt. Quorsum legas in 5.cap.positos canones,& Nouellam Imperatoris Iustiniani 118.quę est in fine tit.3.lib.Basil.45.Const.5.tit.57.lib.6.Cod.est cap.42.tit.1 lib.Basil.45. quod dicit: Si qua illustris mulier filium ex iustis nuptijs procreauerit, & alterum spurium habuerit, cui pater incertus sit: quemadmodum res maternæ ad eos perueniant, siue tantummodo ad liberos iustos,siue etiā ad spurios,dubitatur. Sācimus itaq;, ut neq; ex testamēto, neq; ab intestato,neq; ex liberalitate [m] inter uiuos habita, iustis liberis existentibus, aliquid penitus ab illustribus matribus ad spurios perueniat: quum in mulieribus ingenuis & illustribus, quibus castitatis obseruatio præcipuum debitum est,nominari spurios,satis iniuriosum,satisq; acerbū,& nostris temporibus indignum iudicemus: & hanc legem ipsi pudicitiæ,quam semper colendam censemus,meritò dedicamus. Sin autem concubina liberæ conditionis cōstituta, filium aut filiam ex licita consuetudine cum homine libero habita procreauerit,eos etiam cum legitimis liberis ad materna uenire bona,quæ illa iure legitimo & in patrimonio suo possidet,nulla inuidia est. Digest.23.tit.5.lib.1. Dig.est cap.19.tit.1.lib.46.quod ait: Qui ex legitimo matrimonio natus est, patrem sequitur,uulgò quæsitus autem,matrem. Et 24.cap.eiusdem lib.& tit. Qui nō ex legitimo matrimonio nascitur,matrem sequitur: nisi lex specialis aliud quidpiā statuat. Tit.7.lib.25.Dig.non est positus in Basil. Tit.5.lib.48. Dig. est in lib Basil.60.tit.37.Digest.autem 11.non est transcriptum. Verùm ait thema 2.cap.1.tit.37.lib.60. Qui mulierem honestam & ingenuam in cōcubinatu habet,neq; per cōtestationem hoc manifestum facit, uel uxorem eam habet: uel si hoc recusar, [n] stuprum,atq; adeò adulterium cum ea committit: dum uidelicet corpore suo quæstum[illa] non fecerit. Const.5.tit.57.lib.6.Cod.non est integra posita,[o] cuius initium est cap.42. tit.1.lib. 45. Basil. cap.2. Nouellæ Iustiniani 12. & cap.13.[Nouellæ] 18.& Nouella 19.& cap.3.78.& cap.3.89.Nouellarum Imperatoris Iustiniani, & alia cap.quæ de ijs docent, qui [p] ex legitimis[postmodum uxoribus, aut] etiam ex concubinis[nati],& ex nothis legitimi filij[fiunt:] posita sunt in tit.1.& 2. lib.32.Basil.quos legas. TEXTVS. Proinde & ancillas nostras in concubinatu

a In nostris 56.
b In nostris 13.
c ἀθέμιτον.
d νόθων.
e γνήσιοι.
f διακατοχὴ.
g πορνογενῶν.
h ὁμομητρίοις.
i συγγενικὴ βοήθεια.
k πορνικῶς.
l τὴν πορνικήν.
m ἐν ζωῇ.
n ἀσέλγειαν.
o αὐωθεμένη.
p Pro ἐννόμων lego ἐξ οἰνόμων.

binatu habere possumus. Dicitur namque lib. 6. tit. 4. const. 4. quæ [ancilla] domini sui legitimã uxorem non habentis, usque ad mortem eius concubina fuerit, [eam] cum liberis suis in ingenuitatem rapi, & supra legitimam portionem peculium, quod quum dominus moreretur habebat, capere: neque liberos, aut hæredes, aut cognatos defuncti in illam ius patronatus habere. Et lib. 7. eiusdem Cod. tit. 15. const. 3. ait: Qui ancillam ad mortem usque in concubinatu habet: potest dum uiuit, de illa, & qui [a] fortè ex ipsa nati erunt, quod uisum fuerit, statuere, & in ultima uoluntate nominatim alij hæredi relinquere. Sed si moriẽs nihil dixerit, in libertatem [illa], & qui fortè ex ea nati fuerint, eripiuntur: dummodo [tamen] defunctus legitimam uxorem non habuerit. Etenim qui uxorem habet, neque liberam, neque seruam in concubinatu habere potest. Planè adulterij accusatio ob stupratam concubinam etiam instituitur: quomodo lib. 48. tit. 5. digest. [b] 12. [&] 13. [docent]. Cæterùm concubina est, quæ legitimè cum aliquo sine nuptijs uiuit: & quæ minus honesta est, [c] pellex uocatur: ut lib. 50. tit. 16. digest. 144. [traditur] SCHOLIVM. Const. 4. tit. 4. lib. 6. Cod. est thema 4. cap. 28. tit. 1 lib. 41. quod habet, ut in compendio propositum est. Const. 3. tit. 15. lib. 7. Cod. est cap. 3. tit. 19. lib. 48. quod sic dicit: Si quis uxorem non habens, cum ancilla [sua] consuetudinem habeat, ac cum illa ad mortem usque permaneat, neque quicquam de illa in testamento suo dicat, siue liberos ex ea habeat, siue non, illa libera euadit. Quum autem liberam illam fieri, ex præsenti cap. audis: liberos eius seruituti obnoxios esse ne existimes. Nam & ipsi liberi fiunt, quomodo superius cap. lib. 41. & præsentis cap. ueteres [leges] aiunt. Digest. 12. & 13. tit. 5. lib. 48. non sunt posita in Basil. Digest. 144. tit. 16. lib. 50. Digest. est cap. 1444. tit. 2. lib. 2. Basil. quod sic habet: Concubina est, quæ cum aliquo in domo eius extra legitimas nuptias uiuit. Minus autem honesta, [d] amica appellatur.

a ὡς ἐκεῖνε.
b In lib. nostris solùm 13.
c παλλακίστης.
d φίλη.

SI LAICI VXOR ADVLTERIVM PASSA SIT. Cap. VI.

Concilij Ancyrani canon 20. Concilij Neocæsariensis canon 1. Lege quæ annotata sunt in cap. 32. tit. 1. præsentis Operis.

DE STVPRO ET NVPTIIS VIDVAE. ET, QVAE VIDUA dicatur. Cap. VII.

Basilij canon 18. 24.

DE IIS QVI MATRIMONII CAVSSA MVLIERES rapiunt, aut uiolant, aut uirgines constuprant. Et, de ijs qui illis conscij sunt. Cap. VIII.

Apostolorum canon 67. Concilij Ancyrani canon 11. 25. Concilij Chalcedonensis canon 27. Concilij sexti canon 92. Basilij canon 22. 30. 33. 38. 53. Legas quæ annotata sunt in cap. 30. tit. 9. præsentis Operis.

DE HIS QVAE PRAETER VOLVNTATEM PARENtum aut dominorum nubunt. Cap. IX.

Basilij canon 38. 41. 42. TEXTVS. Qui quæ'ue in alterius potestate sunt, non possunt legitimè matrimonium cõtrahere, non consentiente eo qui illos in potestate habet: ut lib. 5. Cod. tit. 4. & lib. 23. tit. 2. [traditur]: extra quã si [quis] filiam uigintiquinque annos natam [in matrimonium] elocare differat. Tunc enim [illa] liberæ conditionis homini seipsam [matrimonio] iungere potest: quemmodum quæ de ingratitudine hæredum [tractat] Nouella 115. [docet.] SCHOLIVM. Tit. 4. lib. 5. Cod. positus est in cap. 27. tit. 4. lib. Basil. 28. Quale tamen cap. [e] in Textu scriptum est, nullum in toto [illo] tit. est. Quòd autem qui quæ'ue in potestate sunt, citra consensum eius qui eos in potestate habet, legitimè matrimonium cõtrahere nõ possint: [id uerò] ex multis cap. manifestũ est. Tit. 2. lib. 23. Dig. est in cap. 1. tit. 4. lib. 28. atque eiusdẽ tit. cap. 2. ait: Nõ cõsistunt nuptiæ, nisi

e οὕτω.

p qui

DE LAICIS, QVI COMEDVNT IDOLIS IMMOLATA, *uel carnes in sanguine, uel suffocata, uel à bestijs capta, uel morticina.* Cap. XIII.

APostolorum canon 63. Concilij Ancyrani canon 3. Concilij Gangrēsis canon 2. Concilij sexti canon 67. Gregorij [a] miraculis clari ex epistola de comedentibus idolis immolata, Basilij canon 81.

[a] θαυματουργοῦ.

DE LAICO IMPERATOREM CONTVMELIA *efficiente.* Caput XIIII.

APostolorum canon 84. Lege quæ annotata sunt in cap. 36. tit. 9. præsentis Operis.

DE ORTHODOXIS, QVI AB HAERETICIS AVT *Iudæis benedictiones accipiunt, uel cum illis festos dies agunt, uel cum Iudæis ieiunant. &, Quòd sabbati die feriandum non sit, sed quoad eius fieri potest, Dominica. &, De ijs qui in monasterijs aut ecclesijs hæreticorum orant.* Cap. XV.

APostolorum canon 65.70. Concilij Laodiceni canō 9.29.32.34.37.38.39. Cōcilij Carthaginēsis canon 60.38.39. Lege quæ annotata sunt in cap. 15. tit. 3. præsentis Operis, & cap. 4. tit. 7.

DE LAICIS, QVI CLERICOS MONASTERIORVM, *ptochiorum, aut martyriorum solicitant, ne sub potestate episcoporum maneant.* Cap. XVI.

COncilij Calcedonensis can. 8.

DE LAICIS, QVI EXCOMMVNICATIS VEL [b] SCHISma *facientibus presbyteris* [c] *adhærent, & sine* [consensu] *episcoporum suorum altaria erigunt.* Cap. XVII.

[b] ἀποσχίζουσι [c] προστιθεμένων.

APostolorū canō 31. Lege quæ annotata sunt in cap. 14. tit. 9. præsentis Operis.

DE PERIVRIS. ET, IN CVIVSMODI [CASIBVS] *eos qui iurant, non rectè iurare oporteat.* Cap. XVIII.

BAsilij canon 10.17.29.64.82. TEXTVS. De periuris dicitur in lib. 12. tit. 2. & lib. Cod. 4. tit. 1. Atq; generalis quidem sermo uult, ne [*in*] periuria inquiratur. Sunt tamen quædam exceptiones. Dicitur enī lib. 12. tit. 2. digest. 31. In dubijs [*caussis*] solet iudex iusiurandum deferre, & sic [*deinde*], iudicare. Si igitur cō modo cōdemnatus, postmodū [*se*] [d] instrumēta inuenisse dicat, ijsq; solis uti uelit, [e] ex integro caussam agit. Quòd si aduersarius iusiurandū deferat, nō retractat cōtrouersia. SCHOLIVM. Tit. 2. lib. 12. Dig qui de iureiurādo, siue [f] uoluntario, hoc est delato, siue necessario, siue iudiciali docet, est in principio tit. 5. lib. 22. Basil. & ait 4. thema cap. 3. Mulier iurans se prægnantem esse, mittitur in possessionem: neq; post [*præstitum*] iusiurandum conuenitur, quasi [g] calumniæ caussa in possessionem missa sit: neq; in possessione uim patitur. Sed si aduersarius ipsam non prægnantē esse iurauerit, non mittitur. Verùm ex huiusmodi iureiurando non præiudicatur quæstioni de partu. Alterius nanq; iusiurādum alteri neq; prodest neq; obest. Et tit. 1. lib. 4. Cod. est cap. 43. eiusdem 5. tit. lib. 22. Basil. & ait: Caussa iureiurando ex consensu utriusq; partis, uel aduersario inferente, præstito, uel remisso, decisa: nec periurij prætextu retractari potest, nisi specialiter hoc lege excipiatur. Digest. 31. tit. 2. lib. 12. Dig. est cap. 31. eiusdem 5. tit. lib. 22. Basil. ac dicit, quæcunq; compendiosè proposita sunt. TEXTVS. Est tamen lib. 4. Cod. tit. 1. const. 13. inuenire, etiam iusiurandū deferente aduersario præstitum retractari. Ait enim: Si qui legatum exigeret, quum testamentum non appareret, hærede deferente, deberi sibi iurarit, & acceperit: [*ac*] uerò postmodum [*inuento testamento*] nihil ei derelictū fuisse: aut derelictum quidem, sed propter Falcidiam non totū capere debuisse, deprehēsum fuerit: reddit. SCHOLIVM. Meminimus [h] superiùs legis, iusiurandum præstitum non retractari docentis, Item & alterius legis meminimus, nempe cap. 31. tit. 5.

[d] δικαιώματα. [e] ἄνωθεν ἀνανεοῖ. [f] προαιρετικῷ. [g] κατὰ συκοφαντίαν. [h] ὄπισθεν.

p 2 lib. 22.

lib. 22. [*similiter*] præstitum iusiurandum non retractari, docentis. At sancti Basilij permulti canones periuros ualde puniri statuunt. Quærendum est igitur, quando præstitum iusiurandum retractetur, ut aduersus peierantes canonicæ pœnæ locum habeant: & quādo non. Dicimus itaq;, propriè quadruplex esse iusiurandum: uoluntarium [*nempe*], quod uidelicet de uoluntate partium extra

a ἀποφάσεως. iudicium præstatur: necessariū, quod deferente actore, & ex [a] interloquutione iudicis datur: iudiciale, quod ex sententia iudicis uel inuitis litigatorib. controuersiam decidit: & [*iusiurandum*] in litem, quod litigiosæ rei precium, quādo illa dolo contumacia'ue rei non datur, in certā quantitatē redigit. Est [*tamen*] etiam iusiurandum, [*quod*] propter calumniam [*datur.*] Ac uoluntarium quidem nunquam retractatur. Necessarium uerò in uno eoq; solo casu retractatur, nempe ultimi cap. tit. 5. lib. 22. Basil. Nam tametsi Gobidas & Stephanus, quū interpretantur cap. 31. tit. 5 lib. 22 solum uoluntarium nō retractari dicant: tu tamen illi Dig. ascriptæ interpretationi ne auscules. Etenim 43. cap. tit. 5. lib. 22. quod est const. 1. tit. 1. lib. 4. Cod. ad hunc modum ait: Caussa iureiurando ex consensu utriusq; partis, uel aduersario inferente, delato & præstito, uel remisso decisa, nec periurij prætextu retractari potest, nisi specialiter hac lege excipiat: sustulit Gobidæ & Stephani ad Dig. cōscriptam interpretationē. Reliquæ autē iurisiurādi [*species*], quemadmodum id memoratum 31. cap. ait, nouis instrumētis repertis retractātur. Hæc igitur quū ita [*sese*] habeāt, quodcunq; iusiurandū retractari, quō si qui fortè periuri inueniantur, canonicis pœnis plectātur, ne di-

b περίληψιν. xeris. Sed illos secundum legum [b] tenorem, tāquam periuros [*canonicis*] pœnis feriri dicas, qui ex iurisiurādi retractatione cōdemnātur. Atq; ad hunc [*quidem*] modū canones [*cū legibus*] cōcilia. Nā neq; sanctus Basilius in iureiurādo quod

c διορίζεται. ex cōsensu daf, de periurio tractat: sed eos q iurarint, Deū uindicē habere [c] asserit, atq; in reliquis [*casibus*] quæstionē de periurio instituit, & pœnas proponit.

d μικροψυχίαν. [*Cæterum hinc*] mihi excipias, quod à nōnullis per [d] pusillanimitatē nō [*autem*] ad delationem aduersarij, neq; ex iudiciaria necessitate præstatur iusiurandū: puta, quando quis [*se aut*] non esurum carnes, aut Hierosolyma profecturum, aut aliud boni quippiam facturū iurat, nec id facit: similiter etiā quando quis hoc aut illud malum [*se*] facturū cum iureiurādo negat, & facit nihilominus. Tunc enim tanquam periurus non puniendus, sed quomodocunq; à loci episcopo [*uelut adhibita medicina*] curandus erit. Const. 13. tit. 1. lib. 4. Cod. est cap. ult. tit. 5. lib.

e ὄπισθεν. 22. Basil. atq; explicata est [e] superiùs. TEXTVS. Itē quæ de iudicialis iusiu-

f καθαρότητος. randi [f] puritate tractat Nouella 124. retractandi, siue iurati mendacium arguendi potestatem facit. Quin & lib. [g] 12. tit. 2. digest. 13. dicitur: Qui in re pecuniaria

g Non 2. ut malè in Græcis. [*se*] non debere, aut [*sibi*] [h] deberi per principem iurauerit, & fortè peierauerit:

h Nō χρεωστεῖ, sed χρεωστεῖται. uel intra [i] certum tēpus [*se*] daturum, [*nec fecerit*]: fustigatur. Et lib. 2. Cod. tit. [k] 4. const. 41. Qui maior annis transactionē, per Deum aut Principē iurādo libera uolūtate cōfectam, Principem uel magistratus interpellando, aut quæ placue-

i προθεσμίας. rint nō faciēdo, transgredit: infamia notatur, & actione ijsq; quæ ex trāsactio-

k Nō 1. ut perperā in Græcis. ne lucraturus erat, excidit, atq; [*insuper*] constitutā pœnā dat. [*Qui uerò in pactis*] perstiterint, omnia capiūt. Et cōstit. 42. Si ex falsis instrumētis pactū aut trāsactio inita fuerit, quāuis iusiurandum adhibitum sit, euertitur [*tamen*], etiāsi [l] ci-

l χρηματικῶς. uiliter falsum inuestigatū sit: nisi de eo ipso trāsactio facta fuerit. SCHOLIVM. Nouella Iustinianea 124. est in lib. Basil. 7. tit. 4. cap. 6. quod insertū est interpre-

m ἀνατρέπειν. tatiōi can. 15. cōcil. Carthagin. quod de iudiciali iusiurādo [m] hinc retractādo a-

n Non 5. ut Græca. gēs, legas. Dig. 13. tit. [n] 2. lib. [o] 12. habet perinde atq; scriptū est. Cōst. 41. tit. [p] 4 lib. 2. Cod. est. cap. 58. tit. 2. lib. 11. quod dicit, quęcūq; cōpēdiosē proposita sunt. Cæ-

o Non 22. terū illud etiā iusiurādū iudiciale [*esse*] dixit. Propterea eīm ex reprobatiōe eius

p Non 1. [*una*] cū dāno infamia etiā cōsequit. Cōst. 42. eiusdē lib. & tit. est cap. 59. tit. 2. lib. 11. quod perinde habet atq; scriptū est. TEXTVS. Et lib. 4. Cod. tit. 1. const. 2. Tametsi

a. Tametsi per salutem Principis calore [*quodam*] quis iuratus peierarit, nō punitur, neq; maiestatis crimine tenetur. Et lib. Cod. 9. tit. 8. cōst. 2. [*Se*] semper seruo suo iratum fore iuratus, si iram remittat, maiestatis crimine non tenetur. Dicit uerò etiam lib. 2. tit. [a] 14. digest. 7. Aduersus commune ius pacisci aut legare nō licet. Et si quis de his [*se*] non acturum iurarit, non est ratum. Planè; De scenicis, Nouella 51. ait, quòd scenicæ, tametsi se nunquam à fornicatione destituras iurarint, [*ab ea*] recedant, [b] periurij pœnas non ueriturae. Et [c] in regulæ modum addit, In [*rebus*] turpibus iusiurandum seruari non oportere. SCHOLIVM. Const. 2. tit. 1. lib. 4. Cod. est cap. 44. tit. 5. lib. 22. Basil. quod sic habet: Nemo qui per Deum iurat, periclitatur. Satis enim iusiurandum Deum ultorem habet, si per illum præstitum sit. Quòd si [*quis*] per Principem quodam calore iurauerit, conniuetur. Animaduerte igitur, quòd tametsi cap. [*illud*] prius haberet, Eum qui calore quodam per Principem, siue per Principis nomen iurasset, non teneri maiestatis crimine, neq; puniri: Basil. architectus omnino conniueri dixerit. Qui uerò non calore [*quodam*] peierarit, [*hunc*] fustigari dicas: [*idq;*] secundum thema ult. 13. cap. eiusdem tit. & lib. quod sic habet: Qui in re pecuniaria [*se*] nō debere, aut [*sibi*] deberi per Principem iurauerit, & peierauerit: uel intra certum tempus [*se*] daturū, [*nec fecerit:*] fustigatur. Porrò quæ de eo quòd periurus Deū ultorem habeat, in dicto 44. cap. scripta sunt, interpretabere secundum [d] superius à nobis scriptum magnū Scholium, ac dices, quòd istiusmodi iusiurādum sit [*aut*] uoluntarium, aut necessarium. Nam qui in iusiurando non tali peierat, grauiter punitur. Quorsum quæras 81. canonem Basilij magni, & cap. ult. tit. 38. lib. 60. & cap. 4. tit. 30. eiusdem lib. ac interpreteris, quemadmodū in dicto Scholio diximus, eos qui calore [*quodam*], & qui nullo peierant, alio atq; alio puniri modo. Const. 2. tit. 8. lib. 9. Cod. est cap. 15. tit. 36. lib. 60. quod habet, ut in Textu scriptum est. Dicas itaq; de hoc, quòd si calore [*quodam*] iurauerit, non teneatur: si nullo teneatur, ut superius dictum est. Digest. 7. tit. [e] 14. lib. 2. Dig est thema 13. tit. 1. lib. 11. Basil. quod sic habet, ut in Textu scriptū est. Dicas igitur ob istiusmodi iusiurandum neminem puniri, ut periurum: propterea quòd id [f] aduersus leges præstitum esse, nec subsistere, manifestum sit: atq; tanquam præstitum non esset, reputetur. Nouella Imperatoris Iustiniani 51. quæ omne lenociniū prohibet, posita est in tit. 38. lib. Basil. 60. Est autē in fine tit. cap. quod sic sonat: [g] In tabernis prostituta mulier, tametsi [*se*] à fornicatione non recessuram iurarit, datis q; fideiussoribus [*cauerit*]: citra periculum desistit. Qui uerò istiusmodi fideiussiones exegerit, periurij crimine tenetur, & denis pōdo auri multatur. Nota igitur cap. [*illud*] quod peierantem mulierem nō puniri, sed eum qui illam propter periurium [h] affligat, tanquam periurum puniri docet: quod nouum est. Item nota, quòd periurium crimen sit, & [*quidem, ut*] arbitror, peculatus.

a Nō 4. ut perperam Græca.
b Nō πορνείας, sed ἐπιορκίας.
c κανονικῶς.
d ὄπισθεν.
e Non 4.
f παράνομον εἶναι.
g ἐπὶ σκηνῆς ἵσταται γυνή.
h τιμωροῦντα.

DE IIS [i] QVI PROFANÆ SVPERSTITIONIS IVSIVrandum iurant. Cap. XIX.

Concilij 6. canō 94. Basil. canon 81. TEXTVS. In digest. 5. tit. 2. lib. 12. dicitur: Rectè tibi defero, ut per salutem tuam iures. Omne enim licitū iusiurandum ex delatione præstitum, seruatur. Item [*illud*] quod quis per propriā [k] religionem iurauerit. At quod iusiurandum per improbatam religionem iuratum est, non seruatur. SCHOLIVM. Digest. 5. tit. 2. lib. 12. Dig. est cap. 5. 11. & 3. tit. 5. lib. 22. Basil. quod eadem dicit.

i ἑλληνικὴν θρησκείαν, quæ etiā ἐθνικὴν Græci uocant.
k Fortè 13.

DE APOSTATIS, IMMOLATORIBVS, MAGIS, INCANTATORIBVS, *mathematicis, diuinatoribus, & [l] amuleta appendentibus.* Cap. XX.

l περιάπτων.

Apostolorum canon 62. Concilij Nicæni canon 11. 12. Concilij Ancyrani canon 3. 4. 5. 6. 8. 9. 12. 24. Concilij Laodiceni canon 36. Concilij Carthaginensis

p 3

ginensis canon 45.Concilij sexti canon 61.65.Petri Alexandrini canon 1.2.3.4. 5.6 7.8.9.10.11.12.13.14.Basilij canon 7.8.44.48.49.65.66.72.73.81.83..Gregorij Nysseni canon 1.2.Lege quæ annotata sunt in cap.25.tit.9.præsentis Operis.

DE HISTRIONIBVS, MIMIS ET SIMILIBVS *pœnitentiam agentibus.* Cap. XXI.

COncilij Carthaginensis canon 45.63. Concilij sexti canon 50.51. TEXTVS. Const.33.tit.4.lib.1.Cod.& [a] 123.& 129.tit.4.lib.5.& 32.& 46.magnas pœnas irrogāt lenonibus, ijsq; qui ancillas uel liberas cum mimis uel *[in]* theatris conuersari, aut prostare cogunt: & recedendi, dotalibusq; *[instrumentis interuenientibus]* etiam illustribus si posint, nubendi potestatem faciunt. De scenicis uerò, spectaculis & lenonibus specialis tit. est [b] 41.lib.11. Cod. Porrò scena est, ubi quis consistit, mouetur q; [c] histrionicam artem exhibens, siue in publico priuatóue loco, siue in uico: in quem tamen locum pasim homines spectaculi caussa conueniunt. Infames autem sunt, quicunq; quæstus caussa in certamen descendunt, & propter [d] præmium in scenam prodeunt. Verùm qui se ad artem ludicram *[exhibendam]* locat, neq; prodit: non notatur. Et qui seipsum locat, ut cum bestijs depugnet: nisi bestia leo fortè, aliáue quæpiam sit, quæ mansueta facta est. Non item qui sine mercede cum bestijs depugnarit: nisi [e] in arena [f] honorarium *[quiddam]* capere sustinuerit. Qui se locauit, etiamsi cum bestijs non depugnet, notatur. Non tamen etiam qui mercedem capit, ut feram quæ regioni nocet, extra arenam depugnet. Planè athletarum, & qui in Olympijs [g] oblectantia dicunt, & qui in xysto decertant, agitatorum item, & qui aquam equis spargunt, aliorumq; qui in sacris certaminibus deseruiunt, & *[postremò]* [h] designatorum ars ludicra non est, neque ignominiosa. Leno est, qui turpem quæstum ex seruis uel liberis facit: siue principaliter hoc negocium gerat, siue alterius negociationis prætextu istiusmodi personas habeat: ut *[puta, si]* caupo, uel [i] stabularius, uel balneator *[sit.]* Etiam qui in seruitute leno fuit, ubi liber factus est, infamia notatur. Hæc omnia sunt in lib.3.tit.1.digest.1.& tit.2.digest.4.& lib.23.tit.2.digest.48. Leno quoque est, qui [k] adulterio pollutam coniugem suam non dimittit: non etiam qui *[tantummodo]* suspectam habet: ut lib.9.Cod. tit.9.const.2.

a Vide const. 23. tit. 4. lib. 5. Cod. qui autem hic numeri habētur, falsi sunt

b In lib. nostris 40.

c σκηνικὴν.

d φιλοτιμίαν.

e οὐ τῷ κυνηγίῳ.

f φιλοτιμίαν.

g σύνθυμα, non σύνθρια.

h βραβευτῶν.

i πανδοχεὺς.

k πορνευθεῖσαν.

SCHOLIVM. Tit.4.lib.1.Cod.& tit.4.lib.5.Cod.transsumpti sunt in lib.Basil.28.tit.4. Hæ autem const.non sunt positæ in Basil. Tit.41.lib.11.Cod.est.tit.37.lib.54.Basil.cuius 1.cap.ita habet. De reliquo certamina liberè peragātur. Nemo inuitus certamina edito. uoluntarios enim sumptus facere uolo. Legas etiam cap.2.& 3.Tit.1 lib.3.Digest.est lib.Basil.8.tit.1.Tit.2.lib 3.Dig. est lib.Basil.21.tit.2.Tit.2.lib.23 Digest.positus est in lib.28.Basil.tit.5.Digest.autem eius 48 non est positum in Basil.Sanè thema ult.cap.2.tit.2.lib.21.ait: Porrò scena est, ubi quis consistit: & deinceps quæcūq; de histrionibus in Textu scripta sunt. De ijs qui cum bestijs pugnant, loquitur s.9.& 10.thema cap.1.tit.1.lib. Basil.8.quæ in Textu compēdiosè proposita sunt. Quòd athletarum ars famosos non faciat, est in cap.4.tit.2.lib.21. Basil.Et, quòd leno sit, qui istiusmodi quęstum, &c.est thema 2.& 3.eiusdem cap.quæ ita expresè habent, quemadmodū *[id]* textui insertum est. Quæret fortasse quispiam, quapropter qui operā suam in artem ludicram locauit, neq; *[eam]* exhibuit, non notetur: qui uerò ut cum bestijs depugnaret, se locauit, tametsi non pugnarit, famosus fiat? In arte ludicra ipsum factum, non autem propositum, infamiam irrogat. Quod manifestum fit ex eo, quòd non *[modò]* qui pro mercede, sed *[etiam]* gloriæ caussa artem ludicram fecerunt. infames reddantur. In eo uerò qui cum bestijs pugnat, non factum, sed propositum, odiosum est. Nam reges etiam atq; milites, generositatem suam ostentantes, cum bestijs depugnant. Ac propterea quidem, qui tur-

pis

pis lucri causa uitam suam prodidit, tametsi cum bestijs non pugnarit, famosus fit: qui uerò rei ludicræ faciendæ caussa pecuniam cepit, si eam non fecerit, non notatur. Tit.9.lib.9.Cod.positus est in lib.Basil.60.tit.33.cap.48.Const.autem 2. omissa est. Est interim simile [*quiddam*] in lib.4.Cod.tit.7.const.[a] 5.Basil.uerò lib. 24.tit.2.cap.14.quod sic habet in initio: Qui uxorem suam fornicari sciens tacet, lenocinium facit.

a Non 2.

DE SPECTACVLIS, ET REBVS LVDICRIS. CAP. XXII.

CONcilij Carthaginensis canon 15.60.61. Concilij sexti canon 51.52.62.65.71. 96.105. TEXTVS. Quomodo spectacula peragantur, quomodo in illa sumptus fiat, & quòd [b] spectaculorū impensas pręses ad murorum refectionem ad tempus deriuare posit: dicitur lib.Cod.11.tit. [c] 41.42.45. & 46.Tit. [d] 43. tollit spectacula [e] gladiatorum. SCHOLIVM. Tit.41.lib.11.Cod.est tit.37. lib.54 Basil. ac declaratus est [f] superius. Tit.42.eiusdē lib.est in tit. 38. dicti 54. lib.Basil. uerùm eius cap. non sunt posita in Basil. Neq; [*uerò*] tit.44.neq; 45.neque 46.Tit.autem 41.5.priora cap. posita sunt (ut dictum est) in tit.37.lib.54.reliqua in tit.38.lib.60.Basil. quæ de lenonibus docent: ac iubent, ut qui serui turpe aliquid facere coguntur, à regionis episcopo liberentur. Quem tit. totum lege, & [*insuper*] quæ in eo est Iustinianea Nouella, quæ [g] lenocinij exercitium, & quemcunque lenonem grauiter punit.

b ἰσωμαδ.
c In lib. nostris 40. & sic deinceps.
d Non 14.
e μονομάχων.
f ἔμπροσθεν.
g πορνείας.

DE FVRIBVS, SEPVLCHRORVM VIOLATORIBVS, *latronibus & sacrilegis.* Cap. XXIII.

BAsilij canon 61.66. Gregorij Nysseni canon 7.8.9. Lege quæ annotata sunt in cap.27.tit.9.præsentis Operis. TEXTVS. De latronibus dicitur lib.48 tit.19.digest.28. Qui prædandi caussâ aggressuras faciunt, similes sunt latronibus. Et si cū ferro id faciāt, & sępius, atq; in itineribus, capite puniūtur: cæteri [h] in exilium mittūtur, aut deportātur. Famosi uerò, quibus locis latrocinati sunt, furca figūtur, aut cum bestijs depugnāt. [i] Mirabile [*quiddā*] ait const.2.tit.18. lib.7.Cod. de latronū familia nēpe descēdentibus, ex largitione principali, uel authoritate fiscali seruis factis, interimi libertatem. SCHOLIVM. Digest. 28.tit.19.lib.48.Digest.est thema 10.cap.28.tit.51.lib.60.quod eadem dicit, quæ in Textu scripta sunt. Const.2.tit.18.lib.7.Cod.est cap.3.tit.9.lib.48 Basil. quod sic habet, ut in Textu compendiosè est propositum. De ijs uerò qui mortuorum capsas inuestigant, ut quæ in illis sunt prædentur: lege Nouellam Imperatoris Dn. Leonis Sapientis 96. quæ statuit, ut qui semel in hoc deprehensi fuerint, ueniam consequantur: qui iterum id mali ausi sint, [k] dorsi uerberatione tonsioneq; castigentur. Existimo autem hanc Nouellam in sepulchrorum uiolatoribus nō habere locum. Aliud enim est reliquias mortuorum transferre, & aliud furandi animo aliquid eorū quę inter ipsas sunt subripere: tametsi [l] illud quoq; [m] sepulchrorum uiolatio abusiuè dicatur. Legas etiam 27.cap.tit.9.pręsentis Operis, quod circa finem de sepulchrorum uiolatione propriè docet.

h Nostri lib. in metallum dantur, uel in insulas relegantur.
i παράδοξον.
k In Græcis est μαγκλαβίων. quæ fortasse uox eius tēporis est.
l τοῦτο.
m τυμβωρυχία.
n βαλλίζειν.

NE IN NVPTIIS [n] AD INSTRVMENTA MVSICA SALtetur, aut tripudietur. Cap. XXIIII.

COncilij Laodiceni canon 53.

NE VIRI CVM MVLIERIBVS SE LAVENT. Cap. XXV.

COncilij Laodiceni canon 30. Concilij sexti canon 73. Lege quæ annotata sunt in cap.31.tit.9.præsentis Operis.

DE IMBECILLOS SVBSANNANTE. Cap. XXVI.

APostolorum canon 57.

NE

[*Ac deniq.*] aduersus eos qui cõstitutionem temerari permittũt, decem librarum multam cõstituit. Const. 2. tit. 43. lib. 3. Cod. est cap. 6. tit. 8. lib. Basil. 60. quod ita ad uerbum ait: Constitutio ligneorũ equestrium (quæ uocantur) [*lusionem*] interdicit: periculũ aduersus lusores, atque publicationem aduersus domos, in quibus huiusmodi lusus peracti sunt, deposcẽs. Victo autem qui soluit, [*id quod dedit,*] restituitur. Alioqui si recuperare nolit, id in eius ciuitatis publica opera expẽdi iubet. Vnde nota, in Basil. nõ esse positũ, quòd eorum quæ ex prohibito lusu data sunt, exactio tricennium excedat. Similiter neque quòd diuites ad unum usque solidum in ludum constituant, multaque alia. Quæ ubi ita sese habent, dicere debes, quòd quæ ex huiusmodi lusibus actiones [*existunt,*] quemadmodum omnis personalis actio, tricẽnio terminentur, atque in quinque concessis lusib. deponere in certamẽ liceat, quẽadmodum partibus uideatur, non autem secũdum ueterem legislationem usque ad unum [*duntaxat*] solidum. Scias porrò, quòd *μονόβολον* dicatur cursus: *κοντομονόβολον*, saltus: *κουιντανὸς κόνταξ* sine fibula, iaculatio sine fibula, siue ferro, à quodã Quinto ita nominata: *περιχυτή*, lucta: & *ἱππική*, Circẽses ludi. Cęterùm de equestri ligneo aliquãdo coram Imperatorio tribunali [*quædam*] incidit ambiguitas. Nõnulli enim id esse dicebant lusum illum, qui frequenter à pueris extra circum peragitur, quum in aurigatione equorũ uice hominibus utuntur. Alij autem id ligneã quandã esse fabricam, quę per ligneos gradulos multa per mediũ foramina habentes, protendatur in altum. Qui enim in hoc lusu deposito pignore certant, quatuor diuersicolores globulos supra gradulos ponentes, [*eos*] per decliue demittunt: & qui globulorum primus per foramina ex ultimo foramine egreditur, ei qui illum habet, uictoriã defert. Videtur igitur mihi quoque, alterum hunc ludum à lege auersabundè uitari & puniri: utpote qui cottum confirmet. Porrò de clericis qui alea ludunt, lege 87, Nouellam Imperatoris Dn. Leonis Philosophi,

των, δέκα λιτρῶν ἐπιτίμιον ὁρίζουσα κατὰ τῶν συγχωρούντων παραβῆναι τὴν διάταξιν. ἡ δὲ β΄ διάτ. τοῦ μγ΄ τιτ. τοῦ γ΄ βιβλ. τοῦ κωδ. ὅ ἐστι κεφάλ. ς΄ τοῦ η΄ τιτ. τοῦ ξ΄ βιβλ. τῶν Βασιλικῶν, λέγον οὕτω ῥητῶς· ἡ διάταξις κωλύει τὰ λεγόμενα ξύλινα ἱππικὰ, κίνδυνον ἀπειλοῦσα κατὰ τῶν παιζόντων, καὶ δήμευσιν κατὰ τῶν οἴκων, ἐν οἷς τὰ τοιαῦτα γίνονται παίγνια. γίνεται καὶ ἀνάδοσις παρὰ ἡττηθέντι καὶ καταβαλόντι· ἢ ἐὰν μὴ βούληται ἀναλαβεῖν, κελεύει ταῦτα εἰς ἔργα δημόσια τῆς πόλεως ἐκείνης δαπανᾶσθαι. ὅθεν σημείωσαι, ὅτι ἐν παρὰ Βασιλικῶν οὐκ ἐτέθη, τὸ ὑπερβαίνειν τὴν τριακονταετίαν τὴν ἀπαίτησιν τῶν χάριν κεκωλυμένου παιγνίου δοθέντων. ὡσαύτως οὐδὲ τὸ συνθηκίζειν τοὺς πλουσίους μέχρις ἑνὸς νομίσματος, καὶ ἄλλα πολλά. καὶ ἐπειδὴ ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ὀφείλεις εἰπεῖν, ὅτι καὶ αἱ περὶ τῶν τοιούτων παιγνίων ἀγωγαὶ τῇ τριακονταετίᾳ κλείονται, καθὼς καὶ πᾶσα προσωπικὴ ἀγωγή· καὶ ἐπὶ τῶν πέντε δὲ παιγνίων τῶν ἐπιτετραμμένων ἔξεστι συνθηκίζειν, καθὼς τοῖς μέρεσι δόξῃ, καὶ οὐ μέχρις ἑνὸς νομίσματος κατὰ τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν. γίνωσκε δὲ, ὅτι μονόβολον λέγεται ὁ δρόμος· κοντομονόβολον, τὸ πήδημα· κουιντανὸς κόνταξ χωρὶς τῆς πόρπης, ὁ ἀκοντισμὸς χωρὶς περόνης, ἤγουν σιδήρου, ἀπὸ κουίντου τινὸς οὕτω κληθείς· περιχυτή, ἡ πάλη· καὶ ἱππική, τὸ ἱπποδρόμιον. περὶ δὲ τοῦ ξυλίνου ἱππικοῦ ποτε γέγονεν ἀμφιβολία παρὰ τῷ Βασιλικῷ βήματι. τινὲς μὲν γὰρ εἶπον εἶναι τοῦτο, τὸ συνήθως παρὰ τῶν παίδων γινόμενον παίγνιον, ἔξωθεν τοῦ ἱππικοῦ, ἀντὶ ἵππων χρωμένων ἀνθρώποις εἰς διφρηλασίαν· τινὲς δὲ εἶπον εἶναι τοῦτο ξύλινόν τι κατασκεύασμα, διὰ κλιμάκων ξυλοειδῶν ἀνυψούμενον, ἐχουσῶν διὰ μέσου ὀπὰς διαφόρους. οἱ γὰρ συνθηκίζοντες ἐπὶ τῷ τοιούτῳ παιγνίῳ, βώλους τέσσαρας ἑτεροβαφεῖς ἄνωθεν τῶν κλιμάκων τιθέμενοι, πρὸς τὸ κάταντες ἀπολύουσι· καὶ ὁ πρῶτος ἀπὸ τῶν βώλων ἐξερχόμενος διὰ τῶν ὀπῶν, ἐκ τῆς τελευταίας ὀπῆς τὴν νίκην δίδωσι τῷ ἔχοντι αὐτήν. ἔοικεν οὖν κἀμοὶ τοῦτο τὸ β΄. παίγνιον παρὰ τοῦ νόμου ἀποτρέπεσθαι καὶ κολάζεσθαι, ὡς ἔχον αἰτίαν κόττου. περὶ δὲ κυβευόντων κληρικῶν, ἀναγίνωσκε καὶ τὴν πζ΄. νεαρὰν τοῦ Βασιλέως κυρίου λέοντος τοῦ φιλοσόφου.

DE OBSESSIS DAEMONE. Cap. XXX.

APostolorum canon 79. Concilij sexti canon 66. 67. Timothei canon 2. 5. 14. 15. TEXTVS. Dicitur lib. 5. Cod. tit. 70. const. 4. quòd si mulier sui iuris constituta furiosa sit, solus maritus repudium mittere posit. Digest. uerò 22. tit. 3. lib. 24. ait: Si alter coniugum furere cœperit, ipse quidem [*furiosus*] [a] nuncium mittere nō potest: atq; si furor, siue perpetuus, siue per interualla [*accedens*] tolerabilis sit, neque compos mentis furēti [b] nuncium mittere debet. Si tamen miserit, in pœnas iniusti diuortij incidit. Quòd si furor intolerabilis sit, nec ulla resipiscentiæ spes supersit: propter furoris metum, ac procreandæ sobolis desiderium, citra utriusque damnum, matrimonium repudio dissoluere licet. Sanè si [*maritus*] matrimonium [*quidem*] non dirimat, sed furentem [*uxorem*] negligat: compellitur per magistratum secundum dotis quantitatem alere illam, ac sanandam curare, nihilq; eorum quæ maritum [*præstare*] conueniat, prætermittere. Sed si dotem dissipet, [c] sequestratur [*illa*], quatenus ex ea mulier, eiusq; familia competens habeat solatium: seruandis [*uidelicet*] ab initio [*initis dotalibus*] pactis. Verùm hæc hodie non procedunt, neque propter furorem rectè matrimonium soluitur: quum De repudijs Nouella 117. certas causas recitet: atque præter eas, repudium mittentem nuptialium contributionum amissioni, alijsq; pœnis subijciat. Διάστασιν autem est sonus musicus ita à philosophis nuncupatus, [d] qui omnium [*tonorum*] concentum separat: unde & Διάχασμα [*id est distantia*] dicitur. Quum itaque coniuges unius [e] concentus uicem obtineant (erunt enim inquit [*sacra Scriptura*] in carne una) si ex iusta caussa diuisio & separatio inter illos quomodocunque interueniat: Διάστασιν fieri dicimus. quod in sponsis propriè locum non habet, sed [*pro eo*] [f] repudium. Nam tametsi [*inter se*] desponsi, matrimonio coniunctioneq; nondum initis, coniuncti esse uideātur: attamen corporibus sunt separati, quemadmodum quæ sub iugo [*sunt*] animantia. Interim tamen de coniugibus etiam dici διαζύγιον, quod apud Latinos repudium nominatur, legislatoribus placuit. [*Qua de re*] legas lib. 2. cap. 102. SCHOLIVM. Constit. 4. tit. 70. lib. 5. Cod. est cap. 21. tit. 10. lib. 38. quod eadem dicit, quæ in textu scripta sunt. Digest. 22. tit. 3. lib. 24. Digest. est thema 9. cap. 22. tit. 8. lib. Basil. 28. quod habet, quomodo in textu scriptum est. Verumtamen scias, quod illud caput abrogatum sit à Nouella Iustiniani 117. quæ in lib. Basil. 28. tit. 7. posita est, & [*quum*] caussas ob quas repudia mittuntur recenseat, nullam [*tamen*] omnino furoris mentionem facit. At uerò [g] 100. & 101. Imperatoris Dn. Leonis Philosophi Nouellæ statuunt, ut uir triennium duret, neque intra illud, postquam uxor furere cœperit, coniugium dirimat: mulier autem, nisi quinquennium præterierit, à furente marito non separetur. Legas quoque Nouellam Imperatoris Dn. Nicephori Botaniatæ, quæ de furentibus coniugibus eadem differit.

a διάστασιν.
b διαζύγιον.
c μεσεγγυᾶται.
d χωρίζον τὴν διὰ πασῶν ἁρμονίαν.
e ἁρμονίας.
f διαζύγιον.
g In nostra editione 111. & 112.

DE LAICO EXCOMMVNICATO, ET AB *altero præter uolumtatem eius qui excommunicauit, recepto.* Cap. XXXI.

APostolorum canon 12. 13. Concilij Antiocheni canon 6.

DE IIS QVI DOMINICO SABBATI'VE *die ieiunant.* Cap. XXXII.

APostolorum canon 66. Concilij Gangrensis canon 18. Concilij 6. canon 55. 56.

DE IIS QVI DOCENT, DOMVM DEI *atq; [h] conuentus esse despiciendos.* Cap. XXXIII.

h συνάξεις.

COncilij Gangrensis canon 5. 20.

DE LAICIS, QVI ACTA CONCILII *Ephesini reprobare conantur.* Cap. XXXIIII.

COncilij Ephesini canon 6. Lege quæ annotata sunt in cap. 6. tit. 11. præsentis Operis.

DE IIS QVI SCRIPTVRAS AVDIVNT, *& ad finem usq; non manent, aut non communicant.* Cap. XXXV.

APostolorum canon 9. Concilij Antiocheni canon 2.

DE IIS QVI PRIVATIM[a] COETVS COgunt. Cap. XXXVI.

a ἐκκλησιάζοντων.

COncilij Gangrensis canon 6. Concilij sexti canon 31. 59. Lege quæ annotata sunt in cap. 14. tit. 3. præsentis Operis.

DE EO QVI CVM MVLIERE CONCVMbere concupiuit, non tamen fecit. Cap. XXXVII.

COncilij Neocæsariensis canon. 4.

DE IIS QVI QVADRAGESIMAM,[b] QVARtam feriam & Parasceuen non ieiunant. Cap. XXXVIII.

b τεσσαρακοστήν.

APostolorum canon 69.

DE IIS QVI EX SACRA AEDE CERAM *aut oleum auferunt.* Cap. XXXIX.

APostolorum canon 72.

DE LAICIS [c] INCOMMVNICABILIBVS *factis.* Cap. XL.

c ἀκοινωνήτων.

THeophili ex epistola ad Menam episcopum.

NE LAICI DOCEANT. Cap. XLI.

COncilij sexti canon 64.

TITVLVS DECIMVSQVARRVS.

De omnibus hominibus promiscuè.

DE AVARICIA. CAP. I.

GRegorij Nysseni canon 6.

DE IIS [d] QVI CVM BRVTIS ANIMANtibus commercium habent. Cap. I.

d ἀλογευομένων.

COncilij Ancyrani canon 16. 17. Basilij canon 63. Gregorij Nysseni canon 3.

DE HOMICIDIS ET LATRONIBVS. Cap. III.

APostolorum canon 65. Concilij Ancyrani canon 21. 22. 23. 25. Basilij canon 7. 8. 11. 13. 33. 43. 52. 54. 55. 56. 57. Gregorij Nysseni canon 4.

[a] τοὺς ἐπιτίμιον ἀκοινωνησίας ἔχοντας.

VT [a] QVI IN POENAM INCOMMVNIcabilitatis inciderunt, morituri communicare debeant. &, Quid fiat, si postquam ideo communicarunt, non moriantur.

Cap. IIII.

COncilij Niceni canon 13. Gregorij Nysseni canon 5.

[b] ὀνειρωχθέντος.

DE [b] EO CVI IN SOMNIS SEMEN flux. &, De eo qui ab uxore sua secubat, uolens communicare. &, Quo die propter hoc à mutua mistione [coniuges] debeant abstinere. Cap. V.

DIonysij ex epistola ad Basilidem canon. 3. 4. Timothei canon 5. 12. 13.

QVOMODO OBLATIO FIAT PRO EO qui seipsum interemit. Cap. VI.

TImothei canon 14.

DE EO QVI VXOREM DAEMONE OBsessam habet, ac propterea aliam ducere uult.

Cap VII.

TImothei canon 15. De præsente cap. sufficienter scripsimus in cap. 30. tit. 13. præsentis Operis. In cuius scholio compendiosè propositas Imperatoris Dn. Leonis Philosophi Nouellas legas, & secundum eas dæmonijs obsessorum diuortia fieri dicas.

F I N I S.

QVATVORDECIM TITVLORVM A' PATRIARCHA PHOTIO COMPOSITOrum, exactus Index.

TITVLI QVARTI.

TITVLI QVINTI.

TITVLI SEXTI.

TITVLI SEPTIMI.

TITVLI OCTAVI.

17 Quo-

FINIS.

BASILEAE, PER IOHAN=
NEM OPORINVM, ANNO SALV-
TIS HVMANAE M. D. LXI.
menſe Martio.

